This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

EINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN DERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCCV.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERIKAANSCHE
ONLUSTEN, EN DEN JAAR 1787 GEVOLGDEN OOR
LOG TUSSCHEN ENGELAND EN HOLLANDS STAAT,
TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

[illegible]

TEN VERVOLGE VAN WAGEN. DES
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

NEW YORK
PUBLIC

VADERLANDSCHE HISTORIE.

HONDERD-EERSTE BOEK.

INHOUD

Stoffe deezes Boeks. Verkoozen Leden tot het ontwerpen eener Staatsregeling. Voorſtel van VREDE *om dit werk te beſpoedigen. Strydige gevoelens daar over. 't Zelve verworpen. Moeilykheid des werks van die Commiſſie. Op welk eene wyze zy te werk ging. Overweegingen in hoe verre de Oppermagt één en onverdeelbaar zou weezen. Beraadſlaagingen over de uitwendige Verdeadiging. Voorſtel van* VAN MAANEN. *'t Zelve verworpen. Men gaat op eenen anderen voet te werke. Hoe men tot de Afſcheiding van Kerk en Staat beſloot. Wiſſelbaarheid der begrippen over verſcheide punten. Het ſtuk der Finantie baart veel werks. Onderſcheidene gevoelens. Verdeeldheid daar uit gereezen. Tot het Gewestlyke bepaald. Oordeelſelling deswegen. Traage voortgang des werks.* NOËLS *aanmaaning tot het beſpoedigen van den arbeid. Voordragt van* NOËL *des be-*

BOEK

treffende. Hoe VREEDE *dit ſtuk aandringt. Voorſtellen daar uit gebooren.* NOËLS *Berigtſchrift aan de Commisſie tot de Staatsregeling ter hand geſteld. Wat deswegen by de Commisſie voorviel. Algemeen antwoord der Commisſie. Op een meer byzonder antwoord aangedrongen.* VAN MAANEN *verzet zich daar tegen, en biedt eene Grondſchets van een Plan aan. Men blyft zich aan het onbepaalde antwoord houden.* NOËL *doet eene nadere aanſchryving. Inhoud van dezelve. In handen van de Commisſie tot Buitenlandſche Zaaken geſteld. Onderſcheide oordeelvelling over* NOËLS *ingediende ſtukken. Uitgebragt Verſlag. Aanmerking hier over. Voorſtel der Commisſie ter Staatsregeling aan de Nationaale Vergadering over het vervaardigen van twee Wetboeken. Raadpleeging deswegen. Eene Commisſie benoemd tot het verkiezen der Perſoonen tot het vervaardigen dier Wetboeken. Verſlag der Commisſie. Benoemde Perſoonen tot het vervaardigen van 't een en ander. Het komt niet tot ſtand. De Commisſie tot de Staatsregeling maakt de voleindiging haars werks bekend. Werkzaamheden der Nationaale Vergadering, die betrekking hadden op de Staatsregeling. Wegens het Voorſtel van* SCHIMMELPENNINCK. *Wat 'er aanleiding toe gaf. Diens voorſtel, over de Een- en Ondeelbaarheid.* HAHNS *voordragt te deezer gelegenheid. Vreemde uitwerking deezes Voorſtels ter Vergaderinge. Voorſtel van* MODDERMAN. *'t Gevoelen van* DE LA COURT. *Handelingen over* SCHIMMELPENNINCKS *voorſtel.* HAHNS *gevoelen des-*

deswegen. Een ander Voorſtel door dien Repreſentant gedaan. Loop der Onderhandelingen over SCHIMMELPENNINCKS *voorſtel.* SCHIMMELPENNINCK *ontwikkelt zyne bedoeling nader. Dit geeft aanleiding tot eene geheele omwending. Beſluit om het in Advys te houden. Een nader voorſtel van* ZONSBEEK. *Afloop daar van. Voorſtel van* HAMELSVELD, *over het houden van eenen Biddag.* KRIEGERS *aanmerking daar op.* EVERS *voert des het woord.* VITRINGAS *en* WITBOLS *gevoelen. Voordragt tot een Bidduur door eene Commiſſie.* VALCKENAER *dringt dezelve aan. Afloop deezer zaake. Het gedrag der Nationaale Vergadering tot nog toe, over Kerkelyke zaaken. Voorſtel der Hervormden. Gedrag omtrent de Afgevaardigden van het Walſche Synode. Ten opzigte van eene Bezending der Remonſtranten. Voorſtel van* PLOOS VAN AMSTEL, *tot het beſluit, 'er zal geen Heerſchende Godsdienst zyn. In handen eener Commiſſie geſteld. Deeze brengt een Verſlag uit. Hoofdzaakelyke inhoud van hetzelve. Aanmaaning van* LUBLINK *by het overgeeven. Lange en veelvuldige raadpleegingen over dit Verſlag. Inhoud van de Voordragt eeniger Spreekeren. Een bemiddelend Voorſtel niet aangenomen. Verdere Spreekers.* PLOOS VAN AMSTELS *Voorſtel om een einde aan die raadpleegingen te maaken, vindt geen ingang. Verdere Verzoogen. Einde deezer Onderhandelingen. Aanmerking op zommige Spreekers. Aanmerking de Spreekers in 't algemeen betreffende. Het Ontwerp en Beſluit van* DE

CI. BOEK.

KEMPENAAR *ingediend. Last tot een nader Ontwerp eens Besluits. Onstuimigheid der Vergaderinge, by de raadpleegingen over 't zelve. Besluit ter Afscheiding van Kerk en Staat. Benoemden tot deeze zaak. Brief aan de onderscheidene Gewesten. Hoe de Aanschryving door Holland werd beantwoord. Proclamatie aan den Volke goedgekeurd. Uitwerking van dit alles. Klagten over verwyl in de uitvoering. Verzoek eeniger Joden om in het vol genot van hunne Regten gesteld te worden.* WITTERT VAN BLOEMENDAAL *levert een stuk des betreffende in. Inhoud des Verslags op der Joden voorstel. Blydschap der Joden over dit Verslag. Over het Verslag laaten veele Leden der Vergaderinge zich in het breede hooren. Algemeene inhoud hunner voordragten.* ZUBLI'S *gevoelen.* KANTELAAR *en* SCHIMMELPENNINCK *doen veel in deeze zaak. Waar toe zy het stuk bepaalden. Van eenen anderen kant bestreeden. Tot eene nadere bewerking des Besluits eene Commissie benoemd. 't Zelve ingediend. Goedgekeurd en de Brief tot geleide desgelyks. Dankbetuiging eeniger Amsterdamsche Joden. Ook van zommige in 's Gravenhaage. Algemeene Aanmerking.*

1796. Stoffe deezes Boeks.

WY oordeelen, met de verdere Handelingen ter Nationaale Vergadering te ontvouwen, niet welvoeglyk te kunnen voortgaan, zonder, eenigzins in 't breede, te gewaagen van eene by haar, volgens het Reglement, op den vyftienden dag haarer Zit-

Zittinge bekragtigde Verkiezing van één en twintig Leden tot de Commissie van Constitutie (*), dat groot en belangryk Stuk, waar op aller oog, met zo veel reden, gevestigd was; en teffens haare voornaamste werkzaamheden en verrigtingen, te ontvouwen, welke, hoe schynbaar ook van die der Nationaale Vergaderinge afgescheiden, daar mede in een verband stonden, 't geen zich, in het geheel beloop der handelingen, ten duidelykste vertoonde. 1796.

Verkoozene Leden tot het vervaardigen van een Ontwerp van Constitutie.

De Representanten aan den eisch van het CII. Artykel voldaan hebbende, droegen der Vergadering voor de volgende Personen, uit de Gewesten wier Representanten zich, op den vyftienden van Lentemaand, ter Vergaderinge bevonden; J. A. KRIEGER en P. VERHOYZEN uit *Bataafsch Brabant*; J. VAN MAANEN *Ax.* en A. J. STRIK VAN LINSCHOTEN uit *Utrecht*; C. W. DE RHOER en H. H. VITRINGA, uit *Gelderland*; D. W. HOFMANN en S. TRIP, uit *Stad en Lande*; C. DE VOS VAN STEENWYK uit *Drenthe*; uit *Overyssel* G. W. VAN MARLE en W. QEYZEN; uit *Holland* J. G. LUYKEN, J. COUPERUS, M. H. WITBOLS, J. P. FARRET, P. L. VAN DE KASTEELE en D. VAN HORBACH. Nog ontbraken de Leden uit *Friesland* en *Zeeland*; dan verscheenen, als daar toe benoemden, voor het eerstgemelde Gewest, S. STYL en M. Si-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 260.

6. BOEK. SIDERIUS, en uit het laatſte J. E. AUSTEN en H. RABBINEL.

1796. Voorſtel van VREEDE om het werk te beſpoedigen.

In den tuſſchentyd des wagtens na de Repreſentanten uit de twee laatstgemelde Gewesten, en het oproepen der Plaatsvervangeren van de gekoozenen, deedt de Burger VREEDE een allergewigtigst voorſtel, 't welk, naar veeler oordeel, het werk der Commisſie zeer zou beſpoedigd en het gebrekkige in het Reglement verbeterd hebben. 't Zelve kwam hier op neder, dat de Commisſie zou verzogt worden, om, zo ras zy de gronden gelegd hadt, op welken zy meende het Staatsgebouw op te richten, die der Nationaale Vergadering aan te bieden; ten einde deeze dezelve ryplyk zou overweegen; en, of aan de Grondvergaderingen aanbieden, en daar beſtemmen, of des in de Vergadering zelve te raadpleegen, en te beſluiten. Wanneer de Commisſie met vertrouwen zou kunnen voortgaan, om het gebouw op deezen vastgelegden grondſlag, op te trekken; terwyl de Nationaale Vergadering zelve, die eigenſte grondbeginzelen ten richtſnoer zou kunnen ſtellen voor haare beſluiten. Hier door zou, zyns oordeels, het verrigten van anderzins mogelyke vrugtloozen arbeid voorgekomen; hier door een eenpaarigheid aan de Verrigtingen der Nationaale Vergadering zelve gegeeven; hier door het Volk van langzaamerhand voorbereid worden, om eene Staatsregeling, daar mede zamenſtemmende, aan te neemen.

Met

Met hoe veel vertrouwens VREEDE dit voorſtel deedt, beſchouwden veelen het zelve als ſtrydig met het Reglement, 't geen aan de Ontwerpers der Conſtitutie eene volkomene vryheid in hunne werkzaamheden toekende, zy oordeelden dat het geen ſtuk van overweeging kon uitmaaken; de Voorzitter, VAN DE KASTERLE, vondt mede zwaarigheid om het der overweeginge aan te bieden. HOFMAN en VAN MARLE, Leden der Commisſie, ſtemden met den Voorzitter in. VITRINGA, desgelyks Lid, begeerde zich daar op niet te verklaaren, oordeelende dat ieder beſluit hier op vallende, een inbreuk was op het regt der Plaatsvervangeren. — Anderen daar en tegen, en onder deezen ſtak VAN HOOFF uit, verdeedigden het voorſtel van VREEDE, met veel klems, 'er byvoegende, „ zou de Commisſie niet kunnen de„ clareeren, dat de Principes, waar op „ de Nationaale Vergadering is daarge„ ſteld, de Eén- en Ondeelbaarheid en „ de Gelykheid in Regten geweest zyn„ de, zy aan de intentie van de Natie „ zal voldoen, met geene andere Conſti„ tutie voor te draagen, dan die op de„ zelfde grondbeginzelen zal gevestigd „ zyn?"

CI. BOEK. 1796. Strydige gevoelens daar over.

Het voorſtel zelve, zo aanleidelyk tot het door VAN HOOFF verklaarde beginzel van Eén- en Ondeelbaarheid, baarde huivering by de Tegenſtandets van dezelve; eene huivering zo groot, dat zy zich tegen het laaten drukken, om het ter nadere

't Zelve verworpen.

overweeging uit te deelen, aankantten, hoe zeer op dit drukken door eenigen werd aangedrongen. Met eene meerderheid van zestig, tegen één en dertig ſtemmen, hoorde men het voorſtel verwerpen, als geen punt ter beraadſlaaging kunnende uitmaaken; onder de laatſten telde men ſlegts drie der Ontwerperen van de Conſtitutie (*).

Moeilykheid des werks van de Commiſſie.

Zonder iets van de voorgeſtelde natuur, en met de volkomenſte vryheid, ſloeg de Commisſie de hand aan een werk van den verſtuitzienden aart, het ontwerpen eener Staatsregeling voor *Nederland*: een werk, 't geen niets minder ten doele hadt, dan om een Staatsgebouw, uit veele niet wel zamengeſtelde deelen, te vervangen; de veelvuldige verwarringen, de hoogloopende en ſchadelyke verdeeldheden, zo lang geheerscht hebbende, uit den weg te ruimen, alles tot een doel, 's Volks geluk, te doen zamenloopen. — Moeilykheden konden niet uitblyven dit ongewoon en ingewikkeld werk te vergezellen, wanneer men 't op zich zelven, en boven al wanneer men 't in verband beſchouwde met den aart des Volks, voor 't welke deeze arbeid moest dienen. De nog verſche ondervinding van de veelvuldige moeilykheden, welke het daarſtellen der Nationaale Vergadering, vergezelden, ſpelde niet duister, dat deeze op nieuw zich zouden opdoen, en in volle groote ver-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 78.

vertoonen. Men kende de gezindheden en onderſcheide inzigten der verkoozene Leden tot dit werk. Daarenboven was men niet onkundig van eene Character-trek der *Nederlanderen*, hunne gehegtheid aan het oude, en afkeer van het nieuwe; van het altyd moeilyke en veel al gevaarlyke, om hervormingen, met veeler belangen ſtrydig gekeurd, eensſlags in te voeren; als mede het veelvuldige goede in de oude Regeeringswyze des Lands, dit pleitte voor het opzamelen der deelen, en behouden des omvergeworpen Staatsgebouws. Terwyl van den anderen kant de moeilykheid zich opdeedt, om de gedeeltens van dit oude met het nieuwe, zodanig in verband te brengen, dat het een goed geheel opleverde, of althans vertoonde. Niet weinigen ook beving de ſchroom, dat veel van de overblyfzelen te behouden, het rechte middel zou weezen, om allengskens weder tot den voorigen ſtand te vervloeijen, dit ſprak ſterk voor het daarſtellen eens nieuwen Staatsgebouws, gegrondvest op de waare thans aangenomene beginzelen van Gelykheid, Vryheid en Broederſchap, ondanks de veelvuldige moeilykheden, welke dien arbeid mogten vergezellen.

Dan laaten wy bezien hoe de daar toe gekoozenen dien arbeid aanvingen, voortzetten en volvoerden. Was de voorſlag van VREEDE ter vastſtelling van eene al gemeene grondſchets by de Nationaale Vergadering, gelyk wy gezien hebben,

Op welk eene wyze men te werk ging.

verworpen, de Gelastigden ſchynen geen algemeen Plan van hun taak vervaardigd; doch liever verkoozen te hebben, afzonderlyke en geheel op zich zelven ſtaande, punten ter overweeginge, te neemen. Zo wel de loop der Handelingen, als het werk daar uit gebooren, ſtrekken hier van ten bewyze.

Overweegingen in hoe verre de Oppermagt een en onverdeelbaar zou weezen.

Het eerst overwoogene vraagſtuk was, *in hoe verre de Oppermagt der Republiek één en onverdeeld zou moeten zyn, en in hoe verre niet?* De Voorſtanders der volſtrekte Eénheid en Ondeelbaarheid der Republiek oordeelden, dat men, door dit punt eerst en afzonderlyk ter tafel te brengen, de gaave vaſtſtelling daar van, zo wel na binnen als na buiten, als een grondbeginzel, poogde te ontwyken. Althans de toepaſſing van dit beginzel, op de onderſcheide deelen der Staatsregeling moest uitwyzen, welk eenen invloed aan 't zelve behoorde toegekend te worden. — Het geen de gevoelens der Leden het meest verdeelde, was de groote vraag, of men eene geheel nieuwe Staatsregeling zou ontwerpen, dan wel de oude verbeteren? Regelrecht ſcheen niemand voor het laatſte te durven uitkomen; en even min konden allen het gevoelen van de noodzaaklykheid eener geheel nieuwe Staatsregeling byvallen. De naam van *Federaliſt* in vry algemeenen haat zynde, wilde elk de Eén- en Ondeelbaarheid voorſtaan; maar ieder gaf aan die woorden eene verſchillende betekenis. Men poogde 'er nieuwe naamen aan te geeven, en, onder derzel-

zelver bemanteling, het oude te behouden. Oorzaak van veel geschils, zonder vorderring. De onbepaaldheid en dubbelzinnigheid veeler bewoordingen gaf 'er aanleiding toe. Eene geheele maand werd genoegzaam gesleeten zonder vorderen; en de uitkomst bewees, dat de meerderheid de Eenheid en Onverdeeldheid der Opperste Magt niet verder wilde brengen, dan tot de Algemeene en Uitwendige belangen; en dat men, met alle die twisten, het niet verder gebragt hadt, dan de overneemingen, ruggespraaken en lastvraagingen van de Afgevaardigden der Gewesten aan hunne Zenders te vernietigen, terwyl intusschen aan dezelve de volkomene magt was verbleeven, om de algemeene schikkingen der Opperste Magt, door plaatslyke inrichtingen van allerleien aart, te verzwakken, of zelfs te verlammen. CL. BOEK. 1796.

Eer nog dit stuk beslischt was, werd het vervangen door een ander, de *Uitwendige Verdeediging* betreffende. Het stondt 'er mede in verband: dewyl het zou bepaalen, in hoe verre de uitwendige Verdeediging aan éene Opperste magt zou toevertrouwd worden, en in hoe verre zy zich dus zou uitstrekken, over de geheele Magt der Republiek, en inzonderheid over de Geldmiddelen. Moeilyk viel het, daar het voorgemelde Stuk nog onbeslischt hing, een raadslag over 't zelve uit te brengen. Beraadslagingen over de Uitwendige Verdeediging.

Van Maanen, zyns bedunkens, de geheime bedoelingen met dit punt voorloo- Voorstel van van Maanen.

loopig in overweeging te brengen; door-
BOEK. ziende, deedt dit merkwaardig Voorſtel,
——— 't geen wy met zyne eigene woorden boe-
1796. ken. „ Is men voorneemens om de zaa-
„ ken te behandelen, even als in de groote
„ Vergaderingen van MDCLI en MDCCXVI
„ om ſlechts de Bondgenootſchaplyke ge-
„ breken en zwakheden te heelen; dan
„ behoort men zeker met het punt der
„ *Uitwendige Defenſie* te beginnen, en dan
„ zal van zelve het punt der *Finantie*
„ *enz.* op het tapyt moeten komen. En
„ dus behoort de groote vraag over de
„ Een- en Ondeelbaarheid tot een van
„ beide zaaken uitgemaakt te worden. —
„ Dat de Commisſie zich verklaare, of
„ zy noodig vindt, dat men in onderzoek
„ treede of de zogenaamde *Oude Conſti-*
„ *tutie*, op zich zelve, voor verbetering
„ vatbaar is, zonder daarſtelling van eene
„ *Geheel Nieuwe*; en, zo ja, dat men dan,
„ in de eerſte plaats, overgaa tot het
„ punt der Buitenlandſche Defenſie —
„ of, zo neen, en dat de Leden daar in
„ ven differente opinien zyn, dat men
„ zich dan in onderſcheidene Commisſien
„ ſplitze, en de eene *Nieuwe Conſtitutie*
„ ontwerpe, zo als zy oordeelt voor de
„ Natie en derzelver Staatsbetrekkingen
„ convenabelst te zyn; en de ander een
„ *Plan van Verbetering der Oude Geſteld-*
„ *heid* uitwerke: om ze als dan met el-
„ kanderen te vergelyken, en of tot een
„ van beiden te beſluiten, of de Natie
„ zelve eene keuze te laaten doen."

Meer-

Meermaalen, ja dikwerf, vondt die Repreſentant gelegenheid, om dit Voorſtel te herhaalen; doch vrugtloos, men bleef voortvaaren, zonder in de grondbeginzelen vooraf eenſtemmig te weezen, met de byzondere deelen des Onderwerps afzonderlyk te overweegen. Eerst bepaalde men zich tot de beſchouwing van de Hoogst Wetgeevende Magt, en van derzelver verdeeling in twee Kamers. Vervolgens behandelde men de Regterlyke Magt, en inzonderheid het Opper Nationaal Geregtshof. Daar naa tradt men tot de vraag betreffende de Departementaale Verdeeling der Republiek, en de Departementaale Magten, als mede de Magt van het Plaatslyk Beſtuur. —— Het kon niet uitblyven of eeniger bedoeling, om het Federatif Stelzel, hoe zeer met den dekmantel der Eenheid omhangen, vast te houden, ſtak door. Hoe dikmaals veelen, huns bedunkens, duchtige gronden voor eene nieuwe Verdeeling aanvoerden, beſloot de Meerderheid de oude Verdeeling te behouden, 't geen teffens ter behoudenisſe van de Gewestlyke Oppermagt ſtrekte. —— Of de Uitvoerende Magt in handen van veelen zou geſteld, dan aan weinigen toevertrouwd worden, leeverde een gewigtig geſchilſtuk op. Het laatſte gevoelen zegepraalde. Voorts handelde men over het Openbaar Onderwys, de Opvoeding der Jeugd, de Nationaale Schoolen, de Hoogeſchoolen, de Nationaale Inſtituten ter bevordering van Kunſten en Weetenſchappen.

1796. 't Zelve verworpen, en hoe men op eenen anderen voet te werk ging.

Het

III. BOEK. 1796.

Het allegewigtigſte Stuk, betreffende de Godsdienſtoefening, vorderde eene gezette overweeging. Zints de eerſte Oprichting van het Gemeenebest was de Hervormde Kerk met den Staat verknogt geweest. Dan, en de omhelsde beginzels van Gelykheid, en de voorſchriften eener gezonde Staatkunde vorderden de afzondering dier beiden, de vernietiging zo wel van alle bemoeijing van den Staat met den Openbaaren Eerdienst, als van alle bevoorregting van het eene Kerkgenootſchap boven het andere. Eene ſchroomvallige Voorzigtigheid en naauwgezette Regtvaardigheid deeden, in de bepaalingen deswegen gemaakt, wel de beginzels van Gelykheid eerbiedigen, in zo verre men alle Bevoorregting, uit hoofde van eenige Godsdienſtige gevoelens, te eenemaal vernietigde; maar, volgens zommiger oordeel, de eiſchen der Staatkunde over 't hoofd zag, daar men zodanige inrichtingen vastſtelde, die daadlyk eene *regtſtreekſche* bemoeijing van den Staat met Kerklyke zaaken, en invloed op het Kerklyke medebragten (*).

Hoe men tot de Affcheiding van Kerk en Staat beſloot.

Eerst werden de voorwerpen afzonderlyk overwoogen, en voorts afzonderlyk in handen van Commisſien geſteld, om dezelve breeder uit te werken. Behalven de

Wisſelbaarheid der begrippen over ver-

(*) Wy zullen, vervolgens de Handelingen der *Nationaale Conventie* voordraagende, gelegenheid hebben, om wat aldaar, ten opzigte der ſcheiding der Kerk van den Staat, voorviel, te vermelden.

de vertraaging, hier uit noodwendig gebooren, werden veelen daar door buiten de mogelykheid gebragt, om, volgens eigene beginzels de voorkomende onderwerpen te beoordeelen. Dagelyks verwisselde de meerderheid, even gelyk de overwinning wankelt tusschen kampvegters van gelyke kragten en afgerichtheid; de bepaaling welke zyde men aankleefde werd langs hoe moeilyker.

et. BOEK. 1796. scheide punten.

Veelen werkten voort in het denkbeeld, dat de Eenheid en Ondeelbaarheid der Republiek, hoe zeer ook, nu bedekter, dan openlyker, tegengewerkt, in alle betrekkingen, ten grondslage des geheelen werks diende, wanneer het verslag der Gelastigden tot de inrichting van het Finantieweezen, dien grondslag, als 't ware, deedt wankelen. De grootste bezwaaren tegen het stelzel der Eenheid, hadden hunnen grond zeker in den Finantieelen Staat der onderscheidene Gewesten, en vorderde dus eene gezette overweeging der Ontwerperen. De beslissing daar van zou grootendeels de uitgestrektheid, als mede de wyziging der Eénheid, bepaalen. Alle de Gewesten kreegen van de Commissie aanschryving om eene opgave van den Staat der Finantien in te zenden. Traag werd aan dit verzoek voldaan, en een en ander Gewest moest deswegen, op nieuw, worden aangemaand.

Het stuit der Finantie baart veel werks.

De vraag, zal men de Gewestlyke Schulden ineensmelten, of afzonderlyk houden? ter baane gebragt zynde, beweerden eenigen,

Onderscheide gevoelens.

gen, dat de Eénheid en Ondeelbaarheid der Republiek, en eene nieuwe Verdeeling van dezelve in Departementen van gelyke grootte, mogelyk waren, zonder, ten aanzien der oude ſchulden iets te beſliſchen. Dan de meerderheid begreep, dat de Ineenſmelting der Schulden, met de bedoelde Eénheid der Republiek, onafſcheidelyk verbonden was, dat men niet geheel één kon zyn, zonder éénheid in Lasten en Inkomſten, welke weder de vermenging der Gewestlyke Schulden volſtrekt noodzaaklyk maakte. Zy drongen gevolglyk aan op de ſtellige beantwoording der vraage, zullen de Schulden in een geſmolten worden, ja dan neen? De meerderheid ſtemde voor het laatſte, en werd de Commisſie, tot dit ſtuk gelast, haar uit te brengen Verſlag in dien geeſt te bewerken.

Verdeeldheid daar uit gereezen. Tot het Gewestlyke bepaald.

Dit baarde niet weinig verdeeldheids. Om de anders gevoelende Leden te gemoet te komen, benoemde men nog eene Commisſie, om te beproeven, of de Vermenging der Schulden daargeſteld kon worden, zonder eenig Gewest onevenredig te drukken? Dan derzelver Verſlag, als te laat ingekomen, werd, zonder 't zelve in aanmerking te neemen, ter zyde gelegd. De afzondering der Schulden bleef, derhalven, vastgeſteld, en ging gepaard met de bepaaling, dat de Gewesten, als voorheen, verdeeld zouden blyven, en de naam van *Provincien* alleen in die van *Departementen* verwisſeld worden.

Elk

Elk deezer zou het beheer over zyne eigene Geldmiddelen behouden, en tot de Algemeene Lasten, op een *Quoteele* wyze, bydraagen. CL. BOEK. 1796.

Men oordeelde hier uit, dat het Plan der Meerderheid was om het oude Bondgenoorſchaplyke Stelſel, aan het hoofd pronkende met *Eenheid en Onverdeelbaarheid*, der Natie ſmaaklyk te maaken; dat de Ontwerpers, hier voor yverende, weinig ſcheenen te denken, dat zy door het ganſche Volk gekoozen waren, tot het vervaardigen eener Staatsregeling, gegrond op de algemeene belangen; doch zich veel eer aanmerkten als Vertegenwoordigers van hun byzonder Gewest, welks belangen zy, by deeze onderhandeling, uitſluitenderwyze, moesten waarneemen. —— Andere Leden der Commisſie beſchouwden, de daadlyke Eén en Ondeelbaarheid als een gedeelte van hunnen last, en zonder verwagting op de daadlyke vaſtſtelling daar van, zouden zy niet *medegewerkt* hebben om een Ontwerp op nadere grondſlagen te laaten rusten, ten ware op eene andere Lastvraaging aan den Volke; doch men voorzag, met genoegzaame klaarheid, hoedanig die last zou uitvallen. Dan anderen, vollſtrekt gezet op hun geliefd Stelzel van verdeelde Oppermagt, zogten alle tegenkantingen te verydelen; en namen hier toe eene handelwyze te baate, die, volgens het oordeel van anders denkenden, niet wel met Oordeelvelling deswegen.

ei. BOEK. de beginzelen van goede trouw kon overeen gebragt worden. (*)

1796. Traage voortgang des werks.

Door den aangeweezen voet, op welken de Commisie te werk ging, en de strydigheid der begrippen onder de Leden, spoedde de arbeid zo traaglyk, dat dezelve, drie maanden gezeten hebbende, zich nog buiten staat oordeelde om een schets van de grondtrekken haars arbeids aan te bieden; en gaf zulks allen grond om te denken, dat de Ontwerpers, binnen den gestelden tyd van zes maanden, hun taak niet zouden hebben afgewerkt.

Noëls aanmaaning tot het bespoedigen van den arbeid.

Hoe zeer dit marren den Volke in het oog liep, en men deswegen gisingen by gisingen maakte, werden de denkbeelden over dit verwyl veel verleevendigd door een aanmaanend Vertoog van den Staatsdienaar der *Fransche* Republiek Noël. Even gelyk de aandrang uit dien oord veel hadt toegebragt tot het daarstellen der Nationaale Vergadering, zo zogt men van daar de bespoediging der Staatsregeling voor het *Bataafsche* Volk te bewerken. Gemelde Staatsdienaar liet, op den een en twintigsten van Hooimaand, ter Nationaale Vergadering een stuk ter tafel brengen, 't welk van zo veel invloeds al-

(*) *Voorstellen, Bedenkingen, en Ontwerpen, tot het daarstellen eener Constitutie voor het Bataafsche Volk, uitgebragt in de Nationaale Commisie, gelast tot het ontwerpen der Constitutie*, door JACOB VAN MAANEN *Adz. Medelid van gemelde Commisie.* In *den Haage* by J. C. LEEUWESTYN 1797.

aldaan was, als mede by de Commissie tot het Vervaardigen der Staatsregeling, dat wy 't zelve geheel zullen mededeelen; om, met des te meer duidelykheids, de werkzaamheden daar op gevolgd, te kunnen vermelden.

CX. BOEK. 1796.

Het ingeleverde stuk was van deezen deels vleienden, deels sterk aanmaanenden inhoud. „ Burgers Representanten! De „ Minister Plenipotentiaris van de *Fransche* Republiek, opmerkzaam ooggetuigen van de wysheid, welke tot heden „ alle uwe handelingen geleid heeft — „ van den bedaarden loop, welken Gylieden aan de *Bataafsche* Republiek „ hebt weeten te geeven — en van de „ zedelyke en staatstundige gesteldheid „ van het Volk, het welk Gylieden zo „ waardiglyk vertegenwoordigt — kan „ zich, van het genoegen niet onthouden, om Ulieden daaromtrent openlyk „ de opregtste gelukwenschingen aan te „ bieden.

De voordragt van Noel 't zelve betreffende

„ Gylieden *hebt* volkomenlyk beantwoord aan den wensch van alle verlichte Patriotten, en aan die van het „ *Fransche* Gouvernement, die in Ulieden alleen het heil der *Bataafsche* Natie zagen; en hier door bevinden zich „ die geveinsde en kleinhartige Staatkundigen beschaamd, welke, in hunne „ zwaarmoedige voorzeggingen, de eerste oogenblikken van uw aanweezen „ beschouwden als het begin van onrust „ en verwarring. — Oude vooroordee-

CI. BOEK. 1796.

„ len zyn vernietigd — groote veran-
„ deringen uitgewerkt geworden — en
„ egter is de rust bewaard gebleeven.
„ Het is zelf een voorregt, dat aan U-
„ lieden, in deeze moeilyke omſtandig-
„ heden ſchynt voorbehouden geweest te
„ zyn, dat van alle hindernisſen en ver-
„ legenheden, welke zy kunnen doen
„ ontſtaan, byna geen een van dezelve
„ aan den Staat van Revolutie, maar de
„ meesten aan den Staat van Oorlog toe-
„ geſchreeven moeten worden.

„ Zonder geweld, ſchoon niet zonder
„ tegenhouding, tot dat Tydperk der
„ Nationaale Herſtelling gekomen, kunt
„ Gylieden reeds onderſcheiden het be-
„ paald tydſtip, waar in dat groote werk
„ geëindigd moet zyn. — Geduurende
„ den loop der *Franſche* Revolutie, zyt
„ Gylieden te zeer opmerkzaam geweest
„ op de leſſen der Ondervinding om niet
„ geheel doordrongen te zyn van deeze
„ waarheid, dat eene Tuſſchenregeering,
„ altoos gevaarlyk, als dan allerramp-
„ ſpoedigst wordt, wanneer dezelve op-
„ houdt noodzaaklyk te zyn. — Het is
„ in eene Tuſſchenregeering, dat de Wet,
„ dat character van beſtendigheid, welk
„ haar agtbaar maakt, verlooren hebben-
„ de, wel ras by het Volk vergeeten,
„ door de heerschzugtigen veragt en te
„ vergeefsch door de onderdrukten inge-
„ roepen wordt. — Het is in eene Tus-
„ ſchenregeering, dat het heilig pand van
„ het Publiek Gezag voor het oog van

„ al-

„ alle Factien ſchynt ten toon geſpreid te zyn, als de prys van list en ſtoutheid: terwyl in het midden van hunne bloedige woelingen, de mismoedigheid zich van de geesten meester maakt, het eigenbelang alle harten omtrent de algemeene belangen verkoelt, en het Volk, haakende na rust, ligtlyk voor eenen Verlosser aanziet den Geweldenaar, die aan het zelve in ſchyn Vrede aanbiedt. — Van zodanig eene Tusſchenregeering, op eene onbeſcheidene wyze verlengd, kan niet anders verwagt worden dan, by afwisſeling, Regeeringloosheid en Dwinglandy.

„ Eene Conſtitutie heeft by het *Franſche* Volk gelukkiglyk geëindigd, en reeds byna geheel herſteld, die rampen, welke aan alle Natien, in hunne Staatkundige Criſis, eigen zyn. — Eene Conſtitutie alleen kan die by het *Baataafſche* Volk voorkomen. — Het *openbaar* gevoelen, door uwe onderzoekingen voorgelicht, en door uwe aanpryzingen van het Syſtema van één eenig middenpunt van Magt geleid, geeft u te kennen, dat het reeds voorbereid is om de laatſte overblyfzelen te zien verdwynen van een Regeeringsvorm, vol van de gebreken der dwingelandy, en van de nadeelen uit een kwaalyk ingericht Gemeenebest voortvloeyende, van eene vreemde inſtelling aan uwe Voorouders ingeboezemd, ja bewerkt door die edele drift, welke hun

CH. BOEK. 1796.

„ tot de Vryheid geleidde, doch onbestaan-
„ baar om den toets door te staan der Rede,
„ als welke zich verheft tot de eerste
„ beginzelen der Maatschaplyke Organi-
„ satie.

„ Aldus, Burgers Representanten! dank
„ aan uwe wysheid, die aan de tweedragt
„ niet toegelaaten heeft haar onbescheide
„ geschreeuw rondom U te verheffen; en
„ dank aan de *Fransche* dapperheid, die
„ verre van uwen Bodem verwyderd heeft
„ het gedruisch en de gestadige vreeze
„ des Oorlogs — hebben de genegidheid
„ der Geesten en de wel bepaalde loop
„ der gebeurtenissen eene zoodanige wen-
„ ding gekreegen, dat men niet kan voor-
„ zien, dat iets zou kunnen verhinderen,
„ dat Gy uwe werkzaamheden niet eer-
„ lang zoudt kunnen voleindigen. — Het
„ Directoire Executif, 't welk dat einde
„ wenscht, zal het niet te weeten ko-
„ men, zonder Ulieden daar over haar
„ leevendig genoegen te betuigen. Dan,
„ ja dan alleen, zal het gelooven kun-
„ nen, dat Gylieden de gevaaren van in-
„ wendige beroeringen te boven zyt ge-
„ komen; en de *Fransche* Natie zal als
„ een der vleyendste beloonningen haarer
„ Overwinningen beschouwen, van zo
„ kragtig te hebben medegewerkt om de
„ Vryheid en den Vrede te hergeeven aan
„ een Volk, dat het eerst de kunst ge-
„ kend heeft, daar van de werktuigen
„ van een bestendigen roem en van een
„ weezenlyk geluk te maaken: want 'er

„ zyn

„ zyn verscheide soorten van kundighe- A.
„ den, 'er is meer dan eene deugd, waar BOEK.
„ van het *Bataafsche* Volk de eerste Les- 1796.
„ sen gegeeven heeft; het zal deezen
„ roem niet verliezen; het zal, te mid-
„ den eens bloeienden Koophandels wee-
„ ten te behouden, zyne zeden, zyne
„ werkzaamheid, de gestrengheid zyner
„ huishoudelyke spaarzaamheid, zyne wys-
„ heid eindelyk, welke, zints byna twee
„ eeuwen, zyn gedrag heeft, een voor-
„ beeld doen zyn voor *Europa*, en een
„ stof van bespiegeling voor den Wys-
„ geer." (*)

Dit stuk werd gedrukt, om 'er nader op te beraadslagen. By die beraadslaging liet de Burger VREEDE zich uit over de gepastheid en noodzaaklykheid om aan deeze aanmaaning gehoor te geeven; daar by aanmerkende, dat het gewigt der voorgedragene bedenkingen booven al gevoeld moest worden by ons; daar de nadeelen van een Tusschenbestuur, in ons byzonder geval, nog aanmerkelyk vergroot waren, door de bepaalingen van het Reglement, waar op het was ingevoerd, en waar door alle Magt zodanig verdeeld was, dat het Publiek Bestuur, als geheel verlamd, zelfs, in zeker opzigt, vry minder kragts hadt dan te vooren onder het oud Bestuur, en zodanig van alle klem ontbloot, dat het genoegzaam alleen scheen uit te loo-

Hoe VREEDE dit voorstel aandringt.

(*) *Dagverhaal der Nationaale Vergadering* II. D. bl. 409.

CI. BOEK.

1796.

loopen, in eene doodſche ontbeering van alle werkzaamheid.

Voorſtellen daar uit gebooren. En Noëls Berichtſchrift aan de Commisie ter Staatsregeling ter hand geſteld.

De Repreſentant HAHN, Medelid van de Commisie tot de Buitenlandſche Zaaken, ſtelde, met veel aandrangs, als zyn gevoelen, voor, om, eer men dit ingediende ſtuk beantwoordde, 't zelve aan de Commisie tot de Staatsregeling ter hand te ſtellen, en dezelve te verzoeken om aan de Vergadering, eenen Brieve, te laaten toekomen, waar door, voor zo verre de Commisie zulks oorbaar zou oordeelen, de Vergadering in ſtaat zou geſteld worden, om den *Franſchen* Minister een meer bepaald antwoord te geeven, wegens den voortgang en ſpoedigen afloop van het werk der Conſtitutie. Naa het inkomen van dusdanig een Brief, zou die Minister iets meer dan fraaye en welluidende maar zeer algemeene woorden krygen. Doch de gevoelens van VREEDE, door SCHIMMELPENNICK ondersteund, meer ingangs vindende, werd de Commisie tot Buitenlandſche Zaaken verzogt om den Burger NOËL, by voorraad, te antwoorden, dat de Vergadering niets vuuriger verlangde, dan door een ſpoedig invoeren der Staatsregeling, aan het tegenwoordig Tusſchenbeſtuur een einde te maaken, en vervolgens met de Commisie ter Staatsregeling nader te raadpleegen, in hoe verre dezelve zou kunnen goedvinden, aan de gemelde Commisie eenige opening te geeven, wegens den ſtaat haarer werkzaamheeden en den tyd,

waar

waar op zy zich voorstelde dezelve te zullen voltooyen, en dan een vollediger antwoord te ontwerpen. (*)

α. BOEK.

1796.

Wat deswegen by de Commissie voorviel. Algemeen antwoord der Commissie.

Wanneer dit verzoek by de Commissie tot de Staatsregeling ter tafel en in overweeging kwam, merkte de Representant VAN MAANEN op, dat het niet zeer scheen te strooken met den aart der Commissie om eenige, zo min zydelingsche, gelyk thans het geval was, als rechtstreeksche, onderhandelingen te hebben met buitenlandsche Ministers, om het denkbeeld niet te doen gebooren worden, als of vreemde invloed in de Constitutie gewerkt hadt. Niet te min erkende hy, hoe het van 't uiterst belang kon weezen, dat onze hooge Bondgenooten wisten, welk eene Staatsregeling wy zouden verkiezen. Ten deezen en andere einden oordeelde hy best, aan de Nationaale Vergadering zelve de bedoelde opening te geeven, welke als dan van dezelve zo veel aan den *Franschen* Minister kon open leggen als zy raadzaam oordeelde. Men besloot hier niet op; maar werd te raade, door de Afgevaardigde Leden VAN DE KASTEELE, QEYSEN en LUYKEN aan de Commissie van Buitenlandsche Zaaken, kennis te geeven, dat men, wegens den Staat der Werkzaamheden, nog niets bepaalds kon zeggen; maar dat men, zonder ophouden, werkzaam was. —— Zonderling zeker

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* II. D. bl. 432. 433. *enz.*

4. BOEK. 1796.

ker klonk een zo weinig beslissend antwoord, naa drie maanden arbeids, in welken tyd alle de hoofdpunten der Staatsregeling voorgesteld, overwogen, en in handen van byzondere Commissien gesteld waren.

Op een meer byzonder antwoord aangedrongen; en Leden tot het verder beantwoorden benoemd.

Een zo onbepaald antwoord, geheel niet voldoende aan het oogmerk der gevraagde opening, en weinig geschikt om daar uit een volledig verslag, ten dienste van den *Franschen* Gezant, op te maaken, beschouwde de Commissie van Buitenlandsche Zaaken als geheel niet overeenkomstig met het gedaane verzoek. Ingevolge hier van drong zy anderwerf aan op eene nadere en meer bestemde opening: ten einde het antwoord aan den Gezant Noël, daar volgens te kunnen inrichten. —— De Commissie ter Staatsregeling des verslag gekreegen hebbende, begreep de meerderheid om die zelfde drie Leden tot het geeven van die nadere opening te volmagtigen, en, daar bevind van zaaken, te handelen.

De Burger VAN MAANEN verzet zich daar tegen en biedt een Grondschets van een Plan aan.

De Representant VAN MAANEN verzette zich hier tegen op het nadrukkelykst, en herhaalde zyn nog in beraad gehouden voorstel om de gevraagde opening aan de Nationaale Vergadering te doen toekomen, en daar van by den *Franschen* Staatsdienaar het gepaste gebruik te maaken. Hy drong hetzelve nog nader aan op gronden, dat zulks de weg zou zyn, om by de Gewestlyke Magten het neemen van maatregelen, geschikt om het in-

invoeren der Staatsregeling tegen te werken, voor te komen, en tevens om den Volksgeest tot dezelve voor te bereiden. Hy deedt meer, en boodt eene Schets aan van zodanig eene opening twaalf Artykelen bevattende, waar in hy de Eenheid der Republiek ten grondslag lag; de vorm van het Bestuur, als een Volksregeering by vertegenwoordiging, omschreef; de grenzen der Wetgeevende, Uitvoerende en Regterlyke Magten, als mede der administrative Gewestlyke en Stedelyke Besturen bepaalde.

BOEK. VI. 1796.

VAN MAANEN kantte zich ten sterksten aan tegen het genomen besluit, om de meergemelde Commissie tot het doen van nadere openingen onbepaald te volmagtigen. Hy voerde onder andere aan, dat twee der benoemde Leden het geeven der gevraagde opening hadden verworpen, op grond, dat het gevaarlyk en schadelyk zou weezen de Nationaale Vergadering in het denkbeeld te brengen, dat de Eenheid reeds werklyk gelegd was tot een grondslag der Staatsregeling — dat hy het gevaarlyk en schadelyk agtte aan de Commissie van Buitenlandsche zaaken te laaten berichten, dat men naa drie maanden arbeids nog niet genoeg opgeklaard was omtrent de mogelykheid der Eenheid, als een grondslag der Staatsregeling — dat zodanig eene opening buiten hunne bevoegdheid liep om dat dezelve, tot een officieel bericht gevormd, zou moeten dienen, om onze buitenlandsche

Men blyft zich aan een onbepaald antwoord houden.

II. BOEK. 1796.

sche betrekkingen daar volgens te regelen —— en eindelyk dat eene zo onbepaalde lastgeeving van de verste vooruitzigten voor onze Staatkundige Onafhangelykheid zou kunnen worden: naardien de Commissie welligt de *Fransche* Republiek in een verkeerd denkbeeld omtrent den geest onzer toekomende Regeeringsvorm zou kunnen brengen, door byzonder *persoonlyke begrippen*, als het gevoelen der *geheele Commissie*, voor te draagen. — De meerderheid bleef by het genomen besluit, ondanks alle deeze tegenbedenkingen, volharden, en moest de Commissie van Buitenlandsche Zaaken, zich met een schraal antwoord vergenoegen (*).

Noël doeteene nadere aanschryving. Inhoud van dezelve.

Eer de Commissie van Buitenlandsche Zaaken gereed was met het verslag volgde een tweede, veel dringender, schryven van den *Franschen* Afgezant. Naa in het zelve de goede diensten door *Frankryk* aan de *Bataafsche* Republiek beweezen, herinnerd te hebben, laat hy daar op volgen, „ dat alleen eene spoedige daar„ stelling der Constitutie het éénig mid„ del was om het Politiek aanweezen der „ Republiek te verzekeren, dat het ge„ volglyk tyd was, om door een krag„ tige en duurzaame band by een te „ knoopen den bundel, welke gevaar „ liep van uit een te vallen, zulks zou „ wel-

(*) Dit alles vindt men, in het breede, by J. van Maanen in diens boven aangehaalde *Voorstellen, Bedenkingen* enz.

„ welhaast het gevolg weezen van eene orde van zaaken, in welke ieder Burger van zyn Stad of Gewest een meer byzonder geliefd Vaderland maakende, het Algemeen Vaderland aanmerkte als eene Stiefmoeder, voor welke hy geene genegenheid hadt, aan het welk hy geene gehoorzaamheid verschuldigd was, en welks allergewigtigste Regten hy miskende."

Voorts deelde hy deeze taal van het *Fransche Directoire* zelve mede. „ Het is tyd, voor het belang van de *Bataafsche* Republiek, en van ons Verbond met haar, dat de nieuwe Orde van Zaaken, door alle Vryheidsminnaaren verwagt, zich vestige, en dat alle strydige vorderingen verdwynen voor eene Staatsregeling, zegepraalende over het *Federalisme* en de Aristocratie. Het valt in den kring onzer betrekkingen, met het *Bataafsche* Volk mede te werken, en zyne onafhangelykheid te bevestigen, door de voortgangen zyner Revolutie te bespoedigen tot het doel, waar toe dezelve strekt: en gy voldoet, Burger Minister! aan onze meening, met daar aan uwe onophoudelyke werkzaamheden, yver en alle uwe vermogens te besteeden."

Dit gevoelen des *Franschen* Staatsbeheers medegedeeld hebbende, merkte hy op, dat men deeze begrippen van 't zelve gemaklyk zou kunnen ophelderen door voorbeelden, onder de oogen

der

der Repreſentanten gebeurd, ware het niet
BOEK. te ſmertend dezelve op te haalen: — voor-
——— beelden, die nogthans beweezen, dat een
1796. onevenredig zamenſtel van *byzondere Magten*, nimmer eene *waare Nationaale Magt* kon uitleveren. — Alleropmerkelykst waren de woorden met welke Noël dit Berichtſchrift beſloot. „Dat dan alle Burgers, bezield met een opregt verlangen „om de zaak der Vryheid te doen zegepraalen, de ſtelligſte verzekering by „deezen ontvangen, dat het *Fransch* Gouvernement hunne poogingen goedkeurt „en aanmoedigt; hetzelve zal vermeenen „aan die Burgers, als 't ware, eenen „nieuwen Bondgenoot verſchuldigd te „zyn, wanneer het zich onderſtennd zal „vinden door eene Mogenheid, gegrond „op de onwrikbaare beginzelen van Eenheid en Ondeelbaarheid, en wik haar „met meer vertrouwen aan zyne Vrienden en Vyanden voorſtellen, vooral „aan de trouwlooze *Engelſchen*. — Stelt „u dan in ſtaat, Burgers Repreſentanten! „om, van nu af aan, de kansrekeningen „van de *Engelſche* Staatkunde te verydelen, en eene Conſtitutie in te voeren, „welke de ontwikkeling uwer *Nationaale Magt* bevordert, en de plaats vervangt „van eene *Federative Regeeringloosheid*, „die deeze Magt vernietigt, door U te „verdeelen; eene Regeeringsvorm, welke de gebrekkigſte en noodlottigſte is, „die uwe grootſte Vyanden U zouden „kunnen toewenſchen".

Ei-

Eigenaartig werd deeze Aanſchryving, ten zelfden einde als de voorige vervaardigd, in handen geſteld der Commiſſie van Buitenlandſche *Zaaken*, welke reeds met de Gelaſtigden tot het vervaardigen eens Ontwerps van Conſtitutie gehandeld had, en eerlang des verſlags zou uit brengen. Teffens bepaalde men dit op nieuw ingediende Stuk en de Vertaaling van 't zelve te doen drukken en aan de Leden rond te deelen (*). ca. BOEK. 1796. In handen van de Commiſſie tot Buitenlandſche Zaaken geſteld.

Men verlangde, met reden, na het Verſlag op een en ander deezer veel opzienbaarende Berichtſchriften, die, bekend geworden, voorloopig een wydverſchillend oordeel ondergingen. Deezen preezen den yver door de *Franſchen* betoond om een werk te beſpoedigen, 't geen blykbaar traaglyk voortging, als mede de gronden op welke die Bondgenoot wenschte, dat de toekomſtige Staatsregeling voor het *Bataafſche* Volk zou rusten. Geenen wraakten dien zydlingſchen buitenlandſchen invloed, gelyk zy denzelven noemden, even zeer als de blykbaare ſtrekking, om de Eén- en Ondeelbaarheid, tegen alle poogingen ter weering, daar te ſtellen, afkeurden. Onderſcheide Oordeelvellingen over Nota ingediende Stukken.

Het op den zeventienden van Oogſtmaand uitgebragt en goedgekeurd Verſlag, kwam hier op neder. „ In de onderhandelingen, welke wy met eenige Leden „ van de Commiſſie, tot de Conſtitutie ge- Uitgebragt verſlag.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 564.

„ gehouden hebben, is ons bericht, dat „ reeds het grootſte gedeelte van de weezenlyke punten der Staatsregelinge rypelyk verhandeld, en dat aan verſchillende Leden opgedraagen is, om van dezelve nader verſlag uit te brengen, van welken veelen reeds geheel, of byna gereed zyn. Ons is berigt, dat alle de Leden van de Commisſie gelyklyk van de noodzaaklykheid overtuigd zyn, om de Magten behoorelyk af te ſcheiden en te beperken, en aan het Gouvernement de noodige veerkragt te bezorgen om de *Bataafſche* Natie nuttig voor haare Bondgenooten, en geducht voor haare Vyanden te maaken. — Wy hebben de Leden even zeer, als wy overtuigd gevonden van de noodzaaklykheid om hun arbeid te beſpoedigen, en gereed om daar toe hun vlyt en werkzaamheid te verdubbelen. En ſchoon zy den tyd niet kunnen bepaalen, waar op zy hun werk voleindigd zullen hebben, hoopen zy niet genoodzaakt te zullen zyn van het tydperk der zes maanden, hun door het Reglement gegeeven, te overſchreeden (*).

Aanmerking hier over.

Hoe veel of hoe weinig voldoenings dit verſlag den *Franſchen* Minister en aan het *Franſche* Staatsbeſtuur gegeeven hebbe, vinden wy niet vermeld. Zeker gaf het weinig bepaalds. 't Geen 'er in voorkwam,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 639.

kwam, wegens de Eén- en Ondeelbaarheid, op welke het Staatsgebouw moest rusten, de groote zaak door *Frankryk* aangedrongen, en zo zeer door veelen in den Lande begeerd, werd geheel in 't midden gelaaten. Zonder verdere moeienis werkte de Commissie de drie overige maanden voort. Geene voorstellen van wegen de Nationaale Vergadering werden ter tafel gebragt.

ok. BOEK. 1796.

Voorstel der Commisie aan de Nat. Vergadering over het doen vervaardigen van twee Wetboeken.

Doch van den kant der Commissie zelve kwam een Voorstel by de Nationaale Vergadering, van 't welk wy hier voegelykst melding maaken: een Voorstel van de hoogste aangelegenheid. Het Lid der Commissie, de Burger VAN MAANEN hadt er, in Hooimaand reeds van gerept, en de Commissie besloot op den negentienden van Oogstmaand aan de Nationaale Vergadering een voordragt te doen hoofdzaaklyk van deezen inhoud. — Onder de veelvuldige onderwerpen en gewigtige werkzaamheden der Commissie toevertrouwd, was de Organisatie van het Justitieweezen, uit veelerlei hoofden, een stuk van de hoogste aangelegenheid voor Land en Volk. Hier over handelende, was het de Leden hoogstwenschlyk voorgekomen, dat dit werk, zo wel in het Burgerlyke als Lyfstraflyke, binnen het geheele Gemeenebest, op eenen eenpaarigen voet gebragt werd. — Niemand toch zou kunnen ontkennen, dat de Burgerlyke Landwetten in de onderscheidene Gewesten van ons Vaderland, zo menig-

ca. BOEK. 1796.

vuldig en derzelver bepaalingen zo onderscheiden waren, dat de kundigste Regtsgeleerde, al wilde hy aan derzelver naspooring zynen geheelen leeftyd besteeden, naauwlyks slaagen zou, die, in al derzelver uitgebreidheid, te leeren kennen. —— Men mogt daar by voegen de kostbaarheid der pleitgedingen, benevens de verscheidenheid der manieren van procedeeren, en derzelver schroomlyke langwyligheid in verscheide gedeeltens van ons Gemeenebest. —— Alle welke zwaarigheden door een meer en meer eenvoudig en tevens min kostbaare en algemeene manier van procedeeren en algemeene Landwet, op eene aanmerklyke wyze, zouden verminderd worden. Zy wilden niet ontveinzen, dat men veele zwaarigheden zou ontmoeten in de verscheidenheid der Statuten, oude Herkomen en Gewoontens in de verschillende Gewesten. Doch zy vleiden zich, dat alle die zwaarigheden en belemmeringen door onvermoeiden arbeid en geduld, eindelyk zouden kunnen en behooren vereffend en overwonnen te worden: daar toch de algemeene erkende nuttigheid van dit werk de zwaarte van den arbeid nog verre zou te boven gaan.

De nuttigheid, ja de noodzaaklykheid van deezen arbeid zou vooral niet minder zyn in het Lyfstraflyke vak. Ten deezen opzigte was het hun voorgekomen, dat 'er eindelyk eens een eenpaarige voet en wyze van inrichting, ten allerspoedigste, in de onderscheidene Gewesten, moest wor-

worden daargeſteld. Terwyl men thans in het eene Gewest in den ſtyl en behandeling der Crimineele Procedures, de Ordonnantien van PHILIPPUS DEN II. volgt, en dan nog ſlegts gedeeltlyk; in een tweede, in verſcheide gevallen, de *Romeinſche* Wetten, als het Lyfſtraflyk Wetboek beſchouwde, en dikwyls naar dezelve te werk ging; daar voor een gedeelte van *Bataafſch Brabant* door hun Hoog Mogenden nog onlangs een zeker Statuair Crimineel Regt was vastgeſteld en ingevoerd. In andere Gewesten ſtrekten geene bepaalde Ordonnantien ten richtſnoer; maar alleen 't geen de Regtsgeleerden het *Æquum & Bonum* noemden; waar door de behandeling der zaaken niet zelden van de zinlykheid des Regters afhing. En dit in gevallen waar van niets minder dan de Eer en het Leeven der Ingezetenen afhingen. Waar uit dan tevens voortvloeide dat men, ten opzigte van die zelfde zaaken, dikwerf onderſcheidene boeten en ſtraffen zag opleggen. Van daar ook dat de Regters, in ſtede van verklaarders en toepaſſers der Wetten te zyn, inbreuk konden maaken op de Wetgeevende Magt zelve: dewyl bykans nergens de grenzen van Regterlyke en Wetgeevende Magt, in dit Gemeenebest, naar behooren, waren afgebaakend; welke onderſcheiding intuſſchen als een der voornaamſte bolwerken van de Burgerlyke Vryheid moest worden aangemerkt. BOEK. 1796.

Op deeze gronden liet de Commiſſie

den voorſlag berusten tot het benoemen van twee byzondere Commisſien van eenige Vaderlandlievende en in deeze vakken bedreevene Perſoonen; waar van de eene zich onledig zou houden met het vervaardigen van een Algemeen Crimineel Wetboek, mitsgaders eene Ordonnantie op den ſtyl en manier van procedeeren in Lyfſtraflyke zaaken. — Terwyl men aan de andere zou overlaaten het opſtellen van eene Algemeene Landwet of Civil Wetboek, benevens een algemeene wyze van procedeeren in Burgerlyke zaaken. Om die beiden binnen de geheele Republiek, ten ſpoedigſten mogelyk, in te voeren.

De Commisſie oordeelde, dat tot deeze beiderlei werkzaamheden zouden behooren benoemd te worden kundige Regtsgeleerden niet alleen; maar ook tevens eenige weinige Perſoonen, welken zo zeer niet behoefden uit te ſteeken in het vak der beoefenende Regtsgeleerdheid, als wel in de Staatkundige Wysbegeerte en in de kennis van het menschlyk hart. — Het verſchil en de omſlagtigheid van het Burgerlyk en Lyfſtraflyk werk maakte, dat, huns oordeels, het Verſlag en de Invoering van het laatstgemelde, van het eerstgenoemde niet afhanglyk behoorde gemaakt te worden.

Van de benoeming deezer twee Commisſien verzogten zy kennisgeeving; ten einde in ſtaat te zyn om aan dezelve zodanige openingen te kunnen doen, als met be-

betrekking tot dit gewigtig werk door de Leden der Commisſie tot de Staatsregeling voor de belangen der Ingezetenen des Lands noodig en dienſtig zou bevonden worden (*).

EE. BOEK. 1796.

Genoeg byvals vondt deeze Voorſlag ter Nationaale Vergaderinge om denzelven in handen eener Commisſie te ſtellen (†). Eenige daar toe benoemde Leden niet tegenwoordig zynde, deedt een der Leden den voorſlag om dezelve met nog eenige Leden te vermeerderen, tevens in overweeging geevende, om, zo uit aanmerking van het gewigt des onderwerps, als dewyl 'er in het eene Gewest andere Wetten en Statuten waren, deeze benoeming, zo veel mogelyk, Gewestlyk te doen. Schoon dit wederſpraak ontmoette, geſchiedde zulks overeenkomſtig met het voorſtel, en werden aan de voorheen benoemde Leden VAN CASTROP, TEN BERGE, SCHIMMELPENNINCK, DE BEVEREN, STOFFENBERG en LUBLINK, toegevoegd, de Burgers VAN BEYMA, DE WIT, VISSCHER en DE MIST (§).

Raadpleegingen deswegen, en eene Commisſie benoemd tot het verkiezen van Perſoonen ter vervaardiging der Wetboeken.

Het uitgebragt Verſlag hieldt in, dat tot het vervaardigen van het Crimineel Wetboek eene Commisſie dienде benoemd te worden van vyf Leden, drie Regtsgeleerden en twee Wysgeeren; tot het Civile eene Commisſie van negen Leden, zo

Verſlag der Commisſie.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 657.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 658.
(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 46.

zo veel mogelyk uit de onderſcheidene Gewesten, in de Regtsgeleerdheid ervaarene Mannen, waar by men zou kunnen voegen twee Perſoonen, in het vak van Koophandel, Zeevaard en Wisſelhandel bedreeven. De plaats, waar deeze Commisſie zou vergaderen, moest, huns oordeels, van de Wetgeevende Vergadering afgeſcheiden, en zo veel mogelyk in het middelpunt der Republiek gelegen zyn; de Stad *Utrecht* ſloeg men voor als de geſchiktſte (*). Naa weinig beraadſlaagens werd overeenkomſtig het verſlag beſlooten.

Dan eer de Commisſie tradt tot het benoemen der Perſoonen, die, in beide deeze belangryke vakken, zouden werkzaam weezen, bragt dezelve in 't breede haare bedenkingen in over den Tyd, binnen welken de Commisſien derzelver werkzaamheden zouden behooren ten einde te brengen, en van de Bezolding, die aan ieder der Leden, uit 's Lands Kas, zou behooren te worden toegelegd. Wat den tyd betreft, ſtelden zy voor, ten opzigte van het Crimineel Wetboek, den tyd van één Jaar naa het neemen der Zittinge, en de Bezolding voor ieder van drie duizend Gulden. Voor het Civil Wetboek oordeelde men, dat drie jaaren zouden noodig weezen, en wilde zy aan elk der Leden negen duizend Guldens toegelegd hebben. By de Onderhandelingen over dit Verſlag werd de wedde in het eerſte ge-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 294.

geval met één duizend Guldens verhoogd, en die in het laatste onveranderd gelaaten (*).

GL. BOEK.

1796. Benoemde Persoonen, tot het vervaardigen van een en ander.

Als Mannen, naar het inzien der Commissie, aan welke de voordragt was aanbevolen, de hoedanigheden bezittende in de Besluiten op dit stuk bepaald, benoemde dezelve tot het Lyfstraflyk Wetboek en de wyze van Regtsvordering de Burgers J. LUBLINK *de Jonge* te *Amsterdam*, en W. DE VOS Leeraar by de *Doopsgezinden* te dier Stede; N. C. LAMBRECHTSEN Oud-Secretaris der geweezene Representanten van *Zeeland*, te *Vlissingen*; J. E. REUVENS, Raad in den Hove van *Holland*, en C. H. CRAS Hoogleeraar te *Amsterdam*. En tot het andere de elf Burgers FREDRIK VAN BERCK Regtsgeleerde te *Arnhem*; HILBRAND JACOB WICHERS te *Groningen*; JAN HENDRIK MOLLERUS in *'s Gravenhaage*; CAREL COENRAAD REYTS te *Middelburg*; B. STORM te *'s Hertogenbosch*; RUDOLPH JORDENS te *Deventer*; KRAAYVANGER, Oud Raad in den Hove van *Utrecht*; M. DASSEN te *Meppelt*; J. S. GERELSMA te *Hinlopen*; JAN BONDT te *Amsterdam*; GERRIT ARNOLD KREET in *'s Gravenhaage*.

Hetkomt niet tot stand.

Over 't algemeen werd deeze benoeming goedgekeurd en toegejuichd; doch de meesten der verkoozenen voor deeze eere bedankende, bleef dit door allen hoogst-

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* III. D. bl. 539, 655 enz.

ct. BOEK. hoogstheilzaam gekeurd werk steeken, en 'er niets van tot stand gebragt (*).

1796. De Commissie maakt de voleindiging haars arbeids bekend.

Intusschen gaf de Commissie, by eenen Brieve, den zes en twintigsten van Wynmaand gedagtekend, aan de Nationaale Vergadering te verstaan, dat de Raadpleegingen over het Ontwerp eener Staatsregeling voor het Volk van *Nederland*, 's anderen daags, stonden te eindigen; dat zy, om, aan den last, hun opgedraagen, te voldoen, de eer zouden hebben, hetzelve op den tienden van Slachtmaand, of op zodanig een Dag als de Vergadering geschikst zou keuren, aan de Nationaale Vergadering over te geeven: daar zy dien tusschentyd noodig zou hebben om de stukken te schikken, en daar aan de vereischte naauwkeurigheid te geeven. — Het besluit luidde overeenkomstig het voorstel. Schoon een der Leden, naa dat de hamerslag gevallen was, aanmerkte, dat hetzelve een inbreuk op het Reglement insloot, 't geen aan de Commissie niet meer dan zes maanden vergunde, hieldt de Voorzitter zich aan het genomen besluit (†).

Werkzaamheden der Nat. Vergadering

By den aanvang deezes Boeks hebben wy aangemerkt, dat, hoe schynbaar de Commissie, die verslag gaf van de voleindiging haars werks, van de Nationaale Verga-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. bl. 728. IV. D. bl. 171, 113, 216, 219, 233, 236, 240, 250, 246 en 253.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 468.

gadering was afgeſcheiden, de laatstgemelde egter daar mede in verband ſtondt, en geen leedig aanſchouwſter van dezelve bleef. Behalven het reeds door ons opgetekende Voorſtel van VREEDE, tot verandering van het Reglement (*) mogen wy hier niet onvermeld laaten, eene en andere byzonderheid ter Nationaale Vergadering, die of een rechtſtreekſche of zydelingſche betrekking hadt tot het vervaardigen der Conſtitutie, eenigzins breedſpraakig op te geeven.

CA: BOEK. 1796. die betrekking hadden tot de Staatsregeling.

Bovenal verdient hier aanmerking het Voorſtel door den Burger SCHIMMELPENNICK gedaan. De aangeweeze bron van de ſtrydige begrippen in de Nationaale Vergadering bleef geſtadig beroerde wateren van verdeeldheid opwerpen. De gemelde Repreſentant zogt zyn Voorzitterſchap kennelyk te doen uitſteeken, door een Voorſtel, zyns oordeels, geſchikt om, deeze bron van alle verdeeldheeden in de Vergadering, op eenmaal te dempen.

Over het Voorſtel van SCHIMMELPENNICK.

Gelyk wy het *Franſche* Staatsbeſtuur niet onverſchillig zagen, ten aanziene van het daarſtellen der Nationaale Vergadering (†), zo was het niet onverſchillig omtrent de Staatsregeling, welke voor ons Vaderland zou gevormd worden. Onze Staatsdienaar BLAUW, den Minister der Buitenlandſche Zaaken LA CROIX, de wee-

Wat 'er aanleiding toe gaf.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D bl. 392.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 353.

weete doende van de Byeenroeping, ontving van denzelven, onder andere, ten antwoord, „ dat het *Fransche* Gouvernement overtuigd was, dat de daarstelling van dit Centraal Gezag alleen het „ *Bataafsche* Volk tot *Eenheid* zou kunnen brengen, en het *Federatif* Bewind „ vernietigen, het welk zyne middelen, „ tot wederstandbieding aan de onderdrukking verlamde; dat deeze Vergadering aan dat Volk een kragtdaadig „ Bestuur zou bezorgen, de eenige waarborg van de Regten des Volks." — Hoe zeer het *Bataafsche* Volk zelve werkzaam was, in veelvuldige bemoeyingen, tot het bevorderen van die Eenheid, wyst onze Geschiedenis, met de voldingenste beschreiden, uit. Wy mogen hier te rugge wyzen op de veel opziensbaarende en veel gerugts maakende Centraale Vergadering (*). Intusschen bleef die Eenheid, of dat de in bewerking zynde Staatsregeling daar op zou gegrond weezen, voor den Volke eene verborgenheid. Deels ontdekte het voorgevallene, by de overweging des Voorstels van VREEDE (†), hoe zommige Leden voor het *Federalismus* uitkwamen. Te midden van die onzekerheid, eenige geruststelling te bekomen, dat de Leden der Nationaale Vergadering, in het algemeen, gunstig genoeg over dit Stelzel van Eenheid dagten,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 19. *enz.*
(†) Zie hier boven bl. 6.

MR. J. SCHIMMELPENNINCK.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

ten, en van dezelve geen andere Staatsregeling te gemoet te zien, dan op deezen breeden grondslag gevestigd, was, aan den eenen kant, geschikt om het *Fransche* Staatsbestuur voordeelige gedagten van onze Nationaale Vergadering in te boezemen, en, aan de anderen kant, het *Bataafsche* Volk eenigzins gerust te stellen, ten opzigte van het aankleeven deezes by het zelve zo algemeen omhelsden beginzels. 2e. BOEK. 1796.

De Representant SCHIMMELPENNICK deedt, in dit tydsgewrichte, een Voorstel, ten dezen einde ingericht; — een Voorstel, het welk, en om zich zelven, en ter oorzaake van de raadpleegingen deswegen voorgevallen, de Zitting, op den drie en twintigsten van Bloeimaand, met die 'er uit voortvloeyden, eene der belangrykste maakt; tooneelen opleeverende, waar op veelen, met duidelyker ten toon spreiding, dan wel anderzins, ten opzigte van dit stuk, te voorschyn traden. Het Voorstel zelve verdient over zulks, hier geheel geleezen te worden. De Voorzitter liet zich in deezer voege hooren: SCHIMMELPENNICKS Voorstel zelve wegens de Eenheid en Ondeelbaarheid.

„ Onder de voordeelen, welke het *Ne-*
„ *derlandsche* Volk, met een reikhalzend
„ verlangen, van deeze Omwenteling, en
„ inzonderheid van den arbeid deezer
„ Vergadering, verwagt, zyn het voor-
„ zeker de *Eenheid* en *Ondeelbaarheid* van
„ het Bestuur, welke den eersten rang
„ verdienen.

„ Het *Bataafsche* Volk toch heeft, niet

„ dan

„ dan te lang, niet dan al te droevig,
„ het onbeſtaanbare van eene Conſtitutie
„ gezien en gevoeld, gebouwd op het
„ *Federaliſtiſch* Syſtema, het welk niet
„ alleen in deszelfs zamenſtelling oneven-
„ redig, in deszelfs werking lam en te-
„ genſtrydig, in de uitvoering langzaam
„ en zwak was; maar 't welk naauwlyks
„ toeliet om, in zaaken van eenige mer-
„ kelyke aangelegenheid, een enkel Be-
„ ſluit op eene *Conſtitutioneele wyze*, te
„ neemen, of uit te voeren, dat is, zon-
„ der de eene of de andere der banden,
„ welke dit wanſtaltig ſtelzel zamenbon-
„ den, willekeurig door te ſnyden.

„ *Nederland* heeft te ſmertlyk de nood-
„ lottige uitwerkzels van een zodanig
„ ſtaatkundig werktuig, waar van het eene
„ rad, zonder kwetzing van het andere,
„ naauwlyks werken konde, ondervon-
„ den, om immer wederom deszelfs be-
„ langen door een ſoortgelyk werktuig te
„ doen bearbeiden, veel min om zich
„ met eene nietsbeduidende herſtelling of
„ verbetering van deeze oude afgeſlee-
„ tene machine te vergenoegen.

„ De Wysgeerige Staatsman een zo
„ ongerymd en zo weinig zamenhangend
„ Staatsgeſtel, in het afgetrokkene over-
„ peinzende, en hetzelve aan de eeuwig
„ vaste beginzels, waar op het Maat-
„ ſchaplyk Verdrag moet rusten, toetzen-
„ de, ſtaat verwonderd over deszelfs in 't
„ oogloopende gebreken; maar, wanneer
„ diezelfde Wysgeer het plekje gronds,

„ voor

„ voor welks bewoonders dit Staatsgeſtel CL.
„ gediend heeft, op de kaart van *Europa* BOEK.
„ opzoekt; wanner hy zyn oog ſlaat op ——
„ de magtige Nabuuren, die hetzelve van 1796.
„ alle zyden omringen; wanneer hy den
„ Oceaan, waar aan men het onttrokken
„ heeft, en tegen wiens woede het in een
„ ſteeds voortduurenden en benaauwden
„ ſtryd is, aanziet; dan klimt zyne ver-
„ baazing ten toppunt, wanneer hy te-
„ vens, uit de geſchiedrolle opmerkt, dat
„ dit ſtipje op den Aardbol meer dan
„ eens het lot van *Europa* heeft helpen
„ regelen, den magtigen Alleenheerſcher
„ beſtreeden, den yzeren Schepter der
„ Zee weleer aan 't zidderend *Albion* ont-
„ wrongen; daar, als op deszelfs wenk,
„ een Zetel doen opryzen, ginds een an-
„ deren doen te nederploffen. — ô, Myn
„ Vaderland! welk een Beſchermengel
„ heeft, in zo veele tegenſtrydigheden,
„ in zo veele gevaaren, ſteeds voor uw
„ behoud gewaakt? Waar aan is uwe op-
„ komst, waar aan uwe grootheid, waar
„ aan uwe tegenwoordige aanweezenheid,
„ toe te ſchryven? — geenzins, in de
„ daad, aan de deugdzaamheid uwer Con-
„ ſtitutie —— nimmer hebt gy 'er eene,
„ in den eigenlyken zin van het woord,
„ gehad.

„ Het was de byzondere geſteldheid
„ van *Europa*, welke de geboorte der
„ Republiek, als door eene toevalligheid,
„ te weeg bragt; het was de dwinglandy
„ en dweepzugt, welke in andere Landen

„ haar

CL. BOEK. 1796.

„ haare moordrol speelden, en inwoonders en rykdom, in uwen schoot, als in eene schuilplaats toezonden —— de Koophandel, hoe zeer nooit door den Staat, naar waarde beschermd, bloeide door den Handeldryvenden Geest, door de Naarstigheid en Goede Trouw van den Landaart; eenige Geniën van de eerste vlugt, hoe zeer nooit aangemoedigd, (wat zeg ik, ô vermoorde BARNEVELD! verscheurde DE WITTEN, opgeofferde DE RUITER, vergeeft my deeze uitdrukking!) Geniën, hoe zeer nooit anders dan in hun ondankbaar Vaderland vervolgd, waren de Beschermers, die uwen val tegengehouden hebben —— en welligt, ô vernederend denkbeeld! zyt gy uwe aanweezigheid, in laatere dagen, alleen verschuldigd aan de onderlinge afgunst van een gering aantal Grooten, welke hun belet heeft over uwe Verdeeling eens te worden.

„ Hoe zeer, Burgers Representanten! moet ons dit denkbeeld niet doen hoopen, op eene Constitutie, waar in de Nationaale Magt, als in één middelpunt vereenigd, door haare veerkragt vergoeden zal, het geen aan haare uitgebreidheid te kort schiet? Hoe zeer moet dit denkbeeld ons niet doen wenschen, om een Staatsgestel, door het welk ons welzyn niet aan toevalligheden, niet aan de grillen van Kabinetten; maar aan onze eigene kragten toevertrouwd wordt!

„ Ik

„ Ik weet het, Burgers Repreſentanten! dat het Reglement, als het onverbreekbaar Verdrag onzer Byeenkomst, ons verbiedt om het werk der Conſtitutie voor uit te loopen, welks ontwerp aan een getal Burgers, van de woelingen onzer Deliberatien afgezonderd, by uitſluiting is aanbevolen. Uwe wysheid heeft reeds, by eene voorige gelegenheid (*), begreepen, (en ik eerbiedig dezelve nog,) dat zulks vooraf niet tot uwe taak behoorde. — Dan, Burgers Repreſentanten! 'er zyn geene Wetten aan ons voorgeſchreeven, welke ons beletten, om voor het oog der geheele Natie, aan den dag te leggen, onze hoop op, onze verwagting van eene Conſtitutie, gebouwd op het beginzel van Eén- en Ondeelbaarheid van het Beſtuur der *Nederlandſche* belangen. — 'Er zyn geene Wetten, welke ons beletten, om van de uitvoerlykheid, van de voortreflykheid van zodanige Conſtitutie meer en meer verzekerd, en omtrent de zwaarigheden, welke zich daar tegen ſchynen op te doen, meer en meer gerust geſteld te worden.

„ Welaan dan, Burgers Repreſentanten! laaten wy deezen wensch voor geheel de Natie openleggen; laaten wy, reeds van nu af, de Nationaale aan-

„ dagt

(*) Dit doelt op het Voorſtel van VREEDE, zie hier boven bl. 6.

CL. BORK. 1796.

„ dagt op dit belangryk onderwerp ves-
„ tigen; laaten wy, reeds by voorraad,
„ ons alle die hoofdgronden eigen maa-
„ ken, en meer en meer in ons verlee-
„ vendigen, welke by de beoordeeling
„ van het Ontwerp der Conſtitutie, het
„ welk ons aangebooden ſtaat te worden,
„ onze raadpleegingen belangryk en wys-
„ geerig zullen maaken; laaten wy ein-
„ delyk reeds by voorraad, aan de Natie
„ toonen, dat wy van meening zyn haar
„ een Conſtitutie aan te bieden, welke
„ niet de ontydige vrugt van louter en-
„ thuſiasmus, maar van eene kalme en
„ wysgeerige beoordeeling zyn zal.

„ Uit dit oogpunt deeze gewigtige zaak
„ beſchouwende, Burgers Repreſentanten!
„ heb ik gemeend, dat het uwer waar-
„ dig, en met het Reglement, waar op
„ gy uwe posten aanvaard hebt, niet ſtry-
„ dig zyn zou, dit, by eene plegtige
„ verklaaring aan de Natie te kennen te
„ geeven; dat Gylieden, overtuigd van
„ het beginzel van Eénheid en Ondeel-
„ baarheid, in het vleiend uitzigt ver-
„ keerde, om aan het *Bataafſche* Volk
„ eene Conſtitutie, op dat beginzel ge-
„ bouwd, aan te bieden; dat ondertus-
„ ſchen, daar Gylieden, hangende den
„ arbeid der Commisſie, aan dat groote
„ werk niet rechtſtreeks vermoogt te
„ werken, het niet te min, en voor
„ uwe Vergadering, en voor de geheele
„ Natie, van het uiterſte belang is, om,
„ in dit belangryk onderwerp, de meeste

„ kun-

„ kunde en doorzigt te verkrygen.—
„ dat, om hier toe te geraaken, alle *Ba-* BOEK.
„ *taafsche* talenten, ja alle wysgeerige
„ Menschenvrienden, plegtig door Ulie- 1796.
„ den worden uitgenoodigd, om dezelve
„ aan dit werk, ten spoedigsten te koste
„ te leggen, en de vrugten van hunnen
„ wysgeerigen arbeid, over dit groote
„ onderwerp, aan deeze Vergadering, bin-
„ nen zekeren korten tyd, daar toe te
„ bepaalen, aan te bieden.

„ Dat, ten dien einde, vooral door
„ deeze Vergadering, zou behooren te
„ worden gemanifesteerd, dat het hunne
„ intentie is, *een bondig en afdoend,*
„ *betoog van de voortreffelijkheid van een*
„ *Staatsgestel voor den Lande te hebben, op*
„ *het beginzel van Eenheid en Ondeelbaar-*
„ *heid gebouwd*, met opzettelyke behande-
„ ling en ontzenuwing der hoofdzwarig-
„ heden, welke zich daar tegen het meest
„ schynen op te doen.

„ Dat deeze alzo ingekomen Stukken,
„ door deeze Vergadering zullen worden
„ verzonden aan de Commissie van Con-
„ stitutie, en deeze Commissie verzogt,
„ om, zonder zich daar door eenigzins
„ te laaten belemmeren, veel min te ver-
„ traagen, in den loop haarer delibera-
„ tien, dezelve te examineeren, en daar
„ van zoodanig gebruik te maaken, als
„ zy zal vermeenen te behooren; met
„ verder verzoek aan diezelfde Commis-
„ sie om te willen beoordeelen, en aan
„ deeze Vergadering te rapporteeren,

ste BOEK. 1796.

„ welk der ingekomene Stukken het „ meeste aan het bedoelde oogmerk be„ antwoordt, en dat het alzo best ge„ oordeeld Stuk, op decreet deezer Ver„ gaderinge zal worden gedrukt, en aan „ alle de Leden gedistribueerd, niet als „ een gesanctioneerd Stuk, veel min als „ een Plan van Constitutie zelve; maar „ als de uitsteekende vrugt van wysgeer„ rige overdenking, en om by de Le„ den te kunnen strekken tot meerdere „ verleevendiging van het onderwerp zel„ ve, en ten einde beter in staat te zyn „ om het Ontwerp van Constitutie, het „ welk deeze Vergadering van de daar „ toe benoemde Commissie te gemoet „ ziet, te kunnen beoordeelen, en alzo „ de deliberatien deezer Vergadering, „ als dan des te vrugtbaarder te doen „ worden.

„ Dat eindelyk de Schryver van zo„ danig bestgekeurde Verhandeling, by „ Decreet van deeze Vergadering, zal „ worden verklaard, zich by uitstek ver„ dienstelyk aan het Vaderland gemaakt „ te hebben, en voor zyn Vaderland„ schen en Wysgeerigen arbeid zodani„ ge belooning ontvange, als aan het „ gewigt der zaake geëvenredigd, en „ met de waardigheid deezer Vergade„ ringe overeenkomstig zal bevonden „ worden."

Haare voordragt te

De nieuwheid des Voorstels, de aart van 't zelve, de inkleeding, de wyze van voordragt, werkten alle zamen om de luis-

sterendste aandagt by allen, en by veelen bewondering te verwekken. De stilte, het gevolg van dit alles, werd afgebrooken door den Representant HAHN, een zo by allen bekenden als vuurigen Voorstander der Eenheid en Ondeelbaarheid, uit wiens mond veelen zeker eene vlotte omhelzing des Voorstels, verwagten zullen te hooren; dan hy, 'er voor uitkomende, hoe hy volkomen overtuigd was, en meermaalen openlyk betoogd hadt, dat het *Federalismus* de bron was van *Nederlands* rampen, en dat, zonder Eenheid en Ondeelbaarheid de Vryheid niet te behouden, en het Vaderland reddeloos was, als mede hoe hy hulde deedt om aan de oogmerken van den Voorzitter, en aan diens wyze van uitdrukking; maar echter vermeende, dat de voorzigtigheid, de wysheid en de waardigheid der Vergadering vorderde, een zo gewigtig besluit, niet, als 't ware by overhaasting, te nemen. „ Het oogmerk," dit zyn 's Mans eigene woorden, „ is, schoon om de „ Natie gerust te stellen, en der Vergaderinge eensgezindheid en klem te bezorgen; maar, of de voorgestelde middelen daar toe berekend; en genoegzaam „ zyn, of zy, de Federalistische zwaarigheden uit den weg ruimen, dit „ wenschte ik bedaardlyk en opzettelyk „ te kunnen overweegen: ik smeek, derhalven, de Vergadering, dat gelyk andere voorstellen, van oneindig minder „ aanbelang, zoo ook dit gedrukt en een

CL. BOEK. 1796. dier gelegenheid.

CL. BOEK. 1796.

Vreemde uitwerking deezes Voorſtels ter Vergadering.

„ dag ter afdoeninge geſteld worde.“ Eenige Leden wilden het oogenbliklyk tot een beſluit gebragt hebben. NIEUHOFF betoonde zich hier van een ſterk voorſtander; KANTELAAR nog ſterker. Het baarde niet weinig bevreemdings, dat eenigen, wier begrippen, wegens de Een- en Ondeelbaarheid meest verdagt ſtonden van niet zuiver te weezen, zich het vuurigst voor een daadlyk beſluit verklaarden, en van eene Proclamatie deswegen aan den Volke ſpraaken. (*) — HAHN betuigde inmiddels, deeze werking ziende, zich hoe langs hoe meer verpligt te vinden, om het Voorſtel nader te overweegen, ja hy bezwoer de Vergadering, in dat kieſche Stuk, niet te driftig te zyn.

An-

(*) Dit ging zo verre, dat SCHIMMELPENNIÇK in de verdere beraadſlagingen, over dit zyn Voorſtel het woord opneemende, zonder grootſpraak, mogt aanvangen. „Men zou my onregt doen, indien „men zich niet overtuigd hieldt, dat het niet zeer „myn zwak is, om ſterk met myne eigene denk„beelden vooringenomen te zyn, nog minder om „beſuist te zyn dezelve aan anderen op te dringen. „Gy moet hier van overtuigd weezen, wanneer „gy u herinnert, dat het wel ligt voor my, uw „toenmaaligen Preſident, zou geweest zyn, om „het Voorſtel, met een vaardigen hamerſlag tot „Concluſie gebragt te hebben, indien my de min„ſte lust bekroopen hadt, om van de algemeene „aandoening en goedkeurende geestdrift, welke „deeze Vergadering, op het eerste oogenblik, „waar op ik hetzelve uitſprak, ſcheen te bezie„len, een behendig gebruik te maaken.“ *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 195.

Anderen bragten in 't midden of men niet de Leden der Commisſie tot de Conſtitutie moest binnen roepen, eer men tot het Voorſtel des Voorzitters beſloot. „ *Zo ik,*" was, ten deezen aanzien, het zeggen van MODDERMAN, die onder de verrukten door SCHIMMELPENNINCKS Voorſtel behoorde, „ de minſte twyfe„ ling gevoelde, dat wy anders inbreuk „ op hun regt maakten, zou ik, als „ *Plaatsvervanger*, de eerſte weezen, die „ deeze bedenking ondersteunde; doch „ kan 'er geen reeden voor vinden. — „ Alles, integendeel dringt by my op „ een oogenblikkyk beſluit. — Bedriegt „ de verrukking my niet dan voorzie ik „ het volgende. Beſluit op dit gelukkig „ oogenblik Repreſentanten! gy brengt „ de lieve kalmte in het hart uwer dier„ baare Medeburgeren, het vertrouwen „ by uwe buitenlandſche Vrienden, en „ den beminnelyken geest van volmaakte „ Eensgezindheid in deeze Vergadering. „ Daar en boven, alle vernuften uitnoo„ digende, om het hunne toe te bren„ gen, overtreft gy, zo ik het wel heb„ be, alle uwe uitmuntende Voorgan„ gers; daar gy, door deezen enkelen „ meestertrek, veroorzaakt dat men zeg„ gen kan, het geheele Volk heeft niet „ slegts de Conſtitutie goedgekeurd; maar „ elk Burger heeft gelegenheid gehad om „ aan deszelfs Ontwerp mede te wer„ ken. — Ik dring 'er dus op aan Re„ preſentanten! beſluit oogenblikkyk! De

C. BOEK. 1796. Voorſtel van MODDERMAN.

CI. BOEK. „ Beschermengel van *Nederland* heeft; „ President! U dit Voorstel ingegee- „ ven." —

1796. Voorstel van DE LA COURT. Met minder geestverrukking gaf DE LA COURT te verstaan, dat deeze Vergadering by Decreet, of Proclamatie, aan de Natie zou te kennen geeven, dat het de wensch van de Nationaale Vergadering, niet alleen was, dat de Commissie tot de Constitutie een Regeeringsplan inleverde, gegrond op de Een- en Ondeelbaarheid der Republiek; maar ook, dat alle Leden der Vergadering, hier tegenwoordig, gevoelden, dat, zonder die Een- en Ondeelbaarheid, de Republiek niet kon gered worden. Hier door liep de Vergadering, zyns oordeels, de Commissie tot de Staatsregeling niet vooruit, en zou de Natie de gevoelens deezer Vergadering kennen. — Verscheide Leden ondersteunden dit. —— Doch het Voorstel van HAHN om des Voorzitters ingediend Stuk te doen drukken, werd een Besluit, en daar by bepaald om het, over acht dagen, aan de orde van den dag te stellen. (*)

Handelingen over SCHIMMELPENNICKS Voorstel. HAHNS gevoelen De tusschentyd werd, ten deezen aanziene, besteed om het Voorstel allerwegen door de geheele Republiek, ja daar buiten, te verspreiden. De Leden der Vergaderinge scherpten zich om het tegen of voor te spreeken. Middelerwyl was het Voorzitterschap verwisseld en op HAHN overgegaan. Deeze opende, ten da-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg* I. D. bl. 556.

dage, bekend om dit Voorſtel in overweeging te neemen, de Vergadering, met een breedſpraakigen Raadſlag uit te brengen, waar in hy zyn verlangen betuigde, dat de wensch van den Repreſentant MOUDERMAN, hier boven vermeld, zo gegrond was als de woorden ſchoon waren. Doch by eene nadere ontleedig des Voorſtels, vondt en beweerde hy, dat het, noch in de Middelen, noch in 't Beſluit, berekend was om het voorgeſteld doel te bereiken. SCHIMMELPENNICK tastte, zyns oordeels, hoe keurig hy ook de gebreken der voorige Staatsinrichting afſchetſte, het kwaad niet by den wortel aan. Hy hadt niet willen zeggen, althans het niet gezegd, dat het *Federalismus* de bron was van alle onze rampen. Dat de Eenheid in het Beſtuur, door den Voorſteller bedoeld, de rechte Eenheid niet was; dat in hetzelve het beginzel met de toepaſſing verward werd. Dat de rechte Eenheid en Ondeelbaarheid het weezen en de natuur zelve van de Oppermagt des Volks van *Nederland* betrof. Dit bleek zo zeer uit den aart der zaaken zelve, als uit de Geſchiedenis onzer Omwentelinge, van den beginne af, uitwyzens, de bygebragte Beſluiten van Hun Hoog Mogenden. „ De Een„ heid en Ondeelbaarheid van het Be„ ſtuur, of de wyziging onzer Staatsin„ richting," dit zyn 's Mans eigene woorden, „ wagt ik van de Commisſie tot „ de Conſtitutie; maar de Eenheid en

4e. BOEK. 1796.

„ Ondeelbaarheid der Oppermagt des gan-
„ ſchen *Nederlandſchen* Volks, deeze raakt
„ zyn weezen en beſtaan; zy is onaf-
„ ſcheidbaar van onze Revolutie; zy is
„ eene eeuwige waarheid, wy kunnen,
„ wy mogen ze niet betwisten, en de
„ Conſtituanten moeten ze veronderſtel-
„ len."

De Schryvers uit te noodigen, oordeelde hy noodeloos, en aan zo veele zwaarigheden onderhevig, dat ze het nut, daar uit te wagten, verre overtroffen; daar en boven was reeds de helft van den tyd tot het vervaardigen des plans verſtreeken. —— De *Betuiging van het verlangen der Vergadering* beſchouwde hy als een maatregel, die aan den eenen kant, *te veel* afdeedt, als de Conſtitutie voor uit loopende; en, aan den anderen kant, *te weinig*: om dat het, in de daad, een Volksbedrog zou weezen, aan de Eenheid van Beſtuur, of de wyziging eener Regeeringsvorm, het voorkomen der waare Eenheid te geeven: als mede om dat een reeds geheiligd beginzel geen onderwerp van *wenſchen* of *raadpleegingen* zyn kon.

Een anderVoorſtel door hem gedaan.

De Repreſentant HAHN, dien wy te meermaalen aantroffen, de voorſtagen van anderen verwerpende, vonden wy teffens dikwyls gereed om niet alleen te verwerpen; maar ook om iets anders in ſtede te plaatzen. Dit deedt hy, in het tegenwoordige geval. Daar hy voorſtelde eene Verklaaring, van wegen de Vergadering,

aan

aan den Volke, ter geruststelling, te doen van deezen inhoud. „ De Nationaale Vergadering, overweegende — dat de „ Algemeene Wil of de Oppermagt van „ het Volk van *Nederland*, uit zyne aart „ is Een- en Ondeelbaar, dat het Beginzel zo zeker is als de Regten van den Mensch en Burger, en dat de geheele Ommekeer van Zaaken in ons „ Vaderland, daar mede staan- of vallen „ moet, — dat het niet te min de wil „ der Natie is, dat, in het tegenwoordig „ tydvak der Revolutie, van het aanweezen deezer Vergadering af tot aan de „ aanneeming der Constitutie toe, dezelve Een en Onverdeelbaare Oppermagt des *Nederlandschen* Volks, door „ deeze Vergadering niet verder worde „ uitgeoefend, dan bepaald is by het „ Reglement voor dezelve — dat in „ deeze wyze van langzaamen voortgang, „ 's Volks wysheid wel behoort geëerbiedigd te worden; maar dat zyne waardigheid en belang niet toelaaten, om „ het aanweezen, van het Vrye Volk „ van *Nederland*, of zyne Een- en Onverdeelbaare Oppermagt, eenigzins te „ betwisten — dat de kwaadwilligheid „ en de Vyanden van het Volks welzyn „ aan den eenen en anderen kant, onrust en mistrouwen ten deezen baaren, „ en dat het haar pligt is, om, door een „ duidelyk Besluit, allen twyfel weg te „ neemen — bepaalt — dat het Volk „ van *Nederland*, Oppermagtig en On-

CI. BOEK. 1796.

„ deelbaar is — dat de uitvloeizels van
„ die Oppermagt, haar by het Reglement
„ opgedraagen, niet zyn de uitoefening
„ van de geheele Oppermagt, — dat
„ zy 's Volks vryen wil, ten deezen,
„ volkomen eerbiedigt — en eindelyk,
„ dat zy de wyziging der uitoefening
„ van die geheele Oppermagt van de
„ Commissie tot het werk der Constitu-
„ tie, en van de Nationaale Sanctie,
„ wagt."

Hy wilde dat dit Besluit der Vergaderinge, aan de Commissie tot de Staatsreegeling en aan de Hoogstgeconstitueerde Magten, in de onderscheidene Gewesten, ter berichtgeeving, zou gezonden worden, als mede aan de Commissie tot Buitenlandsche Zaaken, met last om daar van aan de *Fransche* Republiek de behoorlyke kennis te geeven; ten einde haar te overtuigen, hoe de Nationaale Vergadering, getrouw aan de beginzelen, 's Volks wil eerbiedigde en tevens deszelfs vertrouwen verdiende.

Loop der Onderhandelinge over het Voorstel van SCHIMMELPENNICK.

Veelvuldig en breedvoerig waren de uitgebragte Advyzen. Wyd liepen zy uit een, en de drift der Partyen bragt te meermaalen, tusschenspraaken voort. Belangrykheid kan aan veele Vertoogen niet ontzegd worden; dan wy zouden tot eene te groote uitgebreidheid vervallen indien wy alle de Woordvoerders, in ons Geschiedblad, lieten spreeken. De loop, egter, die deeze onderhandeling nam met een en ander uit de Vertoogen, mogen wy niet onvermeld laaten. Ge-

GEVERS nam eerst het woord, en kwam zyn Voordragt neder, op het neemen van een stellig Besluit deezer Vergaderinge, dat dezelve de Eenheid en Ondeelbaarheid van 's Volks Oppermagt, in dit Gemeenebest, waar by de Souveraíniteit der Negen Gewesten in één Lichaam overging, ter grondslage der Staatsregeling zou aanneemen. — CAMP wilde den Voorslag van den Burger SCHIMMELPENNICK geheel buiten beraadslaaging laaten; of, in gevalle men tot het beraadslaagen daar over verstondt, als dan de Leden der Commisfie ter Vergadering inroepen. — AANINK oordeelde, dat dit Voorstel, zo als het lag, niet behoorde, ten besluite gebragt; maar dat de Voorsteller zou kunnen verzogt worden om de te wenschene Eenheid zo te omschryven, dat door die bepaaling alle wederregtlyke ongelykheden, en Federalistische uitvloeizels, werden uit den weg geruimd; dat, by het denkbeeld der Eenheid, ontbloot van alle bycieraaden, in deszelfs oorspronglyke eenvoudigheid voor het Volk van *Nederland* ten toon stelde, teffens aan dat zelfde Volk toonende, dat dit beeld op waarheid en regtigheid steunende, tyden en eeuwen zou tarten, en steeds het geluk van *Nederlands* Volk volmaken. Dan zouden wy de Eenheid niet behoeven te *wenschen*; maar het Oppermagtige Volk van *Nederland*, zou, uit volheid van deszelfs regt, die gewenschte Eenheid en Onverdeeld-

1796.

deeldheid *daadlyk daarſtellen.* — MIDDERICH was, naa een lange inleiding en den uitgeboezemden wensch, dat het *Federalismus* voor altoos, van *Bato's* vryen grond moest geweerd worden, van begrip, dat het niet genoegzaam was na de *Eenheid* te *wenſchen* en te *verlangen*; maar dat men daadlyk moest beſluiten dat men de waare Eenheid, niet ſlegts in het Beſtuur, maar ook in alle andere betrekkingen, als den hechten grondſlag der aanſtaande Staatsregeling beſchouwde, en aanvanglyk dit beginzel, als den grondſlag der Conſtitutie, vaſtſtellende, aan het Volk verklaarde geene andere Staatsregeling, dan eene zodanige, aan hetzelve te zullen aanbieden. Hy keurde de Uitnoodiging tot het ſchryven als een hoogst wenschlyk middel, en wilde het bewerkſtelligd hebben.

DE MIST, den loop deezer Advyſen waarneemende, en daar uit opmaakende, dat veelligt een daadlyk Beſluit der Vergaderinge tot de Eenheid en Ondeelbaarheid, als den grondſlag der Staatsregeling, daar uit zou kunnen gebooren worden, betuigde zyne verwondering, dat het dusverre geſprookene eene geheel andere wending gaf aan de raadpleegingen; dat men zich eenvoudig over de twee Pointen in het Voorſtel vervat, hadt te verklaaren, en daar by te blyven.

Ondanks deeze tuſſchenſpraak voer de Burger BRANDS voort met een zeer omſlagtig Advys uit te brengen. In welks aan-

aanvang hy den aanhef van SCHIMMEL-PENNICKS Voorſtel aangehaald en met lof vermeld hebbende, daar op verklaart zich de woorden van P. PAULUS, by de eerſte Zitting der Vergaderinge, te herinneren; „ Hy is dan eindelyk gedaagd, „ die Dag! na welken, de grootſte Man- „ nen, onze Voorvaders, wel *gewenscht* „ hebben; maar wiens daadlyk aanweezen „ zy zich nimmer dorſten voorſtellen, „ om dat zy denzelven teffens beſchouw- „ den als den ontwyfelbaaren dageraad „ van waare Vryheid en Gelykheid," — en voortvaart: „ Maar, helaas! wat moest „ ik eene aandoening ondervinden, dat alle „ deeze uitgedrukte waarheden, en ons „ toekomſtig Heil door den welſpreeken- „ den SCHIMMELPENNICK zo welmee- „ nend voorgedraagen, zo gevoeglyk uit- „ gedrukt en zo keurig afgeſchilderd, „ zo verre my gebleeken is, alleen by „ *wenſchen* bleef. Ik bragt my voor den „ geest die onaangenaame woorden, die „ de zo even genoemde PAULUS op on- „ ze Voorvaderen applicabel maakte, en „ *zy lieten het daarom by wenſchen!* — „ Ach, goede Hemel! dagt ik, zouden „ wy dan onze Voorvaderen ook in het „ *wenſchen* blyven navolgen, in plaats van „ Eenheid en Onverdeelbaarheid in ef- „ fect te decreteeren, welke gronden „ door de heilzaame Revolutie de wee- „ zenlyke eigendommen van dit Gemee- „ nebest geworden zyn; en hoe zouden „ wy ons dan nog met zulke chimeri-

CL. BOEK. 1796.

„ que

„ que denkbeelden bezig houden? Neen
„ voorzeker, Burgers Repreſentanten!
„ het weldenkend Volk van *Nederland*
„ verwagt van deeze Vergadering geen
„ *wenſchende* maar *weezenlyke* Decreeten!"—
Hy dringt dit aan, door het ophaalen van daar toe ſtrekkende beſluiten, door het bybrengen van het zeggen 't geen de Minister der Buitenlandſche Zaaken te *Parys* onze Afgevaardigden BLAUW en MEYER te gemoet voerde (*). In het midden gebragte zwaarigheden tragt hy uit den weg te ruimen, en daar eenige zaaken onuitgevoerd bleéven, wil hy dat de Repreſentanten zich vereénigen om daadlyk te beſluiten, „ dat het Al-
„ gemeen belang van het geheele Volk
„ deezes Gemeenebests zal zyn Eén- en
„ Ondeelbaar, en dat de nadere bepaa-
„ lingen en geëvenredigde ſchikkingen
„ voor de onderſcheidene Gewesten des-
„ wegen, door de Commisſie tot het ont-
„ werpen der Conſtitutie, (als daar toe
„ wettig bevoegd zynde) op deeze on-
„ wankelbaare gronden zullen worden
„ geappliceerd, en dat geene andere,
„ dan deeze aan het Volk van *Nederland*
„ ter *approbatie* en *improbatie* zal worden
„ voorgedraagen. Hier door, Burgers Re-
„ preſentanten! door deeze zo noodzaak-
„ lyke en paſende demarche, zullen wy
„ alomme eene kalmte in *Nederland* bren-
„ gen: den weldenkenden Vaderlander
„ ge-

(*) Zie hier boven bl. 41.

„ gerustſtellen, den Ariſtocraat beperken, en
„ den woelzieken Intriguant beteugelen, BOEK.
„ en de Oranje Factie verſtommen, ja
„ alle verderſlyke Machinatien verydelen." —— Hy laat niet na op te haalen, de onderhandſche poogingen, in een en ander Gewest, om voor zich zelven Regeeringsplans te ſmeeden. Hy betoont niet veel verwagtens ten goede of ter beſpoediging te hebben van de Wysgeerige Verhandelingen op dit ſtuk. 1796.

Een raadſlag, op deezen toon geſtemd, kon niet nalaaten den Repreſentant DE MIST op te wekken tot het hervatten zyns reeds gedaanen Voordragts, en den Voorzitter te verzoeken om de handelingen te bepaalen tot het Voorſtel thans aan de orde van den dag; doch deeze verklaarde, dat hy de Leden, die het woord gevraagd hadden, en 'er niet vrywillig van afſtonden, daar by zou handhaaven.

VAN DER GRYP, aan de beurt liggende, voer in den eigenſten ſmaak der Leden, die reeds geſprooken hadden voort, en was van oordeel, dat 'er eene Eénheid en Onverdeelbaarheid tot een eerſten grondſlag onzer aanſtaande Conſtitutie daadlyk behoorde vastgeſteld te worden; doch zulk eene Eénheid en Onverdeelbaarheid, die alle Federalisme vernietigde, en het onderſcheiden Gewestelyk Beſtuur uitſloot.

ZUBLI bepaalde zynen raadſlag voornaamlyk op het Stuk der uitnoodiging van Wyegeeren en Geleerden, en wil-

N. BOEK. 1796.

wilde daar toe niet alleen *Nederlanders*, maar ook allen in *Europa* uitgenoodigd en den Eerprys op eene Gedenkpenning ter waarde van honderd Dukaaten bepaald en de Beoordeeling aan de Leden tot het vervaardigen des Plans der Staatsregeling overgelaaten hebben, ten ſlot wenſchende dat een *Nederlandsch* Burger den Lauwer der verdienſten mogt wegdraagen.

Wanneer de ſpreekbeurt aan den Repreſentant VREEDE kwam mogt men, op dit Stuk, iets breedvoerigs en klemmends wagten. In deeze verwagting vondt de Vergadering zich niet bedroogen. Naa het oogmerk des Voorſtellers van het thans behandelde onderwerp goedgekeurd, toegejuicht en aangemerkt te hebben, dat de Natie, dat de Leden der Vergaderinge, reikhalsden na eene Conſtitutie op Eenheid en Ondeelbaarheid gegrond, brengt hy in het midden, dat allen dezelfde opgehelderde denkbeelden niet hadden van de redenen *waarom* en *waar in* de meerdere voortreflykheid eener Conſtitutie beſtaat, die op dit grondbeginzel, in tegenſtelling van alle andere, gegrond is. Hy zet die denkbeelden uit een. Te welker gelegenheid die Beſtryder van het *Federalismus* niet nalaat daar tegen, met vuur, zich te laaten hooren, de rampen daar door den Vaderlande overgekomen, met zwarte kleuren ſchetzende. De Eenheid door hem, in tegenſtelling aangepreezen, maalt hy met de vereischte verwen, en beweert de noodzaaklykheid, „ dat de

„ Na-

„ Nationaale Vergadering, beſluite, dat
„ dezelve geen ander Ontwerp van Con-
„ ſtitutie, *met haare goedkeuring*, aan het
„ Volk zal voordraagen, dan het geen
„ op het beginzel van Eén- en Ondeel-
„ baarheid berust, waar in alle Nationaa-
„ le Magt in één middelpunt is vereé-
„ nigd, uit het welk alle andere uitoe-
„ fening van magt afvloeit, en daar aan
„ onderworpen is. — Wyders dat zy
„ alle Wysgeerige Menſchenvrienden uit-
„ noodigt, om hunne talenten te beſtee-
„ den om het nuttige en het aanbelang
„ van zodanig eene Conſtitutie, boven
„ alle andere, die op andere beginzelen
„ zyn geſchoeid, aan te toonen, ter ver-
„ lichting der Natie, met eene zo ronde
„ als welmeenende betuiging, dat zy het
„ daar voor houdt dat die hier in zal
„ hebben uitgemunt, een weezenlyke
„ weldaad aan het Vaderland zal hebben
„ beweezen, en dus, op eene uitſteeken-
„ de wyze, aan hetzelve wel verdiend."

CL. BOEK. 1796.

Naa vier dagen in de behandeling van andere zaaken beſteed te hebben, werd dit ſtuk hervat. De Repreſentant PLOOS VAN AMSTEL was aan de ſpreekbeurt; hy deedt in dezelve een betoog, dat, het verklaarde oogmerk van SCHIMMELPENNICKS Voorſtel, om de Natie, wegens de gevoelens der Vergadering gerustheid te ſchenken, door het voorgeſlaagen middel, niet kon bereikt worden; het was daar toe onvoldoende; en dat eene Verklaaring aan den Volke, overeen-

Voortzetting hier van.

4. BOEK. komstig met het voorgedraagene Ontwerp des Voorzitters behoorde te worden ingericht.

1796. De Repreſentant FLOH, vervolgens het woord voerende, merkte op, dat het denkbeeld van Eén- en Ondeelbaarheid, het heerſchend en algemeen denkbeeld van *Neerlands* Volk, althans der weldenkende Patriotten was, en men, het ſtuk, uit dit oogpunt beſchouwende, de voorgeſlaagene Proclamatie van den Burger SCHIMMELPENNICK als geheel onnoodig, vrugteloos, en volſtrekt overtollig, zou kunnen agten. Heerschte 'er ongerustheid by den Volke, by het denkend gedeelte, zulks moest daar uit ontſtaan, dat de Dagbladen hun overtuigden, hoe men, in deeze Raadzaal, ſtellingen aanvoerde, en door de hitte des over- en wederſpraaks verdeedigde, volſtrekt onbeſtaanbaar met de eerſte beginzelen, waar op de regtmaatigheid der Omwenteling in den Lande rustte. Hier uit kon zeer wel by zommigen onder den Volke, eene twyfeling ryzen, wegens den heerſchenden Geest deezer Vergaderinge, ten opzigte van het Negenhoofdig Wangedrogt, het zo zeer gehaate *Federalismus*. Onvoldoende kwam hem voor de Verklaaring door den Voorzitter gegeeven. Hy begreep dat dezelve ſtellig behoorde in te houden, dat de Nationaale Vergadering, van de Ontwerpers der Staatsregeling, geen ander Plan te gemoet zag, dan een gegrond op de Eenheid en Onverdeelbaar-

baarheid, overeenkomstig met de beginzelen van Vryheid en Gelykheid, en dat, *voor zo verre* het van de Vergadering afhing, geene andere Staatsregeling zou daargesteld worden, dan die op Eenheid en Ondeelbaarheid der algemeene belangen van het Geheel gegrond was. — De beoordeeling der in te leveren Geschriften wilde hy niet aan de Commissie der Staatsregeling; maar aan eene uit de Vergadering, daar toe benoemd, overgegeeven hebben. 1796.

Vry eenstemmig waren tot hier toe de Leden der Vergaderinge, met den geest des Voorstels, meest verschilden zy over de wyze van uitvoering. Men hadt gevolglyk het eerste kunnen bepaalen, en het laatste aan eene Commissie aanbevelen. En valt 'er geen twyfel aan of zulks zou den Voorstanderen der dikwerf opgehaalde volstrekte Eenheid en Ondeelbaarheid zeer kragtdaadig gerugsteund hebben. Dan eensklaps, om zo te spreeken, nam de zaak, met zo veel uitvoerigheids, en niet zonder opwellingen van drift, aan de eene en andere zyde, behandeld, eene geheel andere gedaante aan. De Voorsteller SCHIMMELPENNICK vatte het woord op, zo ras FLOH met spreeken voleindigd hadt, en voerde een uitgewerkt Vertoog, om zyne waare bedoeling, met het gedaane Voorstel, te ontwikkelen. Alles luisterde met een verdubbelde aandagt, daar hy het oogmerk zyns voorstels ontvouwde. SCHIMMELPENNICK ontwikkelt zyne bedoeling nader.

Na meesterlyke trekken de rampzalige gevolgen van Partyſchappen in eene Republiek geſchetst en de aandagt, met een vinger wenk, gevestigd te hebben, op het geen oud *Rome*. de *Griekſche* Gemeenebesten, *Engeland*, ons *Vaderland*, en inzonderheid *Frankryk*, in deeze laatſte dagen, des overkwam, ten betooge waar toe, in tyden van Omwenteling, menschlyke driften in ſtaat zyn, hoe onder de heiligſte benaamingen helſche gruwelen gepleegd worden; hoe de beminnelyke Godes der Vryheid in eene raazende Furie herſchaapen wordt, Vryheid in Losbandigheid, Gelykheid tot de Leer van roof en plundering gebezigd en Broederſchap tot een ſpotſchrift gemaakt wordt, verklaart hy, „ hoe het ſteeds 't hoofd-„ wit zyner bedoeling geweest was om „ alles toe te brengen, het geen ſtrek-„ ken kon om zulks uit het midden der „ Vergadering te weeren; hoe hy, naar „ zyn beste vermogen, met een aandag-„ tig oog, zogt na te gaan, en op te „ ſpeuren de eerſte brandſtoffen, welke „ in ſtaat zouden weezen om een vuur „ van tweedragt onder de Leden te doen „ ontvlammen."

Een vuur het geen onze buitenlandſche Vyanden verlangden te zien opblaaken, zich reeds kittelende met de eerſte ſpranken. Hier toe moesten de Partynaamen van *Revolutionair* en *Niet Revolutionair* dienstbaar gemaakt worden, gelyk zy waarlyk gedaan hadden, ſchoon met een afneemende kragt. Een

Een ander punt ſcheen hem toe de op- ca
merking der Repreſentanten te verdie- BOEK
nen, het welk uit zynen aart, indien het ——
niet, met eene Vaderlandſche openhartig- 1796.
heid en teffens met wysheid en onparty-
digheid, behandeld werd, zou kunnen
ſtrekken, om niet alleen eene droevige
ſcheuring in de Vergadering te maaken;
maar zelfs het geheele Vaderland ten
prooy van de rampzaligſte Burgertwist
over te geeven. — „De Eenheid en
„ Onverdeelbaarheid der Republiek toch,"
dus drukte hy zich woordlyk uit, „ is
„ een onderwerp, waar voor zich een
„ groot gedeelte onzer Landgenooten her-
„ haaldelyk verklaard hebben — de Een-
„ en Onverdeelbaarheid der Republiek
„ is eene zaak, welke veelen, zo niet
„ allen onzer, zo onafſcheidbaar van
„ 's Lands welzyn ſchatten, dat zy het
„ aanweezen der Republiek daar van ge-
„ heel doen afhangen. Alzoos dagt ik,
„ derhalven, dat het te wenſchen ware,
„ dat 'er eene gelegenheid voor deeze
„ Vergadering gebooren wierd, om zich
„ daar op te kunnen verklaaren, en om
„ dus, in die gemeenſchaplyke verklaa-
„ ring, aan de Natie eene gerustſtelling,
„ en aan de Vergadering een nieuw punt
„ van Vereeniging te geeven. Dit, Bur-
„ gers Repreſentanten! kwam my voor
„ een beſliſſend middel te zyn, om aan
„ onzer aller Vyanden, (de Vyanden
„ der waare Volksvryheid naamlyk,) te
„ toonen, dat zy zich vergeefsch met

1796.

„ eene vloekwaardige hoop kittelden, „ om, onder de leus van *Federalisme* „ aan den eenen, en onder die van *Een-* „ *heid* en *Ondeelbaarheid* aan den anderen „ kant; eene gelegenheid te zullen vin- „ den om deeze Republiek ten prooye „ van eenen noodlottigen Burgeroorlog „ over te geeven."

Het doel zynes tweeden Voorſtels was alleen, om rechte denkbeelden van het Onderwerp te verkrygen, en in ſtaat geſteld te worden ter juister beoordeeling. Zyn oogmerk verzekerde hy reeds grootendeels bereikt te hebben, daar hy aan allen gelegenheid gegeeven hadt om zich, op dit ſtuk, te verklaaren. Verklaaringen, die deeden zien wat zy van de Leden der Vergaderinge te wagten hadden. Volkswyanden konden 'er niet onduidelyk uit opmaaken, hoe het hun niet gelukken zou, de Vergadering, onder den naam van *Federalisten* en Unitarisſen, te verdeelen, en door een zo onzalige verdeeling het Vaderland te bederven.

Naa deeze openlegging zyns oogmerks, zogt hy aan te toonen, dat de door hem voorgeſtelde maatregel volkomen genoegzaam was. Niets meer hadt hy verlangd dan de Leden der Vergadering tot het openleggen hunner gevoelens op dit ſtuk, uit te lokken. Dit was dus verre geſchied. De tyd, om verder te gaan, was niet gebooren, ook verboodt het Reglement zulks. Het ſtondt der Nationaale Vergadering niet vry de Commisſie

ter

ter Staatsregeling voor uit te loopen. Het Volk zou nog niet kunnen gedoogen, dat de Vergadering, by een onheroepelyk Besluit, iets zou vaststellen, waar van de eindelyke beoordeeling haar alleen toekwam. 96. BOEK. 1796.

Het hadt, blykens den opgegeeven inhoud der uitgebragte raadslagen, aan tegenwerpingen niet ontbrooken, deeze poogde de Burger SCHIMMELPENNICK, ten slot op te losen. Inzonderheid stondt hy stil by de bedenking van HAHN, dat hy de rechte Eenheid niet zou bedoeld hebben; en merkte op, dat de omschryving door hem deswegen gegeeven, zyns inziens, de waare was —— ten opzigte van de aanmerking dat het *Batavische Volk* reeds één was, beweerde hy dat die Eenheid zich tot nog bepaalde tot de *Algemeene* en niet uitstrekte tot de *Gewestlyke* belangen. Was men niet weinig gevallen over zyn woord *wenschen*, men mogt het niet verder brengen: om dat hy het *besluiten* boven de magt der Vergadering keurde.

Ten slot voegde hy 'er woordlyk by, „ dat, welk ook het besluit der Verga„ dering weezen mogt, zyn groot oog„ merk bereikt was naamlyk het laaten „ rondgaan der gedagten, over dit on„ derwerp; dat hy, derhalven, met een „ tamelyk onverschillig oog, het te nee„ men besluit te gemoete zag; te meer „ daar het een publieke notoriteit was, „ (het geen op het tydstip des gedaanen

CI. BOEK. 1796.

„ Voorstels het geval niet ware) dat de „ Commissie tot het Ontwerp der Con„ stitutie beslooten hadt om eene Con„ stitutie op het beginzel van Eenheid „ en Ondeelbaarheid te ontwerpen, om „ welke redenen hy dat ook geen reden „ zag, waarom men, in die verwagting, „ zyn Voorstel niet gevoeglyk in advys „ zou kunnen houden."

Geeft aanleiding tot eene geheele wending.

Deeze breede tusschenspraak, die niet weinig bevreemdens inhieldt, gaf eene geheele wending aan de onderhandelingen. Veelen hadden nog het woord gevraagd; dan het ten slot aangevoerde van SCHIMMELPENNINCK, deedt den Voorzitter HAHN betuigen, dat, schoon het hem ook dusdanig voorkwam, dit alles slegts op bloote gerugten steunde: weshalven hy allen, die het woord gevraagd hadden, en zich daar aan hielden, hetzelve zou geeven, en de raadpleegingen voortzetten; maar in een tegenovergesteld geval, het andere voorstel van SCHIMMELPENNINCK in omvraage brengen. — VONCK betoonde om, zo de anderen, die het woord hadden, daar van wilden afzien, zich daar toe bereid, daar het door hem gestelde veele zaaken bevatte, door anderen reeds aangevoerd. MODDERMAN bevondt zich op het Spreekgestoelte; hy wilde het gekreegene woord ook wel laaten vaaren; dan egter zich, te deezer gelegenheid, verdeedigen over eenige uitdrukkingen, hem betreffende, in den voorloopigen raad-

slag

slag des Voorzitters (*). Men wagtte dan niet lang: want ylings verliet MODDERMAN het beklommen gestoelte, valt der Voorzitter om den hals, geeft hem den Broederkus, zeggende, „ in den grond „ zyns harten niets kwaads tegen hem te „ hebben, dat hy van het woord afzag!" Dit bedryf werd door veele Leden toegejuichd. De Voorzitter zeide, „ gevoelig aangedaan te zyn door dit vertoon, 't welk zo duidelyk het goede „ hart van den Burger MODDERMAN aan „ den dag lag; dat hy ondertusschen kon „ verzekeren, hem nimmer eenigzins te „ hebben willen beledigen, dat, zo hy „ mogelyk, in zyn voordragt, wat verre „ uitgeweid hadt, zulks ten eenemaal onschuldig geweest was."

CL. BOEK. 1796.

Naa eenige woordwisselingen, over de zekerheid of twyfelagtigheid van het door SCHIMMELPENNINCK bygebragte, wegens het besluit der Commissie om het Plan van Constitutie op de gronden van Eén- en Ondeelbaarheid te ontwerpen (†), zagen allen, die behalven VONCK en MODDERMAN het woord hadden, als VAN ZONSBEEK, NIEUHOFF, BACOT, HARTOGH, GUILJE, VAN HOORN en NUHOUT VAN DER VEEN, daar van af. — Dan VAN HOOFF 't zelve gevraagd hebbende, ver-

Besluit om het in Advys te houden.

(*) Zie hier boven bl. 53.

(†) Het aangevoerde van SCHIMNELPENNINCK deswegen was letterlyk waarheid; doch 't geen wy des vermeld hebben, toont in welk een zin, zie bl. 67. hier boven.

verklaarde zich ten ſterkſten tegen het in Advys houden; beſluitende zyn voordragt met deeze woorden. „ Ik verklaar, dat „ ik nooit eene Conſtitutie zal erkennen, „ dan die op Een- en Onverdeelbaarheid en Gelykheid van Regten gegrond „ is, en dat ik my, in alles, wat tegen „ de Een- en Onverdeelbaarheid zal aanloopen, al mogt ik maar alleen zyn, „ tot den dood toe, zal verzetten, als „ zynde attentatoir op 's Volks Souverainiteit!" — GEVERS kantte zich ook ſterk aan tegen het in Advys houden, waar toe egter, volgens het voorſtel van SCHIMMELPENNINCK, het beſluit viel (*).

CI. BOEK. 1796.

Een nader voorſtel van ZONSBEEK.

Schoon deeze zaak, die zo veel opziens baarde, en ſtoffe gaf tot zo veel onderhandelings in de Vergadering zelve, en zo veel geſpreks in den Lande, een zo weinig beduidend einde hadt, wat de groote zaak betrof, oordeelden wy ter kennisgeeving van de geestgeſteldheid der Vergadering, zulks der opgegeevene eenigzins breede vermelding waardig. — Afgedaan daar mede beſchouwden veelen dit ſtuk. VAN ZONSBEEK telde men onder de Leden, die van het woord afſtand deeden: dan hy kwam, kort daar naa, met een ander voorſtel, hier toe betrekkelyk, ter baane. Naa, in den lof van SCHIMMELPENNINCK, wat het door hem gedaane en opgehelderde voorſtel betrof, zich

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 161. 164. 165. 169. 172—174. 190—199.

zich uitgelaten te hebben, bragt hy in ch.
't midden, daar door opgewekt te wee- BOEK.
zen, om eene gerustſtellende verzekering ——
voor het Volk te bewerken, en een mid- 1795.
denweg te betreeden, met het Reglement voor de Vergadering beſtaanbaar. Hier toe ſtelde hy voor te beſluiten, „ dat „ deeze Vergadering voor zich zelve aan„ nam het beginzel van Een- en Onver„ deelbaarheid, als een rigtſnoer voor alle „ haare eigene werkzaamheden en daa„ den, zonder daar door verſtaan te wil„ len worden, op eenigerlei wyze, het „ werk der Conſtitutie daar mede voor„ uit te willen loopen." — Hy voegde 'er nevens; „ Hier door, Burgers Repre„ ſentanten! zult gy het Volk gerustſtel„ len, omtrent uwe bedoeling, omtrent „ uwe daaden; gy zult U zelven een „ maatſtaf bezorgd hebben, waar volgens „ alle uwe eigene daaden kunnen beoor„ deeld worden — dit zal vertrouwen — „ dit zal berusting in uwe wysheid te „ wege brengen; en het zal, des houde ik „ my verzekerd, den band der Eensge„ zindheid in deeze Vergadering verſter„ ken, alle aanleiding wegneemen, om „ weder het Vaderland in gevaar te re„ kenen, door onze oneenigheden."

Groot genoeg was de maate des zigtbaaren byvals, welke dit voorſtel zou ontmoeten, dewyl eenige Leden verzogten, dat het gedrukt en aan de orde van den dag zou geſteld worden, om KANTELAAR te beweegen, daar eenigzins van ter zyde te- Afloop daar van.

CL. BOEK. 1796.

tegen op te komen, de onbepaaldheid des Voorſtels den Leden in overweeging te geeven, en hoe het aanleidelyk was tot langwylige raadpleegingen. Hy wilde daarom, dat de Voorſteller verzogt zou worden vooraf zyne meening duidelyker te verklaaren, en zo naauwkeurig mogelyk te ſchetzen en bepaalen den ganſchen omvang zyner denkbeelden, in zyn voorſtel bevat, en welke hy in het voorgedraagen Beſluit wenſchte vaſtgeſteld te zien. Tot het doen drukken, en het in handen ſtellen aan eene Perſooneele Commiſſie werd beſlooten (*).

Voorſtel van HAMELSVELD tot het houden van een Biddag.

Een ander en zeer belangryk ſtuk, uit eigen aart, of liever van wegen der menſchen geſteltenisſe, geſchikt om de geesten ter verbaazendſte hoogte op te winden, als met de Vryheid in den Godsdienst in 't naauwst verband ſtaande, hieldt de Nationaale Vergadering een igeruimen tyd bezig, *De Affcheiding van Kerk en Staat.* —— Het Reglement der Nationaale Vergadering zweeg geheel van den Godsdienst. Dan, zo vroeg reeds als den zevenden van Lentemaand, deedt de Repreſentant VAN HAMELSVELD een voorſtel, om van wegen de Vergadering, een bepaalden tyd, voor 't geheele Volk van *Nederland*, af te zonderen, waar op hetzelve den Geever alles goeds om zynen Zegen over de verrigtingen en beſluiten deezer Vergadering eenpaariglyk zou ſmeeken:

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 203.

ken: teffens het ontwerp eener Proclamatie aan den Volke overgeevende, in den zelfden geest als zyne voordragt gestemd.

1796.

KRIEGERS aanmerking hier op.

De Representant KRIEGER, vooraf onderricht, dat 'er een dergelyk voorstel ter baane zou komen, hadt zich ter wederspreekinge gespitst, en ophaalende wat een Heerschende Godsdienst in *Nederland* bestaan hadt, onder het bestuur der Algemeene Staaten, betuigde hy zyne bevreemding, dat deeze Vergadering terstond, door eene daad van Geestlyk Gezag, op het voetspoor der Algemeene Staaten, zydelings te vertoonen. in het stuk van den Godsdienst, de *Gelykheid* en *Vryheid* zou vergeeten, „het was immers," gelyk hy zich uitdrukte, „noch het voor„neemen van den Voorsteller, den Burger „VAN HAMELSVELD, noch kon het voor„neemen deezer Vergadering weezen, „door een Geestlyk Decreet het Volk van „*Nederland*, of een gedeelte van 't zelve, „zand in de oogen te werpen. — Wie „schrikt niet de handelingen der Alge„meene Staaten van den Jaare MDCXIX „en van MDCCLXXXVIII, ook maar in „schyn, na te volgen? —— Die menging „hadt, ten allen tyde, veel kwaads gebrou„wen en zou het, in den tegenwoordi„gen tyd, op nieuw doen." Zyns oordeels hadt men steeds, ten opzigte van den Godsdienst, de groote waarheid in 't oog te houden, „dat het Millioenen Men„schen het leeven zou gespaard hebben, „zo het Politiek Bestuur, in zyne han-

„de-

„ delingen, nimmer Godsdienst, en de„ Godsdienst, in zyne Offeranden en Aan„ biddingen, nimmer Politiek Beſtuur ge„ kend hadt." Hy wilde, op die gronden, het gedaane voorſtel geheel buiten verdere beraadſlaaging gehouden hebben.

EVERS voert des het woord.

De Burger EVERS, niet weetende dat, juist op deezen dag een dergelyk Voorſtel zou gedaan worden; maar wel voorutziende dat het ſtuk van den Godsdienst ſpoedig ter baane zou komen, hadt zyne gedagten, over dit onderwerp, op het papier gebragt, en nam de Vryheid dezelve aan de Vergadering voor te leezen. Schoon de Burger BLOK hem, te midden van dit Vertoog, zogt te doen zwygen, door den Voorzitter te verzoeken, om niet toe te laaten dat men zich van de zaak verwyderde, handhaafde de Voorzitter den Spreeker geheel en hy las ten einde toe zyn Vertoog over het gebruik en misbruik van den Godsdienst door de Wetgeevende Magt, af. Hoofdzaaklyk kwam het hier op neder. Daar de Godsdienst op zich zelven voor den Staat niet na- maar voordeelig is — daar deeze Staat zints lange, met den Godsdienst is gehuwd geweest — daar dezelve zommige geliefde Godsdienstkinderen wel degelyk heeft voortgetrokken — daar anderen hier over niet weinig jalours zyn, morren, twisten en daadlykheden begaan — daar hier uit nog veele nadeelige gevolgen ontſtaan konden, droeg hy der Vergadering voor, om vast te ſtellen, „ om „ den Godsdienst, zo lang, tot in dee-

„ zen

„ zen vaste grondslagen gelegd waren, even zo min als Koophandel, Fabrieken, en wat 'er meer is, zonder opzigt te laaten; maar eene genoegzaame Commissie te benoemen, om 't geen tot dezelve, en Kerklyke zaaken, betrekking hadt, naauwkeurig en gezet te onderzoeken en te beoordeelen: ten einde aan de Nationaale Vergadering daar omtrent telkens verslag te doen, en zo vast uit den weg te ruimen, 't geen het leggen van een goed fundament zou hinderlyk zyn." Dit oordeelde hy dat men *kon* doen, zonder het werk van de Commissie tot de Staatsregeling voor uit te loopen, en dat men het *moest* doen, uit hoofde van de verpligting om, in dit Tusschenbestuur, de meeste welvaard van het Volk van *Nederland*, op de beste en regtmaatigste wyze, te behartigen (*). CA. BOEK. 1796.

Geen genoegzaam onderscheid merkte de Burger H. H. VITRINGA op, maakte men tusschen de Godsdienst en het misbruik van den Godsdienst, en sloeg het betreeden van den veiligen middenweg voor, Bygeloof en Ongeloof even zeer schuwende. Op deeze gronden verklaarde VITRINGA zich wel te kunnen vereenigen met het voorstel van HAMELSVELD in 't algemeen, om, naamlyk onze Landgenooten, die het mogten verkiezen, aan te moedigen en gelegenheid te geeven, het Opperweezen, by den aanvang van het VITRINGA'S en WITBOLS gevoelen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 31. 32. 39.

CL. BOEK. 1796.

het tegenwoordig nieuw en en gewigtig Tydperk, op zekeren dag en uur, plegtig en algemeen te vereeren. —— Terwyl de Burger WITBOLS yverde voor het benoemen eener Commissie, bestaande uit Leden van onderscheidene Godsdienst-gevoelens, ontstondt 'er gemor onder de Leden. Duidelyk en onderscheiden lieten zommigen zich hooren, met de betuiging; „ Wy kennen hier geen Godsdienstige „ Gevoelens en Gezindheden!" De Voorzitter VAN DE KASTEELE, duchtende, dat, zonder eenig vrugtgevolg, dit gety van verschil zeer hoog zou loopen, brak de raadplegingen over dit stuk af, en ging, ondanks de pooging van HAMELSVELD, om nog iets tot staaving van zyn Voorstel te willen zeggen, tot de Orde van den dag over (*).

Voordragt tot een Biduur door een Commissie.

Het Voorstel in handen eener Commissie gesteld zynde, bragt dezelve een Verslag uit; tevens het ontwerp eener Publikatie tot het houden van een Plegtig Biduur voordraagende, in zeer algemeene bewoordingen begreepen. De Burger GUILJE, hieldt, schoon het Reglement, waar op de Nationaale Vergadering was zamengeroepen, van het Godsdienstige geen het minste gewag maakte, en het zulks, zyns agtens, 'er niet behoorde, het daar voor, dat de Vergadering des maatregelen kon neemen; doch was 'er tegen, zo lang de Nationaale Vergadering niet be-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 33 en 34.

beſlooten zou hebben, de in alles volkomenſte Gelykheid der Belyderen van onderſcheidene Gezindheden, ten opzigte van den Burgerſtaat. Zo lang dit niet gedaan was, zou alle bemoeienis der Vergadering met het Godsdienſtige, aanleiding geeven tot verdeeldheden, die den oorſprong niet ontleenden uit de onderſcheidene Godsdienstbegrippen; maar die uit eene geheel andere, uit eene Politieke, bron opwelden, welke hy aanwees, en waar tegen hy met veel vuurs yverde, eene ſchets ophangende van den Heerſchenden Godsdienst in ons Vaderland. Hy ſtelde voor, dat de Nationaale Vergadering, eer dezelve den minſten ſchyn aannam van eenige Godsdienſtige Voordragten aan den Volke te doen, aan hetzelve rondlyk verklaarde *'Er zal geen Heerſchende Godsdienst meer zyn!*

et. BOEK. 1796.

De algemeenheid en onpartydigheid der ontworpe Publikatie ſmaakte *Roomſche* en *Onroomſche* Leden der Vergadering meer dan het geen VAN HAMELSVELD hadt voorgedraagen. VALCKENAER liet zich onderſcheiden op deezen trant hooren —

VALCKENAER dringt dezelve aan.

„ Hoe zeer ik overtuigd ben, dat de Nationaale Vergadering aan de grondbeginzelen onzer Revolutie hulde doende, eerlang, by eene plegtige Discusſie, de Kerk van den Staat zal afſcheiden, zo moet ik betuigen, dat het voorzigtig en gemeſureerd Voorſtel van den Burger VAN DE KASTEELE, gebouwd is op gezonde Staatkunde, waar van

„ het my geoorloofd zy twee redenen
„ aan te voeren — *Voor eerst*, om dat,
„ hoe men ook deeze Natie beschouwen
„ moge, men dezelve algemeen als Gods-
„ dienstig, en misschien meer dan andere
„ *Europeesche* Natien, behoort te kennen;
„ en dus dat Voorstel, wanneer het tot
„ een besluit mogt komen, niet dan een
„ algemeen genoegen by onze Landge-
„ nooten zal veroorzaaken — *Ten ande-*
„ *ren*, om dat zeer veele bevooroordeel-
„ de Medeburgers, de Voorstanders van
„ Vryheid en Gelykheid als ongodsdien-
„ stig, en hunne grondbeginzelen als stry-
„ dig met alle gronden van Eerbied voor
„ het Opperwezen beschouwden: terwyl
„ het Voorstel van den Burger VAN DE
„ KASTEELE zeer eigenaartig geschikt
„ was om alle Lasteraars den mond te
„ stoppen, en de vooroordeelen, tegen
„ de grondbeginzelen, die de Leden der
„ Vergadering aankleefden, zo veel mo-
„ gelyk, weg te neemen."

Afloop deezer zaake.

Tot het door VALCKENAER voorgesteld drukken, en nader overweegen des Voorstels viel het besluit. Het verzoek dat GUILJES voorstel desgelyks zou mogen gedrukt worden, gaf aanleiding tot de bedenking, dat Godsdienstverschillen stoornis in de Vergadering zouden verwekken. WITBOLS zegt hier op, dat de oorzaak der Oneenigheden tusschen de *Roomschgezinden* en de Leden der geweeze *Publieke Kerk* gemaklyk te gissen was; doch dat het tyd werd die bron van oneenigheden te

te dempen. — De geschilgeest zweefde boven de Vergadering, en het was KANTELAAR met HAHN, die het nederdaalen weerden, door de Orde van den dag in te roepen. De Voorzitter BICKER sneedt daar op alle verdere handelingen over dit onderwerp af (*).

CL. BOEK. 1796.

Het gedrag der Nat. Vergadering omtrent de Kerklyken. Voorstel der Hervormden.

Zorgvuldig was de Nationaale Vergadering tot hier toe geweest, ten aanziene van zich in het Godsdienstige te mengen. Eenige Leeraars van het Hervormd Kerkgenootschap, uit onderscheiden Gewesten, hadden reeds vroeg, een breedspraakig Adres ingediend, strekkende tot het daarstellen van de noodige verordening, dat de Eerste Dag der Weeke een Dag van stilstand voor alle gewoone bezigheden zyn mogt, zo veel de aart der zaake en de omstandigheden zulks toelieten, op dat 'er dan een gemeenschaplyke viering van den Godsdienst kon plaats hebben. — Dat in de schikkingen door de Nationaale Vergadering over de Kerken en Kerkgebouwen, zulke verordeningen mogten gemaakt worden, dat hun daar toe, in geen gedeelte des Lands, aan plaats mogt ontbreeken. — Dat niet alleen de Betaaling der tegenwoordige Dienaaren deezes Kerkgenootschaps, nevens de *Emeriti* en Predikants Weduwen, niet alleen, hun leeven lang, zou plaats hebben; maar ook aan dit Kerkgenootschap deszelfs aandeel aan het Voorouderlyk Fonds, dat aan het Christ-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 351 *enz.*

6. BOEK. 1796.

Christlyk en Godsdienstoefenend gedeelte der Natie, en dus ten Godsdienstigen einde onvervreemdbaar toekwam, plegtig verzekerd mogt worden; of althans, dat, eer hier over uitſpraak, tot andere einden, geſchiedde, nu, of by een volgend Wetgeevend Lichaam, gelegenheid zou verſchaft worden om de gronden van haare aanſpraaken op haar aandeel voor te draagen (*). — De tyd om op dit alles te beſluiten, en te antwoorden, was op verre na nog niet gebooren.

Gedrag omtrent de Afgevaardigden der *Walſche* Synode.

Eene voorgenomene perſoonlyke verſchyning van Afgevaardigden der *Walſche* Synode ter Nationaale Vergaderinge, in Bloeimaand, oordeelde de toenmaalige Voorzitter BICKER te moeten vervangen, door berigt te geeven van derzelver voorneemen. Dit gedrag werd, door een uitdruklyk beſluit der Vergaderinge, goedgekeurd.

Ten opzigte van de Bezending der *Remonſtranten*.

Wanneer vervolgens eene aanzienlyke Bezending uit het Kerkgenootſchap der *Remonſtranten*, ten tyde van HAHNS Voorzitterſchap, in de volgende maand, zich by hem aandiende om ter Vergadering toegelaaten te worden, oordeelde hy deeze zelfde regel te moeten volgen. Hy bragt zulks den Afgevaardigden onder 't oog, die zich volvaardig onderworpen aan 't geen Orde en Gelykheid ſcheenen te vorderen.

Toen zy egter by den Voorzitter ſtaatlyk gehoor gevraagd hadden, verzogten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1352—1359.

ten zy hem om de gevoelens en wenschen van het Genootschap der *Remonstranten* aan de Vergadering over te brengen. Hy nam dit aan. Hy deedt zulks, in het vast vertrouwen, dat de Vergadering, even als ten aanzien van de *Walsche* Synode, het voorneemen der *Remonstrantsche* Broederen, wel voor de daad zoude willen houden, en het antwoord 't geen hy gemeend hadt te moeten geeven, goed te keuren. Dit geschiedde; en het voorstel des Voorzitters om van het aanbod der Afgevaardigden, als ook van derzelver op Liefde voor Vryheid, Vaderland en Maatschaplyke orde, steunende gevoelens en welmeenende wenschen, loflyk gewag te maaken in de Aantekeningen der Vergaderinge.

KANTELAAR vatte daar op het woord, met betuiging van zyn vertrouwen, dat de Vergadering te gereeder zou weezen om het verrigte des Voorzitters en diens voorstel goed te keuren; „ naar maate," gelyk hy zich uitdrukte, „ het zeker was, „ dat die Broederschap het meest hadt „ toegebragt, om de zaaden der Vryheid, „ geduurende het tydperk, waar in Ge„ weld en Onderdrukking dezelve geheel „ poogden te verdelgen, onder onze Na„ tie te bewaaren; en naar maate derzel„ ver Leden meer werkzaam geweest „ waren om die zaaden in gunstige tyden „ te doen kiemen, opgroeijen en vrug„ ten voortbrengen." 's Voorzitters Voor-

CA-
BOEK.

1796.

Voorstel van PLOOS VAN AMSTEL tot het Besluit, 'er zal geen *Heerschende Godsdienst* zyn.

stel greep zonder tegenspraak stand (*).

't Geen wy, hier boven wegens het voorstel van HAMELSVELD, vermeld hebben, mag een voorspel heeten van het gewigtig stuk, 't geen vervolgens de Nationaale Vergadering, langen tyd, bezig hieldt, en, uit hoofde van de aangelegenheid, eene breedvoeriger vermelding vordert. — De Burger Representant PLOOS VAN AMSTEL deedt, op den drie en twintigsten van Bloeimaand, een dag, die zich reeds onderscheiden hadt door het Voorstel van SCHIMMELPENNINCK (†), een voordragt den Godsdienst betreffende, en liet dezelve op eenen geheel anderen grondslag steunen, dan 'er in de voorgaande raadpleegingen, dit stuk betreffende, was aangevoerd. —— Om het eenigzins vreemde daar van weg te neemen, of den loop der denkbeelden des Voorstellers, te doen kennen, hebbe men zich voor den geest te brengen, dat het zelfde gevaar, 't welk den Lande dreigde, en de Voorstellen van BLOK en VREEDE deedt gebooren worden (§), de Vergadering hadt bedagt gemaakt, op de Burgerwapening; een stuk bovendien, welks bezorging, by 't Reglement, aan dezelve was opgedraagen, om by voorraad een Ontwerp van *Vrywillige Burgerwapening* te doen vaststellen; een ontwerp,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 217.
(†) Zie hier boven bl. 43.
(§) Zie onze *Vad. Hist.* XXXIV. D. bl. 389. 392.

werp, 't geen egter door dat op eene *Algemeene Wapening* moest vervangen worden. Hier uit nam PLOOS VAN AMSTEL aanleiding tot het doen zyns Voorſtels. 1796.

Hy voerde aan, dat, was het de pligt van ieder Burger voor *Gelykheid* en *Vryheid* de Wapens aan te gorden, gelyk dit Ontwerp vaſtſtelde, dan ook daar tegen over ſtondt, dat ieder Burger genot van die Regten moest hebben. „ Maar," vervolgde hy, op dat wy den Voorſteller zelve doen ſpreeken, „ maar, Burgers Repreſentanten! kan Ulieder Vergadering, „ op onwrikbaare gronden, veronderſtellen, dat alle weldenkende Burgers van „ *Nederland* niet anders kunnen beſluiten, „ dan dat die Gelykheid weezenlyk en in „ de daad beſtaat! Kan uwe Vergadering veronderſtellen, dat die Burgers „ van *Nederland*, welke bekend ſtaan als „ Leden van *Lutherſche*, *Mennonitiſche*, „ *Remonſtrantſche* en *Roomsch-Catholyke* „ Godsdienſtige Genootſchappen, van de „ aanweezenheid van die bron der Vryheid, welke de Gelykheid is, en welke, by eene gelukkige Omwending van „ zaaken, in *Nederland* is geproclameerd, „ en aan 't hoofd van alle Decreeten, „ Publikatien en Staatsſtukken pronkt, „ met rede moeten overtuigd zyn! Zo ja, „ dan vraag ik, als Repreſentant van het „ Volk van *Nederland*, en als Lid deezer Vergadering, om my die gronden „ open te leggen, en daar door my van „ misvatting voor het geheele *Bataafſche*

1796.

„ Volk te overtuigen, en dan retracteer „ ik dit Voorstel oogenbliklyk.

„ Doch, Burgers Representanten! is die „ bron der Vryheid nog niet aanweezig; „ heerscht in *Nederland* het eene Gods- „ dienstig Genootschap over het ander, „ tot op dit oogenblik; zyn alle de bo- „ vengenoemde Kerklyke Genootschappen „ nog bezwaard met Lasten, ten behoe- „ ve van de *Gereformeerde Kerk*, Diako- „ nie- Gods- en Armenhuizen; moeten „ zy, tot op dit oogenblik, de Huizen „ der Gereformeerde Predikanten, ten „ Plattenlande onderhouden, of helpen on- „ derhouden, terwyl die van de Gerefor- „ meerde Kerk tot geen onderhoud, hoe „ genaamd van alle die andere Kerkge- „ nootschappen toebrengen; worden zy „ tot het betaalen dier en andere Lasten, „ by Executie, in hunne goederen, als „ nog gedwongen, en zulks, uit kragt „ eener Publikatie van de Provisioneele „ Representanten van het Volk van *Hol-* „ *land*, den achtsten February MDCCXCVI „ gedagtekend, welker gronden in bloote „ pretensien bestaan, welker nietigheid „ compleetlyk kan gedemonstreerd wor- „ den; en is dusdanige handelwyze direct „ aanloopende tegen de geproclameerde „ gronden van Vryheid en Gelykheid, „ dan is de Kerk nog niet afgescheiden „ van den Staat; dan is *Nederland* niet „ vry, dan is niet voldaan aan de waare „ intentie van onze *Fransche* Broeders; „ en dan, Burgers Representanten! moe-

„ ten

„ ten wy op middelen bedagt zyn, om, met den meesten ſpoed, die Gelykheid, als Wetgeevers, daar te ſtellen. — Te wagten, Burgers Repreſentanten! na het Plan van Conſtitutie, naa dat hetzelve eerst door deeze Vergadering, en vervolgens door het *Bataafſche* Volk, zal zyn goedgekeurd, zulks zou van veruitziende gevolgen zyn; zulks zou de Vrywillige Wapening, en dus uw Decreet infructueus maaken. — Neen, thans is het oogenblik daar, — thans moet deeze Gelykheid, door daaden, bevestigd worden, — thans, daar men voorneemens is eene proef te neemen, in hoe verre de Burgers van *Nederland* tot het voeren der Wapenen, door de Proclamatie vrywillig op te roepen, aan de verwagting deezer Vergadering zullen beantwoorden, — thans moeten de Principes worden gedecreteerd, en door daadzaaken bevestigd."

CL. BOEK. 1796.

Naa een zwarte lyst van Ongelykheden en Bezwaaren, die inzonderheit het *Roomſche* Kerkgenootſchap lang gedrukt hadden, en nog bleeven drukken, inzonderheit in *Holland*, naa het uitvaardigen des gemelden zo jongen Plakaats, 't welk nog volſtrekt ſtrookte en als 't ware den ſtempel nog zette op de willekeurige daaden van het voorig Beſtuur, ſtelde hy der Vergaderinge voor te beſluiten, *dat, daar de Godsdienst thans was afgeſcheiden van den Staat, 'er in dit vrye Nederland geen Heerſchende Godsdienst meer zou zyn.* — Met

verdere aanmaaning, dat de Nationaale Vergadering, by een opwekkenden Brieve, de Beſtuurders der onderſcheidene Gewesten zou aanſchryven, om, ten einde de Burgers van *Nederland* van dit beſlooten Beginzel door daadzaaken te overtuigen, en hun alzo tot de Vrywillige Wapening, ter beſcherming van die Gelykheid, nog ſterker te verbinden, op de ontvangst dier aanſchryvinge, in te trekken alle Octroyen tot heffing van Lasten, ten behoeve van Gereformeerde Kerken, Diakonien, Gods- en Armenhuizen *enz.* met alle de gevolgen en aankleeven van dien, en met opheffing van alle Proceduren van Executien, welke als nog, uit kragt van die Octroyen, mogten worden gevoerd.

In handen eener Commisſie geſteld.

Dit voorſtel was niet gedaan of de Voorzitter wilde het, als van het uiterſte gewigt, in handen eener Perſoneele Commisſie geſteld hebben. Het beſluit viel daar toe gereedlyk, en werden tot dezelve benoemd de Burgers LUBLINK, REYNS, SYPKENS, FLOH, COLMSCHATE, DE BEVEREN, PASTEUR en BRANGER.

De Commisſie brengt een Verſlag uit.

Dit achttal zo wel uit onderſcheidene Gewesten gekoozen, als uit Mannen van verſchillende Godsdienstbelydenisſen beſtaande, hadt, op den eerſten van Hooimaand, een Verſlag in gereedheid. De eerstbenoemde bragt het uit. Hoe zeer het, en van wegen het opſtel zelve, en om 't geen daar over vervolgens voorviel, eene geheele plaatzing zou verdienen, moeten wy ons, ter oorzaake van de

J. LUBLINK, DEN JONGEN.

THE
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

de uitgebreidheid, tot de opgave der hoofd- en byzonderheden bepaalen.

Eenige aanmerkingen op het Voorſtel zelve, en wel byzonder op de woorden *Godsdienst* en *Heerſchenden Godsdienst*, (waar mede de Voorſteller zeker de *Bevoorregte Kerk* hier te Lande bedoeld hadt,) maaken den aanhef uit; gevolgd van eene breede uitwyding over de voordeelen van den Godsdienst in 't algemeen, en voor den Staat in 't byzonder, als mede de verpligting des Beſtuurs om denzelven te beſchermen. —— Dan daar op wordt, met leevendige verwen, afgemaald het ongerymde, onverſtandige, en ſchadelyke der Bevoorregting van het eene Kerkgenootſchap boven het ander, en de bemoeyjing van het Landsbeſtuur, met Kerkelyke zaaken. Spreekende voorbeelden, uit 's Lands jongſte Geſchiedenisſen, ſtaaven de bygebragte ſtelling. —— Wel was, by de Omwenteling de Kerk van den Staat, gedeeltlyk geſcheiden; maar niet geheel; dus ontbrak nog veel, 't geen egter behoorde daargeſteld te worden; zodanig dat het Gereformeerde Kerkgenootſchap, even als alle andere, in deszelfs geheele onderhoud, vervolgens zou moeten voorzien. —— Geenzins laat het Verſlag onopgemerkt, de groote, en, als 't ware, onoverkomelyke zwaarigheden, welke uit eene plotſelinge daarſtelling van die verandering, in eene volle uitgeſtrektheid, zouden voortvloeyen. —— Zwaarigheden zo groot, dat men bykans overhelde tot het

CL. BOEK. 1796. Hoofdzaaklyke inhoud van hetzelve.

4. BOEK. 1796.

het denkbeeld om het geheele Voorſtel aan de Commisſie tot de Staatsregeling te verzenden. — Doch de veelvuldige en gewigtige tegenbedenkingen, welke zich opdeeden tegen zulk eene overdragt deeden de Commisſie daar van afzien. Gelyk men ook geen geſchikt middel vondt in het aanſtellen van Regters en Scheidsmannen in deeze zaak, onder den tytel van *Commisſie ter Afzondering van Kerk en Staat*. De omſtandigheden, de reeds daar zynde woelingen, van Religiehaat, zo van den eenen als den anderen kant, maakten allen uitſtel ongeraaden. Het vuur van oneenigheid werd hier door onkunde, daar door baatzugtige Geestlyken, en elders door terging en ouden wrok aangeblaazen, ſloeg woedend voort, en was niet ligtlyk te blusſchen. Hier was een troep *Roomsch Catholyken*, die zich met geweld, als eigen Regter, van een Kerk der *Gereformeerden* meester maakte, en het regt der vergelding, op de onbeſcheidenſte wyze, uitoefende; daar eene *Gereformeerde* Municipaliteit, die verarmde en uitgeputte *Roomschgezinden*, tot executie toe, vervolgde, om lasten op te brengen tot het onderhoud van Kerken en Gebouwen eener Gemeente, over wier Leden zy zich, met zo veel billykheids, beklaagden.

De geheele beſchouwing van dit belangryk onderwerp, de overweeging van het ontoereikende aller andere redmiddelen, deedt deezen voorſlag gebooren worden,

„ of

„ of de Nationaale Vergadering geliefde
„ te declareeren, dat, inhereerende haare
„ erkende verkleefdheid aan de beginze-
„ len van Vryheid en Gelykheid en de
„ Regten van den Mensch en Burger,
„ het haar gevoelen, wensch, begeerte
„ en bedoeling was, dat de Kerk voort-
„ aan zal blyven afgeſcheiden van den
„ Staat, dat 'er voortaan geene *Heerſchen-*
„ *de Kerk*, in dit vrye *Nederland*, meer
„ zou zyn, dat dienvolgens, (onvermin-
„ derd het Regt van beweezen Eigen-
„ dom,) alle Octrooyen, en Privelegien,
„ welke zulk eene *Heerſchende Kerk* zou-
„ den kunnen begunſtigen, zouden wor-
„ den afgeſchaft; als mede, dat van dee-
„ ze Verklaaring en Gevoelen aan de
„ Hoogstgeconſtitueerde Magten der on-
„ derſcheidene Gewesten, ten eerſten, by
„ Aanſchryving, zou kennis gegeeven wor-
„ den; en daar by, (ter ſtuiting zo wel
„ van alle reeds ontſtaane ongeregeldhe-
„ den, als ter voorkoming van alle ver-
„ dere exceſſen en vexatien) ten ernſtig-
„ ſten gerecommandeerd, zorge te draa-
„ gen, dat, in de byzondere Gewesten,
„ proviſioneel, geenerleie maatregelen
„ zouden worden beraamd of vastgeſteld,
„ waar door, in het ſtuk van den Gods-
„ dienst, notabele veranderingen werden
„ ingevoerd, en daar door op de gene-
„ raale en eenvormige bepaalingen dien
„ aangaande van de Conſtitutie van ge-
„ heel *Nederland* te wagten, geimpie-
„ teerd of geanticipeerd. Maar dat, in

„ te-

ch. BOEK. 1796.

„ tegendeel, tot dien tyd toe, alles zou „ blyven in den tegenwoordigen ſtaat, egter met gelyke recommandatie om op alle „ klagten en bezwaaren van eenige Ge„ zinte over zodanige vexatiën en onre„ delyke bepaalingen, als ſtrydende met „ de erkende beginzelen van Gelyk„ heid, behoorlyk agt te ſlaan, en daar „ in werklyk te voorzien, voor zo verre „ dit, zonder de aanſtaande Grondwet „ voor uit te loopen, of tegen te werken, „ gevoeglyk kon geſchieden (*)."

Aanmerking van LUBLINK by de overgave

Geen twyfel leedt het om een Verſlag van die uitgeſtrektheid, over een onderwerp van zo veel aangelegenheids, te doen drukken, en de beraadſlaaging daar over den tyd van veertien dagen uit te ſtellen. Een tyd van overweeging, van toerusting om den Voorſteller by te vallen, zich met het Verſlag te vereenigen, 't zelve tegen te ſpreeken of nog andere middelen uit te denken, en voor te ſlaan. Zulks ontvloodt den opmerkenden geest des uitbrengers van het Verſlag, den Burger LUBLINK niet, waarom hy, op den negentienden van Hooimaand, den dag ter nadere beraadſlaaging beſtemd, het woord eerst voerde; ten einde de Leden der Vergaderinge aan te maanen tot het ſpaarzaam gebruik van den kostbaaren Nationaalen tyd, en alle noodlooze en wydloopige ontwikkelingen voor te komen, en

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. bl. 264—274. Men vindt het mede in de *Jaarb. der Bat. Rep.* IX. D. bl. 37. *enz.*

en de Vergadering niet te maaken tot eene pleitzaal, waar in de Spreekers, elk om het zeerst, hunne talenten zouden kunnen ten toon spreiden. Ten deezen einde wilde hy alle breedvoerige ontvouwingen van bekende en algemeen erkende waarheden vermyd hebben. Als mede dat het niet noodzaaklyk was, tot bevestiging van het een of ander Stelzel, daadzaaken uit de oude Geschiedenis op te delven, of getuigenissen van gepleegd onregt, by de eene of de andere Party, in onze dagen, by te brengen. Veelvuldig ook waren de stukken tot dit onderwerp betrekkelyk, in het Verslag onaangeroerd en onbepaald gelaaten, en waar over men lang en breed zou kunnen handelen. Hadden zommigen zich toegerust, uitgewerkte stukken gereed gemaakt, 't was meermaalen veeler geval geweest, dat zy dezelve, om duchtige redenen, agter hielden. Tot de twee hoofdpunten, het Voorstel van den Burger Representant PLOOS VAN AMSTEL, de Afschaffing eener Bevoorregte Kerk, en de voorgedraagene Aanschryving aan de Geestlyke Bestuuren, wilde hy alles bepaald hebben.

Lange en veelvuldige raadpleegingen over dit Verslag.

Weinig of geen ingang vondt dit verzoek. Zy, die zich toegerust hadden om te spreeken, oordeelden zich verpligt, deeze gelegenheid waar te neemen, om hunne begrippen over dit onderwerp, der Vergadering, in het breede, mede te deelen. Omtrent eene geheele maand hieldt, by

by afwisseling van de onmiddelyk noodige voorzieningen in andere stukken, dit Onderwerp de Vergadering, in gewoone en buitengewoone Zittingen, bezig. Meer dan veertig Leden bragten hun gevoelen uit. Eenigen deeden geheele Redenvoeringen, of Verhandelingen. Zommigen vereenigden zich geheel, of gedeeltlyk, met het Voorstel des Representants PLOOS VAN AMSTEL, en wilden 't zelve nader aan eene Commissie ter geregelde bewerkstelling en uitvoering overgeleverd hebben. — Anderen verklaarden zich meer voor het uitgebragt Verslag. Terwyl der beide Partyen, verre af waren van het in alle deelen éénis te zyn, en die dus onderverdeelingen uitmaakten.

Inhoud van de voordragt eeniger Spreekeren.

Met dit alles by te brengen zouden wy een geheel Boekdeel vullen (*). Dan wy mogen, om de gevoelens der Leden, en derzelver byzondere aanmerkingen, eenigzins te doen kennen, niet voorby, den hoofdinhoud van de voordragt dier veelvuldige Spreekeren kortlyk te schetzen. — De eerste aan het woord was de Representant BOSVELD. Zyns oordeels bezat de Vergadering geene magt om aan de Ge-

(*) *Een geheel Boekdeel*, dit is geene grootspraak. De Eerw. C. ROGGE, heeft eene *Volledige Verzameling van alle Stukken, betreffende de Afscheiding der Kerk van den Staat door de Nationaale Vergadering, representeerende het Volk van aan Nederland*, uitgegeven, 423. bl. in gr. 8vo beslaande; te *Leyden*, by D. DU MORTIER en Zoon. 1796.

Gewestlyke Beſtuuren, ten aanzien der Octroyen, iets gebiedend voor te ſchryven. Hy beweerde, dat de Kerk altoos van den Staat was afgeſcheiden geweest — dat 'er nimmer een *Heerſchende Kerk* beſtaan hadt, en dat, voor zo verre dezelve mogt beſtaan hebben, zy reeds vernietigd was, door de opheffing van alle Uitſluitingen, betreffende de Ampten; dat de Octroyen niet konden afgeſchaft worden, zonder vooraf te weeten, waar in zy beſtonden. Desniettemin verklaarde hy zich voor de opheffing van alle Belastingen, ten behoeve van de Gereformeerden, door de anders denkende Gezindheden op te brengen; dan dat alles egter zo veel het met eene goede politie beſtaanbaar was. Hy ſtemde voor de Aanſchryving overeenkomſtig het *Verſlag*; met voordragt om eene Commisſie te benoemen tot het ontwerpen van een Plan, ſtrekkende om de Kerklyke Zaaken, op eenen redelyken voet, te ſchikken. — NOLET en GUILJE hielden zich volkomen aan het *Voorſtel*, en verdeedigden 't zelve, met veel klems, tegen het Verſlag. — SCHERMER beweerde de mogelykheid voor de Leden der Gereformeerde Kerke, om, zo wel als andere Gezindheden, in de kosten van hun eigen Eerdienst te voorzien, en tevens de noodzaaklykheid om eene meerdere Gelykheid in het Kerklyke in te voeren. Hy wilde eene Commisſie benoemd hebben, om, zo ſpoedig mogelyk, de thans plaatsgrypende grieven

BOEK. te herstellen. — VAN LANGE stemde, na zeer breedvoerige aanmerkingen over den voortduur der Jaarwedden van de 1796. Leeraaren en de Geestlyke Goederen, voor eene Commissie, om de noodwendigste gevolgen der Afscheiding van Kerk en Staat te onderzoeken; en bovenal wat de Regtvaardigheid, de Mensch- en Burgerlieffde, ten aanzien van het onderhoud der thans in dienst zynde Leeraaren in de Gereformeerde Kerk voorschreeven; en om daar van, binnen het verloop van twee maanden, een Verslag uit te brengen. — MIDDERICH de gevoelens des *Voorstels*, met veel vuurs, beweerd hebbende, besloot, dat, zouden de aankondiging der overal bekend gemaakte Regten van den Mensch gelden; zouden Vryheid en Gelykheid niet in woorden bestaan; maar den Ingezetenen het daadlyk genot daar van worden toegekend, de Nationaale Vergadering verpligt was alles, wat daar tegen streedt, uit den weg te ruimen en te vernietigen. — BRANDS beweerde, dat overal nog, in het Godsdienstige, de grootste Ongelykheid heerschte, dat het doen ophouden daar van geen uitstel leedt, dat het niet mogt, niet kon verzonden worden na de Constitutie. Hy vereenigde zich dus deels met het *Voorstel*, deels met het *Verslag*, in zo verre het daar mede overeenstemde; deels met de Leden, die voor eene Commissie ter daadlyke uitvoering, hun raadslag uitgebragt hadden. — DIEMONTER pleitte sterk voor de hoogste om-

omzigtigheid in het behandelen deezes onderwerps; daar de Vergadering de magt niet hadt om dit stuk beslissend af te doen, wilde het tot de Constitutie verzonden hebben; hoewel hy, instemmende met het beginzel der Afscheiding van Kerk en Staat, 'er zich zeer voor verklaarde, dat 'er eenige voorbereidende maatregelen door de Vergadering genomen wierden.

Een bemiddelend voorstel niet aangehoord. Verdere Spreekers.

By het hervatten der Raadpleegingen over dit onderwerp bragt de Voorzitter DE KEMPENAAR, die DE BEVEREN inmiddels was opgevolgd, in 't midden, dat, daar nog een aantal Leden het woord gevraagd hadden, de Burger DE GRAAF een stuk hadt willen voorstellen tot vereeniging der verschillende gevoelens strekkende. Dit vondt by eenigen ingang; ook by den Burger KANTELAAR, die aan het woord was; doch BOSCH oordeelde het in 't midden brengen eens Bemiddelenden Voorstels als niet te pas komende, en wilde elk by het hem gegeeven woord gehandhaafd hebben. KANTELAAR beklom daar op het Spreekgestoelte, en verdeedigde, in een uitgewerkt Vertoog, de Regten der Vryheid en Gelykheid in het Kerklyke; maalde af wat 'er reeds ter Afscheiding van Kerk en Staat gedaan was, en wat des nog te doen stondt. Naa het aanwyzen van de grenzen binnen welken de magt der Vergadering, zyns bedunkens, bepaald was, toonde hy, wat zy, in dit geval, kon verrigten, en diensvolgens wat hy voor een rondgaanden Brie-

CL. BOEK. 1796.

ve aan de Gewesten, ter aanmaaninge om zodanige bezwaaren, uit de voormaalige Vereeniging van Kerk en Staat voortvloeijende, welker opheffing geene algemeene Hervorming van de geheele Staatsinrichting veronderstelde, weg te neemen.

Bosch, die zo zeer op het houden van het gegeeven woord gestaan hadt, bediende 'er zich van, en verdeedigde het *Voorstel* tegen eenige bedenkingen in het *Verslag*. By het vermelden wat voor de Vergadering in deezen te doen stondt, gaf hy als het ontwerp eens Besluits op. De werklyke Afscheiding van Kerk en Staat. —— Een Commissie tot onderzoek om dit Besluit, op de beste wyze, in werking te brengen — en eindelyk de daadlyke vernietiging van alle Plakaaten en Octroyen, die nog verdrukking ademden van het eene Kerkgenootschap ten opzigte van het andere. —— Van Reiswyk stemde hoofdzaaklyk met den voorigen Spreeker overeen; doch wilde dat de Vergadering de beste middelen zou daarstellen, waar door ieder Kerkgenootschap in de kosten van zynen byzonderen Eerdienst zou kunnen voorzien, zonder dat hier toe, onder eenig voorwendzel, Landspenningen zouden gebruikt worden. —— De la Court liet zich, naa het geluk deezer tyden voor Godsdienstvryheid afgeschetst en op het Verslag eene en andere aanmerking gemaakt te hebben, wel byzonder het lot betreffende der Leeraaren van hunne Lands Jaarwedden verstooken, breedst van alle

Spree-

Sprekers uit over de voordeelen, welke uit het Land zou trekken, uit het Nationaal verklaaren der Geestlyke Goederen, en het ophouden van het bezoldigen der Leeraaren. Zyn voorstel onderscheidde zich van alle de andere daar in, dat hy, by den rondgaanden Brieve, aan de Gewesten, eene opgave begeerde van de Kerklyke Bezwaaren, als mede een Staat van de Geestlyke Goederen, voor zo verre dezelve nog niet aan den Lande vervallen waaren; en voorts eene Commissie tot onderzoek dier beide stukken, om der Vergaderinge voor te lichten. — De zeer breedvoerige Raadslag van ANINCK behelsde eene wederlegging van het *Verslag*, ten opzigte van veele zwaarigheden bygebragt tegen de daadlyke Affcheiding van Kerk en Staat in haare volle uitgestrektheid, en drong, op het beginzel van Gelykheid en Regtvaardigheid, ten sterkisten aan, dat alle bevoorregting van het eene Kerkgenootschap boven 't andere, met welk eene naam die voorregten mogten bestempeld weezen, ten spoedigsten, zou vernietigd worden. — LOCKHORST verschilde veel van den laatstgehoorden Spreeker; wel was hy voor de vernietiging der Octroyen en Privilegien; doch wilde tevens eene Commissie tot onderzoek hoe men de Scheiding van Kerk en Staat, zonder de minste onbillykheid, ten uitvoer zou brengen. De door hem bedoelde Commissie, aan geene tydsbepaaling verbonden, zou hunne denkbeelden der

BOEK. 1796.

Vergaderinge mededeelen, die des het noodige gebruik zou maaken; terwyl, ſtaande dien tyd, alles, in de byzondere Gewesten, op den ouden voet, zou gelaaten worden. — Meer met ANINCK inſtemmende was de voordragt van VAN HOOFF, die, op zyn vuurigen trant, zich liet hooren over de noodzaaklykheid, dat de Godsdienst van den Staat en de Staatkunde, voor eeuwig, werd afgeſcheiden. Onverwyld moest zulks geſchieden; de zwaarigheden, hier omtrent in het *Verſlag*, bygebragt, zogt hy uit den weg te ruimen. Zyn Voorſtel onderſcheidde zich grootendeels van alle anderen, door het beweeren, dat de Magt en het Gezag van alle Kerklyke Lichaamen zich binnen de muuren hunner Tempelen zou bepaalen; dat de hand der Natie op alle Geestlyke Goederen zou gelegd, en aan de Kerklyken, tot ſchavergoeding, een inkomen zou bezorgd worden, tot dat eene Commisſie in alles nader hadt voorzien.

SCHIMMELPENNINCK onderſcheidde zich door een manlyke voordragt, waar in hy, over dit onderwerp, zo zogt te ſpreeken, dat hy zynen Committenten te raade mogt geeven onder welk eene Gezindheid men hem te rangſchikken hadt, 't geen het geval zeker niet was van veelen die vóór en na hem het Spreekgeſtoelte, te deezer gelegenheid, betraden: hy ſprak als Staatsman en Wysgeer. Zyn Voorſtel kwam hier op neder, dat de Gewesten zouden aangeſchreeven worden om alle Privilegien en

en Octroyen daadlyk te doen ophouden, en alle daar uit voortvloeijende executie op te schorten; dat door de Gewesten, of door de Vergadering buiten zich, Commissien zouden benoemd worden om alle Bezwaaren der Kerkgenootschappen, van de duslang geheerscht hebbende Kerk onderscheiden op te neemen, naauwkeurig in derzelver aart en omstandigheden te onderzoeken, en de middelen, tot een spoedig en grondig herstel, aan te wyzen: en aan den anderen kant, tevens op te geeven op welke eene wyze zodanige geëvenredigde Schadeloosstellingen voor de Dienaaren of Beampten van de geweezene Heerschende Kerk zouden kunnen worden uitgevonden, als met Billykheid en Regtvaardigheid strookten; ten einde de gevolgen der Omwentelinge niet voor een gedeelte der Vaderlanderen heuchelyk en voor het ander gedeelte bitter mogten worden; maar, integendeel, de Omwenteling haare grootste kragt, in duurzaamheid en eene algemeene tevredenheid, mogt vinden. — NUHOUT VAN DER VEEN kwam, naa ten voordeele van het *Voorstel* zich uitgelaaten te hebben, tot een besluit eenigzins gelykende op dat van SCHIMMELPENNINCK. —— MOLENGRAAF wedersprak in 't breede het *Verslag*, en liet zich byzonder uit om het harde, gelegen in het doen ophouden van de Jaarwedden der Leeraaren, ten koste van den Lande, weg te neemen.

d. BOEK. 1796.

Naa zo veel voor-, tegen- en tusschenspraaks hadt nog een aantal Leden het woord. PLOOS VAN AMSTEL bragt in 't midden, dat hy vermoedde, door een voorstel op dit onderwerp, veelligt aan alle verdere raadpleegingen een einde te zullen kunnen maaken. Het gevoelen van een enkel Lid, dat men inmiddels het nader Voorstel door PLOOS VAN AMSTEL aangeduid, zou kunnen hooren, vondt geen ingang, en de neiging der geenen, die tot nog geen gebruik van 't gekreegen woord gemaakt hadden, ontdekte zich zo sterk, dat de Voorzitter niet kon nalaaten hun daar by te handhaaven. Nogthans viel op zyn aandrang het besluit, om, in eene buitengewoone zitting van vier uuren, dien eigen avond, de zaak voort te zetten, en 's volgenden daags af te doen.

PLOOS VAN AMSTELS voorstel om een einde aan de raadslagen te maaken, vindt geen ingang.

De Representant BACOT, niet gewoon kort te weezen, onderzogt breedvoerig, in welk een zin het te verstaan was, dat in den Burgerstaat, geene bevoorregte Kerk bestaan mogt; voorts in hoe verre het noodig was, dat een Besluit der Nationaale Vergadering zulks vaststelde, en eindelyk hoe men de daadlyke uitvoering van dit laatste verder, op de geschikste wyze, zou moeten voltooijen. Ten deezen aanziene stemde hy voor eenen opwekkenden Brief aan de Gewestlyke Besturen, strekkende tot het vernietigen van alle overblyfzelen der Kerklyke bevoorregtingen. Meer byzonder noemde hy op, het ge-

Verdere Vertoogen.

gebruik van den *Heidelbergſchen Catechismus*, zelfs op de *Latynſche* Schoolen; de Strafwetten op de Schending van den Zondag; de onderdrukking van de Vryheid der Drukperſe, de verordeningen op de Huwelyken. — AUFFMORT onderſcheidde zyn voordragt, door, op eene klemmende wyze, aan te toonen, dat het plaatshebbend onderwys der Jeugd, de hoofdbron was waar uit Secten-haat, en Kerklyke Overheerſching voortvloeide. Hy voegde zich by de Leden, die voor de Scheiding van Kerk en Staat, in den uitgeſtrekſten zin, geſtemd hadden, en wat de wyze van uitvoering betrof, by SCHIMMELPENNINCK. Inzonderheid drong hy, overeenkomſtig met de in den aanhef beweerde ſtelling, aan, dat, hoedanig een beſluit in deezen ook mogt genomen worden, dit beſluit tog geenen invloed altoos moest hebben op de regeling van het Openbaar Onderwys, dat men het Schoolweezen nimmer als een toevoegzel van het Kerkweezen; maar alleen als aan het Staatsbeſtuur ſtaande, moest beſchouwen. — VALCKENAER's raadſlag onderſcheidde zich door veele byzonderheden. Hy ſtelde eene Commiſſie voor, die, binnen veertien dagen, een verſlag uitbragt, welke Voorregten daadlyk konden worden opgeheeven — dat de zorg voor het Onderwys der Jeugd, als mede de Onderſtand der Armen, voor eerst, op den ouden voet, zouden blyven — dat de onderſcheide Gewesten zouden aangemaand

BOEK. — 1796.

worden, om, door byzonder daar toe aangestelde Perſoonen, onderzoek te doen op de Fondſen van de Jaarwedden der Leeraaren, als mede hoe, in derzelver beſtaan, buiten bezwaar van den Lande, te voorzien, en waar uit de onderſtandgelden aan de Schoolen, en de Behoeftigen zouden kunnen gevonden worden. Van den eerſten van Wynmaand deezes Jaars, zouden, zyns bedunkens, de Jaargelden nog een geheel Jaar vol uit, en het volgende drie vierde gedeelte, betaald, en zo 's jaarlyks één vierde verminderende, eindelyk met de betaaling uit 's Lands kas geheel opgehouden zou worden. Intusſchen wilde hy het draagen van Onderſcheidingsteekens buiten de Kerkgebouwen, en het gebruik van Godsdienſtige Leerboeken, op de Schoolen, verboden hebben.

Twee der Leden van de Commiſſie tot het uitbrengen van het Verſlag traden voor; eerst de Repreſentant FLOH, die, op eene zedige wyze, het *Verſlag* verdeedigde, byzonder daar in, dat men zich by *wenſchen* bepaald hadt, daar hy zogt aan te toonen, dat een *ſtellig Beſluit*, by gebrek aan magt ter uitvoering, in het weezen der zaake, niets van dien *wensch* verſchilde. Voorts rangſchikte hy zich by de zodanigen, die SCHIMMELPENNINCK volgden, ten opzigte van de voorgeſtelde Gewestlyke Commiſſien, en van de Commiſſie uit de Vergadering. — Zyn Medeuitbrenger des Verſlags SYPKENS, drong 't zelve nader aan; en verklaar-

klaarde zich sterk tegen het nationaliseeren der Geestlyke Goederen. Dan, hoe zeer zich met het slot des *Verslags* vereenigende, droeg hy eene verandering in 't zelve voor, hier op nederkomende, dat de Vergadering zou verklaaren, dat zy den Godsdienst wilde handhaaven en beschermen, en dat de bedoelde Afscheiding van Kerk en Staat, bepaald in dien zin zou verstaan worden, als alleen de Kerklyke Bevoorregting uitsluitende. A. BOEK. 1796.

VAN LAMSWERDE merkte op, dat *Neerlands* Volk de Leden der Vergadering niet gekoozen hadt om de eene of andere Godsdienstige Gezindheid byzonder te beschermen, noch om de eene of andere, in haare onwettige en ten onregte aangemaatigde bezittingen, te handhaaven, zulks zou strekken om de treurige tooneelen van een Godsdienst-oorlog weder open te schuiven: te deezer oorzaake kon niet te passe komen wat te vooren onbillyk en onregtvaardig was; even min wat oud gebruik en bezit geweest was. De Leden waren opgeroepen om voor het Nationaal belang te zorgen, en naauwkeurig na te zien of alles wel grondig met de Opperste Wet van Vryheid en Gelykheid overeenkwam; de ontdekte tegenstrydigheden hadt de Vergadering, zo spoedig mogelyk, te herstellen en te verbeteren. —— Hy erkende met het *Verslag*, dat 'er zich groote moeilykheden opdeeden; doch hy oordeelde ze niet onoverkomelyk. Veele zaaken konden, zonder eenige verwarring,

ring, en zeker zonder het werk der Constitutie vooruit te loopen, veranderd en te regt gebragt worden. Hy was voor de Aanschryving; het bepaalen van de Jaarwedden, en wat daar aan vast was, wilde hy uitgesteld hebben.

BRANDS tragtte, by het hervatten der raadpleegingen, dezelve wederom af te breeken: dewyl de Leden, die reeds hunne raadslagen hadden uitgebragt, in zekere punten, eenstemmig geweest zynde, zommigen reeds Ontwerpen van Decreeten gevormd hadden. Deezer voorleezing verzogt hy. Doch op de aanmerking, door TEDING VAN BERKHOUT in 't midden gebragt, dat de Stoffe zo gewigtig van aart was, dat de Natie wel mogt weeten hoe de Leden hier omtrent dagten, werd het stuk voortgezet. — De Representant BOELAART sprak tot lof van het uitgebragt *Verslag*, en stemde 'er volmaakt in. Hy wilde dat men het beginzel, daar zal voortaan geen Heerschende Kerk meer plaats hebben, in een Besluit veranderde, en dat de verdere bepaalingen, daar uit voortvloeijende, en de tyd wanneer, slegts nog een weinig verschoven wierden: immers tot dien tyd dat de Commissie tot het Plan der Staatsregeling, 't zelve ter Vergadering zou hebben ingebragt. De grond van dit uitstel vondt hy in het tydsververloop noodig om de maatregelen, door anderen voorgesteld, in werking te brengen, en den uitslag daar van te verneemen. — Hy vondt geen Medestemmer.

in

in GEVERS, die zich voegde by SCHIMMELPENNINCK, wiens Voorſtel hy omhelsde, alleen met deeze eenige verandering, dat de te benoemene Commisſie uit Leden der Nationaale Vergadering zou beſtaan, en niet Gewestlyk benoemd worden. CU BORE. 1796.

VREEDE, aan de Spreekbeurt genaderd, wilde, om de Stelling, dat de Kerk van den Staat moest geſcheiden worden, te beweeren, geen gruwelen opmaalen, door deeze booze vereeniging, in vroegere Eeuwen, voortgebragt, dan hy hangt dit tafereel op van naderby zynde voorwerpen. „ Hier ziet men door den Staat „ geſalarieerde Geestlyken, trotsch op de „ uitſluitende Voorregten en de Beſcherming, die zy genieten, veel al de „ heerschzugt met domheid vergezeld, „ ter ſtaarende oogen uitſchitteren! Hier „ ziet men de Waarheid door Gezag bepaald, en haare nooit te beperken ontwikkeling en voortgang, ſtout beſloo„ ten binnen de enge grenzen van For„ mulieren, die door het zwaard bewaakt „ worden. Hier ziet men den eenen Bur„ ger boven den anderen tot Ampten en „ Waardigheden verheeven, of uitgeſloo„ ten — niet naar de eeuwig billyke re„ gelmaat van derzelver verſchillende ver„ dienſten; maar om hunne toeſtemming „ aan of verwerping van eenige Leerſtel„ lingen, die door geene Oppermagt kun„ nen onderzogt, of veel min beſlischt „ worden! Hier wordt de huichelary het „ mid-

CL. BOEK. 1796.

„ middel om fortuin te maaken! Hier „ wordt 's Lands geld eenzydig uitgegee„ ven, en tot een oogmerk gespild, waar„ toe het niet mogt geheeven worden! „ Hier vervangt het geweld de eeuwige „ voorschriften der Regtvaardigheid! Hier „ staat vervolging en onderdrukking aan „ de orde van den dag! Hier wordt de „ Vryheid vertrapt en de Gelykheid met „ den voet getreeden en de Broederschap „ verwisseld in verwydering, haat, en „ onverzoenbaare krakeelen." — Hy beweerde, met veel klems, dat, door het aanneemen en erkennen van de beginzelen der Omwenteling, op den vierden van Lentemaand MDCCXCV door hun Hoog Mogenden, alle Kerklyke Bevoorregting reeds vernietigd was — dat het Reglement op de Nationaale Vergadering, geen hinderpaal was, om dit Staatsbesluit daadlyk ten uitvoer te brengen, de magt daar toe behoorde aan de Vergadering — onvoegelyk en verderflyk keurde hy dit te verschuiven tot het Tydperk der Constitutie — stellig en zeer nadruklyk verklaarde hy zich tegen de bezoldiging der Kerklyke Amptenaaren uit 's Lands kas. Op deeze gronden wilde hy een Besluit daar toe genomen hebben om alle Kerklyke Bevoorregting werklyk te doen ophouden, en tevens eene Commissie benoemd ter daadlyke volvoering hier van.

Uit den mond des Representants VAN HAMELSVELD, wiens geheele aanleg, wiens gewoone arbeid, zo veel betrekkings hadt

op

op het thans behandeld wordend voorwerp, hadt men zeker een breed Vertoog te wagten; dan hy verklaarde kort te zullen weezen, en zyn voorneemen om te spreeken „ niet als Lid van het een of „ ander Kerkgenootschap; maar als Vertegenwoordiger des gantschen *Bataafschen* Volks, de waare denkbeelden van „ Eenheid en Ondeelbaarheid volgende." — „ Trouwens," voegde hy 'er nevens, „ zedert jaaren liet ik my zo min „ zwenken door de Besluiten van het „ *Dordrechtsche Synode*, waar de invloed „ der Staatspartyen zo zigtbaar was, als „ door de magtspreuken der *Trentsche* „ Kerkvergadering, op welke men den „ geest van *Rome* ontving en volgde." Naa een onderscheide voordragt, welke Voorregten tot nog aan de Gereformeerde Kerk geschonken konden en behoorden afgeschaft te worden, droeg hy het ontwerp eens Besluits voor, strekkende om de afschaffing eeniger bevoorregtingen daar te stellen; maar tevens om op middelen bedagt te zyn, die de Regten der Geestlykheid van den eenen, en de Geestlyke Goederen van den anderen kant, verzekerden.

QUESNEL sprak zeer kort, gaf wenken van nog daadlyk plaatsgrypende verdrukkingen der *Roomschgezinden*, wilde eene Commissie tot teregtbrenging en daarstelling van alles wat voortvloeide uit de beslootene Afscheiding van Kerk en Staat benoemd hebben; met byzondere gaabe-

vee-

4e. BOEK. 1796.

veeling van zorge voor de thans in dienst zynde Leeraaren. —— ZUBLI ſchetſte de tot nog plaats gehad hebbende Ongelykheid, die hy wilde geweerd; doch tevens zorg gedraagen hebben, dat geene andere Ongelykheid daar uit geboogen werd; wanneer men, door een overhaast Beſluit, de traanen van den eenen droogde, en die van anderen deedt ontſpringen. Hy hieldt zich aan 't Beſluit des *Verſlags*, en kon zich voorts wel voegen by het voorgedraagene door den Burger SYPKENS. —— BRANGER ſtemde met het Verſlag niet volkomen in; en beſloot zyn voordragt met de aanmerking, „ wy mogen geen overblyfſels van verdrukking langer dulden; „ dezelve moeten, ten ſpoedigſten, ophouden; het handhaaven der Vryheid en „ Gelykheid moet onze pligt, en het geluk des geheelen *Nederlandſchen* Volks „ ons doel, onze verwagting, en onze eenige welluſt zyn."

REYNS, een der Uitbrengeren des *Verſlags*, vondt zich voornaamlyk opgewekt om te ſpreeken; dewyl hy met hetzelve in allen deele niet inſtemde, wel byzonder met dat gedeelte, om in den tuſſchentyd, alles in den ſtaat waar in het was, te laaten blyven. Hy ſtemde overeen met de Repreſentant VREEDE. —— VERSTEEG hieldt zich aan 't Beſluit des *Verſlags*, en het nader uitgebragte van ZUBLI. —— CAU oordeelde dat dit ſtuk niet aan de Tuſſchenregeering der Nationaale Vergadering behoorde: met dit alles deedt hy hul-

hulde aan 't *Verslag*. Eene Commissie wilde hy benoemd hebben door de Vergadering, maar niet uit de Vergadering, en voorts dat men het Voorstel van den Burger Representant PLOOS VAN AMSTEL in handen stelde van de Leden tot het Plan van Staatsregeling. 1796.

Anders dagt de Representant BICKER over dit Voorstel dan CAU. Hy ving aan met PLOOS VAN AMSTEL dank te zeggen, die door 't zelve „ gelegenheid „ gegeeven hadt om door daadzaaken te „ toonen, dat de aangenomene Spreuk: „ *Gelykheid en Broederschap*, niet meer in „ ydele klanken bestondt;" hy voer voort met de Uitbrengers des Verslags zynen dank te betuigen. Verder strekte zyn Vertoog om de verpligting aan te toonen welke op het Bestuur rustte, om de zaak van den Godsdienst te handhaaven, met bewaaring van de zuiverste Gelykheid, paste dit byzonder toe op de Opvoeding der Jeugd. In 't hoofdzaaklyke vereenigde hy zich met den Burger SCHIMMELPENNINCK. — JANSSEN hadt een ander inzien op dit stuk, zyns oordeels was de Heerschende Kerk reeds vernietigd, en waren 'er nog alleen overgebleeven eenige gevolgen dier oude Bevoorregting; de daadlyk drukkende wilde hy terstond geweerd, en ten opzigte van de overige, die als strydig met de Gelykheid beschouwd werden, niet, dan naa rypen raade, gehandeld hebben.

De Repreſentant DE MIST onderſcheidde zich door de voortduuring van de nog plaatshebbende bevoorregtingen te beplaiten. Hy kantte zich wel aan tegen alle bevoorregting van zeken Kerkgenootſchap, of invloed van den Staat op zaaken van den Godsdienſt, in een nieuw op te richten Gemeenebest; dan, den toeſtand der *Nederlandſche* Republiek in aanmerking neemende, keurde hy het hoogſt onvoorzigtig en onregtvaardig alle de gevolgen van het ſtelzel eener Bevoorregte Kerk plotſeling weg te neemen. De korte voortduuring van ongelykheden, waar onder ſommigen twee eeuwen gezugt hadden, kon, zyns inziens, geen bezwaar opleveren. Hy wilde, dat de Vergadering zou verklaaren, dat zy in het afgetrokkene, alle Bevoorregting of Heerſchappy van eenig Kerkgenootſchap, als ſtrydig met de eeuwige Beginzels van Gelykheid beſchouwende, dan tevens gevoelende, dat de Staat geene inzage mag hebben op de bepaaling van Kerklyke Leerſtelzels — bereid was alle Kerklyke Bevoorregting te doen opheffen, en ten dien einde alle Gewestlyke Magten zou aanſchryven, om, zo ſpoedig doenlyk, alle perſooneele Belastingen, ten behoeve van het Hervormd Kerkgenootſchap te te doen, ophouden, de Regtsvorderingen te vernietigen; en inmiddels, de belanghebbende ſchadeloos te ſtellen, tot eene nadere voorziening op dit ſtuk. Eindelyk wilde hy eene Perſooneele Commiſſie be-

benoemd hebben, tot onderzoek van al het overige, en der Vergaderinge deswegen een plan van algemeene schikkingen aan te bieden. 1796.

VAN LEEUWEN voegde zich in een uitgebreid Vertoog aan de zyde der zodanigen, die deeze zaak, met alle mogelyke voorzigtigheid en bedagtzaamheid, en tevens met inagtneeming van de regelen eener strikte Regtvaardigheid, omtrent Eigendommen zo wel als die van Gelykheid en Broederschap wilden behandeld hebben.

De Voorzitter riep den Representant TEDING VAN BERKHOUT op tot het uitbrengen zyns raadslags. Hem was vergeeten het vraagen des woords. Kort was zyn taal; meest stemde hy zamen met den Burger SYPKENS.

De Voorsteller zelve PLOOS VAN AMSTEL was aan de Spreekbeurt; doch verklaarde daar van wel te willen afstaan te meer dewyl de geest der Vergaderinge daar heen scheen te loopen, om met het Beginzel, in zyn Voorstel vervat, in te stemmen. Vernomen hebbende dat de Voorzitter een Ontwerp eens Besluits in gereedheid hadt, wilde hy zulks wel afwagten. — Dit was ook LUBLINKS gevoelen. Einde deezer Onderhandelingen.

Terwyl wy de uitgebragte raadslagen, hier zeer verkort opgegeeven, nagingen, kon het zich voor ons niet verbergen, hoe de Spreekers, schoon in de groote hoofdzaak zamenstemmende, egter, wat de uitvoering betrof, wyd van een liepen. Aanmerking over zommige Spreekers.

Men kan in zommigen den Aankleever van eenen Godsdienst Aanhang, en den Volksvertegenwoordiger, kennelyk onderscheiden. Niet ongepast was eene aanmerking van den Representant REYNS in 't midden gebragt over de handelwyze eeniger Spreekeren. „ Het Stuk, thans „ het onderwerp der Overweeginge, is „ door de redelyke Vertoogen onzer bes„ te Redenaaren zo volmaakt behandeld, „ dat de bronnen der redeneerkunde tot „ den bodem zyn uitgeput; ja, Burgers „ Representanten! *eenige weinige Leden* „ deezer Vergadering hebben zeer heerlyk gebruik weeten te maaken van ze„ kere figuur der Redeneerkunde, by de „ *Latynen* genoemd *Preteritio*, in onze „ Moedertaal, *Voorbygang*. De een gaat „ voorby alle de knevelaryen, die de „ *Heerschende Kerk* de *Dissenters* heeft aan„ gedaan; de ander wil niet aanmerken, „ onder wat drukkende lasten de *Dissen„ ters* hebben moeten zugten nu twee „ Eeuwen lang; de derde gaat voorby „ de gruweldaaden die een bloeddorstige „ ALVA verrigt heeft; een vierde wil „ stilzwygen van de gruwelen van VAR„ GAS; de laatste wil niet aanstippen de „ berugte Bruiloft van *Parys*. — Zyn „ nu alle zodanige redenkavelingen be„ kwaam om de waare zo hoognoodige „ Broederschap te bewerken? Laat alle „ deeze haatlykheden daar, of schrapt „ aan het hoofd der Decreeten door het „ woord *Broederschap*. Schoone *Broeder„ schap*,

„ *schap* die door onderlinge verwytingen
„ moet bewerkt worden. Veel nader ſtap
„ zullen wy tot dezelve doen, wanneer
„ wy onze onderlinge zwakheden met
„ den mantel der Liefde bedekken, en
„ tragten door ons voorbeeld wat nog
„ onder het Volk verdeeld is, te hee-
„ len (*)."

et. BOEK. 1796.

Gelukkig dat deeze aanmerking ſlegts *weinigen* betreft. Gelukkig dat by de meesten eene kennelyke zugt doorſtraalde om zich, ten aanziene van dit ſtuk, als verlichte en door den geest der Broederliefde gedreeven *Christenen*, zo wel als Wysgeeren en Staatsmannen, voor te doen, dit ſtrekt hun, dit het Volk door hun vertegenwoordigd, tot eere. „ Zo ooit," mogen wy den Eerw. ROGGE naaſchryven, „ hier in hebben de Leden der Na-
„ tionaale Vergadering de keuze op hun
„ gevallen, geregtvaardigd; daar zy, dit
„ teder en kiesch onderwerp, waar in ze-
„ ker ieder hunner perſoonlyk het hoog-
„ ſte belang ſtelde, met eene onzydig-
„ heid, gemaatigdheid, voorzigtigheid en
„ wysheid behandeld hebben, die hunnen
„ verlichten Geest, hunne gezonde Staat-
„ kunde, even als hunnen eerbied voor
„ den Godsdienst, de grootſte eer aan-
„ doet. Wy zeggen dan niet te veel,
„ wanneer wy verzekeren, dat zy zich,
„ door deezen hunnen loflyken arbeid,
„ eenen onverganglyken Eerzuil geſticht
„ heb-

Aanmerking de Spreekers in 't algemeen betreffende.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 511.

„ hebben, die hunnen roem tot de laa-
„ tere Naakomelingſchap zal overbren-
„ gen (*)."

1796. Het ontworpen Beſluit van den Voorzitter DE KEMPENAAR, uit de ingebragte raadſlagen opgemaakt, deelde hy der Vergaderinge mede. Genoeg byvals vondt dit ſtuk om zommigen te doen betuigen, dat het den geest der Vergaderinge zo zeer bevatte, dat zy 'er zich mede konden vereenigen. Anderen maakten eenige aanmerkingen. Het gevolg was, dat men bepaalde 't zelve te doen drukken en nader te overweegen (†).

Het Ontwerp en Beſluit van DE KEMPENAAR ingediend.

Laſt tot een nader Ontwerp eens Beſluits.

By deeze overweegingen kon het niet uitblyven in aanmerking te neemen, de ſtukken zo door de Kerkenraaden der *Nederduitſche* Hervormde Gemeente in het *Sticht*,

(*) C. ROGGE Voorreden tot de *Volledige Verzameling van alle Stukken betreffende de Afzondering der Kerk van den Staat, door de Nationaale Vergadering repreſenteerende het Volk van Nederland, uitgegeeven.* — Het was omtrent deezen tyd dat TEYLERS *Godgeleerd Genootſchap* ten Prysvraag hadt opgehangen, *Mag en behoort het Burgerlyk Beſtuur eenigen Invloed uit te oefenen op zaaken van Godsdienst? — zo ja — van welken aart en uitgeſtrektheid behoort die Invloed te zyn?* De Antwoorden daar op ingekomen, zo het met den Gouden Eerprys bekroonde ſtuk van B. VAN REES, als dé met een Zilveren Eermunte beſchonkene van G. HASSELINK, R. FEITH en C. ROGGE, te vinden in het XVII. Deel der *Verhandelingen diens Genootſchaps*, ſpreiden over dit onderwerp een zo ſchoon ſicht, dat wy niet mogten nalaaten de Leezers onzer *Vaderl. Hist.* daar aan te herinneren.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 521.

Stucks, als door den Raad der Gemeente der Stad *Utrecht* zelve, het Kerklyke betreffende, waar over by de Nationaale Vergadering gehandeld was, en die in handen eeniger Leden gesteld waren, om voor te komen, dat geen Gewestlyke Besluiten het Algemeene tegenwerkte. Verscheidene veranderingen, van meerder en minder aangelegenheids, werden in 't midden gebragt. Breedvoerigst waren die van VREEDE, van FLOH en BOSCH, die eh Aanhangers en Tegensprekers vonden. De Voorzitter met eere afgekomen zynde van zyn ontworpen Besluit, benoemde de Burgers HAHN, DE MIST, FLOH, BOSCH en KANTELAAR om een nader Ontwerp te vervaardigen (*).

G. BOER. 1796.

's Volgenden daags waren zy gereed met dit stuk (†). De gronden waar op het rustte, by den aanvange vermeld, droegen de algemeene goedkeuring en een staavend besluit weg; doch wanneer, op 't verzoek van eenige Leden alle de Artykelen afzonderlyk geleezen en in omvraage gebragt wierden, was die eenstemmigheid verre te zoeken. De driften werden dermaate gaande, dat eenige Leden gelyktydig spraaken, en de Voorzitter het noodig vondt de orde der Vergadering in te roepen. De geschillen over het luiden of niet luiden der Kerkklokken,

Onstuimigheid der Vergadering by de raadpleegingen daar over.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 533. 537. 546—548.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 553 *enz.*

ken, schoon eenigzins heftig, hielden niet by die liepen over de Bezolding der Kerkleeraaren, wanneer de drift der strydende Partyen ten toppunte klom, en zo hoog, dat 'er eene algemeene beweeging en gisting in de Vergadering ontstondt, en het persooneele geenzins uitbleef. Zommigen wilden de woorden van het Besluit daar heenen stuuren, dat de mogelykheid van de voortduuring dier Betaaling, al ware het zelfs voor *alle* Kerklyken, zonder onderscheid, geheel vernietigd wierd. — Anderen wilden die mogelykheid ten minsten nog openlaaten. Het gevoelen der laatsten was, by hoofdlyke omvraage, waar toe de Voorzitter, te midden der ongestuimigheden, het eindelyk bragt, het gevoelen der Meerderheid (*).

Besluit ter Afscheiding van Kerk en Staat.

Het besluit zelve ter *Afscheiding van Kerk en Staat*, of liever tot het doen *ophouden eener Bevoorregte Kerk*, om 't welk daar te stellen zo veel te doen viel, is waardig hier geheel plaats te vinden — „ De „ Nationaale Vergadering, overweegende, dat, offchoon geene Maatschappy „ kan blyven bestaan, veel min bloeijen, „ waar in de *Godsdienst* niet wordt geëerbiedigd en beschermd, en *Deugd* en „ *Goede Zeden* niet worden bevorderd, de „ Afscheiding nogthans der *Kerk en Staat*, „ noodzaaklyk is in een Land, waar de „ waare Vryheid woonen zal; als mede „ dat eene *Heerschende* of *Bevoorregte Kerk* „ lyn-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 558.

„ lynregt ſtrydig is, zelfs met de eerſte
„ beginzelen van *Gelykheid*, waar op de
„ waare Vryheid en Broederſchap zyn
„ gebouwd — Overweegende verder,
„ dat door de erkentenis en openlyke af-
„ kondiging deezer Grondbeginzelen *de*
„ *Kerk van den Staat reeds* weezenlyk af-
„ geſcheiden is — Overweegende ein-
„ delyk, dat niet met den zelfden ſpoed,
„ noch op dezelfde wyze, alle de gevol-
„ gen, uit de erkentenis dier Grondbe-
„ ginzelen voortvloeijende, in werking
„ gebragt kunnen worden, en het noo-
„ dig is, dat eene Inrichting, die zo lang
„ en diep in ons Land is ingeworteld
„ geweest, en haare takken wyd en zyd
„ heeft verſpreid, met veel bedaardheid
„ en voorzigtigheid worde vernietigd, de-
„ creteert

„ *Voor eerst.* 'Er kan of zal geen *Be-*
„ *voorregte* of *Heerſchende Kerk* in *Neder-*
„ *land* meer geduld worden.

„ *Ten tweeden.* Alle *Plakaaten* en *Reſo-*
„ *lutien* der geweezen Staaten Generaal,
„ uit het oude Stelzel der *Vereeniging van*
„ *Kerk en Staat* gebooren, worden ge-
„ houden voor vernietigd.

„ *Ten derden.* Geene Leeraars, of an-
„ dere Kerklyke Beampten, van welk een
„ Gezindheid ook, zullen zich voortaan,
„ buiten derzelver Kerken, met eenig
„ Onderſcheidings Teken in het openbaar
„ mogen vertoonen; alle Godsdienſtige
„ Plegtigheden zullen zich alleen bepaa-
„ len binnen de muuren der Kerken of

cc. BOEK. 1796.

„ Bedehuizen; en geene Klokken zullen,
„ ter aankondiging van Godsdienstoefe-
„ ningen, meer mogen geluid worden.
„ *Ten vierden.* 'Er zal eene Perſooneele
„ Commisſie, uit het midden deezer Ver-
„ gadering, worden benoemd, welke de
„ bezwaaren, die de gevolgen zyn van
„ het oude Stelzel eener *Heerſchende* of
„ *Bevoorregte Kerk* overal zal opneemen
„ en verzamelen — de middelen tot een
„ radicaal Redres opgeeven — den oor-
„ ſprong en tegenwoordigen ſtaat van alle
„ Goederen en Inkomſten van Kerken,
„ Armenkasſen, Diakonien, Wees- en
„ Godshuizen — den toeſtand en inrich-
„ tingen der Hoogeſchoolen, wat het
„ *Theologiſche* betreft, opneemen — de
„ Fondſen en wyze op welke de Leeraars
„ der geweezen Heerſchende Kerk, (wier
„ onderhoud intusſchen op dezelfde wy-
„ ze, blyft voortduuren,) tot hier toe
„ zyn bezoldigd geworden, naſpooren, en
„ aan de hand geeven derzelver beden-
„ kingen, nopens de geſchiktſte wyze,
„ op welken voortaan in het Onderhoud
„ der Leeraaren en Kerklyke Beampten,
„ zoude kunnen voorzien worden — de
„ beste inrichtingen, die ter bevordering
„ van de beſchaaving en deugd der *Natie*,
„ door den Staat zou kunnen worden in-
„ gevoerd, beraamen en opgeeven —
„ in één woord, alle onderzoekingen
„ in het werk ſtellen, en alle ſchikkin-
„ gen ontwerpen, die de volkomenſte
„ Vernietiging van alle overblyfzelen

„ eener

„ eener *Bevoorregte* of *Heerſchende Kerk*, en
„ en de invoering der volledigſte Gelyk- BOEK.
„ heid tuſſchen de Leden van alle Kerk- ——
„ genootſchappen zal vereiſchen, en daar 1796.
„ van, zo ſpoedig mogelyk te deezer
„ Vergaderinge inbrengen een uitvoerig
„ *Rapport* en volledig *Ontwerp*.

„ *Ten vyfden*. Dien onverminderd, zal
„ aan de Hoogstgeconſtitueerde Magten,
„ in de onderſcheidene Gewesten, met en
„ benevens eene Copie van het tegen-
„ woordig Decreet worden afgezonden,
„ eene Circulaire Misſive, houdende eene
„ allerkragtdaadigſte aanmoediging, om
„ hulde te doen aan de bovengemelde
„ Grondbeginzelen, hunne Ingezetenen
„ door daadzaaken van derzelver erkente-
„ nis te overtuigen, en mitsdien, zo ſpoe-
„ dig mogelyk, opheffen, *alle* drukkende
„ en bezwaarende overblyfſels van het
„ oude ſtelzel eener *Heerſchende Kerk*,
„ ſpeciaal daadlyk intrekken en buiten ef-
„ fect te ſtellen zodanige *Provinciaale Pla-*
„ *kaaten* en *Octroyen*, die de Leden van
„ *alle* Kerkgenootſchappen in *Nederland*
„ verpligten, om, ten behoeve van eene
„ *Bevoorregte Kerk*, perſooneele belastin-
„ gen op te brengen, vooral om, ter-
„ ſtond naa de receptie deezer Misſive,
„ te vernietigen alle *Procedures* van *Exe-*
„ *cutie*, hoe ook genaamd, welke, uit
„ kragt der voorzegde Plakaaten of Oc-
„ troyen, worden *gedirigeerd*; doch dien
„ onvermineerd, in ſtaat te laaten, of
„ voor zo verre reeds daar van mogt af-
„ ge-

CI. BOEK. 1796.

„ geweeken zyn, in den voorigen ſtaat „ te rug te brengen de wyze van Betaa„ling der Bedienaaren van de geweezen „ *Heerſchende Kerk* — en in één woord, „ alle die algemeene inrichtingen, waar„van in het voorige Artykel is geſproo„ken. En zullen dezelve Hoogstgecon„ſtitueerde Magten worden verzogt, by „ Reſcriptie, deezer Vergadering deswegen „ genoegzaame gerustſtelling te doen ge„ worden."

Benoemde tot deeze zaak.

Tot de veel inhebbende taak, in het vierde Artykel begreepen, werden benoemd de Burgers ZUBLI, PLOOS VAN AMSTEL, DE BEVEREN, SCHIMMELPENNINCK, DE LA COURT, DE SITTER, HUGENPOOT, DE RAAD en SCHOONEGEVEL (*). — De Burgers KANTELAAR, VAN LANGEN, FLOH, LUBLINK en DE MIST kreegen last om onverwyld een Ontwerp des rondgaanden Briefs aan de Gewesten te vervaardigen.

Brief aan de onderſcheidene Gewesten.

Zy volbragten denzelven. Te treffend en te opheldernd voor de Geſchiedenis van dit Tydvak, te zeer ſtrekkende tot wegneeming van verkeerde begrippen en misduidingen is de aanhef van dit ſchryven, dan dat wy 'er geene plaats aan zouden inruimen. „ De Omwentelingen, die, „ zedert eenige jaaren, in de Regeerings„vorm van onderſcheiden Volken zyn „ voorgevallen, worden te vergeefsch „ door de vrienden der Slaaverny uitge„ kree-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 554. 558.

„ kreeten als het werk van een handvol Oproerigen. Hoe zeer zy, in derzelver beginzelen bezoedeld zyn door gebeurtenisſen, die de gevolgen waren van de kwalyk beſtuurde drift haarer min doorzigtige Voorſtanderen, of van de ſnoode kunstgreepen haarer valſche Vrienden; de bedaarde en onpartydige Beſchouwer miskent toch nimmer haaren edelen oorſprong, haar heilzaam doel. Neen! zy zyn het voortbrengzel niet van eenige enkele Perſoonen! *Zy zyn het uitwerkzel der Verlichting en Beſchaaving; de vrugt der Eeuwen en der Wysbegeerte; de dogters van die Godlyke Kunst, welke alles, wat het vernuft uitvorscht, met zo groote ſnelheid vermenigvuldigt, en voor de toekomende Geſlachten bewaart. Het beginzel van dezelve lag in het hart van iedereen. De Dwaaling, het Despotismus, het Bygeloof, de Onkunde, verhinderden lang, dat het te voorſchyn kwam. Maar, toen de toorts der Weetenſchappen der Kunſten en der Rede, die duisternisſen verdreef, openbaarde het zich, verkreeg eene onverwinbaare kragt en ontſtak in aller zielen de liefde tot Regtvaardigheid, Vryheid en Gelykheid.*

„ Natuurlyk, derhalven, moest een van „ de eerſte gevolgen deezer Omwentelingen zyn, de vernietiging te voltooijen „ van dat verbond van onderdrukking, „ dat door Heerschzugt en Priesterlist geſmeed was! Reeds lang genoeg hadden die zamengezwoorenen de oogen

„ der

„ der Volken zo jammerlyk verblind, dat
„ zy, den Godsdienst met Godgeleerde
„ Begrippen en uitwendige Plegtigheden
„ verwarrende, aan de laatsten een ge-
„ wigt hegten, hetwelk alleen aan den
„ eersten toekwam. De blinddoek werd
„ afgeligt, en welk een Leerstelzel nu
„ ook een ieder voor zich mogt volgen,
„ of met welke plegtigheden hy zynen
„ God mogt dienen, alle braave Burgers
„ werden Broeders, en erkenden elkan-
„ deren gelyklyk geregtigd tot alle de
„ voordeelen der Maatschappy.

„ Zodanig was de loop der Omwente-
„ ling in *America*, zodanig was hy in
„ *Frankryk*, zodanig moest hy by ons
„ ook zyn. Reeds by den eersten dage-
„ raad onzer Vryheid waren eenige der
„ voorregten van het Kerkgenootschap,
„ dat tot dus verre zo naauw aan den
„ Staat verbonden geweest was, vernie-
„ tigd, en eenige der bezwaaren van de
„ andere Gezinten opgeheeven. Maar
„ een Volk, dat de waarde van de Vry-
„ heid heeft leeren kennen, wil haar niet
„ ten halve genieten. De klaagstem der
„ verdrukten verhief zich in onze Raad-
„ zaal, en zouden wy, die aan het Ryk
„ van List en Geweld eenen eeuwigen
„ haat hebben toegezwooren, deeze stem
„ niet hebben gehoord? Ja, onze raad-
„ pleegingen over het gewigtigste onder-
„ werp, dat ons tot nog heeft bezig ge-
„ houden, getuigen van onze verkleefd-
„ heid aan de heilige grondbeginzelen,

„ waar

„ waar voor zo veel bloeds vergooten is, en ons Beſluit, dat Gyſleden hier ne- vens ontvangt, dat naa zo lange en ry- pe overweegingen genomen is, ſtrekke aan *Nederland* ten waarborge van onze vuurige begeerte om alle overblyfzelen der voorige Onderdrukking met wortel en tak uit te rooijen!

„ Wy zyn overtuigd, Medeburgers! dat het onmogelyk is, de verworvene Vryheid zonder Deugd te bewaaren, dat de beste Wetten, die aan *Nederland* voorgeſchreeven kunnen worden, ydel zyn, *zo zy* niet van de Zeden des Volks haare ſtevigſte ſteunzels ontleenen; dat het de Godsdienst is, die op de bevordering van Deugd en Goede Zeden den vermogendſten invloed heeft; dat eene Maatſchappye, die den Godsdienst vertreedt, ontwyfelbaar na haaren val neigt, en dat dus Volksbeſtuurders, die waaragtig het heil van den Staat beoogen, den Godsdienst bovenal in waarde houden en beſchermen moeten.

„ Doch, zo zeer wy van dit alles overtuigd zyn, zo onbetwistbaar zeker houden wy het ook, dat alles, wat tot de Wyze der openbaare en uiterlyke bediening van den Godsdienst — alles wat tot het Leerſtellige, en de verſchillende Gevoelens der onderſcheidene Gezinten omtrent hetzelve, behoort, *voor den Staat* volmaakt onverſchillig is, zo lang daar door maar niet de openbaare orde en rust geſtoord wordt —

„ dat

C. BOEK. 1796.

1796. „ dat de *Kerk* niet alleen niets gemeens
„ heeft met den *Staat*; maar dat ook alle
„ vereeniging van deeze twee geheel on-
„ derſcheidene Lichaamen met de Regten
„ der Natuur volmaakt ſtrydig is; en dat
„ het verleenen van eenig Voorregt, hoe
„ ook genaamd, aan het eene Kerkge-
„ nootſchap boven het andere, zo lyn-
„ recht inloopt tegen de eerſte grondbe-
„ ginzelen van Vryheid, Gelykheid en
„ Broederſchap, dat hetzelve in een Land,
„ waar die Grondbeginzelen aangenomen
„ zyn, zonder de tastbaarſte onbeſtaan-
„ baarheid met zich zelve, niet kan ge-
„ duld worden.

„ En die Grondbeginzels zyn, GODE zy
„ dank! in *Nederland* openbaar erkend;
„ en wy konden dus niet meer tot de
„ Afſcheiding der Kerk en Staat *beſluiten*,
„ daar dezelve, in die erkentenis, reeds
„ opgeſlooten lag. 'Er bleef ons niets
„ over, dan tegen de wederkeering van
„ dat oude haatlyke Stelzel te waaken,
„ en de nog overgebleeven gevolgen van
„ 't zelve te vernietigen. Wy hebben
„ beide gedaan, Medeburgers! het laatſte
„ evenwel met die behoedzaamheid, wel-
„ ke de bepaaling van onze Magt aan ons
„ voorſchreef, en welke door den langen
„ duur der voorige inrichting, en door
„ derzelver digte inweeving in andere
„ maatſchaplyke ſchikkingen, noodzaaklyk
„ geworden was (*)."

Voorts

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 585.

Voorts behelst de Brief een voordragt van het beſlootene. Weinig aanmerkingen vielen 'er op. De voornaamſte was die van den Repreſentant GREVE, die niet kon goedkeuren, dat de Vergadering, in deezen Brieve, het Leerſtellige van den Godsdienst als onverſchillig voor den Staat zou beſchouwen. „ Hy was," ſprak hy, „ een *Christen*, en hy ſchaamde zich niet „ dit openlyk te belyden!" Doch eene welgegronde wederſpraak van den Repreſentant BACOT, die niet min voor de belydenis des *Christendoms* uitkwam, toonde de rechtmaatigheid van dien algemeenen voordragt, en werd de verzending van dien Brief vastgeſteld. 6. BOEK. 1796.

De daar by verzogte ſpoedige beantwoording, wegens de maatregelen by de byzondere Gewesten genomen, om aan alle deelen deezer aanſchryving te voldoen, ging niet vlot. Het Proviſioneel Beſtuur van *Holland* alleen was 'er vaardig mede, daar het reeds den twaalfden van Oogſtmaand het ſchryven van den vyfden beantwoordde. Over 't algemeen werden de genomene en voorgeſtelde maatregelen goedgekeurd en zy ſpraken 'er met lof van; doch voegden zy 'er nevens, „ dat het daadlyk en onverwyld vernietigen van alle Octroyen, door den tydlyken Souverain, bevoorens aan zommige „ Kerklyke Genootſchappen verleend, „ waar van het provenu tot verſcheide „ eindens gebruikt werdt, en op welke „ door verſcheide Burgers, ter goeder Hoe die aanſchryven door *Holland* werd beantwoord.

G. BOEK. 1796.

„ trouwe, penningen gefurneerd waren, „ verwarringen zouden kunnen daarſtel- „ len, welke zy verpligt waren te voor- „ komen, en dat zy deswegen, zonder „ nader onderzoek en ernſtige overwee- „ gingen, de Executie van dit gedeelte „ des Briefs, voor als nog, zouden moe- „ ten uitſtellen." — Dit ſchryven deedt niet weinige en ſcherpe aanmerkingen ter Vergadering gebooren worden, en men ſtelde dien Brief in handen der Perſoneele Commisſie (*).

De Proclamatie aan den Volke goedgekeurd.

Gelyktydig met het beſluit op het afvaardigen van den ter Vergadering goedgekeurden Brief van aanſchryving, ſprak men van eene Proclamatie, wegens dit ſtuk, aan den Volke, en bepaalde dat de Commisſie die den Brief vervaardigd hadt, ook van deeze Bekendmaaking een opſtel zou inzenden. Zulks geſchiedde en kweet zich de Commisſie van dien last tot genoegen der Vergaderinge (†).

Uitwerking van dit alles.

Zo veel viel 'er voor, om het beſluit, de Kerk is van den Staat geſcheiden, met de daar uit voortvloeijende gevolgen, daar te ſtellen, en aanvanglyk te doen werken. Gelyk het deedt door de in 't oog vallende Onderſcheidingstekenen van Mantels, Beffen en andere Kerkgewaaden, buiten de Kerkgebouwen te doen verdwynen; en het aller oor treffende luiden der Kerkklokken, ter aankondiging des tyds ter Openbaa-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 633.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 587. 650.

baare Godsdienstoefening, te doen staaken, en althans in de meeste Gewesten, want op eenige plaatzen bleef dit volduuren. De vernietiging der Octroyen, zo hoofdzaakelyk bedoeld, werd vooral in *Holland*, gelyk reeds uit het beantwoorden des rondgaanden Briefs te wagten was, zo traagdyk, en op eenen zo omslagtigen voet, aangevangen, dat zulk eene werkzaamheid en het verschuiven tot een onbepaalden tyd bykans 't zelfde mogt heeten. BOER. 1796.

Wel ras baarde die langzaame tewerkstelling verdriet en misnoegen, dit openbaarde zich in Verzoekschriften ter bespoediging. Veelvuldig waren dezelve. Dertien eenluidende, alle getekend door Ingezetenen van *Amsterdam*, kwamen op eenmaal ter Vergaderinge, aandringende dat dezelve niet, gelyk veele voorgaande, in handen gesteld; maar dat aan het Verzoek mogt voldaan worden. De Voorzitter B. BLOK oordeelde, dat, hoewel het Verzoek eene daadlyke Voorziening inhieldt, hy nogthans vermeende de gewoone weg met de Verzoekschriften te moeten volgen. Dit ontmoette wederspraak en scherpe aanmerkingen. VAN BEYMA sprak, „Dis Ongelykheid, dat schreeuwend On„regt, onder ons oog, in *Holland* ge„pleegd, moet ophouden; het Decreet „van vyf Augustus moet, zo wel in *Hol„land*, als in *Friesland*, worden gemain„tineerd, of ingetrokken." —— VAN HOOFF drong sterk aan op een onverwyld Verslag der aangestelde Commissie in Klagten over verwyl in de uitvoering.

ex. BOEK. 1796.

in dit ſtuk. — KANTELAAR deedt zich hooren als een Verdeediger van de handelwyze in *Holland* gehouden, en hieldt de aanvallen, by gelegenheid der ingedienden Verzoekſchriften van dien aart, op het Provinciaal Beſtuur van *Holland* gedaan, voor de onregtvaardigheid zelve: beweerende dat en het Beſluit, en de Brief aan de Gewesten gezonden, eene bloote *Aanſpooring*, en geen *Bevel* inhielden. Heftige wederſpraak was hier van het gevolg; en liep het perſooneele zo hoog, dat de Voorzitter de Leden tot de orde moest roepen (*).

Dan hoe traag en gebrekkig die werkzaamheden ook mogten weezen, het Volk, en bovenal zy, wier belang 'er in betrokken was, vondt hier een ſpoorſlag om den ſtaat der Octroyen, Privilegien, van de Geestlyke Goederen, van de regten der *Hervormden*, der *Roomschgezinden* en der *Natie*, op dezelve te onderzoeken, over het ſtuk eener uit 's Lands kas bezoldigde Geestlykheid na te denken, en voorbereid te worden tot gebeurtenisſen, die zich nog in een wykend verſchiet vertoonden.

Verzoek eeniger *Joden* om in het volgenot van hunne Regten geſteld te worden.

In onze opgave van de Geſchiedenis der Omwentelinge hebben wy, van den aanvange af, en vervolgens, de *Joodſche* Natie werkzaam gezien, en hoe zeer, in vroegeren tyde, ſterke voorſtanders van het Stadhouderlyk Huis, tegenwoordig althans, voor een groot gedeelte, bevor-

de-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 426.

deraars der Omwentelinge, en werkzaame deelneemers in de daar toe genomene maatregelen. Bekend maakte zich bovenal der *Jooden* Burgerſociteit te *Amſterdam*, onder den naam van *Felix Libertas* opgericht. Geldige bydraagen, om de zaak der Omwentelinge te ondersteunen, deeden zy. Veelen toonden hunne bereidvaardigheid om, waar het hun vergund werd, met de *Christenen* de wapens op te vatten. Men telde *Jooden* onder de eerſte oprichters der zo veel gerugts maakende *Centraale* Vergadering, van welke zy zich nogthans, toen dezelve in werking kwam, als Leden vonden uitgeſlooten. By de Volksoproeping door de Algemeene Staaten, om Leden tot de Nationaale Vergadering te kiezen, was egter, ten hunnen opzigte, geene uitzondering gemaakt: weshalven zy in de Grondvergaderingen opkwamen, om hun ſtem in de keuze van Kiezers uit te brengen. Deeze ſtap deedt hun wel naderen tot, doch bragt hun niet in het volle bezit van alle Regten eens Burgers. Stedelyke ſchikkingen en bepaalingen bleeven hier in den weg. Hinderniſen, die ook te *Amſterdam*, de Stad huns voornaamſten verblyfs, plaats vonden. Naa het volle genot der Burgervoorregten haakende, was de Nationaale Vergadering naauwlyks in werkzaamheid, of zy oordeelden deeze ten vollen gemagtigd, om de plaatslyke regtsverkortingen te doen ophouden. Eenigen hunner vervoegden zich, op den negen en twintigſten

en BOEK. 1796.

sten van Lentsmaand, ter Nationaale Vergadering, met een Verzoekschrift, door verscheide *Jooden*, die zich reeds voor Vryheids Voorstanders hadden doen kennen, als ASSER, BRUMET, DE LEMON, SAPORTAS, en anderen, hun verlangen te kennen geevende, om, daar zy nu het Stemregt hadden uitgeoefend, door de beschikking der Nationaale Vergadering, te mogen gesteld worden in het genot van alle die voordeelen, welke de Maatschappy aan alle haare Leden schenkt. Een verzoek, 't welk veelen vreemd in de ooren klonk, en naa weinig overweegings in handen gesteld werd der Leden VAN LEEUWEN, HAHN, SCHIMMELPENNINCK, NUHOUT VAN DER VEEN, BRANGER en ANINCK (*).

A. WITTERT VAN BLOEMENDAAL leverteen stuk des betreffende in.

Lang verwylde dit verslag. De zaak zelve bleef de stoffe van veeler gesprekken; doch de Nationaale Vergadering des ongemoeid, tot dat in Zomermaand by dezelve ingezonden werd een Geschrift, uit *Gouda*, ondertekend door ADRIAAN WITTERT VAN BLOEMENDAAL, ten tytel voerende *Iets over het Stemregt der Jooden, ter voorlichting van myne Land- en Stadgenooten, nader ter overweeging voorgedraagen aan de Nationaale Conventie*; 't zelve was ingericht om te toonen, dat dit Regt den *Jooden* te blyven weigeren, geheel niet strookte met de Gelykheid, Vryheid en Broederschap, noch met de Natuurly-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 164.

lyke Zedekunde, ja zelfs niet met eene gezonde Staatkunde, en der *Christenen* geopenbaarden Godsdienst. Het ſtuk werd aan de Commisſie tot het ontwerp eener Staatsregeling verzonden, zonder eenig verder gevolg (*).

Het leedt tot den eerſten van Oogſtmaand, dat de daar toe benoemde Leden hun Verſlag uitbragten. 't Zelve droeg alle blyken van Geſchied- Oordeel- Menschkunde en opgeklaarde begrippen; ſchetſte de Vervolgingen den *Jooden* eeuwen lang aangedaan; gaf de reden op waarom de *Joden*, hier te Lande, der voorige orde van zaaken zo ſterk waren toegedaan geweest. Dan hoe 'er onder het getal van ten minſten vyftig duizend *Jooden*, eenige waare en verlichte Patriotten gevonden werden, en dat het de ſchoone taak voor het Volk van *Nederland* was het overig zo aanzienlyk getal van zyne dwaasheid te geneezen, hetzelve der Vryheid en den Vaderlande te winnen; in dat bedryf *Noord-America* en *Frankryk* te volgen. Zy toonden, hoe de onwrikbaare grondbeginzels, waar op onze Staatsomwenteling ſteunde, de Gelykſtelling der *Jooden* eischte, dat Stedelyke of Gewestlyke Reglementen, daar tegen niets vermogten. Zy onderzogten of deeze en geene Tegenwerpingen daar op gemaakt ſteek hielden. Het tegendeel hier van, huns

Inhoud des Verſlags op der *Joo-den* voorſtel.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 201.

a. BOEK. 1796.

huns oordeels, in 't breede getoond hebbende, kwamen zy tot het voordraagen van dit Besluit. „ De Nationaale Vergadering erkent dat het beginzel van het „ *Bataafsch Burgerregt* onafhanglyk is van „ eenig Godsdienstig Geloof, dat de zogenaamde *Jooden* in *Nederland* niet alleen tot het Volk behooren; maar ook „ in den volmaaksten Gelykstaat, met alle „ andere Burgers behooren gesteld en „ gehandhaafd te worden, ten aanziene „ van de Maatschaplyke Regten en Pligten." — Wel zagen de Stellers deezes Verslags in, dat hier mede slegts ten deele voldaan was aan het ingediend Verzoek; doch zy begreepen niet verder te mogen gaan. Evenwel keurden zy het nuttig tevens vast te stellen, dat dit Verslag aan de Hoogsgeconstituëerde Magten in de onderscheidene Gewesten zou verzonden worden, met aanmaaning om de juistheid van het beginzel ter deezer Vergadering te erkennen; en naar haare wysheid en vermogen tegen te gaan, de openbaare onregtvaardigheden, ten deezen aanziene, hier en daar plaats hebbende, en in 't byzonder om, van nu af aan, te vernietigen, zodanige verkeerde instellingen, welke geenzins tot het weezen van het *Joodsche* Geloof behoorden; doch strydig waren met eene geregelde Vryheid der Maatschappy. 'Er bestonden hier en daar Reglementen, door het voorig Bestuur van tyd tot tyd goedgekeurd, onbestaanbaar

baar met Gelykheid, Vryheid en de Goede Zeden (*). ex. BOEK.

Het Verslag was niet openbaar, of verscheide Leden van de *Mosaïsche* Broederschap dienden ter Vergadering een kort Geschrift in, waar in zy hun hoogstgaand genoegen betuigden over het Verslag, door hun *schoon* en *regtvaardig* geheeten. Zy verklaarden hunne aandoeningen deswegen te zullen bedwingen en met eerbiedig zwygen de beraadslaagingen over hun lot te zullen afwagten, „ tot dat de Vergadering op eene grootsche wyze, de „ veragtlyke ketenen van hun zou afrukken en hun toeroepen, *gy zyt vry!*" — In het Verslag was, behalven van het Werkje van den *Jood* FRIEDERICHSFELD, *Aanspraak aan het Volk* getyteld, gewaagd van zeker stukje *Bondig Vertoog* hun toegeschikt, en daar by de wensch geuit, dat het grootste gedeelte daar van openbaar mogt gemaakt worden. Geheel hadden zy het doen drukken, en een afdruk voor elk der Leden van de Vergadering bestemd. — Zy slooten dit hun schryven, met deeze woorden, „ Burgers Representanten! Vyftig duizend Zielen en haare geheele Naakomelingschap, hangen „ van uwen wenk af. —— Vryheid of „ Onderdrukking moet gy over uwe Natuurgenooten uitspreeken; en wie durft „ aan uw vonnis twyfelen? Ja, zedert „ het gunstig Rapport uitgegeeven is, „ hebt

1706. Blydschap der *Jooden* over dit Verslag.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* II. D. bl. 497.

„ hebt gy reeds, binnen deeze Stad, *Amsterdam*, trots de tegenwerkingen van „ looze *Hierarchen*, die alleen het maintien van hunne bovenmaatige Authoriteit zoeken, duizenden *Joden* voor „ het Vaderland gewonnen, en hun den „ wensch doen uiten om vry te mogen „ zyn (*)."

Over het Verslag laaten veelen zich in 't breede hooren.

Dit uitgebreid Verslag was gedrukt, en over drie weeken aan de orde van den dag gesteld. Een tyd door veelen reeds besteed in zich toe te rusten om 't zelve te bestryden of te verdeedigen, of het daar heen te stuuren, dat het in handen gesteld werd der Commissie tot de Staatsregeling: terwyl nog anderen ontwerpen van een Besluit in deezen ter baane bragten. Bovenal deeden zich, door uitgewerkte Vertoogen, van zeer verschillender aart en strekking, kennen de Representanten VAN HAMELSVELD, FLOH, LUBLINK, ZUBLI, BICKER, VAN LOKHORST, KANTELAAR, SCHIMMELPENNINCK, BACOT, DE MIST, VONK, VREEDE en meer anderen. Verscheide Zittingen, hielden de werkzaamheid der Spreekeren, en aandagt der Toehoorderen bezig; een dertigtal voerde het woord. Veel, zeker werd 'er ingebragt, 't geen buiten de zaak omliep: de uitweiding van den eenen Redenvoerder gaf gelegenheid tot uitweiding aan anderen; een onpartydige moest zeggen dat zy eene zaak, die genoegzame klaarheid hadt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 619.

hadt op het eerste aanschouwen, hoe langs hoe duisterder maakten.

CL. BOEK.

1796.

Algemeene inhoud hunner Voordragten.

Wy zouden dit ons oordeel kunnen staaven door veelvuldige trekken by te brengen uit de Voordragten zo van de eene als de andere Party; doch wy vergenoegen ons liever met kortlyk te vermelden, wat hoofdzaaklyk, van de eene en andere zyde, werd aangevoerd. De byzondere geestneiging der Spreekeren gaf verschillende wendingen, en onder deeze zeer onverwagte en zonderlinge, aan den voordragt; daar toe zomwylen uitgelokt en aangezet door den trant, waar op een vroeger Spreeker van een tegenovergesteld gevoelen zich hadt doen hooren. Om het zoms aartige, zoms scherpe, daar van te voelen, moet men de geheele Redenvoeringen leezen. —— De Tegenstreevers van het Verslag schilderden eerst de *Jooden* af als een geheel afgezonderd Volk, zyne eigene Godsdienstige en Staatkundige Wetten hebbende, onder andere Volken slegts als Vreemdelingen verkeerende; 't geen zy ten grondslag deeden dienen om te beweeren, dat hunne eigene Wet hun de Inlyving in eene Christlyke Maatschappy verboodt — dat der *Jooden* Staatkundige en Godsdienstige Volksgrondstellingen hun te verdagt en te gevaarlyk maakten, om tot eene zo naauwe verbroedering toegelaaten te worden. —— Anderen wilden dat de stem des geheelen *Joodschen* Volks, hier te Lande, moest opgenomen worden, eer men tot zulk eene Vereeniging besloot:

ter-

terwyl men geen bewys altoos hadt, dat de meerderheid hier voor was, dat 'er veel eer redenen zich opdeeden om het tegendeel te vermoeden. — Door deeze voorſtellingen lieten anderen zich wegſleepen, het Verſlag geheel uit het oog verliezende, om te toonen, dat de *Jooden* geen afzonderlyk Volk meer uitmaakten; dat hunne Wetten geen hinderpaal in den weg ſtelden om Burgers te worden en Burgerpligten waar te neemen — dat men van hunne hoogopgegeevene gevaarlyke Grondſtellingen niets te vreezen hadt; en was 'er altoos middel om, door het afneemen van Verklaaringen, die geduchte gevolgen te voorkomen.

ZUBLI's gevoelen.

Byzonder yverde ZUBLI voor het Verſlag, en beſloot zyn Voordragt, met deeze woorden, de Leden der Vergaderinge aanſpreekende, „ Wat ons belangt, wy „ zyn Vertegenwoordigers van *Jooden* en „ van *Christenen*. Beiden zyn wy hunne „ ſchuldenaars. Beiden moeten wy Regt „ en Geregtigheid laaten wedervaaren! „ Zouden wy nu *Kinderen* zyn in het Beſluit omtrent de *Jooden*, daar wy, op „ den eeuwig gedenkwaardigen dag van „ den vyfden Augustus, *Mannen* waren „ voor de *Christenen!* Laat ons, op nieuw, „ de wereld een voorbeeld geeven van „ Regtvaardigheid, en niet ten halve over „ het vooroordeel triumpheeren! Laat ons „ het Burgerregt der *Jooden* decreteeren!"

KANTELAAR en

Te midden der veelvuldige afwykingen liet KANTELAAR, en vervolgens SCHIMMEL-

SCHIMMELPENNINCK, met de klem der overtuigende Welſpreekenheid, zich hooren, en bragten de van het geſchilpunt zich dikwerf verwyderende Leden daar toe te rugge. Met zulk een mannental bepleitten deeze Redenaars de zaak der *Jooden*, dat dezelve, ten hunnen voordeele, uitgemaakt ſcheen. Laatstgemelde het Spreekgeſtoelte beklommen hebbende, hief in deezer voege aan —— „Gy, myne Natuurgenooten, welke men *Jooden* noemt! „Zegt my, is het *uwe byzondere zaak*, „waar over wy uitſpraak zullen doen; „of is het *de zaak der Waarheid*, en dus „der *Menschlykheid in 't algemeen?* —— „Spaart uw antwoord. De gezonde Rede overtuigt my, en een aangenaam „gevoel deelt in die overtuiging, dat de „geheele groote zaak der Menschheid in „de uwe begreepen is —— Weet my dan „geenen dank, dat ik, in dit geſchil, *uwe „zyde* kieze —— Neen —— Ik moet die „der *Waarheid* en der *gezonde Wysbegeerte* gekoozen te hebben; en hy die de „zaak van deezen voorſpreekt, bepleit „niet ſlegts de zaak der *Jooden;* maar de „zaak der Menschheid in 't algemeen."

Beider voorſtellingen kwamen, ſchoon langs eenen onderſcheiden weg, hier op uit, dat veele der breed behandelde zaaken volſtrekt niet te paſſe kwamen: dewyl de Maatſchappy geene Corporatien, geene Godsdienſtige Gevoelens, kende. De vraag was ook geenzins of de *Jooden* nog als *Vreemdelingen* moesten worden aangemerkt.

A. C. BORK. —— 1796. SCHIMMELPENNINCK doenveel in deeze zaak.

Waar toe zy het ſtuk bepaalden.

merkt. Reede waren zy *Nederlandsche Burgers*, en met alle anderen Commitenten van de Leden der Nationaale Vergadering. Het kwam 'er alleen op aan of men de *Joodes*, in de overige Regten van den Burger, zou doen deelen? Of men hun dezelve zal ſchenken, als zy, en zo veelen 'er om vraagden? Zal men hun die doen geworden, niet als Natie; maar als Perſoonen op zich zelven aangemerkt? Vragen door die Repreſentanten bevestigend beantwoord, en, onderſchraagd met zo veele ſteunzels uit de Rede der zaake, en de gebeurtenisſen ontleend, dat de geboden tegenſtand te kort ſchoot, en op herhaalen van het ten vollen wederlegde uitliep: terwyl dier Repreſentanten Aanhangers vermeesderden.

Van eene andere kant beſtreeden.

De tegenſtanders ſcheenen hunne zwakheid te gevoelen, en de ſtompheid hunner verſleetene wapenen te bemerken, waarom zy andere begonnen te bezigen. Zommigen voerden thans aan, dat het bepaalen van de vereischten tot het Stemen Burgerregt alleen den Ontwerperen van de Staatsregeling toekwam: dat de *Joodes* thans wel ſtemgeregtigd waren geworden; maar alleen tot deeze één daad, de keus van Leden tot de Nationaale Vergadering; dat zulks mogelyk, door de nadere bepaalingen op het Stemregt, zou worden ingetrokken, en dat gevolglyk het Verſlag de Conſtitutie vooruitliep. — Anderen bragten in 't midden, dat het Reglement hun de handen bondt, om hier in

iets

ieta vast te ſtellen; dat het ſchenken van Burgerregten, en het bepaalen van voorwaarden daar toe vereischt, alleen aan de Geweetlyke Magten en Plaatslyke Municipaliteiten toekwam; dat, ſchoon de Vergadering de magt mogt beziten om de *Jooden* tot Burgers te verklaaren, haare magt niet reikte om hun alle de voordeelen van het Plaatslyk Burgerregt te ſchenken; ingevolge waar van het gunſtigst Beſluit hun zeer weinig zou baaten. — Dit laatſte was in het Verſlag genoegzaam erkend; doch verhinderde de Vergadering niet om in deeze zaak zo verre te gaan als de geſtelde paalen toelieten. ca. BOEK. 1796.

Nader ſchenen de Partyen tot elkander gebragt te zullen worden, door de voorgeſtelde ontwerpen van Beſluiten, van de Repreſentanten DE VOS VAN STEENWYK en HAHN, uit welke de Voorzitter wilde dat door eene Commisſie een geheel zou gemaakt worden. Dit gevoelen werd onderſteund door KANTELAAR en SCHIMMELPENNINCK, en won veld, ondanks de herhaalde poogingen van zommige Leden, die 'er onverzettelyk op aandrongen om de geheele zaak of in Advys te houden, of na de Vervaardigers des Plans van Staatsregeling te verzenden. Die de zyde der gemelde Repreſentanten hielden, beweerden, dat het gevraagde door de *Jooden* niet tot de taak der Conſtitutie behoorde; dat dit ſtuk, waar in het lot van Vry of Slaaf te zyn voor vyftig duizend Zielen, betrokken was, te gewigtig en

Tot een nadere bewerking des Beſluits, eene Commisſie benoemd.

BOEK. 1795. en te dringend zich opdeeedt om in Advys gehouden te worden. De zegepraal ſcheen aan hunne zyde te zullen overſlaan by eene hoofdlyke omvraage *voor* of *tegen* het Verſlag; eene omvraage, welke zy zogten te ontwyken, en waar tegen zommigen zich aankantten. Deeze geſchiedde nogthans, en de meerderheid verklaarde zich *voor* het Verſlag, behoudens eene nadere bewerking van het Beſluit zelve, waar toe de Voorzitter de Burgers SCHIMMELPENNINCK, KANTELAAR, HAHN, VAN HAMELSVELD en DE VOS VAN STEENWYK benoemde.

't Zelve ingediend.

Welhaast hadden zy dit ſtuk in gereedheid. 't Zelve kwam hier op neder. Naa het leggen der gronden, dat het Stem- en Burgerregt alleen toekwam aan enkele Perſoonen — dat van den eenen kant de bepaalingen, wegens de bevoegdheid tot uitoefening dier Regten wel van de Conſtitutie moest verwagt worden; maar dat het, aan den anderen kant, een even onbetwistbaar beginzel was, dat Godsdienſtige gevoelens op die bepaalingen nimmer invloed konden hebben; dat dit ook reeds opgeſlooten lag in de Publikatie van hun Hoog Mogenden den vierden van Lentemaand des voorleden Jaars, waar op de Vergadering was byeengekomen, — dat de volkomenſte Affcheiding van Kerk en Staat onlangs erkend zynde, daar uit wel voortvloeide een gelyk Regt voor alle Godsdienſtige Genootſchappen om zodanige Reglementen te maaken en te onderhou-

houden, als zy voor zich zelven dienstig vonden; mits niet strydende met de orde der Maatschappye; maar ook teffens het Burgerlyk Bestuur verboodt, aan zodanige Reglementen eenige verdere Sanctie te verleenen — stelden zy voor te besluiten, „ Geen *Jood* zal worden uitgesloo„ ten van eenige Regten of Voordeelen, „ die aan het *Bataafsche* Burgerregt ver„ knogt zyn, en die hy begeeren mogt „ te genieten; mits hy bezit alle die Ver„ eischtens en voldoe aan alle die Voor„ waarden, welke, by de Algemeene Con„ stitutie, van iederen Activen Burger „ van *Nederland* zullen afgevorderd wor„ den." — Tot het zenden eens Briefs aan de Hoogstgeconstitueerde Magten der onderscheidene Gewesten, diende teffens deeze voordragt. op BOEK. 1796.

Nogmaals werd 'er eene pooging aangewend om de zaak te doen uitstellen; doch dezelve liep vrugtloos af. Overeenkomstig met het voorgedraagene viel het besluit, en dezelfde Burgers, die het ter tafel gebragt hadden, werden benoemd tot het vervaardigen van den Bekendmaakings Brief. Zy verwylden niet lang met een schryven ter Vergadering te brengen, van den klemmendsten inhoud, en zodanig dat wy, zonder aan de belangryke gebeurtenis, welker loop wy schetsten, te kort te doen, niet mogen nalaaten dezelve grootendeels over te neemen. De Opstellers voeren den styl van zegepraalenden over alle tegenkantingen, ten deezen aanziene geboden; Goedgekeurd en de Brief tot geleide desgelyks.

immers zy ſchreeven — „ Medeburgers! „ Zo dra was niet de dageraad onzer „ jongſte Omwenteling aangebrooken, of „ de beginzelen van Vryheid en Gelykheid, de Regten van den Mensch en „ Burger werden, door de eerſte Vertegenwoordigers van het vry geworden „ Volk van *Nederland*, plegtig afgekondigd, en het Volk nam dezelve, als „ zo veele Godſpraaken aan. Geen wonder! want zy zyn in de Natuur gegrond, en eene langduurige Overheerſching hadt de ſtem der Natuur niet „ kunnen ſmooren. Het zyn onbetwistbaare waarheden, die byna geen betoog „ toelaaten, waar van de eenvoudigſte „ zelfs terſtond de kragt gevoelt, en niemand is onbeſchaamd genoeg om zich „ tegen het middaglicht der eerſte waarheden te verzetten.

„ En ondertusſchen leerde ons, ook „ in dit opzigt, de treurige ondervinding, „ hoe weinig de menſchen aan zich zelven gelyk blyven; hoe dikwerf zy, „ wanneer het op de toepaſſing aankomt, „ door vooroordeelen, of vermeend belang, van de by hun erkende gronden „ afwyken, en hoe geneigd veelen zyn, „ om, het zy uit onkunde of zwakheid, „ liever de grondbeginzelen, maar de omſtandigheden te ſchikken, dan wel getrouw aan de grondbeginzelen blyvende, de omſtandigheden ſteeds aan dezelve ondergeſchikt te maaken.

„ Nimmer hadden wy behoeven te raad-

„ plee-

„ pleegen over de Regten van dat ge- en
„ deelte der Ingezetenen van *Nederland*, BOEK
„ hetwelk den *Joodſchen* Godsdienst be- ——
„ lydt, indien niet by ons ingeleverd wa- 1796.
„ re zeker Adres, door eenige *Joodſche*
„ Ingezetenen getekend, waar uit ſcheen
„ te blyken, dat by zommigen in twyfel
„ getrokken ware, of de algemeen er-
„ kende gronden ook op hun behoorden
„ te worden toegepast. En nimmer hadt
„ zulk eene twyfeling by iemand kunnen
„ opryzen, indien de waare aart der Bur-
„ gerlyke Maatſchappye en de Regten
„ van derzelver Leden, in alle de byzon-
„ derheden, behoorelyk naagedagt en al-
„ tyd overeenkomſtig de aangenomen be-
„ ginzelen gehandhaafd worden.

„ Het Beſluit, dat een gevolg van dee-
„ ze onze raadpleegingen geweest is, en
„ dat Gylieden hier nevens ontvangt, is
„ in de daad niets anders, en kon niets
„ anders zyn, dan de Toepaſſing van die
„ gronden, welker handhaaving het Volk
„ van *Nederland* aan ons heeft toeven-
„ trouwd, en waar op wy ons Beſtuur
„ hebben aanvaard. —— Het is geene
„ nieuwe Vergunning van Voorregten,
„ waar op de Aanſpraak twyfelagtig of
„ betwistbaar was; het is ſlegts eene Ver-
„ klaaring, dat 'er geene redenen zyn,
„ waarom aan de *Joodſche* Ingezetenen
„ de regten geweigerd zouden worden,
„ welke ieder Lid der Maatſchappye ge-
„ nieten kan, wanneer hy ſlegts de Ver-
„ eischten bezit, en zich aan de Voor-

„ waarden onderwerpt, die de Maatſchappy van alle haare Leden vordert. Het zamenſtel van den *Joodſchen* Godsdienst kon hier zo min eenige uitzondering maaken, als dat van andere Kerkgenootſchappen. Dat zamenſtel kan nimmer een onderwerp van het onderzoek des Wetgeevers worden; hy mag niet eens vraagen of hetzelve den *Jood* verloofte Burger van het Land, waar in hy woont, te worden, of niet; hy ſchryft ſlegts vereischten en voorwaarden voor, en die zich aan *dezen* onderwerpt en *geenen* bezit, wordt, op zyne begeerte, tot Lid der Burgerlyke Maatſchappye aangenomen, en de beantwoording der vraage of de aanvaarding van dit Lidmaatſchap met zyne Godsdienstbelydenis ſtryde of niet, wordt geheel en alleen aan zyn eigen geweeten overgelaaten.

„ Wy behoeven dit niet verder te ontwikkelen. Ulieder doorzigt en Ulieder verkloefdheid aan de groote Beginzelen onzer Revolutie, ſtrekken ons ten waarborge, dat Gylieden verre verheeven zyt boven de vooroordeelen, boven de twyfelingen, boven de baatzugtige poogingen van de zodanigen, welken dit gedeelte onzer Medeingezetenen van het genot hunner Regten willen uitgeſlooten hebben. En wy verwagten dus billyk van Ulieden, dat gy, hulde doende aan de Regtvaardigheid van ons nevensgaand Decreet, gaarne

„ op-

„ opvolgen zult de aanmoediging, die gy overeenkomstig hetzelve van ons ontvangt, om het effect der grondbeginzelen, waar op dit Decreet rust, aan iederen *Jood*, die dit begeeren zal, te doen genieten, voor zo verre dit vóór de invoering der Constitutie zal kunnen geschieden.

„ En, daar het ongerymd zyn zou, dat de Staat, naa afgescheiden te zyn van de overige Kerkgenootschappen; nog eenige vereeniging onderhieldt met de *Joodsche* Gemeenten; daar die vereeniging gerekend moet worden, op het zelfde tydstip, waar op deze nieuwe Orde van zaaken in ons Land is ingevoerd, reeds in effecte verbroken te zyn; daar nogthans niet zyn ingetrokken zodanige Provinciale of Stedelyke Sanctien, als hier en daar, door de voormaalige Regeering, op Kerklyke Reglementen der *Joden*, verleend zyn geworden, zo adhorteeren wy U, ten sterksten, dat gy, ten spoedigsten, die Sanctien, voor zo verre zy, in Ulieder Gewest, gegeeven mogten zyn, of zelven voor vervallen verklaart, of ten dien einde de noodige aanschryvingen doet aan de Municipaliteiten dier Plaatzen, waar in dezelve nog bestaan: blyvende, gelyk uit dezelfde grondbeginzelen natuurlyk voortvloeit, aan de gezegde Gemeenten de volkomene vryheid overgelaaten, om zodanige Kerklyke Reglementen te behouden, te maa-

1796.

„ ken en te doen obſerveeren, als zy „ dienſtig zullen oordeelen".

By de inleevering van deezen Brieve verzogten eenige Leden, dat dezelve mogt worden gedrukt. Een verzoek blykbaar ſtrekkende om, op nieuw, in onderhandelinge over dit onderwerp te treeden: dan de Voorzitter CAMBIER ſheedt zulks af, met aan te merken, dat dezelve ten vollen zamenſtemde met het Beſluit daar omtrent genomen. Ingevolge hier van werd bepaald deezen Brief af te zenden (*).

Dankbetuiging eeniger *Amſterdamſche Joden.*

Dezelfde *Joodſche* Burgers uit *Amſterdam*, wier Verzoekſchrift aanleiding tot alle deeze handelingen en beſluiten gegeeven hadt, waren niet agterlyk om hunnen dank der Vergaderinge te betuigen. Onder andere lieten zy zich hooren. „ *Te* „ *zyn of niet te zyn*, dit was de groote „ Vraag, die gy ter gelegenheid van ons „ Adres, moest beſliſſen: want wat is het „ leven, zonder Vryheid? Dan door uwe „ Regtvaardigheid, door uwe Wysheid, „ door uwe ſtandvastige Aankleeving aan „ het heilig grondbeginzel van Vryheid „ en Gelykheid, hebt gy de Ketenen der „ *Mo-*

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 667. 674. 682 686. 687. 689. 690. 701. 702. 715. 721. 727. 729 731. III. D bl. 10. 12. 20 21. 23 25. 29. 31. 34. 35. 36—39 40. 62. 103. 110. Niemand, zo verre wy weeten, heeft zich de moeite gegeeven om deeze Stukken, in eenen Bundel, te verzamelen, gelyk de Eerw. ROGGE, ten aanzien van de Afſcheiding van Kerk en Staat, gedaan heeft. Het was, in dien tyd, wel der moeite waardig geweest.

„ *Mosaïten*, die wys en gelukkig willen
„ zyn, verbrooken, en alzo gewild, dat
„ zy *zyn* zouden, en ziet daar zy *zyn*
„ voor het Vaderland! — Burgers Re-
„ presentanten! welk eene grootsche daad,
„ welken dienst aan de zaak der Vryheid,
„ hebt gy gedaan? Het is waar, Gylie-
„ den hebt niet meer dan Regtvaardig
„ gehandeld; en de erkentenis daar van
„ is de grootste lofbetuiging, die gy be-
„ geert. Dan wie zal U die hulde wei-
„ geren, dat Gy, zints twee honderd jaa-
„ ren, de eerste zyt geweest, die, met
„ betrekking tot de *Joden*, regtvaardig
„ gehandeld hebt. Dat nu de misken-
„ ners der Vryheid overtuigd worden,
„ van de heiligheid van deszelfs Grond-
„ beginzel, dat nu de kruipende aanhan-
„ ger der Slaavernye blooze; doch van
„ zynen dwaalweg in den schoot van het
„ Vaderland te rug kome! — En be-
„ halven dat gy den *Mosaïten*, die wil-
„ len, en alzaans aan ons, een Vader-
„ land, behalven dat gy den zodanigen
„ en ons, de dierbaare Vryheid, hergee-
„ ven hebt, hebt gy ook, by uw Be-
„ sluit, alle de hinderpaalen willen uit
„ den weg ruimen, die ons zouden heb-
„ ben kunnen beletten om 't waare ge-
„ not te kunnen smaaken. Gy hebt al-
„ les gedaan, wat in deezen staat der
„ zaaken mogtlyk was, ter bevordering
„ van het wyze doel, dat de Kerklyke
„ Tyranny vernietigd worde, waar onder
„ de *Joden* zo veele jaaren zyn gebukt

BOEK. 1796.

„ gegaan, en die ook alleen maar gediend „ heeft, om den geest van zo veele *Joo-* „ *den* te bederven, en alle wegen van „ verlichting voor hun geflooten te hou- „ den. Op ons, Burgers Repreſentan- „ ten! hebt gy eene verpligting gelegd, „ waar aan wy, naar onze beste vermo- „ gens, zullen tragten te voldoen."

Ook eenige *Haagſche Joden.*

Eenige *Joodſche* Burgers in *'s Gravenhaage*, die, zints de Omwenteling, de Republikeinſche grondbeginzelen aangekleefd en zich onder de Gewapende Burgermagt vervoegd hadden, zonden eene kortlyk gefchreevene Dankbetuiging ter Nationaale Vergaderinge. Zy maakten het zeggen van den jongst afgetreeden Voorzitter DE LA COURT, ten opzigte van het Beſluit, het hunne, „ als waar door de Wysheid „ der Vergaderinge overwonnen hadt een „ ingekankerd vooroordeel, dat geen ge- „ ring gedeelte van gelyke Natuurgenoo- „ ten, zedert eeuwen, knelde, en een „ nieuw voorbeeld aan andere Volken op- „ geleeverd had (*)."

Algemeene Aanmerking.

By een terugzigt op al dit voorgevallene ter Nationaale Vergaderinge, zo by gelegenheid van het overweegen des Voorſtels over de voegzaamheid van het vieren eenes Dankdags, als by de overweegingen ten opzigte van de Vernietiging der Kerklyke Voorregten, en eindelyk van de Gelykſtelling der *Joodeu* met alle andere *Bataafſche* Ingezetenen, ontdekt men,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 126.

men, dat, welke onbeſtaanbaar- en ſtrydigheden men ook in de handelingen der Nationaale Vergadering meent te ontmoeten, en die, aangemerkt de door ons aangeduide geſteltenis der Leden, in eene zo talryke zamenkomst, niet wel konden uitblyven (*), welk een geest de meerderheid bezielde, en hoe deeze zich zelven beſtendig gelyk bleef. Het Volk, onder dit alles, geenzins aan een ledig aanſchouwer gelyk, gaf genoegzaame wenken van het algemeen heerſchend gevoelen, met de meerderheid der Vergaderinge eenſtemmig. En het een en het ander kon de Ontwerpers der Staatsregelinge niet onbekend blyven. Zy moesten voorzien, hoe de Nationaale Vergadering, en het Volk, 't-geen hun arbeid, dien wy geſchetst hebben (†), ſtonden te beoordeelen, dagten. Moeilyk viel zeker de opoffering der geſteldheid op eigene begrippen aan de Leden tot dit werk afgezonderd, en heerschte die zelfde moeilykheid by de Vergadering in 't algemeen. Een bron van tegenkanting, die men wel zogt te ſtoppen; doch geſtadig weder opwelde, en waar uit, ten aanziene van het Plan van Staatsregeling de gebeurtenisſen hervoortkwamen, welke wy vervolgens zullen zien gebooren worden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 313.
(†) Zie hier boven bl. 41 *enz.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

HONDERD EN TWEEDE BOEK.

INHOUD

CII. BOEK. *Stoffe deezes Boeks. Waarom Holland eerst behandeld. Aanſpraak van Gelukwenſching, door het Provinciaal Beſtuur van Holland. Hoe beantwoord. Werkzaamheden om een Provinciaal Beſtuur van Holland te ontwerpen. Aanmerkingen van Amſterdam, wegens het voorſtellen van dit Plan aan den Volke ter goed- of afkeuringe. Brief deswegen. Beantwoording van denzelven. Wederſchryven van Amſterdam, en Memorie van Conſideratie. Een Onderhandeling aangeboden. Voordragt uit Dordrecht, de Volksſtem inroepende. Desgelyks uit Leyden. Nadere verklaaringen en opheldertingen door Holland gegeeven. Hoe te Amſterdam de Publikatie werd afgekondigd. Het Volk van Holland ſtemt in die Publikatie toe. Proviſioneele Inſtructie aan 's zelve gegeeven. Brief van Heorn over de Affchaffing van Gecommitteerde Raaden in het Noorder Kwartier. De Pro-*

Provisionele Representanten van Holland vorderen opgave van den staat der Finantien. Deze is niet gereed. Reden hier van gegeven. Verscheide gerugten om het Bestuur in wanorediet te brengen. Tegengegaan door toezegging van Betaalingen. Veelhuldige Adressen het Finantiewezen betreffende. Wat het Provinciaal Bestuur, wegens de Finantie, bekend maakt. Verantwoording door het Committé van Finantie gedaan. Goedgekeurd en door den druk algemeen gemaakt. Geldleening, by wyze van Lotery, voorgestaagen. Provinciaale Recepissen vervaardigd. Geldheffing by wyze van Gifte op de Inkomsten uitgeschreeven. Verandering en Verbreeding. Tegenwerkingen. Hoe dezelve wederstreefd. De Geldheffing beantwoord niet aan de verwagting. Verleend uitstel, en te gemoetkoming aan Onmagtigen en Ongewilligen. Hoe men de belangen der Nationaale Kasse bekartigt. Bepaalingen van het Provinciaal Bestuur, ten opzigte van Verzoekschriften. Daar tegen ingediende Adressen uit Haarlem en Amsterdam. Bepaalingen op de begeeving der Ampten gemaakt. Afgevorderde Verklaaring voor de Amptenaaren. Schikking daar op te Amsterdam. Nadere bepaaling omtrent de Kerkleeraaren. Gevolgen der weigeringen, byzonder te Amsterdam. Publikatie tegen het houden van Byeenkomsten waar in afgezette Leeraars het woord voerden. Verzagting van het lot der Leden des voorigen Bestuurs, ten aanzien van hunne Persoonen en Goederen. Verzoek om Amnestie voor eenige Patriotten. Op welk een grond door

CHR. BOEK.

door het Hof van Holland en Zeeland afgeslaagen. Verhaal van een Oproer te Amsterdam. Ongeregeldheden door eenige Kanonniers gepleegd. Publicatie, ten opzigte van de Artilleristen. Der meesten ongezindheid om 'er aan te voldoen. Woelingen te dier gelegenheid. Eisch tot het ontzetten der Oranje Amptenaaren. Voorgestelde Verklaaring. Vrugteloos, het Oproer groeit 'er tegen aan. Vorderingen ingewilligd onder tegenverklaaring der Justitie. Bekendmaaking aan het Provinciaal Bestuur. Bezending onder Krygsgeleide na Amsterdam afgevaardigd. Krygsvolk na Amsterdam gezonden. Bezending uit Amsterdam aan die Commissie. De voorslagen geweigerd. Voortzetting van de reis der Commissie na Amsterdam. Een tweede Commissie uit de Stad. Onderhandeling daar mede. Verdragspunten tot verwyl. Berigtgeevingen uit de Stad voldoen aan de Commissie niet. Wederschryven van Amstels Raad. Fransch Krygsvolk rukt in Amsterdam. Publikasie van de Stads Representanten. Proclamatie van het Provinciaal Bestuur. Wat wegens deeze Gebeurtenis, ter Nationaale Vergadering voorviel. J. B. BICKER geeft berigt dat hy een gedeelte der Bezetting uit den Haage na Amsterdam hadt laaten trekken. VALCKENAER en VREEDE kanten zich aan tegen dit verzenden des Krygsvolks. Voor- en tegenspraak, byzonder van KANTELAAR. VALCKENAERS nadere aandrang. Voor- en tegenstanders van den Voorzitter. Diens betuiging en zyn gedrag door de meerderheid goedgekeurd. Een Brief van eeni-

eenige Amſterdamſche Ingezetenen buiten beraadſlaaging geſteld. Brief des Generaals BEURNONVILLE. *Aanmerkingen op het daar in vermelde, wegens het zenden van Krygsvolk na Amſterdam. Voor- en tegenſpraak. Heftiger behandeling van dit ſtuk.* VALCKENAER *laat zich byzonder hooren.* VERSTER *en* NIEUHOFF *pleiten voor 's Generaals gedrag.* NUHOUT VAN DER VEEN'S *ſterke taal ten tegendeele. Beſluit op den Brieve des Generaals genomen. Het aanſtellen eens Commandants te Amſterdam gemaakt. Brief van* BEURNONVILLE *aan de Nationaale Vergadering, met berigt wegens het na Amſterdam gezonden Krygsvolk. Handelingen over deezen Brief. Verzoekſchriften uit Amſterdam, tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeſchillen.* NUHOUT VAN DER VEEN *brengt een Brief aan het Provinciaal Beſtuur te voorſchyn. Voor- en Tegenſtanders. Beſluit om den Brief voor Bekendmaaking aan te neemen. De Verzoekſchriften, hier toe betrekkelyk, aan het Provinciaal Beſtuur van Holland gezonden. Voorſtel van* MIDDERICH *om onderzoek op den Brief van den Generaal aan het Provinciaal Beſtuur te doen. Brief van* BEURNONVILLE *aan de Nationaale Vergadering. Hoogloopende onderhandelingen deswegen. Afloop deezer zaake. Aanmerking daar over. De voortduurende onluſten te Rotterdam. Aan de Volksſtem ter beſlisſinge geſteld. Wederſpraak hier van. Poogingen van de Gelastigden der Burgery tot eensgezindheid. Onbehoorlykheden in Delft gepleegd. Haarlem in onruſt en tot bedaaren*

ren gebragt. *Brief van den Oeconomiſche Tak te Haarlem aan de Nationaale Vergadering, tot begroeting. Gelukwenſching van het Beſtuur der Leydſche Hoogeſchoole. Voorloopige maatregelen ten opzigte van den Schryver der Franſche Leydſche Courant. Deeze gaan, ondanks de tegenkantingen, door.* E. LUSAC *ondervraagd, na den Schryver van dit Nieuwspapier. De Hoogleeraar* JOHAN LUSAC *als Schryver bekend gemaakt. Voorſtel om hem, als Hoogleeraar af te zetten. Beſluit van Curatoren, ten zynen opzigte. Poogingen ten zynen voordeele.* LUSAC *leevert zyne bezwaaren in by Curatoren, en zoekt herſtel. Gedrag der Curatoren ten zynen opzigte. Beſluit des Provinciaalen Beſtuurs ten zynen voordeele. Een ander Provinciaal Beſtuur bekragtigt dit Beſluit niet. Hoofdzaaklyke inhoud van 't geen Curatoren bewerden. Wat* LUSAC *daar tegen inbragt.*

1796. Stoffe deezes Boeks.

Wy ſlooten het voorgaande Boek onzer *Vaderlandſche Hiſtorie*, met de aanmerking, dat de geest van Verdeeldheid en van Tegenkanting, zó by de Leden der Vergadering zelve, als by de Afgezonderden tot het ontwerpen eens Plans van Staatsregeling, geſtadig werkzaam was, en hoe daar uit, ten aanzien van dit Plan, gebeurtenisſen voortkwamen, die wy vervolgens, in menigte, zagen geboo-ren worden. Schreeven wy eene Geſchiedenis der Staatsregeling op zich zelven,

ven, dan zeker zouden wy hier onmiddelyk moeten laaten volgen, wat des by het inleeveren, en vervolgens, by het beoordeelen, ter Vergadering, en eindelyk by den Volke voorviel; doch ons algemeener en wydſtrekkender plan vordert, eer wy daar toe komen, zeer veel te boeken van gebeurtenisſen in den Lande, die *Gewestlyke* mogen heeten, ſchoon meestal in verband ſtaande met de Nationaale Vergadering, thans in zeker voege, het middelpunt der Gewesten, welker Eén- en Ondeelbaarheid, nog op verre na niet uitgemaakt of vastgeſteld was. Eene ryke ſtoffe, vol verſcheidenheids, gebeurtenisſen verſchaffende, die den Tydgenoot verbaasden, en die den Naaneef, waren ze niet door de duchtigſte bewyzen geſtaafd, bykans ongelooflyk moeten voorkomen: inzonderheid als hy tevens overweegt het korte tydsbeſtek, waar in zy voorvielen, zich, als 't ware opeenhoopende en verdringende. 1795. BOEK. 1796.

Holland doen wy hier eerst te voorſchyn treeden, als het grootſte en magtigſte Gewest, 't geen zo veel gedaan hadt om de Nationaale Vergadering daar te ſtellen, en billykerwyze zo veel invloeds op dezelve behieldt, en hebben moest; waar in zo veel voorviel, 't welk de aandagt van alle de andere Gewesten tot zich trok. Nu eens dan toon gaf aan 't geen in dezelve voorviel, en dan weder, met de Gewestlyke belangen van de overige, min of meer in tweeſtryd trad. Waarom *Holland* eerst behandeld.

Eene

en. BOEK. 1796.

Eene Bezending uit de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* vervoegde zich, kort naa dat de Nationaale Vergadering zitting hadt genomen, in dien nieuwen kring des Landsbestuurs, met eene Aanspraak van Gelukwensching (*). Dezelve werd 'sanderen daags gevolgd door eene uit het Provinciaal Bestuur van *Holland*, 't welk zich op den volgenden trant liet hooren. „ Burgers Repre-„ tanten! Het was op gisteren, dat de „ nu reeds vernietigde Vergadering der „ *Provisioneele Representanten van het Volk* „ *van Holland*, U plegtig heeft geluk ge-„ wenscht, met den aanvang uwer werk-„ zaamheden. Zy heeft zich verheugd, „ vóór haar uiteengaan, de daarstelling „ eener Vergadering, welke zy geduurig „ verlangd heeft, te mogen zien. Zy „ dagt, met een hoogen graad van zelf-„ genoegen, aan het deel, 't geen zy „ meende daar in gehad te hebben. Thans, „ Burgers Representanten! heeft het *Pro-„ vinciaal Bestuur*, dat gedeelte der werk-„ zaamheden dier Vergadering vervan-„ gen, welke niet aan U zyn opgedraa-„ gen. En het is, uit naam van 't zel-„ ve, dat wy aan de Representanten des „ geheelen Volks van *Nederland* geluk „ en

Aanspraak van Gelukwensching door het Provinciaal Bestuur aan de Nat. Vergadering

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. bl. 11. Wy zullen de veelvuldige Gelukwenschings Aanspraken te deezer gelegenheid gedaan, niet plaatzen, maar egter eenige, wanneer derzelver belangrykheid of byzonderheid ons daar toe noopt.

„ en voorſpoed toewenſchen in hunne CH.
„ glorieryke baan. BOEK.

„ Wy hebben ons op gisteren gecon- ——
„ ſtitueerd, en onze eerſte werkzaamhe- 1796.
„ den zyn geweest hulde te doen aan
„ die grondbeginzelen, welke door de
„ Provisioneele Repreſentanten van *Hol-*
„ *land* gelegd waren, en door het Volk
„ deezer Provintie goedgekeurd.

„ Wy zullen ons, ik maak geene zwaa-
„ righeid dit, uit naam van *Hollands* Pro-
„ vinciaal Beſtuur, te zeggen, wy zullen
„ ons zorgvuldig wagten, te willen ver-
„ rigten, 't geen 's Volks wil aan *U* en
„ niet aan *Ons* heeft opgedraagen.

„ Wy zyn te-zeer overtuigd, dat
„ 's Volks belang éénheid vordert, dan
„ dat wy, met afgunſtige oogen zouden
„ zien, dat men U alleen heeft toever-
„ trouwd, het Beſtuur van de Algemee-
„ ne Zaaken van ons Vaderland; maar
„ wy zullen tragten, in den kring, waar
„ in de keuze onzer Medeburgeren ons
„ geplaatst heeft, het onze toetebrengen,
„ tot het geluk der Ingezetenen deezer
„ Provintie, en daar door zullen wy uwe
„ welmeenende poogingen ondersteunen;
„ wanneer eene gelukkige vereeniging der
„ onderscheidene Magten, door het Volk
„ aangesteld, daar is, om het eenig doel,
„ 's Volks Geluk te bevorderen, kan men
„ zich met grond vleijen, dat het den
„ Volke wel zal gaan.

„ Ontvangt dan, Burgers Repreſentan-
„ ten! de verzekering, dat wy, getrouw

CH. BOEK. 1796.

„ aan den Eed, dien wy plegtig hebben
„ afgelegd, zullen tragten de pligten, die
„ dezelve ons voorſchryft, zorgvuldig naa
„ te komen. — Ontvangt onzen wensch,
„ dat uwe poogingen met den gelukkig-
„ ſten uitſlag mogen bekroond worden,
„ en dat het laatſte Naageſlacht uwe naa-
„ men met aangenaamheid herdenke; dat
„ de Almagtige daar toe zynen Zegen,
„ over uwen gewigtigen arbeid, in ryke
„ maate, uitſtorte!"

Hoe beantwoord.

De Voorzitter PAULUS beantwoordde de Bezending in deezer voege. — „ Bur-
„ gers! hadt deeze Vergadering op gis-
„ teren de eer, eene plegtige Commisſie,
„ uit de Vergadering der Proviſioneele
„ Repreſentanten van het Volk van *Hol-*
„ *land*, in haar midden te zien, het ſtrekt
„ haar tot geen minder vergenoegen, op
„ heden begroet te worden door eene dus
„ plegtige Bezending uit het Provintiaal
„ Beſtuur deezer Provintie op denzelfden
„ voet van bevolking zamengeroepen, als
„ deeze Nationaale Vergadering zelve, en
„ op gisteren avond geconſtitueerd.

„ Zy ontvangt, met het volkomenſte
„ vertrouwen, de verzekering, die Gylie-
„ den heden komt doen, dat Gy naam-
„ lyk nimmer eenige indragt maaken zult
„ op het geen door het Volk van *Neder-*
„ *land* aan haar is opgedraagen; daar Gy-
„ lieden de Leden zyt van het Provin-
„ tiaal Beſtuur eens Volks, dat aan de-
„ zelfde Vergadering nog veel meerder
„ magts, en byzonder ook in de Provin-

„ tiaa-

„ tiaale zaaken, heeft willen opdraagen, en
„ dan aan dezelve, volgens het gearres- BOEK.
„ teerd Reglement, toegekend is. Doch ——
„ Gylieden kunt U, aan den anderen 1796.
„ kant, ook verzekerd houden, dat deeze
„ Vergadering, getrouw aan de Verklaa-
„ ring, die door ieder der Leden zo plegtig
„ gedaan is, zich steeds gedraagen zal
„ naar den aan haar opgedraagen last, en
„ dat het alzo onmogelyk zyn zal, dat
„ het Generaal Bestuur deezer Landen
„ met het Huishoudelyke van eenige Pro-
„ vintie, in eenig verschil of oneenig-
„ heid zou kunnen geraaken. —— En hoe
„ zou dit, daarenboven, mogelyk zyn tus-
„ schen Lichaamen, welker Leden, door
„ den wille des Volks gekoozen, allen
„ den Eed gedaan hebben op het Altaar
„ der Vryheid, allen één belang hebben,
„ dat naamlyk om het Vaderland, zo in
„ het gemeen, als in deszelfs byzondere
„ deelen, te behouden.

„ Welaan dan, Burgers! laat het Pro-
„ vintiaal Bestuur deezer Provincie haa-
„ ren taak ook met yver en vastigheid
„ beginnen, en doorzetten; laat het, op
„ den ongebaanden weg, dien de Verga-
„ dering der Provisioneele Representanten
„ van het Volk van *Holland*, in den be-
„ ginne, heeft moeten bewandelen, terug
„ ziende, zich door geene moeilykheden
„ laaten afschrikken; daar is zeker nog
„ veel voor haar te doen ten beste dee-
„ zer Provintie; maar laat het daar by
„ bedenken, te zyner geduurige opbeu-

DEEL. „ ringe, dat deszelfs roem te grooter zyn
„ zal, naar maate die Vergadering meer
„ moeilykheden zal hebben overwon-
1796. „ nen. — Terwyl ik GOD biddende, dat
„ hy hier toe zynen genadigen Zegen
„ ſchenken wil, U de Eer der Zittinge,
„ uit naam deezer Vergaderinge welmee-
„ nend aanbiede (*)."

Verſlag van de werkzaamden om een Plan van 't Provintiaal Beſtuur van *Holland* te ontwerpen.

Veel was 'er het daadlyk daarſtellen deezes Gewestlyken Beſtuurs voorafgegaan, waar van wy iets moeten vermelden. — Aan de Burgers HAHN, VAN DE KASTEELE, WISELIUS, FENNEKOL en FYNJE, was in Slachtmaand des voorleden Jaars, de taak opgelegd om een Plan van Huishoudelyk Beſtuur van *Holland*, ſtaande de Nationaale Vergadering, zo ſpoedig mogelyk, te ontwerpen, en der Vergaderinge mede te deelen. Zy kwamen 'er, den veertienden van Louwmaand deezes Jaars, mede te voorſchyn. Wel ſcheen een ſpoed van twee maanden, in deezen een langzaamen ſpoed te mogen heeten; doch, ſchoon de Gelastigden onderling over de gronden des uit te brengen Verſlags reeds lang éénſtemmig dagten, hadden zy moeten afwagten de Beſluiten op het Reglement, waar volgens de Nationaale Vergadering zou byeenkomen en werkzaam zyn; deeze maakten den grondſlag huns werks uit.

Dat beſluit daar zynde (†), hadden zy geen

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 125.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 255.

oogenblik verzuimd om aan den opgeleg- CH.
den last te voldoen. By de Inleevering BOEK.
oordeelden zy het niet onwaarſchynlyk, ——
dat de Proviſioneele Repreſentanten des 1796.
Volks van *Holland* het zouden goedvinden om dit Ontwerp te laaten drukken, en, naa een behoorlyken tyd ter overweeging gegeeven te hebben, een dag te ſtellen, ter eindelyke afdoening. Zy begreepen, daar de Nationaale Vergadering zo kort op handen was, allen uitſtel, en het verlengen van het Provintiaal Beſtuur, ongeraaden, door het Volk van *Holland* in zyne Grondvergaderingen, het zy dan zelfs, het zy by een te benoemene Commisſie, te laaten raadpleegen, of 'er inmiddels, en ſtaande de Nationaale Vergadering, een Huishoudelyk Beſtuur van *Holland* moest daargeſteld worden, op welke gronden, en volgens welk een regel. Zy keurden het zelfs een omweg, de loutere toeſtemming der Grondvergaderingen te verlangen, en door eene aanbeveelende Publikatie uit te lokken: dewyl het *Provintiaal Beſtuur* niet zou zyn een *Conſtitutioneel*, of by de waare tegenoverſtelling van het *Proviſioneel*, een voortduurend en aanhoudend Beſtuur; maar het zou zyn *Intermediair* en alleen duurzaam tot dat de Conſtitutie, welke zich het Volk zou geeven, daar in zou hebben voorzien, of dat het Volk van *Holland* vroeger eene andere wyze op zyn huishouden mogt begeeren daar te ſtellen.

Deeze zaak ſcheen hun toe boven allen twyfel verheeven, dewyl zy met het be-

houd der Vryheid en dus met het daarſtellen eener Nationaale Vergadering hand aan hand ging. Daar die nu vastgeſteld, en binnen eene maand, op handen was, kon men zich niet laaten voorſtaan, dat de Vergadering van *Holland* haare ontbinding zou kunnen of mogen te gemoet zien, en de Gewestlyke Huishouding niet regelen. Het langer uitſtellen der Nationaale Vergadering was doodlyk, het Volk van *Holland* kon dezelve niet willen, en wilde gevolglyk zeer zeker eene daadlyke Organiſatie van het Gewestlyk Beſtuur, ſtaande de Nationaale Vergadering. Noodloos hadt men gekeurd, om, naar het gevoelen van eenige weinige Leden, het Volk vóór het uitbrengen van de ſtem der Vergaderinge van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge, over het al of niet byeenroepen eener Nationaale Conventie, en over de voorgeſlaagene wyze op te roepen. —— Was 'er geen twyfel of de Vergadering hadt in deezen wel gedaan, mogt zy zich, op de uitgedrukte toejuiching van een zo groot gedeelte der Committenten, beroepen; zy hoopten en vertrouwden, dat de Vergadering wel zou doen met het daadlyk organiſeeren van een *Intermediair Provintiaal Beſtuur*, gegrondvest op de eeuwige Beginzelen, waar aan de Leden, op den den laatſten van Louwmaand des Jaars MDCCXCV, openbaare hulde gedaan hadden.

Eene breedſpraakige Inleiding opende dit Verſlag, en wilde men, ter bereiking der

a. BOEK. 1796.

der daar in voorgeſlaagene heilzaame oog- CH.
merken om het verkeerde des voorigen BOEK.
Beſtuurs te verbeteren, geduurende de
Byeenkomst der Nationaale Vergadering, 1796.
ook het Gewestlyk Beſtuur van *Holland* op zodanig een voet ingerigt hebben, dat hetzelve werd toevertrouwd aan eene Vergadering op dezelfde gronden als de Nationaale geconſtitueerd; maar alleen met betrekking tot *Holland* en deszelfs huishouding werkzaam, en genoegzaam berekend om, tot het gewenschte oogmerk, mede te werken; de vestiging naamlyk der Vryheid, Veiligheid en Welvaard deezer Landen, en de geleiding tot eene Conſtitutie op 's Volks onvervreemdbaare Regten gebouwd.

Het onberekenbaar belang eener welberaade keuze der Leden voor de *Nationaale Vergadering*, zo wel als voor het *Provintiaal Beſtuur*, keurden zy zo handtaſtlyk, dat het noodloos was de Ingezetenen van *Holland* aan te ſpooren om met yver en in menigte in de Grondvergaderingen op te komen, waar in 's Volks Oppermagt uitblonk. Om egter het herhaalen der Oproeping van de dagelykſche bezigheden te vermyden, en de bywooning der Grondvergaderingen des te meer aan te moedigen, oordeelden zy den zelfden dag te moeten bepaalen, tot de benoeming der Leden van het *Provintiaal Beſtuur* waar op de verkiezing der Leden voor de *Nationaale Vergadering* bepaald was. Om verwarring en langwyligheid

1796. te voorkomen, keurden zy het raadzaamst, de Vergaderingen in *Holland* zamengekomen tot het benoemen van eenen Kiezer en diens Plaatsvervanger voor de Leden der Nationaale Vergadering, ook te houden voor byeengekomen tot het benoemen van eenen Kiezer en diens Plaatsvervanger voor de keus van het Provinciaal Beſtuur.

Het Gewestlyk Beſtuur voornaamlyk bepaald zynde tot het Huishoudelyk Beheer, oordeelden zy het noodloos, dat de geheele Vergadering, uit vyf en vyftig Leden beſtaande, by aanhoudenheid, te zamen by elkander bleef; maar dat men veel eer, ter bevordering van ſpoed, en tot bezuining van 's Lands Penningen, een Committé zou behooren te benoemen, uit twintig Leden beſtaande, 't welk niet alleen beſtendig zou moeten zyn, maar ook bevoegd en verpligt om op gezette tyden de geheele Vergadering byeen te roepen.

Om verwarring tegen te gaan, en het Gewestlyk belang te behartigen, keurden zy noodig de voortduuring der Committés van *Holland*, zo als dezelve geſteld zouden weezen by de ontbinding der Vergaderinge, ook naa den aanvang van het Provintiaal Beſtuur, voor eenen korten tyd, terwyl zy aan de wysheid der Beſtuurderen, welken zich het Volk van *Holland* zou verkiezen, gaarne en gerustlyk wilden overlaaten, in hoe verre de Leden der tegenwoordige Committés, van

we-

wege hunne verkreegene kunde en ondervinding, in deeze belangryke Huishouding van *Holland*, al of niet in aanmerking zouden behooren te komen. CH. BOEK. 1796.

Het daar op voorgedraagene Reglement van het *Provintiaal Beſtuur* wilden de Inleveraars afgekondigd en aangeplakt, en daadlyk ten uitvoer gebragt hebben, met bygevoegd nadruklyk vermaan aan alle Municipaliteiten en Plaatslyke Regeeringen, om hetzelve te volvoeren; en hunne Medeburgers, omtrent de wyze van verkiezing behoorelyk te onderrigten, tot de zamenkomst in de Grondvergaderingen aan te moedigen, de behulpzaame hand te bieden, en bepaaldlyk toe te zien, dat, met opzigt tot dezelve Byeenkomſten en Verkiezingen, alles in orde en met goede eenigheid geſchiedde (*).

Aanmerkingen van *Amſterdam*, wegens het Voorſtellen van dit Plan aan den Volke ter goed- of afkeuring.

Dit ontworpe Reglement was niet gedrukt of werd den Repreſentanten des Volks van *Amſterdam* ter hand geſteld. Zy hadden niet alleen vernomen het daar in beweerde, dat het Volk van *Holland*, wegens de voorgeſlaagene verandering in het Gewestlyk Beſtuur, geenzins vóór af zou behooren gekend te worden; maar tevens, door hunne Afgevaardigden, verſtaan, dat de Vergadering van *Holland* vastgeſteld hadt, om op den twintigſten van

(*) Het uitvoerig Reglement, met deeze Voordragt, komt voor in de *Decreeten van de Vergadering der Proviſioneele Repreſentanten van het Volk van Holland* 14 Jan. 1706. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1796. bl. 113—140.

van Louwmaand, met achterstelling, zo veel mogelyk, van alle andere zaaken, daar op te besluiten.

1796. Briefdeswegen.

Een beginzel van ommin bestondt 'er reeds tusschen de Stellers deezes Verslags en de Representanten des Volks van *Amsterdam*, tot deeze zaak betrekkelyk, of over de *Provintiaale Representatie*; dit werkte met het Verslag zamen tot het onverwyld vervaardigen eens Briefs aan de Vertegenwoordigers des *Hollandschen* Volks, waar in zy zich beklaagen over de verhaastende stappen in deezen, en de opvatting huns voorigen schryvens, als mede de handelwyze daar mede gehouden. *Amstels* Stads Representanten oordeelden, dat, door dit met den druk gemeen maaken des Verslags en Plans, het Volk, niet op eene voegzaame wyze was in staat gesteld om daar over te oordeelen, en hunne gedagten *Volksgewyze* deswegen aan de Volksrepresentanten mede te deelen; dit drukken des Plans kon alleen dienen tot onderrigt der Leden van de Vergadering. Maar, vroegen zy, *zyn die alleen gerechtigd om daar over te oordeelen en te stemmen, met voorbygang van het Volk van* Holland *zelve?* „ Dit," laaten zy woordlyk volgen, „ vragen wy met te meer vry-
„ moedigheids, daar 'er, van wegen onze
„ Stad, hoe zeer in de Populatie omtrent
„ een vierdedeel van 't geheele Volk van
„ *Holland* uitmaakende, niet meer dan
„ vier stemmen in de deliberatien en stem-
„ ming, over een zo gewigtig onderwerp,

„ in

„ in aanmerking zouden mogen komen; en
„ iets waar over wy tot dus verre reeds BOEK.
„ zo dikwerf hebben gedoleerd, en 't ——
„ geen wy, althans by deeze gelegenheid, 1796.
„ willen wy aan Eed en Pligt getrouw
„ zyn, onmogelyk met ſtilzwygen kun-
„ nen voorbygaan: te meer daar wy, in
„ 't zekere zyn onderricht geworden, dat
„ het Volk deezer Stad zeer attent is op
„ ons daar omtrent, voor hunne belan-
„ gen, te houden gedrag, en ook daar-
„ enboven welligt niet met onverſchillig-
„ heid zou aanzien, dat, in eene zaak
„ van zo merkelyke aangelegenheid, eeni-
„ ge *definitive* of finaale Beſluiten, *zonder*
„ *Voorkennis* en toeſtemming van het Volk
„ van *Holland*, genomen wierden; even
„ min als eene verdere *Onevenredigheid* in
„ de Vertegenwoordiging, waar over het
„ zo veele reden heeft zich, ook op
„ nieuw, in dit opzigt, te beklaagen."

Den gevreesden omweg ſchroomden zy niet in deezen te bewandelen; maar keurden dien noodzaakelyk, te meer, daar het nu voorgeſteld *Tuſſchenbeſtuur* nog vry wat meer magts, voor al ten nadeele der Steden, zou uitoefenen, dan het tegenwoordig *Proviſioneel Beſtuur* zich immer zou hebben willen onderwinden. Geen dringende redenen deeden zich, hunns agtens, op, om dit werk zo zeer te beſpoedigen; en in allen gevalle, oordeelden zy, dat de Vergadering kwalyk zou doen met in dit ſtuk, zonder toeſtemming des Volks, te bewilligen. Op eenige byzonderhe-

den

en. den in het ontworpen Reglementsplan
BOEK. droegen zy hunne aanmerkingen voor.
Bovenal wraakten zy, dat de Leden van dit
1796. Tusschenbestuur aan geene byzondere Instructien van hunne Steden of Plaatzen zouden gebonden zyn; maar, gezamenlyk uitmaakende het *Provintiaal Bestuur van Holland*, in derzelver Vergadering, by hoofden stemmen, en, zonder ruggespraak, besluiten. — Zeer keurden zy af het Provintiaal Committé, by het afweezen der Vergadering, met eene zo uitgebreide magt en altoos zittende. Zodanig een Committé, met een volduurende magt bekleed, en door geen meer bepaalenden Lastbrief gebonden dan de voormaalige Gecommitteerde Raaden, zou de deur kunnen openzetten voor eene alzins gevaarlyke Aristocratie, waar door onze Vryheid welligt geheel zou kunnen veranderen in een bloote harsenschim. De Leden van dit Tusschenbestuur zouden in Tyrannen kunnen veranderen, zonder dat 'er altoos een TRASYBULUS zou te vinden zyn, die, in zodanig een geval, 's Volks aangelegenste Regten, met genoegzaame nadruk, zou weeten te handhaaven.

Zy hielden zich, op de gemelde gronden, in gemoede overtuigd, dat een Intermediair Bestuur, op de voorgeschreevene wyze, zonder 's Volks toestemming ingericht, voor de pas ontlookene Vryheid, van onberekenbaar nadeelige gevolgen zou kunnen worden, en tevens een dood-

doodſteek voor alle Stedelyke Keuren, CH. VI. BOEK. 1796.
welherbragte Costumen, Uſantien en dergelyke, „welker violatie," dit zyn de eigene woorden des Briefs, „aan een „PHILIPS DEN II. wel eer onze *Neder-* „*landen* heeft helpen verliezen, en die „nu door een enkele *trait de plume*, in „ſchyn van Intermediair, eensklaps alle „finaal en onherſtelbaar zouden worden „vernietigd."

Uit dit alles leiden zy af, dat de Vergadering, zo onregelmaatig als dezelve geconſtitueerd was, dit ſtuk niet tot Beſluit kon brengen, zonder het Volk daar op gehoord te hebben. Mogten de Leden egter goedvinden, ten kort bepaalden dage, overeenkomſtig het Verſlag te beſluiten, dan moesten zy daar tegen openlyk proteſteeren; en hielden zich onverantwoordelyk voor de gevolgen.

Van den inhoud deezes ſchryvens gaven zy den Volke kennis, door middel van het Dagblad, het vry en onverlet laatende, om, byaldien het mogt oordeelen de zaak anders dan zy te moeten begrypen, als dan in hunne plaatzen andere Gemagtigden tot het waarneemen hunner belangen te verkiezen (*).

Weinig dagen ſlegts draalde het antwoord van de Proviſioneele Repreſentanten des Volks van *Holland*. By den aanvan- Beantwoord.

(*) Deeze Brief was den 17 van Jan. 1796 gedagtekend, en is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 246—259.

CR. BOEK. 1796.

vange gaven zy te verstaan, hoe de Representanten der *Amstelstad*, uit dit beantwoorden huns schryvens niet moesten opmaaken, dat de Vergadering de Protestatie, in het slot des Briefs voorkomende, als een Protest tegen den voortgang hunner raadpleegingen aanmerkte, veel min als zodanig aannam. Geene Protesten van Leden der Vergadering konden of mogten zy, volgens de beginzels van het tegenwoordig Bestuur, aanneemen, en gevolglyk althans die niet van Municipaliteiten, die als zodanig, geene Leden der Vergadering waren. —— Hoe zeer ook genegen en van voorneemen om, in alle gevallen, bedenkingen van anderen in te neemen en te overweegen, en byzonder ten opzigte van de Organisatie des Provintiaalen Bestuurs, oordeelden zy nogthans met hunne raadpleegingen over dit onderwerp te moeten voortvaaren, en dezelve, zo spoedig mogelyk, ten einde te brengen, zonder zich door den gezonden Brief te laaten belemmeren of tegenhouden. Om te toonen dat zy niet zonder, huns oordeels, gewigtige redenen, zich daar toe bepaald hadden, leggen zy hunne tegenbedenkingen, op de bedenkingen der *Amsterdammeren* aan den dag.

's Volks onvervreemdbaar Regt en Oppermagt, zo vaak in den Brieve genoemd, was door de Vergadering altoos voorgestaan en gehandhaafd; die beginzels zouden hun ook, by het invoeren van een Tusschenbestuur des Gewests van *Holland* en

en in het beoordeelen van het daar toe voorgeſlaagen Plan ter leidraad ſtrekken. Hier beriepen zy zich op hun betoonden onaflaatenden yver om by de Bondgenooten te bewerken, dat 'er, tot het ontwerpen eener Staatsregeling, eene Nationaale Vergadering zou byeenkomen van wegen het geheele Volk verkoozen, welke eenmaal ontworpen Staatsregeling weder aan den Volke, ter goed- of afkeuring, zou worden voorgedraagen; maar zy oordeelden, alle tusſchenſtappen, om tot zodanig eene Ontwerping den weg te baanen, telkens aan eene hoofdlyke ſtemming des geheelen Volks te onderwerpen, „veel „eer geſchikt waren, om, onder de ge„daante van 's Volks Regt te behartigen, „de uitoefening van 's Volks Regt te ver„ſchuiven, en eluſoir te maaken, dan „om hetzelve te bevorderen en te bevei„ligen." De gronden hier van beredeneerd hebbende, hielden zy zich ten volle overtuigd, dat zy, wel verre van des Volks Regt en Oppemagt te verzaaken, of in 't minſt te benadeelen, betoond hadden daar van opregte en yverige Voorſtanders te zyn, om dat zy het heilryk genot daar van den Volke zogten te verzekeren; ja dat zy zich zelven zouden moeten beſchuldigen dat zy het zogten te verydelen, indien zy een tegengeſteld Systhema omhelsden en volgden. CAP. BOEK. 1796.

Zy verdeedigden daar op de handelwyze ten aanziene van het Tusſchenbeſtuur voorgeſlaagen, in verband met het daarſtel-

ſtellen der Staatsregeling. Wat de byzondere aanmerkingen betrof op het ingediende Concept Reglement gemaakt, tot de beantwoording daar van konden zy zich niet inlaaten: dewyl het tot nog niet was vastgeſteld. Nogthans deelden zy op eene en andere aanmerking, de hunne mede. Inzonderheid ten aanziene van het Artykel, 't welk de byzondere Inſtructie van Steden en Plaatzen uitſloot, en de hoofdlyke Stemming bepaalde. De bedenking, van wegen *Amſterdam* hier op gemaakt, oordeelden zy onovereenbrengbaar met de beginzelen van een Beſtuur, gevestigd op eene evenredige Vertegenwoordiging, overeenkomſtig met de Volkrykheid, waar in niet deeze en geene Steden, maar het Volk, vertegenwoordigd wordt. „ En, in de daad," ſchreeven zy met zo veele woorden, „ wanneer Gy„ lieden, als een Lid van Staat, door uwe „ Gedeputeerden in de Vergadering moest „ gerepreſenteerd worden, en, in zo ver„ re, zeker Souverain Gezag uitoefenen, „ konden wy ons een diergelyken eisch, „ om in de Vergadering ſpeciaale Lasten „ te doen uitbrengen, als iets uit het voo„ rig Beſtuur overgenomen, zonder be„ vreemding voorſtellen; maar wy kun„ nen niet inzien, hoe Voorſtanders „ van 's Volks onvervreemdbaar Regt „ en Oppermagt, iets dergelyks zouden „ willen doen herleeven en aanpryzen: „ daar hetzelve gebouwd zou zyn op het „ niet alleen erroneus, maar zeer gevaar„ lyk

„ lyk principe, dat de Souverainiteit niet en.
„ zou reſideeren by het geheele Volk; BOEK.
„ maar by deszelfs byzondere deelen.

„ Wy vertrouwen," ſchryven zy ten 1796.
beſluite, „ dat Gylieden van zulk een
„ principe eenen afkeer hebbende, op het
„ zelve geene ſustenuen of eiſchen zult
„ bouwen, en dat Gylieden van de zul-
„ verheid onzer Intentie overtuigd, met
„ uwe Medeburgeren, en met het overige
„ Volk van *Holland*, gereedlyk zult con-
„ curreeren tot het helpen daarſtellen eener
„ Vergaderinge, door welker exiſtentie en
„ werkzaamheden het Huishoudelyk Be-
„ ſtuur deezer Provintie, op zulk eene
„ wyze zal kunnen worden geadmini-
„ ſtreerd, als best geſchikt is om ons een-
„ maal te brengen tot eene Conſtitutie,
„ welke Nationaal zynde, de Vryheid van
„ den Staat en van den Burger, de Ge-
„ lykheid van allen en een iegelyk, zo
„ als die by eene welgevestigde Regee-
„ ringsvorm kan genooten worden, en
„ de vereeniging van alle harten en krag-
„ ten zal mogen bevorderen (*)."

Wel kort was het wederſchryven der Repreſentanten van *Amſterdam*. Naa eene aanmerking over den aart der Tegenverklaaring by hun eerſten Brief gemaakt, vermelden zy hunne vasthouding aan het begrip, dat, zonder verhoor of toeſtemming van

Wederſchryven van *Amſterdam*; en Memorie van Conſideratien.

(*) Deeze Brief was den 21 van January 1796 gedagtekend. *N. Nederl. Jaarb.* voor 1796. bl. 259–271.

CH. BOEK. 1796.

van het geheele *Hollandſche* Volk, waar van hunne Stadgenooten byna een vierde deel uitmaakten, geen beſluit ten aanziene van dit ſtuk, kon genomen worden, betuigden zy het genoegen te hebben te mogen verzekeren, dat zy verre van tot nog toe één eenig blyk van afkeuring deezer hunne daad, van hunne Stedelyke Burgeren vernomen te hebben, integendeel van zeer veelen hunner, en daar onder dezulken, die zy de Zuilen des Koophandels, de Pylaars van hunne Beurs, de Zenuwen van den Staat en Republiek, mogten noemen, de ſpreekendſte bewyzen hunner goedkeuring ontvangen hadden. Dan zo kort dit hun ſchryven was, zo breedvoerig was eene *Memorie van Conſideratien* daar aan toegevoegd; waar in, van ſtuk tot ſtuk, het tegen hun aangevoerde overwoogen en beſtreeden, en het mogelyk nadeelige voor *Amſterdam*, uit het Concept Reglement te wagten, aangeweezen wordt (*).

Onderhandeling aangeboden.

Verwydering veel eer, dan vereeniging, ſtondt uit dit over- en wederſchryven te duchten. De Repreſentanten der *Amſtelſtad*, gaven den Volke, by openlyke Bekendmaaking, den ſtaat des geſchils te verſtaan, en tevens te kennen, dat zy die ſtappen niet anders deeden dan uit een be-

(*) Den 28 Jan. 1796 werd deeze Brief met de Memorie van Conſideratien verzonden, geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1796. bl. 272—307.

bezef van Eed en Pligt, ten zelfden tyde aankondigende, dat zy eene Commisfie hadden benoemd, om des niet alleen kennis te geeven aan de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*; maar ook tevens voor te draagen, dat zy, ter bewaaring van Eensgezindheid, bereid waren om te treeden tot het maaken van alle zodanige redelyke schikkingen, als zouden kunnen worden daargesteld; doch alles op dien voet, dat hetzelve geschiedde „ zonder krenking, en onverminderd „ het onvervreemdbaar Regt van het Volk „ van *Holland*, om ook nu, op het Plan „ van 't Intermediair Provintiaal Bestuur „ voor *Holland* vooraf te worden gehoord „ en daar in uitdruklyk zyne toestemming „ te geeven (*)."

cit. BOEK. 1796.

Ten dage der gemelde Afkondiginge schreeven de Representanten der Stad *Amsterdam* een Brief aan die van *Holland*, vermeldende hunne bedenkingen en bezwaaren, waarom zy deeze Publikatie, raakende het Intermediair Bestuur van *Holland*, oordeelden niet te mogen doen afkondigen (†).

't Was intusschen in *Amsterdam* alleen niet, waar men, ten deezen opzigte, zeer veele bedenkingen maakte. De twaalf Wykvergaderingen, uitmaakende de geheele Stemgeregtigde Burgery der Stad *Dordrecht* en *Merwede*, gaven aan de Provisionee-

Voordragt uit *Dordrecht* de Volksstem inroepende.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 677.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 680.

CH. BOEK. 1796.

neele Repreſentanten des Volks van *Holland* te verſtaan, dat zy, getrouw aan de beginzelen, welke den vryen Mensch van den Slaaf onderſcheiden, zich verpligt vonden te verklaaren, dat zy allen Gewestlyk Beſtuur, geſchoeid op Wetten of Reglementen door anderen gemaakt, en by het Volk van *Holland* niet uitdruklyk goedgekeurd en daar door gewettigd, voor onbeſtaanbaar beſchouwden. Dat de oneevenredigheid in het Provinciaal Beſtuur, door het zenden van Gelastigden uit Steden, Diſtrikten, ja zelfs enkele Dorpen, het Volk van *Holland* reeds lang hadt in 't oog geloopen, waarom hier in, zo in het zenden van Gecommitteerden op eenen evenredigen voet, ingericht naar de Volkrykheid, als op het daarſtellen van een Reglement voor het Provintiaal Beſtuur, moest worden voorzien. Zy vorderden ten dien einde eene Oproeping des geheelen Volks van *Holland* (*).

Desgelyks uit *Leyden*.

Uit *Leyden* kwam een veel uitgewerkter Stuk ter tafel der Vergaderinge van *Hollands* Repreſentanten. Wel lange hadt den *Leydenaaren* de allerongelykmaatigſte vertegenwoordiging, op zeer veſchillende wyzen gekoozen en aangeſteld, met zeer verſchillende lastgeevingen voorzien, in 't ooge geloopen. Menigmaal was hun hart weggekrompen van angst, by het vooruitzigt van alle de verwarringen, welke hier uit konden gebooren worden; dan zy hadden,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 662.

den, om geene vertraaging in andere werkzaamheden, inzonderheid ten aanziene van het daarstellen der Nationaale Vergadering te veroorzaaken, dus lang gezweegen. Hoogst streelend was het daarom voor hun, dat de Vergadering terstond, naa het bepaalen dier zo zeer noodige Vergadering eene Commissie benoemd hadt om het Huishoudelyke Bestuur van *Holland* te regelen, welker Verslag en Ontwerp eens Plans van een Tusschenbestuur, eene gelykmaatiger Vertegenwoordiging, op de Bevolking gegrond, voorstelde.

CH. BOEK. 1796.

Dan, zo zeer die stap hunne wenschen vleidde, even zeer moesten zy betuigen ten hoogsten verontrust te zyn geworden op het zien, dat de Vergadering in het denkbeeld verkeerde van bevoegd te zyn, om zodanig een Plan van *Intermediair Bestuur*, om dat het *Intermediair* en niet *Constitutioneel* was, zonder den Volkswil te kennen, te kunnen daarstellen.

Geene gedagten kwamen by hun op om dusdanig een Tusschenbestuur tegen te werken, veel eer wenschten zy hetzelve allervuurigst. Dan te denken dat hetzelve, om dat het van dien aart was, zonder den Volkswil, kon vastgesteld worden, dagt hun van verre uitziende gevolgen: dewyl het wel eens rechtstreeks tot de willekeurigste overheersching kon leiden.

Hunne denkbeelden over dit gevaar ontvouwd hebbende, geeven zy hunnen vuurigen wensch te kennen, tot de allerspoedigste vaststelling van een, naar bestendige regelen gevormd, en op de Bevol-

4n. BOEK. 1796.

king gegrond Beſtuur, welks duur zich bepaalde niet langer, dan tot het tydſtip der aanneeming en invoering der Nationaale Conſtitutie. Dan zodanig een Beſtuur, met welk een naam ook beſtempeld, oordeelde zy dat van geene verbindende kragt kon weezen, zo het niet, door den wil des Volks, geheiligd en bekragtigd ware. — Op deezen grondſlag ſteunde hun verzoek, dat het Plan van een zodanig Beſtuur ter kennisſe van den Volke gebragt, en aan 't zelve genoegzaamen tyd ter overweeginge gegeeven zou worden, om 's Volks gedagten op 't zelve in te winnen. Dat de Vergadering, ten deezen aanziene, zich minder aan den Volkswil, dan ten opzigte eener Nationaale Vergadering zou laaten gelegen leggen, omtrent welke niet alleen eene ſtilzwygende toeſtemming; maar de uitgedrukte toejuiching van een groot deel der Committenten, hadt by hun geen zweem van twyfel overgelaaten (*).

Nadere verklaaringen en ophelderingen aan *Holland* gegeeven.

Behalven *Amſterdam*, *Dordrecht* en *Leyden* hadt ook *Gouda* op dit zelfde aambeeld geſlaagen. De Repreſentanten des Volks van *Holland* wilden deeze ongerustheid, over het waare oogmerk hunner Publikatie, het Gewestlyk Beſtuur betreffende, wegneemen, ten welken einde zy eene verklaarende Publikatie nevens die van het Tuſchenbeſtuur deezes Gewests wilden afgekondigd hebben. Alle dubbelzinnigheid was, betuigden zy, ſtrydig niet al-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 667.

alleen met hun oogmerk, en met de waare bestemming hunner Vergadering; maar ook den Volke van *Holland* geheel onwaardig, waarom zy, by nadere verklaaring, het niet slegts daar voor hielden, dat zy het onbetwistbaar Regt des Volks van *Holland* volkomen erkenden, om in het toekomstig Intermediair Bestuur der Provintie, naar goedvinden verandering te maaken; maar ook dat in de Grondvergaderingen de Stemopneemers aan de Stemgeregtigden, hoofd voor hoofd zouden voorstellen de vraag; „ of zy geneegen waren, om, volgens het voorgestelde Reglement Leden voor het Provintiaal Intermediair Bestuur te kiezen," met dien verstande, dat de Meerderheid der Stemgeregtigden, in elke Grondvergadering, den voortgang of niet voortgang derzelve, tot het verkiezen van Leden tot het Provintiaal Bestuur zou beslissen, en dat, zo onverhoopt het meerder getal der Grondvergaderingen van geheel *Holland* het verkiezen der gemelde Leden alzo weigerde, het Reglement zou gehouden worden voor verworpen. — Wyders was hunne nadere verklaaring, betreffende de Stedelyke en Plaatslyke Keuren, en dergelyke, dat zy nimmer derzelver vernietiging bedoeld hadden; maar alleen, dat door deeze aan de bekende algemeene belangen des Gewests geene belemmering zou mogen worden toegebragt. — Dat zy eindelyk, om allen twyfel, als of zy 's Volks Oppermagt eeniger wyze wilden te

CAP. BOEK. 1796.

CH. BOEK. 1796.

te kort doen, de Grondvergaderingen in *Holland*, tegen den zestienden van Sprokkelmaand des volgenden Jaars voor opgeroepen hielden, om als dan over het volduuren of niet volduuren van het Tusschenbestuur te raadpleegen en te stemmen (*).

Hoe te *Amsterdam* de Publikatie werd afgekondigd.

Deeze opheldering, en nadere bepaalingen, met dit voorstel waren de gevolgen der Briefwisselinge en der Onderhandelingen tusschen de Representanten des Volks van *Holland* en die van *Amsterdam*. Hier op geschiedde, te dier Stede, de Afkondiging zo van de Publikatie zelve, als van het daar aan toegevoegde, met ophaaling van 't geen deswegen was voorgevallen, en nevensgaande verklaaring, dat de Stadsrepresentanten door het afkondigen en aanplakken van beiden, aan het Volk van *Amsterdam* kennelyk maakten een *Voorstel* van de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, waar aan *nog* geen de minste kragt van *Wet* was toe te schryven; maar 't geen die kragt *al* of *niet* zou bekomen, naa dat de goed- of afkeuring der gezamenlyke Stemgeregtigde Bewoonders van *Holland* zou zyn gebleeken (†).

Het Volk van *Holland*

Het gevolg was, dat het Volk van *Holland* die Publikatie, met de gemaakte bepaalingen, omhelsde (§), waar door de-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 614.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 677—680.

(§) Schoon de stemgeregtigde Burgers van *Dordrecht* aan de Vertegenwoordigers van *Holland* verzogten, te mogen weeten, dat, daar die Tusschenre-

dezelve de kragt eener Wet verkreeg. Een Wet op welke deeze Vergadering zamenkwam en zich vormde, ten Voorzitter den Burger FREDERIK VAN LEYDEN en tot Secretaris den Burger CHRISTOFFEL SCHEFFER benoemende. Kennis gaven zy hier van den Volke, by een Proclamatie, met last om de ondertekening van den tydlyken Voorzitter, mitsgaders van den Secretaris, te eerbiedigen; en voorts dit *Provintiaal Beſtuur* te houden als de plaats vervangende van het *Beſtuur der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* (*).

CH. BOEK. 1796. ſtemt in die Publikatie toe.

Uit kragte van het goedgekeurde en aangekondigde Plan deezes Beſtuurs, werd het *Provintiaal Commité* benoemd. Wanneer het *Provintiaal Beſtuur* van *Holland*, volgens de gemaakte bepaaling, voor eenigen tyd, ſtondt te ſcheiden, waren de Leden van dit Beſtuur, dat intusſchen de zaaken moest behandelen, bedagt geweest om onderlinge ſchikkingen van orde te maaken. Hier door was wel eene gewigtige zaak afgehandeld; doch 'er ſchoot eene andere over, welke niet aan die Leden ſtondt; maar aan de Vergadering: te weeten eene nadere bepaaling van de *Magt*,

Het Provintiaal Commité van *Holland* verlangt eene inſtructie.

regeering bevestigd moest worden door de vrye Stemmen der Stemgeregtigde Burgers van *Holland* in hunne Grondvergaderingen, welke Grondvergaderingen in *Holland* voor het Intermediair Beſtuur geſtemd hadden, en welke daar tegen. Wy vinden niet dat deswegen iets het licht aanſchouwde.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 961.

en. BOEK. 1796.

Magt, welke deeze, by haare afweezigheid, aan het Committé zou toevertrouwen. Zy verlangden eene nadere bepaaling, dan zy aantroffen in de algemeene aanwyzing van zich, des noods, te moeten regelen naar de Inſtructie der geweezene Gecommitteerde Raaden van den Jaare MDCCLI. Deeze hadden zy nagegaan; doch bevonden, dat daar by zeer weinig omtrent de Magt dier Gecommitteerde Raaden, by afweezen der Staaten uit te oefenen bepaald was. Wel waren 'er voorhanden Staatsbeſluiten, van tyd tot tyd, by voorkomende gelegenheden, genomen, waar by gedeeltens der uitoefening van de Oppermagt aan Gecommitteerde Raaden werden toevertrouwd, welke eigenaartig aan die Vergadering niet toekwamen. Daar nu de Inſtructie zelve, zonder melding van dusdanige Beſluiten, der Leden van het Provintiaal Committé ten richtſnoer was geſteld, zonder melding van dusdanige Beſluiten te maaken, waren de Leden eerst bedagt geweest eene geheel nieuwe Inſtructie te vervaardigen, en der Vergadering aan te bieden. Dan veelen der nieuw verkoozen Leden voor het Provintiaal Committé hadden nimmer te vooren de werkzaamheden der tegenwoordige Committés bygewoond, zy ſtonden ook aanmerkelyke verandering te ondergaan. Te deezer oorzaake hadden zy zulks uitgeſteld. Intuſſchen konden en zouden 'er waarſchynlyk', by het aannaderend afweezen des Provinciaalen Beſtuurs van *Holland*, veel-

veelvuldige zaaken voorkomen, waar toe zy, by het gedagte Reglement, niet gemagtigd waren, zaaken die geen uitſtel konden lyden; doch die niet van zulk een aanbelang waren, om de Vergadering buitengewoon te beſchryven. Naa de optelling van verſcheidene ſtukken van dien aart, verzogten zy volmagt om dezulke, welke, by voormaalige Beſluiten der Staaten, aan Gecommitteerde Raaden waren overgelaaten geweest, af te doen, tot zo lange eene algemeene Inſtructie voor het Committé zou zyn vastgeſteld. CH. BOEK. 1796.

Hier uit werd eene Proviſioneele Inſtructie gebooren, hoofdzaaklyk overeenkomende met die aan het Collegie van Gecommitteerde Raaden gegeeven, voor zo verre daar in, by het Reglement zelve, bereids geene verandering was gemaakt, en dezelve met de tegenwoordige geſteldheid van zaaken kon worden overeengebragt, gegrond op de aangenomene beginzelen van eene Vrye Volksregeering by Vertegenwoordiging, en niet inliep tegen 't geen, door het geheele *Bataafſche* Volk aan de Nationaale Vergadering was afgeſtaan en toevertrouwd. Voorts werden de Onderwerpen der magtsuitoefening met naame en de bepaaling van derzelver uitgeſtrektheid, in 't breede opgegeeven. Proviſioneele Inſtructie aan 't zelve gegeeven.

De *Proviſioneele Repreſentanten* van *Holland* hadden, als 't ware, met een pennestreek het Collegie van Gecommitteerde Raaden van de Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland*, in het *Noorder Kwartier*, vernie- Brief van *Hoorn* over de afſchaffing van Gecom-

CH. BOEK. 1796.

nietigd (*). De Municipaliteit der Stad *Hoorn* oordeelde, by de verwisseling van dit Bestuur in een *Provintiaal Bestuur*, de gelegenheid te moeten waarneemen, om zich te beklaagen over eene Vernietiging, niet alleen haare Stad, maar het geheele Volk van *Hollands Noorderdeel* betreffende. Men hadt door dit bedryf, zonder deswegen het Volk in 't allerminst te kennen, dat Collegie geheel buiten werking gesteld, alle Papieren, Beschreiden en belangryke Charters, zestien Tonnen Gouds in spécie vervoerd, het *Westfriesche* Zegel verbrooken, en dit alles verrigt omtrent een gedeelte van *Hollands* Volk, dat dooreengenomen 's jaarlyks ruim een tiende gedeelte in de Gewestlyke Schatkist stortte. Zy wilden des geen verwyt doen. Zy wilden de tyd niet spillen met uit de Geschiedenissen en echte Oorkonden, de oude zelfstandige Staatsgesteltenis van het *Noorder Kwartier* te betoogen. Zy wilden niet spreeken over de Proosdy van *Westfriesland* en derzelver Proosten; over de Staaten van *Westfriesland* op zich zelven, of over de Magistraaten en Afgevaardigden der Steden van *Westfriesland* en het *Noorder Kwartier*, en derzelver Ministers, en dergelyke; noch over de wel Verééniging, maar nimmer Vermenging met *Holland*; noch over *Westfrieslands* zelfsvoerend Wapenschild; noch over haar eigen Lands-munt; noch over haar

mitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. Deel. bl. 260.

haar byzonder Regt in het ſtuk van de Jagt. CL.

Zy herinnerden aan de Rapporten, bo- BOEK.
venal de Geldmiddelen betreffende, van de ——
Jaaren MDCCL, MDCCLI en MDCCLII. Zy 1796.
ſpraaken van de noodlooze kosten, moeite en grooten laſt, dat de Gaarders der Verpondingen, of andere Ontvangers van Gemeene Lands penningen, die eerst van *Hoorn* en de verregelegene Eilanden, eerst hunne Gelden moesten brengen na *'s Gravenhaage*, om weder van daar herwaards gevoerd te worden tot voldoening der Renten, en andere gewoone uitgaven; om niet te reppen van de buitengewoone tot welke zich zo veele en dikwyls onverwagte en dringende gelegenheden opdeeden in een Oord, 't welk zo veele Zeedyken, Binnenpolders en Bedykte Meeren in zich bevatte. — De Eilanden *Wieringen*, *Texel*, *Vlieland*, *Ter Schelling*, *Marken*, *Urk* en *Emmeloord*, vorderden een naderbyzynd Beſtuur dan dat in *'s Gravenhaage*, waar men, over 't algemeen, het Character der *Noordhollanderen*, en het plaatslyke, niet genoeg kende. — Zy haalden op de noodzaaklykheid om in veele gevallen, in dit gedeelte van *Holland*, eene onmiddelyke beſchikking te hebben over eenig Krygsvolk. — Hoe het belang der Strandvonderyen een onmiddelyk toevoorzigt vorderde. — Hoe de Dominiaale Goederen zulks vereischten. — Hoe het noodig was om de zo hoog noodzaaklyke en voor den Lande geheel voordeelige handel in de eigene Voortbreng-

zels

CH. BOEK. 1796.

zels van Kaas en Wolle, te beſchermen en te bevorderen. — Om van het Muntweezen en andere zaaken, wel eer aan Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier* aanbevolen, niet te ſpreeken, haalden zy op hoe 't gemis van het regt, om in dit gedeelte van *Holland*, Zegels te ſlaan, ongelegenheden opleeverde en nadeel aan den Lande toebragt.

De eenige Tegenwerping waarom, in het *Noordlyke* gedeelte van *Holland*, meer eene plaatslyke vertegenwoordigende Volkswerkzaamheid zou noodig weezen dan in het *Zuidlyke*, gaan zy te keer, door aan te merken de verdere afgelegenheid van het eerstgemelde van den *Haage*; de ligging der Eilanden, de geſteldheid der wegen, en de veelvuldige oogenbliklyk noodige werkzaamheden van het uitvoerend Bewind in veele gevallen; en eindelyk, dat, zedert twee Eeuwen, en zo lang ons Land beſtaan hadt, in *Hollands Noorderdeel*, eene afzonderlyke werkzaamheid hadt plaats gegreepen en nimmer eene Vermenging met *Holland*; eene Vermenging of liever eene geheele Vernietiging van een *Uitvoerend Provintiaal Collegie*, welks voorbeeld nergens in ons Vaderland, ſtaande deeze Omwenteling was voorafgegaan of gevolgd; en alleen gezegd moest worden haare betrekking te hebben tot dit gedeelte van *Holland:* terwyl in *Zuidholland*, onder eenen anderen naam, alles in zyn geheel was gebleeven, ja zelfs de werkzaamheden vermeerderd waren.

Van

Van het character van een *Westfries*, en merken zy wyders op, waar het niet te vergen, zich in ééns van alle hulp ontbloot te te zien, en, in zyn' geduurig hachlyken toeſtand, beroofd te vinden van eene voor hun alzins allernoodzaaklykſte plaatslyke werkzaamheid, ter vervanging van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier*, en byzonder van een Algemeen Kantoor der Finantien. — Men toonde by het ontwerpen des Plans voor het Provintiaal Beſtuur ook van Extraordinaire Commisſien ſpreekende, op eene Ordinaire bedagt geweest te hebben, en deeze was allernoodzaaklykst in *Hollands* Noorderdeel. BOEK. 1796.

Het was op deeze gronden dat de Municipaliteit der Stad *Hoorn*, niet uit eigen naam alleen; maar (ſchoon der niet gevolmagtigd,) uit naam van *Noordholland*, der Vergadering in overweeging gaf, of het niet allernoodzaaklykst voor het geheele Gewest van *Holland*, en allernuttigst voor het Noordlyk Gedeelte van 't zelve in 't byzonder, zou weezen, het neemen van een Beſluit, om, ſtaande het Tusſchenbeſtuur van *Holland*, en zo lang de Nationaale Conventie des geene bepaaling gemaakt hadt, daadlyk eene Commisſie met een Secretaris uit het Provintiaal Beſtuur of deszelfs Committé te benoemen, beſtaande uit Leden in het plaatslyke kundig, bekleed met noodige magt om Ordonnantien te tekenen, den Eed af te neemen van mindere Bedienden, als anderzins; ten einde ten al-

ctl. BOEK. 1796.

algemeenen voordeele en nut van dit Gewest en dit Noordlyk Gedeelte, die werkzaamheden uit te oefenen, welke 's Volks algemeen Welzyn vorderde, en dit gedeelte van *Holland* zyn aanspraak meende te hebben, of dat anderzins: want onder welken naam het zou zyn, was hun onverschillig, door het Provintiaal Bestuur, zodanige wyze maatregelen mogten genomen worden, als eene onvermydelyke noodzaaklykheid, tot Heil van het Volk, vorderde. —— Deeze Brief werd in handen eener Persooneele Commissie gesteld (*).

De Provisioneele Representanten van *Holland* vorderen eene opgave van den staat der Finantien. Deeze is niet gereed.

Eer het Provintiaal Bestuur van *Holland* gevormd werd, en op bovengemelde wyze tot stand kwam, hadden de Leden der Persooneele Commissie tot het onderzoek van den Staat der Finantien van *Holland*, van de Provisioneele Representanten den vyftienden van Louwmaand aanschryving gekreegen, om, vóór den achtsten van de volgende maand, van hunne bevinding, zo niet een volkomen, ten minsten een voorloopig Verslag, in te leeveren. Dan zy moest bekennen, aan dit verzoek, met geene mogelykheid, te kunnen voldoen. Het onderzoek door hun, met den meesten yver, ondernomen en allervlytigst voortgezet, hadt haar zo veele bezigheden, zo veele moeilyke en omslagtige navor-

(*) Dezelve was gedagtekend 14 Maart 1796. Men leeze dien geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1038—1045.

vorſchingen, en zodanige hoogstonaangenaame onderzoekingen veroorzaakt, dat zy zich naauwlyks durfden beroemen, tot eene grondige kennis gekomen te zyn van de helft dier deelen, uit welke zamengenomen, het geheel moest worden beoordeeld. 1796.

De Commisſie hadt wel voor oogen het voorbeeld der Commisſien, ten zelfden einde, in vroegere Jaaren en voornaamlyk in de Jaaren MDCCXXVII en MDCCL benoemd, en welker verrigtingen, in de Staatsbeſluiten van die Jaaren, zich opdeeden. Tot dit werk waren beſtemd geweest de Leden van het toenmaalig Bewind, volkomen bekend met den aart en geſteldheid der zaaken, welker onderzoek hun werd aanbevolen, en als 't ware opgevoed om eenmaal tot de geheimenisſen van den Staat toegelaaten te worden, en die terſtond de hun opgelegde taak konden vervullen. Met dit alles hadden zy een geruimen tyd bezig geweest in een werk veel gemaklyker dan het tegenwoordige. Reden hier van opgegeven.

Zeer onaangenaam was het der Commisſie gevallen, zo ſpoedig opgeroepen te worden, daar zy naauwlyks vyf maanden werkzaam geweest was met een veel omſlagtiger arbeid dan die, tot welker gedeeltlyk onderzoek, door ervaarene Staatsleden een vry meerdere tyd was beſteed geworden, en welker arbeid met de hunne op verre na niet kon vergeleeken worden.

Zy wilden zich niet beroepen op hunne volſtrekte onkunde van de zaak, welker

CH. BOEK. 1796.

onderzoek hun was aanbevolen, veel min op het klein getal der Leden daar toe benoemd, als slegts uit drie Persoonen PIETER VAN HERZEELE, WILH. VAN IRHOVEN VAN DAM en J. GOLDBERG bestaande; maar konden niet nalaaten den aart en natuur van hunnen allermoeilyksten arbeid der Vergaderinge voor te houden. — De schets welke zy hier van gaven, willen wy met hunne eigene woorden voordraagen. — „ In eenen geregelden Staat," schreeven zy, „ zou men mogen verwagten dat van deszelfs Inkomsten en Uitgaven een regelmaatigen staat gehouden wierd, in dier voege, dat men niet slegts jaarlyks, maar maandlyks, den waaren toestand van 's Lands vermogen duidelyk kon ontwaar worden. Dit verwagtte de Commissie, by het aanvaarden van haaren last, ten opzigte der Geldmiddelen van *Holland*, ongetwyfeld plaats te zullen hebben; en zy vermeende uit dien hoofde, haar onderzoek, langs dien weg, op eene regelmaatige wyze, te zullen kunnen inrichten en voortzetten. —— Doch wel ras ontdekten zy, dat 'er nimmer, op die wyze van 's Lands Geldmiddelen boek gehouden was geworden; dat 'er wel, in ieder Kwartier afzonderlyk, van byzondere zaaken, op zeer verschillende Kantooren, naauwkeurige aantekeningen werden gehouden; doch dat 'er van het geheel niets te vinden was. Het was dus in de daad, geene geringe

„ taak

„ taak voor de Commissie den veiligsten en
„ en kortsten weg voor zich op te spoo- BOEK
„ ren, om tot eenig algemeen overzigt ——
„ van het geheel der zaak te kunnen ge- 1796.
„ raaken; terwyl zy geenzins schroomde
„ rondborstig te betuigen, dat zy een tyd
„ van meer dan drie maanden, met de
„ moeilykste navorschingen en opspoorin-
„ gen, hadt moeten doorbrengen, alvoo-
„ rens eenig denkbeeld van den waaren
„ staat der zaaken te hebben kunnen be-
„ komen. Het hadt der Commissie, in
„ de daad, toegeschreenen, dat het voorig
„ Bestuur, ten allen tyde, er zich op hadt
„ toegelegd, en zelfs als een grondregel
„ van Staat aangenomen, om den waaren
„ staat van *Hollands* Geldmiddelen, door
„ de administratie over dezelve gehouden,
„ in te wikkelen en te doen omzwager-
„ len, in die diepe duisternis, welke de
„ veiligste waarborg was om denzelven
„ niet slegts voor het oog in 't algemeen;
„ maar zelfs voor de Leden van het Pu-
„ bliek, Bewind verborgen te houden, en
„ slegts aan weinige Personen bekend te
„ doen zyn (*)."

Tot drie hoofdzaaken hadt de Commissie zich bepaald: de Inkomsten; de Uitga-

(*) Deeze geheimhouding, wat er ook, in zeker voege, voor te zeggen moge weezen; blyft ons, in vroegeren tyde, wanneer wy eens, als een groot geheim, ontvingen, de Rekeningen van de Inkomsten en Lasten van *Holland* voor de Jaaren 1720 en 1721 en laater den Staat der Financie voor den Jaare 1783.

gaven; en den ſtaat der Schulden. Een en ander was van veel omſlags; ten aanzien van het laatſte oordeelde de Commisſie zich verpligt, niet ſlegts om den ſtaat der Schulden van *Holland* rondborstig op te maaken; maar tevens te onderzoeken uit welke bronnen de Staatsſchulden waren voortgeſprooten. „ Hier opende zich," naar de taal der Schryveren, welke wy overneemen, „ een ruim veld van onderzoek aangaande eene gewigtige zaak, „ hoe veel naamlyk dit aanzienlyk Gewest, zints veele jaaren herwaards, tot „ inſtandhouding en beſcherming van den „ algemeenen ſtaat der Republiek hadt „ toegebragt, in vergelyking van het geen „ deszelfs Bondgenooten, ten zelfden einde, hadden gefourneerd. — De berekening hier van eischte een tyd, welke „ ten minſten geëvenredigd behoorde te „ zyn aan den omſlagtigen arbeid, die „ gevorderd werdt, om de wettige Schuldvordering, welke *Holland*, uit dien „ hoofde, ten opzigte haarer overige „ Bondgenooten, bekomen hadt, behoorelyk op te maaken. Iets het welk te „ moeilyker viel, naar maate zulks nimmer was geſchied (*)."

Uit

(*) Volgens hunne opgaven bedroegen de Extraordinaire Petitien, zedert den Jaare 1741, ruim twee honderd Millioenen; en uit het onderzoek der Commisſie zou moeten blyken, wie der Bondgenooten zyn aandeel in het gefourneerde op dezelve behoorelyk hadt opgebragt, en wie derzelven deswegen, nog zeer aanzienelyke ſommen aan *Holland* waren verſchuldigd gebleeven.

Uit hoofde van dit alles verzogt de Commissie door de Vergadering werkzaam verklaard te worden in den haar opgelegden last, en om allen mogelyken byſtand: dewyl zy veel eer bereid was dien last weder eerbiedig in den ſchoot der Vergaderinge neder te leggen, dan zich genoodzaakt te zien om een overhaast en gebrekkig Verſlag van haare bevinding aan de Vergadering, en door dezelve aan haare Landgenooten en Medeburgeren, te moeten voorhouden en overgeeven. 1796.

De Vergadering verzogt de Leden, om met allen mogelyken ſpoed in derzelver werkzaamheden voort te vaaren, met aanbod van bereidvaardigheid, om, in alle die byzondere gevallen, waar zy opheldering zouden behoeven, dezelve te zullen verleenen (*).

Verſprelde gerugten om het Beſtuur in wanorde te brengen.

Ten deezen tyde hadt de geest der tegenſtreevinge van de tegenwoordige Orde van zaaken, welke het mislukt was, door buitenlandſche Zamenrottingen en openlyk Geweld tot deszelfs oogmerken te geraaken, zich bevlytigd tot het beproeven van alle mogelyke middelen, om binnen 's Lands niet ſlegts den klem der Regeeringe te ontzenuwen; maar zelfs de grootſte wanorde in den boezem van den Staat te doen gebooren worden, door de goede Ingezetenen een verregaand wantrouwen in te boezemen omtrent de Goede Trouw, en die grondbeginzelen van Regt-

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 3 Feb. 1796.

XIII. BOEK. 1796.

Regtvaardigheid, welke het toen plaats gehad hebbend Bewind, ten grondslage van alle deszelfs werkzaamheden hadt gelegd. Tot dit einde hadt men zich voornaamlyk tragten te bedienen van het naalaten eener thans nutloos geworden gewoonte, om by den aanvange des Jaars, de buitengewoone *Consenten*, by een byzonder Staatsbesluit, te bepaalen: waar uit men afleidde, dat de Renten der opgenomene Gelden, ten laste van *Holland*, op derzelver vervaltyd, niet behoorelyk zouden afbetaald worden.

Op welk eene wyze tegengegaan door toezegging van Betaalingen.

Om dit, op de kragtdaadigste wyze, tegen te gaan, was, ingevolge eener onderhandelinge van het Committé van Finantie, van de Commissie tot onderzoek van den staat der Geldmiddelen, en eenige Leden uit de Vergadering van *Holland*, bepaald, gelyk den Volke door eene Publikatie werd te verstaan gegeeven, dat niet alleen de verscheene Intresten op den vervaltyd, naar gewoonte, volkomen zouden worden afbetaald, maar ook die der Hoofdsommen, ten behoeve van de *Oost-Indische* Maatschappye, onder Borgstelling van *Holland*, opgenomen. En eindelyk, dat de Gelden, in den Jaare MDCCXCIII en MDCCXCIV tegen drie, vier en vyf ten honderd, en, by een Besluit des voorigen Jaars, tot twee en een half ten honderd gebragt (*), voortaan zouden blyven loopen tot de volle Rente, waar op men de-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII. D. bl. 59. met de daar gemaakte Aantekening.

dezelve geheeven hadt, en dat de minder ontvangene Intresten, uit hoofde van dit Besluit, aan de Houders dier Schuldbrieven zou worden goedgedaan (*). 1796.

Ondanks deeze geruststellende besluiten kwamen 'er, van tyd tot tyd, van Stemgeregtigde Burgers uit *Gouda*, *Dordrecht* van den *Leydschendam* en *Veur*, uit het Ambagt van *Meerddrecht*, van de Volksvergadering van *Werkendam*, van de Burger-societeit van *Wasfenaar* en *Zuidwyk*, van de Algemeene Vergadering der Wykvergaderingen binnen *Amsterdam* en van de Leden der Burgervergadering van *Weesp*, by de Provisioneele Representanten van *Holland* in, Verzoekschriften op eenen min en meer heufchen toon geftemd (†). Veelvuldige Adresfen het Finantieweezen betreffende.

Het Provintiaal Bestuur van *Holland* hadt niet lang gezeten, of het sprak, by eene Aankondiging het Volk van dat Gewest in deezer voege aan. „ Medeburgers! Terstond na de gewenschte Omwenteling, door welke Gy, by wien „ de eigenlyke Oppermagt berust, de teugels des Bestuurs in handen genomen, „ en weder toebetrouwd hebt aan Mannen, uit uw midden, op veederlei wyze gekoozen, gevoelden deeze uwe „ Provisioneele Representanten hunne ver- „ plig- Wat het Provintiaal Bestuur wegens de Finantie bekend maakt.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 5 Feb. 1796.

(†) Men moge ten staale hier van nazien de dit stuk betreffende Adresfen van *Gouda* en van het daar mede eenstemmige van *Dordrecht*, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 695 en 1082.

„ pligting om den ſtaat van 's Lands Fi-
„ nantien, aan U open te leggen: zy be-
„ geerden zelfs dit ten ſpoedigſten, en
„ vóór dat men tot eenige voorzieninge
„ in de behoefte der Kaſſe overging, te
„ doen. Dan terſtond bevondt het Com-
„ mitté van Finantie, aan 't welke die laste
„ gegeeven was, denzelven onuitvoerelyk
„ binnen eenen korten tyd. Een voor-
„ loopig berigt in de Publikatie van vier
„ Maart MDCCXCV geplaatst, was alles,
„ wat dit Committé, ten dien tyde, kon
„ geeven (*). Zedert vondt zich dat
„ Committé zodanig overlaaden met de
„ belangrykſte zorgen voor elk oogen-
„ blik, dat het zich niet kon overgeeven
„ aan een onderzoek van zo veel arbeids
„ en omſlags, als eene volkomen open-
„ legging van den ſtaat der Finantien
„ blykt te zyn, daar eene Commisſie van
„ drie kundige Burgers bepaaldlyk tot dit
„ éénig oogmerk opgeroepen en benoemd,
„ zedert de Maand Augustus laatstleden,
„ haare taak, ondanks allen aangewenden
„ vlyt, niet volbragt heeft."

Verantwoording door het Committé van Finantie gedaan.

Naa deeze ſchikkingen bleef voor het Committé van Finantie alleen over de verantwoording te doen van 's Lands Penningen, zedert de Omwenteling. Hoe 't zelve daar over dagt, kunnen wy niet nalaaten, met de eigene woorden te boeken. Het deedt deeze Voordragt — „ Mede-
„ burgers! Is het, ten allen tyde, als
„ een

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII. D. bl. 6 *vv.*

„ een kennerk van een Vry Volk aan- CH.
„ gemerkt geworden, dat die geenen, BOEK.
„ welke hetzelve repreſenteerden, onder ——
„ welken naam het ook mogt zyn, van 1796.
„ hunne daaden, aan het Volk, verant-
„ woording verſchuldigd waren? — Is
„ dit altoos in het byzonder waar ge-
„ weest, ten opzigte van het geene tot
„ den Finantieelen Staat, en de behande-
„ ling der Penningen, betrekking heeft? —
„ En allerbyzonderst nog wanneer men
„ zich in de noodzaaklykheid bevindt, om
„ op extraordinaire wyze, van het Volk
„ Penningen te moeten ligten of vorde-
„ ren? — Leevert de Geſchiedenis van
„ ons Vaderland, hier van zelve bewy-
„ zen op, wanneer, zo wel onder de Graaf-
„ lyke Regeering, als naa de afzwee-
„ ring van den laatſten der Graaven, zo
„ dikmaals Belastingen werden ingevoerd,
„ en altoos daar voor redenen, het zy
„ waare, het zy voorgewende, werden
„ opgegeeven? — Is het ook in het Regt
„ der Natuure gegrond, dat een ieder
„ van zyne Lasthebberen, Rekening zy-
„ ner gehouden Adminiſtratie kan en ver-
„ mag af te vorderen? — Hoe veel
„ meer dan, zyn de Repreſentanten of
„ Beſtuurders van een Volk, door dat
„ Volk, en uit hun midden verkoozen,
„ tot zodanig eene Verantwoording, zal
„ dat Volk waarlyk vry zyn, gehouden?
„ Geen ſchroom, dat het bekend wor-
„ den der Inkomſten, en daar tegen ge-
„ daane Uitgaven, wanneer het eens mogt

„ blyken, dat de eerste ter voldoening
„ der laatsten niet toereikend waren, het
„ Credit zouden doen vervallen. —
„ Geene beduchtheid, dat aan eenen open-
„ baaren of bedekten vyand de Finantieele
„ omstandigheden bekend wordende,
„ hy daar van, tot zyn voordeel, en ten
„ nadeele van den Staat, gebruik zou
„ kunnen maaken. — Geene vrees dat het
„ Volk aanmerking zou maaken op zoda-
„ nige Administratien of Uitgaven, als vol-
„ gens deszelfs gedagten, anders zouden
„ behooren te zyn ingericht, en daar door
„ meerder huiverig of agterlyk blyven, in
„ de opbrenging van deszelfs Lasten. —
„ Geen van dit alles ontslaat de Verte-
„ genwoordigers of Bestuurders van een
„ Volk, van de verpligting, die op hun
„ ligt.

„ En, in de daad, Medeburgers! een
„ waarlyk vry Volk denkt te edel, dan
„ dat zy niet aan de Vertegenwoordigers
„ of Bestuurders, uit en door hetzelve
„ verkooren, en welke uit hoofde van de
„ aan hun toevertrouwde Posten, meer-
„ der gelegenheids hebben om het geheel,
„ als 't ware, te overzien, zoude over-
„ laaten om daar in te handelen, gelyk
„ zy, naar hunne wysheid, noodig zou-
„ den oordeelen. Het is voor dat Volk
„ genoeg, wanneer het door eene open-
„ lyke verantwoording in staat gesteld
„ wordt te beoordeelen, of die Penning-
„ gen weezenlyk tot noodzaaklyke, im-
„ mers nuttige einden zyn besteed. En

„ hier

„ hier van overtuigd, zal hetzelve te ge- CE-
„ williger zyn, om hun aandeel, ter BOEK.
„ goedmaaking van die kosten, in de
„ lasten, die geheeven worden, op te 1796.
„ brengen; en wel verre dus dat die
„ Verantwoording het Credit van den
„ Lande zou ondermynen, is zulks veel
„ eer geschikt om dat op eenen vasten
„ en duurzaamen voet te vestigen; en
„ hier door vinden de Bestuurders in de
„ Kassen der Ingezetenen, een onuitput-
„ baare bron om allen binnen- en bui-
„ tenlandsch Geweld te keeren, de Vyan-
„ den te onder te brengen en de Rust en
„ Welvaard der Burgeren te verzekeren."

Zy haalen voorts op wat de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, in den voorleden Jaare, ten deezen opzigte, gedaan hadden; wat het Committé van Finantie met hun instemmende, verrigtte; hoe het bereids des een Voorslag aan die Vergadering in gereedheid gebragt hadt; doch het Committé was, door de menigvuldige verrigtingen, waar mede die Representanten, voor al in de laatste dagen, bezet waren, belet geworden dat Voorstel uit te brengen. Hier om nam het Committé de vryheid om aan het Provinciaal Bestuur voor te stellen, om het Beginzel van Verantwoordelykheid, by besluit, vast te stellen, en tot dit werk een tyd te bepaalen, met kennisgeeving aan den Volke. En daar die Verantwoording aangemerkt moest worden als te steunen op de grondbegin-

ze-

en BOEK. 1796.

zelen eener Vrye Regeeringe, en dus nimmer behoorde aangemerkt te worden als de inwilliging van eenig gedaan verzoek, zo oordeelde het Committé van Finantie het noodloos eenig verslag uit te brengen op de Verzoekschriften deswegen ingeleverd, uit zo veele plaatzen, als wy hier boven vermeld hebben.

Goedgekeurd.

Onverwyld naa het hooren deezes Voordragts benoemde het Provintiaale Bestuur vier Leden, om de Verantwoording van het Committé te hooren. Zy vonden zich hoogst voldaan over de uiterste netheid en oplettenheid, waar mede alles behandeld en uitgevoerd was. Teffens de Vergadering herinnerende, dat de Commissie tot onderzoek van den Finantieelen Staat van *Holland*, zeker een veel helderer daglicht over veele nog duister zynde punten zou verspreiden, wanneer deeze haar taak zou hebben volbragt (*).

Door den druk gemeen gemaakt.

De algemeene staat van Ontvangst en Uitgave maakte het Provintiaal Bestuur door den druk gemeen. Uit denzelven viel voor een vlugtig oog te bespeuren, dat groote uitgaven steeds onvermydelyk zouden blyven, om de volduurende groote be-

(*) Men zag, by voorbeeld, op deeze Rekening wel, wat in Geld by de Omwenteling in kas bevonden werd; maar geen de minste verzekering van het voorig Bewind, tot den tyd der overneeming van die Gelden; daar ongetwyfeld de Boeken op de Kantooren desgelyks overgeleverd waren, die by *Holland* altoos in zeer goede orde gehouden werden.

behoeften te vervullen, en een naauwkeuriger inzien ontdekte ten klaarsten, dat 'er groote en edele poogingen zouden vereischt worden, om, naa het kloekmoedig doorstaan der gevaaren, welke den Lande nog steeds dreigden, de zegeningen van Vryheid en Gelykheid, op een gelukkig naakroost over te brengen (*).

EN. BOEK. 1796.

Geldleening by wyze van Lotery voorgeslaagen.

Reeds hadden de Provisioneeele Representanten, in Sprokkelmaand, eene Geldopneeming vastgesteld by wyze van Lotery in Obligatien, ten beloope van achttien Millioenen Guldens, op zeer uitlokkende voorwaarden, waar onder geen der minste was, dat men een derde van den inkoopprys van de Looten, met daar toe aangeweezene Schuldbrieven op *Holland* zou kunnen betaalen; en dat daar en boven, byaldien de tegenwoordige onderneeming niet zou mogen gelukken, en het Bewind zich in de onaangenaame noodzaaklykheid bevinden tot dwangmiddelen om den Staat geld te verschaffen, het door de Deelneemers opgeschootene zou aangemerkt worden als daadlyk opgebragt (†).

Provintiaale Recepissen.

De dringende Geldbehoefte deedt het Provintiaal Bestuur van *Holland*, in Bloeimaand,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. bl. 198—192. Aldaar vinden wy den Staat van Ontvangst en Uitgave geplaatst. Dezelve is ook voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1057. en by C. Rooze *Geschiedenis der Ommenteling* bl. 470.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl. 594 *enz.* Het beloop der Gesourneerde Looten was 10,356,000. *Ald.* bl. 1920.

1796. maand, eene Publikatie uitvaardigen, die ten voorslag diende van eene aanstaande buitengewoone Geldheffing, bestaande in het daarstellen van twaalf Millioenen Provinciale Retepissen tegen vijf ten honderd, die tegen de volle hoofdsom in eene volgende Geldheffing zouden worden aangenomen (*).

vervaardigd.

Geldheffing by wyze van Gift op de Inkomsten uitgeschreeven.

Weldra volgde de Bekendmaking, wegens eene aanstaande Geldheffing, by wyze van Gift van den Landé, en onverwyld daar op de Publikatie, betreffende de Heffing op de Inkomsten, in onderscheidene klassen verdeeld, terwyl ieder Burger zelve zou moeten opmaaken onder welke klasse hy behoorde (†). Veel werks hadt deeze Geldheffing in, blykens het Reglement, van de Commissien tot onderzoek, naar het gedrag der Ingezetenen ten deezen opzigte (§).

Verandering en Verbreeding op de Inkomsten en Bezittingen.

In Zomermaand nam deeze Heffing een aanvang. Dan het leedt slegts tot Oogstmaand dat 'er eene Verbreeding en Verandering in die Geldheffing verscheen. Tegenwerkingen en pooginge om dezelve vrugtloos te doen afloopen, waren wél te voorzien; doch geenzins hadt het Bestuur zich kunnen voorstellen, dat, daar deeze maatregel, aan een groot gedeelte hunner Medeburgeren welgevallig scheen te zyn, de Vaderlandsliefde zulk een geringen invloed

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1570.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1916 en 1918.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2082.

vloed zou hebben, dat dezelve, ook dan, wanneer het 'er op aan kwam, verre zou moeten agterstaan aan het Vooroordeel of Eigenbelang. De uitkomst egter scheen dit te zullen bevestigen: dewyl onder allerhande voorwendzelen, nu eens, dat het geene Gifte aan den Lande hadt behooren te weezen; dan wederom, dat deeze maatregel niet voldoende zou zyn, en 'er dus eene nadere Heffing voor de deur stondt, en eindelyk, dat daar door eene te grote openbaarheid, aan de Bezittingen der Ingezetenen zou gegeeven worden, die Heffing werd tegengewerkt.

Zy wilden dit niet verbergen; maar openlyk bekennen, dat men, door 't een en ander, zo verre in zyne oogmerken was gelaagd, dat, daar 'er onverwyld Geld noodig was, en de genomen maatregel, binnen dien korten tyd, niet werken kon, zy ten deezen stonde, zich in de omstandigheden gebragt vonden, om op middelen bedagt te zyn, waar door zy, binnen korten tyd, daar aan konden geraaken. 't Geen zy, in de jongste Afkondiging, de Geldheffing betreffende, reeds van verre als mogelyk, hadden doen zien, hadt nu een daadlyk bestaan bekomen. De Nationaale Vergadering eischte, binnen drie weeken, de opbrengst van gelden, dewyl de tyd daar toe gesteld reeds daadlyk verstreeken was; een eisch, aangedrongen door de bedreiging, dat die Vergadering anderzins zelve, op den voet van 't Reglement voor die Vergadering vastgesteld,

over

en. over *Holland*, zodanig eene Heffing zou
BOEK. uitſchryven, om zich van de vaardige op-
——— brengst, van het door dit Gewest ver-
1796. ſchuldigde Aandeel in de zestig Millioe-
nen, te verzekeren, en zulks in een tyd-
ſtip dat de Huishoudelyke behoeften des
Gewests eenen oogenbliklyken en kragt-
daadigen Onderſtand vorderden, of wel de
grootſte verwarring en een doodlyken ſtil-
ſtand van zaaken dreigden.

In deezen drang der omſtandigheden voegde het Provintiaal Beſtuur, naa veelvuldige overweegingen, by de bepaalde Heffing op de Inkomſten, ook eene op de Bezittingen en Eigendommen; en zou elk Ingezeten of van de eerst- of van de laatstgemelde, of van beiden zes ten honderd moeten opbrengen. Voorts zouden van deeze opbrengst, in beide de gevallen, Schuldbrieven op den Lande, tegen twee en een half ten honderd Rente 's jaars afgegeeven worden. Voor de richtige opbrengst, op de vastgeſtelde tyden, werd alle voorzorge gedraagen, en in de geheimhouding voorzien.

Tegenwerkingen. Te verwonderen was het niet, daar deeze herhaalde en ſteeds bezwaarender Geldheffingen veelen der Ingezetenen geweldig zwaar drukten, dat klagten by klagten deswegen opgingen. Zulks liep niet buiten de verwagting van het Provintiaal Beſtuur. 't Zelve hoorde ze aan, en voer, door den nood gedrongen, voort met

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2178.

met de genomene maatregelen te bewerkstelligen. Dan oordeelde het niet te mogen zwygen, toen zommigen gesprekken voerden, en gerugten lieten loopen, welke op de spoedige voldoening van veelen aan hunne verpligting eenen nadeeligen invloed konden en zouden hebben, en de tydige aanvulling van 's Lands ledige kas vertraagen. Het Provintiaal Committé van *Holland*, vondt zich, by het eindigen van Oogstmaand gedwongen hier tegen by eene Afkondiging te voorzien: daar 't zelve, ten opzigte van de bewerkstelliging der Geldheffinge van het Provintiaal Bestuur, byzonder sterken last ontvangen hadt. CXL. BOEK. 1796.

Men liet gerugten loopen, dat de Geldheffingen, zo als dezelve beslooten waren, niet zouden doorgaan, dat het Provintiaal Bestuur, in deszelfs aanstaande Byeenkomst, wel wederom verscheide Artykelen zou veranderen. Deeze gerugten hadden aanleiding gegeeven, dat veelen, daar aan het oor leenende, zich bemoeiden met het opstellen en het ter tekening leggen van Adressen, om verandering, in eenige punten, te wege te wege te brengen; terwyl nog anderen, door kwalykgezinden, in het denkbeeld gebragt wierden, dat door het Gewestlyk Bestuur de gepastste en kragtdaadigste middelen niet waren in 't werk gesteld, om aan de Geldheffing des voorleden Jaars, de volle kragt te geeven, en de kwaadwilligen te noodzaaken, dat de Ingezetenen niet konden

gehouden zyn, of gedwongen worden, hunne aandeelen in de tegenwoordige Heffingen op te brengen, vóór dat zy met de daad overtuigd waren, wegens het ter hand neemen van de middelen tot het bekomen van den richtigen Opbrengst der voormaalige Geldheffing.

Hoe tegengegaan.

Het Provintiaal Committé verklaarde de loopende gerugten voor van allen grond ontbloot, en valschlyk verzonnen; maande de Ingezetenen aan om, zonder verwyl, te voldoen aan den eisch der uitgeschreevene Geldheffingen. Wel weigerde het niet Adressen en Verzoekschriften, op den des bepaalden voet, te ontvangen; doch dier inlevering zou geene verandering altoos maaken in den daadlyken voortgang der Heffinge, en deeze, hangende de raadpleeging daar over, niet gestoord worden. Voorts gaf het verzekering dat men werkzaam was om de kwaadwilligen of gebrekkigen, ten aanziene der voorige Geldheffing, tot voldoening aan hunne verpligtingen te noodzaaken: en eindelyk last aan den Procureur Generaal, en de Geregten om naauw toe te zien op de Perſoonen, die zich ſchuldig maakten aan dusdanige tegenwerkingen van de goede zaak des Vaderlands (*).

De Geldheffing beantwoordt aan de

Deeze herhaalde en ſterk aangedrongene Voorſtellen tot het voldoen aan de gevorderde Geldheffingen hadden op verre na de bedoelde, en gewenschte uitwerking niet,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2226.

niet. By den afloop der Heffing op de Inkomſten ter helft van Wintermaand, en daar die op de Bezittingen met het einde van die Maand, zou afloopen, was het Provintiaal Beſtuur gebleeken, dat op verre na zo veel niet in 's Lands kas geſtort werdt, als zy op zekere gronden hadden moeten veronderſtellen dat deeze Geldheffingen zouden hebben opgebragt, indien de Ingezetenen hunne verſchuldigde aandeelen getrouwlyk betaald hadden: weshalven noodwendig veelen hier in, tot dus verre, in gebreke gebleeven waren; die zich dienſvolgens blootgeſteld hadden aan de bedreigde ſtraffen. Welke ſchuldigen ontdekt zouden worden by het onderzoek in Louwmaand des volgenden Jaars aan te vangen: tot hetwelk de dringendſte redenen hun aanſpoorden. en. BOEK. 1796. verwagting niet.

Zulks gaf aanleiding tot eene nadere Publikatie. Genoegzaame grond was 'er om te veronderſtellen, dat, onder de nalaatigen en gebrekkigen, verſcheide moedwilligen en opzettelyken gevonden werden; tegen de zodanigen zou men, van nu af aan, zonder eenige verſchooning, naar vereisch van zaaken, kunnen te werk gaan; doch het was hun gebleeken, dat veelen, uit hoofde van gewigtige beletzelen, buiten ſtaat geweest waren om, vóór den afloop van den laatstbepaalden betaaltyd, hun verſchuldigd aandeel in 's Lands Kas te ſtorten, terwyl men ook langs verſcheide wegen Verleend uitſtel, en te gemoetkoming aan onmagtigen en onwilligen.

gen de richtige betaaling hadt zoeken te-
gen te werken (*).

Al dit hadt hun bewoogen om de zo-
danigen, die, uit welken hoofde ook, ge-
brekkig geweest waren, door een voeglyk
uitſtel, gelegenheid te geeven, om dit te
verbeteren, en den tyd te verlangen tot
den eerſten van Lentemaand des volgen-
den Jaars, met opheffing voor de als dan
betaalenden van de boeten, waar aan zy
zich anderzins reeds onderhavig gemaakt
hadden. De noodige veranderingen daar
uit, in een ander opzigt, voortvloeiende,
vermeld, en de betaaling ten ſterkſten aan-
gedrongen hebbende, nam het Provintiaal
Beſtuur deeze gelegenheid waar, om ter
kennisſe des Volks van *Holland* te bren-
gen, waar by het toekwam, dat de Ren-
ten der Hoofdſommen, ten behoeve der
Oost-Indiſche Maatſchappye, onder vry-
waaring van *Holland* opgenomen, gedu-
rende dit Jaar, onbetaald gebleeven waren,
ſchoon die betaaling beloofd was (†).
Dit werd door zommigen beſchouwd als
eene daadlyke wanvoldoening aan eene
plegtige verbintenis, en door anderen ge-
bezigd als een grond van ongehoudenheid
of onvermogen om, in de loopende Geld-
heffingen, hun verſchuldigd aandeel op te
brengen. Zy bragten, te hunner veront-
ſchuldiging in, den drang der tydsomſtan-
digheden; en herhaalden, hoe zy die be-
taa-

(*) Tegenwerkingen hier boven bl. 209. vermeld.
(†) Zie hier boven bl. 198.

taalingen en afloſſingen, als een heiligen pligt bleeven beſchouwen, en zich aanhoudend zouden bevlytigen om aan het billyk verlangen hunner Medeburgeren te voldoen: terwyl het hun tot een weezenlyk genoegen zou verſtrekken, indien de maatregelen thans genomen, mede daar toe den weg zouden kunnen baanen (*). CAMBORK. 1796.

Hoe men de belangen der Provintiaale Kaſſe behartigde.

Met vollen regt mogt het Provintiaal Beſtuur van *Holland*, in de menigvuldige voordragten, tot het bekomen van Geld, zich beroepen, op de inagtneeming van de Gewestlyke belangen ten aanziene der Geldmiddelen. Zo hadt hetzelve, by voorbeeld, op eenen aanmaanenden Brieve der Nationaale Vergadering, tot verdere voorbetaalinge van de buitengewoone toelaage voor het *Bataafſche* Krygsvolk in hun Gewest gelegerd, zyne verwondering betuigd, dat dit ſlegts, door hun Gewest alleen, zou moeten worden gedraagen; dat zy, buiten dien, op eene zeer aanmerkelyke Quota aangeſlaagen zynde, zulks voor het Volk van *Holland*, 't welk aan hun het Finantieele Beſtuur over dat Gewest hadt toevertrouwd, in geenen deele zouden kunnen verantwoorden; dat zy, egter, by voorraad, wel uit hunne Kas zouden willen betaalen, mits deeze betaaling ſtrekte in mindering hunner Quota (†).

Bepaalingen tot vaar-

Hadt de Nationaale Vergadering het noodig geoordeeld, eene Publikatie uit te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2732—2744.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 106.

en. BOEK. 1796.

vaardigen, wegens het inleveren van Verzoekschriften; het Gewestlyk Bestuur van *Holland* volgde dien maatregel, en maakte des dezelfde bepaalingen (*). Wy zagen hoe ter Nationaale Vergadering, over de vaststelling van de regelen daar omtrent in agt te neemen, heftige woorden vielen, en de daarstelling niet dan bezwaarlyk doorging (†).

opzigte van de Verzoekschriften.

Daar tegen ingediende Adressen.

Uit *Haarlem* daagde, te deezer gelegenheid, een Adres op, in den naam van een groot aantal Burgeren, verzoekende, dat het genomen besluit, in zo verre, vernietigd mogt worden, dat het aan de Volksvergaderingen of Societeiten, die zy beschouwden als het Bolwerk van *Nederlands* Vryheid, ja de steun der Geconstitueerde Magten, zou vrystaan, hunne Verzoekschriften en Voordragten, ter Vergadering in te zenden, als van het weldenkendst gedeelte des Volks voortkomende; hier door zou de kragt der werkzaamheid, en de Vaderlandsliefde meer en meer, huns oordeels, aangemoedigd, en in het tegenovergestelde geval, dezelve verdoofd worden en ontaarten (§). Denzelfden geest ademde een Adres van Commisarissen uit de Wykvergaderingen, Clubsen en Stemgeregtigde Vergaderingen der Stad *Amsterdam*, aan de voornaamste Steden en Plaatzen van *Holland* verzonden,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1729. bl. 1034.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 330.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1372.

den, en aldaar ter tekeninge voorgelegd (*). Wy vinden niet dat deeze poogingen eenige veranderingen hervoort gebragt hebben. 1796. BOEK. ——

Meermaalen hebben wy niet kunnen nalaaten 't een en ander te vermelden van den algemeen heerſchenden geest des Ampt-bejags, en de onlusten vaak uit het niet voldoen aan denzelven, en andere oorzaaken, herkomſtig. Om den grond van klagten deswegen weg te neemen, vondt het Provintiaal Beſtuur van *Holland* geraaden den Volke eene billyke gerustſtelliing te geeven, aangaande de Gezindheid van alle dezulken, welke met eenige Ampten of Bedieningen bekleed, als byzonder bevoorregte Leden der Maatſchappye konden worden aangemerkt, en by 't zelve geen gegronde reden over te laaten, om de zodanigen billyk verdagt te houden, als of zy, zo niet de pas herſtelde Vryheid heimlyk poogden te ondermynen, of althans eene laakbaare onverſchilligheid voor derzelver behoud aan den dag lagen. 1796. Bepaalingen op de Begeeving van Ampten gemaakt.

De gerustſtelling beſtondt in de Aanſchryving, den vyfden van Grasmaand uitgevaardigd, dat, van dien tyd af aan, en in het vervolg, binnen *Holland*, geene Ampten of Bedieningen, zouden mogen begeeven worden, dan aan Burgers, die in de wettig opgeroepene Wyk- en Grondvergaderingen, hun Stemregt hadden uitgeoefend. Teffens werden de Municipaliteiten Afgevorderde Verklaaring van de Ampt tenaaren.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1379.

CH. BOEK. 1796.

liteiten gelast, om ieder in de haare onderzoek te doen na het gedrag der Amptenaaren ten deezen opzigte gehouden. Als mede dat zy, ten einde niemand, tegen de overtuiging van zyn Geweeten, eene verklaaring van gevoelens af te vorderen, welke met zyn oordeel niet overeenstemde; maar zich tevens ook, aan de andere zyde, gerust te stellen, dat by zodanige door de Maatschappy byzonder bevoorregte Personen, geene vyandige Beginzels tegen de zaak des Vaderlands gekoesterd werden, van alle die Amptenaaren, welke bevonden zouden worden, tot dus verre geene der wettig opgeroepene Grondvergaderingen te hebben bygewoond, zouden vorderen een Belofte in de navolgende woorden begreepen. „ Ik „ beloove onderwerping aan zodanige Re„ geeringsvorm, welke, gegrond op de „ Oppermagt des Volks, thans provisio„ neel bestaat, en in 't vervolg, finaal „ zal worden daargesteld; en nimmer, met „ woorden of daaden, te zullen mede„ werken, ter herstelling van het verme„ tigd Aristocratisch, en Erfstadhouderlyk „ Bestuur." — Voorts werden de Municipaliteiten gelast, om allen, die weigeragtig mogten zyn, in het afleggen deezer Belofte, zonder eenige oogluiking, van hunne Ampten te ontslaan, en dezelve door verdienstlyke en waarlyk Vaderland- en Vryheidlievende Burgers, tot derzelver waarneeming de vereischte bekwaamheden hebbende, en het algemeen vertrouwen hun-

hunner Medeburgeren waardig, te doen en vervullen (*).

De Raad der Gemeente van *Amſterdam* ſtemde hier in ten vollen, benoemde een zestal Burgers, ABRAHAM VEREUL, WILLEM VAN BARNEVELD, GERHARD VAN BLYENBURG, DAVID VAN HEYST, JAN PIETERSSE en ADOLPH BAART om allen, welke in eenige publieke betrekkingen tot die Stad ſtonden, zo Burgerlyke als Militairen, die Verklaaring af te neemen. Dan behieldt de Raad aan zich de nadere raadpleegingen over zodanige voordragten tot uitzonderingen, als deeze Gelastigden, in tyd en wyle, deswegen aan hun zou mogen oordeelen te moeten doen; blyvende intuſschen alle Kerklyke Leeraars, Ouderlingen en Diakenen, ingevolge van eene nadere aanſchryving van het Provintiaal Committé van *Holland*, daar van uitgezonderd tot dat het Provintiaal Beſtuur zich deswegen, nader zou verklaard hebben (†).

Het leedt niet lang of dit Beſtuur gaf, ten deezen opzigte, eene nadere verklaaring en verbreeding, hier op nederkomende, dat alle Kerklyke Leeraars, van allerlei Godsdienſtige Gezindheden, zonder onderſcheid, zo wel als de Schoolleeraaren of Schoolmeesters, het zy dezelve eenige vaste Jaarwedde trokken, en dus als Amptenaars konden aangemerkt worden, of niet, welke bevonden zouden worden, tot

1706. Schikking hier op te *Amſterdam*.

Nadere bepaaling omtrent de Kerkleeraaren.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl. 1356.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1592.

tot dus verre, geen der wettig opgeroepene Grondvergaderingen te hebben bygewoond, mede gehouden zouden weezen de thans voorgeſchreevene Belofte af te leggen; met last om, naa dat dezulken onder hun, welke reeds waren opgeroepen, en in het afleggen zwaarigheid gemaakt hadden, het zy 'er, door de Municipaliteiten reeds eene ſchikking tot opſchorting of afzetting mogt gemaakt zyn of niet, (als zynde door de nadere aanſchryving van het Provintiaal Committé, buiten werking geſteld,) daar toe mede nader zouden worden opgeroepen, en die, welke daar aan weigeragtig zouden mogen zyn, de waarneeming hunner Ampten, van ſtonden aan, te verbieden; en, voor zo verre dezelve, van 's Lands- Stads- of Dorpswege, of uit eenig ander Publiek Fonds, eenig Jaargeld of Voordeelen mogten genieten, daar van aan de Ontvangers of Beſtuurders de noodige aanſchryving te doen; ten einde de zodanigen geene verdere betaaling erlangden, dan tot den dag, op welken zy geweigerd hadden, de gevorderde Belofte af te leggen; als mede om daar van kennis te geeven aan het Committé van Binnenlandſche Correſpondentie, indien zodanigen binnen eenige Municipaliteiten beſtonden; ten einde op der zodanigen gedrag een waakzaam oog te houden.

CX. BOEK. 1796.

Met naame gaven zy, te deezer gelegenheid, te verſtaan, welke Perſoonen uitgezonderd waren van het doen deezer Belofte, als die in dienst der Generaliteit

eens

eenes anderen Gewests, of eener Buitenlandſche Mogenheid waren, de Dykgraaven, Heemraaden, Poldermeesters, voor zo verre de twee eerstgemelden, geene Crimineele Jurisdictie hadden uit te oefenen; als mede de Ouderlingen, Diakenen of Armbezorgers van allerlei Gezindheden, Vroedvrouwen of Mans en Vrouwen, met Actens van Grosſiers, Herbergiers en Bakkers voorzien (*). 1796.

Gelyk alle Eeden en Verklaaringen van deezen Staatkundigen aart, altoos van veel opſpraaks vergezeld gingen en aanleiding gaven tot openlyke blyken van misnoegen (†), zo vertoonde zich zulks, te deezer gelegenheid, op eene uitſteekende wyze. Bereidvaardig betoonden zich verre de meeste *Hollandſche* Kerkleeraaren van allerlei Gezindheden, die ondanks zy wyd in gevoelens wegens het Staatkundige verſchilden, in voorgemelde Verklaaring geene zwaarigheid altoos vonden. Veelen egter zogten, onder bepaalingen, of zinsbehoudingen, die Verklaaring te doen; doch dezelve werden niet toegelaaten, en eene onbewimpelde en gave Verklaaring wel ſtrikt afgevorderd. Dit gaf, op veele plaatzen, aanleiding tot weigering, afzetting en hooggaand misnoegen. Byzonder openbaarde zich zulks, om van andere Steden en Plaatzen niet te ſpreeken, in de

Gevolgen der weigeringe, byzonder te *Amſterdam*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2053.

(†) Wy hebben, by het vermelden eener voorige *Eedvorderinge* daar van voorbeelden opgegeeven. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXI. D. bl. 278 *enz.*

CH. BOEK. 1796.

de talryke Hervormde Gemeente te *Amsterdam*. Niet minder dan vyftien Leeraars dier Gemeente weigerden de Verklaaring af te leggen, en werden daar op terstond van hun Ampt verlaaten. De handelwyze, ten hunnen opzigte gehouden, vondt Voorstanders en Tegenstreevers (*); en hadt het niet weinig moeite in deeze opengevallene plaatzen vervuld te krygen: daar veelen der beroepenen zich huiverig betoonden, de plaatzen te bekleeden van Leeraaren, die niet Kerklyk beoordeeld, veel min veroordeeld en ontslaagen waren. Terwyl het uitbrengen deezer nieuwe Beroepingen, door veelen, te voorbaarig gehouden werd.

Publikatie te *Amsterdam* tegen het houden

Eenigen der dus in *Holland* afgezette Leeraaren, namen Beroepen in andere Gewesten des Staats aan, of buiten 's Lands (†). Anderen bleeven. Dit laatste was het ge-

(*) Veelvuldige Schriften zagen des het licht. Bovenal stak uit aan den eenen kant, een stukje, getyteld, *Iets over de tegenwoordige Vacature of het al of niet aanneemen der beroepene Leeraaren in de Gereformeerde Gemeente te Amsterdam*, en aan den anderen kant de *Brieven van* CHRISTIANUS SINCERUS; eene breede ontvouwing en verdeediging van het gedrag der weigerende Kerkleeraaren behelzende.

(†) Dit laatste was onder anderen het geval van den *Rotterdamschen* Leeraar J. SCHARP. Men zie hoe hy zich deswegen verdeedigt in zyne *Kerklyke Redenvoering, gehouden te Loga in Pruissisch Oost-Friesland* Gedrukt te *Leer* by H. VAN ZWOL, en meer byzonder in diens Leeraars *Kerkelyke Redenvoering ter vyfen twintigste Verjaaring van den vervulden Evangeliedienst in verscheidene Gemeentens.* Te *Rotterdam* 1803. by J. P. VAN GINKEL.

val der meesten in *Amsterdam*. Zommigen hunner vielen in verdenking, of liever zy werden beschuldigd, van een Gedrag, 't welk de aandagt van den Raad der Gemeente dier Stad trok, blykens den aanvang eener Publikatie, waar in dezelve verklaart, „ in ervaaringe gekomen te zyn, dat, binnen *Amsterdam*, „ verscheide *Clandestine Byeenkomsten* en „ *Conventiculen* gehouden werden, onder „ schyn van Godsdienstige Oefeningen; „ doch, naar alle waarschynlykheid, daar „ toe strekkende, om de tegenwoordige „ orde van zaaken te ondermynen, en „ zwakke, ligtgeloovige en onkundige „ Ingezetenen, nadeelige gevoelens in te „ boezemen, en tegen de wettige Geconstitueerde Magten op te zetten, of „ anderzins in derzelver ongunstige gevoelens te versterken; welke Byeenkomsten des te verdagter moesten voorkomen, daar veel al in dezelve het „ woord gevoerd werd, door verscheidene „ der geweezene Kerkleeraaren, welken, „ om het weigeren der Gelofte, van hunne Predikdienst waren ontzet."

CH. BOEK. 1796. van Byeenkomsten, waar in de afgezette Leeraars het woord voerden.

Die geheime Byeenkomsten, waar door, onder schyn van Godsdienstige Oefeningen, de openbaare rust der geheele Maatschappy zou kunnen in gevaar gebragt en aanleiding tot storing der rust zou kunnen gegeeven worden, zo als reeds werklyk hadt plaats gegreepen, oordeelde de Raad, dat gestoord, en tegen dezelve in werking moesten gebragt worden, de Plakaaten, des-

deswegen voorhanden. Het houden en bywoonen daar van werd niet alleen verboden; maar zy, die hunne Huizen, Pakhuizen, Kelders, of eenige andere plaatzen, daar toe verleenden, zulks verboden, onder bedreiging van als Rustverſtoorders beſchouwd, en naar de omſtandigheden geſtraft te zullen worden. —— Inzonderheid geboodt de Raad by deezen wel ſcherplyk aan de ontſlaagene Leeraaren, Krankbezoekers en Catechizeermeesters, om zich van alle Godsdienſtoefeningen, in deeze Geheime of andere Vergaderingen, te onthouden, onder bedreiging van, zonder eenige oogluiking, als Rustverſtoorders geſtraft te zullen worden. Aan den Ontdekker en Bewyzer van een Perſoon of Perſoonen, wierd, uit 's Stads kaſſe, eene Belooning van Duizend Guldens beloofd (*).

Verzagting van het lot der Leden des voorigen Beſtuurs ten aanziene van hunne Perſoonen en Goederen.

Het onderzoek na de gedraagingen der Regeeringsleden, Amptenaaren en Ministers des voormaaligen Beſtuurs hadt veelerlei aanmerkingen ondergaan (†). 't Zelve was, door eene Commisſie zo verſchillend beoordeeld, aangevangen, veranderd, en eindelyk geſtaakt (§). Dan nog hielden ſtand de onderſcheidene drukkende Plakaaten, de Perſoonen en de Goederen dier voormaalige Regeeringsleden betreffende (**). Van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1797. bl. 92.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII D. bl. 118 *vgs.*
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 113-165.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 303-308.

Van het verband, onder 't welke hunne Perſoonen gebragt waren, werden zy thans ontſlaagen, in zo verre, dat zy vry en onverlet, zonder toeſtemming van de Municipaliteit; of de Regeering hunner Woonplaatzen, niet alleen door geheel *Holland*, maar door alle de Plaatzen, binnen het Gemeenebest, mogten reizen. — Het beſlag op de Goederen, zou wel blyven voortduuren; doch, voor zo verre zy des opheffing zouden noodig hebben; ten einde te voldoen in de Belastingen op de Inkomſten en Winſten der Ingezetenen geheeven, zou het hun vryſtaan zich te vervoegen by de Municipaliteiten hunner Woonplaatzen, om, naar vereisch der omſtandigheden, van dit verband ontheeven te worden (*). — Deeze gedeeltlyke ontheffing werd eerlang gevolgd van eene geheele; daar het Provintiaal Beſtuur oordeelde, dat 'er geene genoegzaame reden voorhanden waren om het beſlag langer te doen voortduuren: waarom zy, de regelen van Billykheid en Regtvaardigheid volgende, als het richtſnoer hunner handelingen, 't geheel voor opgeheeven hielden. Dan voegden zy by een en ander deezer ontheffende Publikatiën, dat de Perſoonen, die dezelve betroffen, daar door, noch rechtſtreeks, nog zydelings, ontheeven waren van hunne Verantwoordelykheid, wegens hunne gedraagingen en ver-

CH. BOEK. 1796.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2061. Dezelve was gedagteekend 6 July 1796.

1796.

verrigtingen, gelyk ook hier door geen nadeel werd toegebragt aan eenige Actie van Schadeloosſtelling of Vergoeding, hoedanig zou mogen bevonden worden, ten hunnen laste, den Lande toe te komen (*).

Verzoek eener Amnestie voor eenige Patriotten.

Uit naam van de *Bataafſche* Clubs, eenige Burgerwyken, en Vaderlandſche Gezelſchappen hadt het Provintiaal Beſtuur van *Holland* een Voorſtel ontvangen, betrekkelyk eene Amnestie. In handen van den Hove van *Holland* en *Zeeland* gefteld zynde, bragten Voorzitter en Raaden eenen raadſlag uit, dat het oogmerk der Verzoekeren niet was om al het voorgevallene, zedert de Omwenteling van MDCCXCV, door eene Algemeene Kwytſchelding, aan de Vergetelheid op te offeren; maar bepaaldlyk, om door dezelve, zodanige Perſoonen, welken, uit een zogenaamd overgedreeven Patriotisme, door wanorde, weerwraak en geweld, de over het geheel zo zagtmoedig daargeſtelde Omwenteling ontluisterd en bezwalkt hadden, van alle Straffen, en Crimineele Vervolgingen, te ontheffen.

Op welk eengrond door het Hof van *Holland* en *Zeeland* afgeſlaagen.

Ten aanziene van dit Voorſtel merkte het Hof op, dat het eene herhaaling was van veelvuldige verzoeken om Verzagting of Kwytſchelding, door de byzondere Perſoonen, daar in betrokken, van tyd tot tyd, gedaan, en gedeeltlyk afgeweezen; doch omtrent zommige van ſtrafverzagting ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2514. onder dagtekening van 1 October des gemelden Jaars.

gevolgd, welke eenigen hunner reeds ondergaan hadden; en dat het tegen de gewoone orde en geschikte behandeling van zaaken aanliep, iets, 't geen naa ryp overleg was afgedaan, op nieuws in overweeging te neemen, en de daar op genomene byzondere Besluiten, door een algemeen Besluit, weder te vernietigen. Dit maakte alles onvast, en bragt daarenboven eene groote ongelykheid voort, tusschen de reeds gestraften, en de zodanigen, die soortgelyke Misdaaden bedreeven en soortgelyke Straffen verdiend, doch niet ontvangen hadden. CLX. BOEK. 1796.

De Buitensporigheden en Wanbedryven, omtrent welke de Ontheffing van Straffen werd voorgesteld, strekten, in derzelver waar daglicht beschouwd, tot omkeering van alle goede Orde, tot vertreeding der Wetten, tot verstooring der openbaare Rust, tot schennis der Regten van den Mensch en Burger, en waren dus, ten allen tyde, en uit eigen aart, niet voor Kwytschelding vatbaar. Om dien betreffende onderzoek te doen, en de schuldigen, naar eisch, te straffen, was de Publicatie der Provisioneele Representanten van *Holland* in Slachtmaand des voorleden Jaars ingericht. Het zou dus eene verregaande zwakheid in het Bestuur kenmerken, en beneden de waardigheid der Vergadering des Provintiaalen Bestuurs weezen, een zo nadruklyk gegeeven last, door eene Amnestie, in te trekken, althans buiten werking te stellen. Het was

niets anders dan de veiligheid van Perſoonen en Goederen in gevaar te brengen, de daar by afgekeurde daaden, als 't ware, goed te keuren, en de verſtoorders der openbaare Rust tot nieuwe ſpoorloosheden aan te moedigen. Men zou daar door de verkeerde en ſchandvolle voetſtappen des Beſtuurs van de Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII drukken, en zich ſchuldig maaken aan eene hoogstgewraakte Kwytſchelding.

Het getal der Schuldigen was zo groot niet, dat de Maatſchappy, door derzelver Straffe, nadeel zou lyden; maar bepaalde zich, in evenredigheid van *Hollands* bevolking, tot zeer weinigen. —— De warme en verregaande Vaderlandsliefde, welke men aanvoerde, als om Verſchooning pleitende, kon niet toegekend worden aan of ingeroepen door Lieden, die, niet geduurende de vervoerende drift der Omwentelinge; maar lang daar naa, en in kalmer tyden, zich aan Geweldpleegingen hadden ſchuldig gemaakt. —— De betrekkingen van Egtgenoot en Bloedverwantſchap, aangevoerd als om verſchooning pleitende, deeze moesten veel eer teugels zyn om de menſchen van Misdaaden te rug te houden.

Hadt men, in het Voorſtel aangevoerd, dat de Straffen dier Misdaadigeren *tot Vercieringen Triumph der Oranjelieden zou dienen*, het kwam den Hove voor, dat deezen in tegendeel, de werkzaamheid der Juſtitie ziende, en hoe dezelve haaren

ren loop hadt, en de misdaaden der geenen, die zich *Patriotten* noemden, naar de wet, straften, zich zouden moeren schaamen over de straffloosheid voorheen aan hunnen Aanhang vergund, dat de boozen onder hun, uit vreeze voor gelyke regtvaardige Straffen, zodanige euveldaaden zouden schuwen, terwyl de deugdzaame onder onze Landgenooten, ondervindende dat het tegenwoordig Bestuur alle mogelyke middelen aanwendde om aan een ieder de toegezegde rust en veiligheid van Persoonen en Bezittingen te verzekeren, juist daar door zouden gewonnen worden, en dit medewerken tot herstel van de zo lang en vuurig gewenschte Eendragt. — Ingevolge van dit Advys, werd dit Voorstel van de hand geweezen (*). CH. BOEK. 1796.

Omtrent den tyd deezer weigeringe, scheen het geschaapen, dat het getal der geenen, die zich voor Patriotten uitgaven, en ontheffing van Straffe voor zich hoogst noodig zouden hebben, zeer zou toeneemen. In *Amsterdam*, 't geen gezegd mogt worden, by den aanvang der Omwentelinge, een voorbeeld gegeeven te hebben van bedaardheid; doch naderhand, een en andermaal, tooneelen van bystere oproerigheid opleeverde (†), werd 'er wederom een opgeschooven, 't welk de Verhaal van een Oproer te *Amsterdam*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1559—1564. Dit stuk was van 12 Mey 1796.

(†) Wy wyzen hier terugge tot onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 17 *enz.* als mede bl. 46 *enz.*

tilleristen beſchouwd als beledigend voor hun geheele Lichaam, baarde eene verbroedering tusſchen de ſchuldigen en onſchuldigen, zo dat zy, ten dage van de bevolene opbrenging der wapenen, ten getale van ruim twee honderd, genoegzaam zonder Officieren, van het *Furie* na den *Dam* toogen, en met uitgetrokken Sabels, zich daar in orde ſchaarden. Dit geſchiedde zonder tegenſtand, ſchoon 'er elders vyf Schutter Compagnien in de wapenen waren, en 'er twee Compagnien, nevens veertig Ruiters, zich voor het Stadhuis bevonden, en de Commandant last hadt om alle zamenſchoolingen, zelfs met geweld, te weeren.

Het intrekken dier Publikatie verzogt. Woelingen te dier gelegenheid.

De Raad, daar toe beſchreeven, vergaderde 's avonds, ten zeven uuren. Welhaast verzogt eene Bezending uit de Kanonniers, het intrekken der Publikatie. Hier toe kon de Raad, naa veele en heftige woordwisſelingen, niet verſtaan. Intusſchen gaf de Raad aan den Commandant last, om, ondersteund door twee Raadsleden, de Kanonniers aan te maanen tot het voldoen aan de Publikatie, en af te trekken, of hun anders allen, door de Ruitery, en de Gewapende Schutters, te omcingelen en de wapens af te neemen. — Zulks te volvoeren eischte tyd, en deeze ontdekte, dat de in de wapenen ſtaande Burgery weigerig was om aan den last des Raads te voldoen; dat een gedeelte zelfs, met de hoeden op de punten hunner Bajonetten, onder het geroep *Leve de Ka-*

Kanonniers! overliepen, en zich by deezen schaarden. De overigen, hoe gezind om den Raad getrouw te blyven, oordeelden het volvoeren des gegeeven bevels onmogelyk. Hoogst bezwaarlyk zou die ontwapening, daar Burger tegen Burger gewapend was, zonder het vergieten van Burgerbloed, hebben kunnen volbragt worden: of het, by een tydiger toetasten, zonder dit gevaar, zou hebben kunnen geschieden, laaten wy onbeslist.

CH. BOEK. 1796.

Grootlyks verlegen vondt zich de Raad by den aannaderenden nagt. Te midden van hunne veelvuldige beraadslaagingen, verscheenen vier Gecommitteerden uit de *Bataafsche* Clubs, en vernieuwden het oude verzoek, welks niet volbrenging, tot genoegen deezer lieden, zo veel ongenoegens baarde, naamelyk de Afzetting der *Oranje* Amptenaaren.

Eisch tot het ontzetten der *Oranje* Amptenaaren.

Eenige Officieren der Kanonniers, met den Raad in onderhandeling getreeden zynde, meende men een middel van verzoening gevonden te hebben. De Kanonniers zouden hun Geweer aan de deur van de Raadkamer afleggen, en, by een bepaald getal van tien of twintig, binnen gelaaten, het volgende onderschryven: „ Wy Ondergetekenden, verklaaren, dat „ wy de oproerige en rustverstoorende „ daaden, die op den dag van den achtsten Mey, en in den daar op volgenden nagt, zo in als buiten deeze Stad, „ door *veele* Artilleristen zyn aangericht, „ afkeuren — dat wy, noch direct, noch

Voorgestelde Verklaaring.

„ indirect, daar aan eenig deel hebben
„ gehad; *terwyl* of alzo wy het voor een
„ van onze eerſte Burgerpligten houden,
„ om ons aan alle over ons Geconſtitueer-
„ de Magten te onderwerpen, en ver-
„ pligt zyn, uit al ons vermogen, by te
„ ſtaan." —— Zy die deeze Verklaaring getekend hadden, zoudén, by het uitgaan, hun Geweer te rug ontvangen, en als weder herſteld aangemerkt worden.

Vrugteloos, en het Oproer groeit 'er tegen aan.

Schoon reeds vier Officieren deeze tekening gedaan hadden, in het byzyn eeniger Kanonnieren, bleeven zommige Artilleristen, daar toe binnen gelaaten, naa veel over- en wederſpraaks, zulks volſtandig weigeren, en bleek die maatregel vrugtloos te zullen afloopen. De dreigende ſtorm groeide daar tegen aan. De misnoegde hoop, dien ſtap misſchien voor eene zwakheid aanziende, verliet den *Dam*, toog, zonder eenigen tegenſtand te ontmoeten, na het Huis der Gemeente, met den uitgetoogen Sabel in de vuist, opende met geweld, de deur der Raadzaale, en drong 'er binnen. De Raadsleden, tusſchen de dertig en veertig daar vergaderd, hielden, hoe zeer ontroerd over dit indringen, hunne zitplaatzen. Als woedende menſchen zwaaiden de ingedrongenen hun zydgeweer, ſloegen 'er mede op den grond, op de tafels, onder het ſchrikkelykſt getier van vloeken en ſchelden, alles met zulk eene bysterzinnigheid en geraas, dat men, eenigen tyd lang niets onderſcheiden kon verſtaan. Onder elkander woelende en ver-

verder en verder doordringende, omringden zy, met de Sabels dreigende, de Raadsleden; de Voorzitter VEREUL was inzonderheid het voorwerp, waar op één hunner het gemunt hadt, en zou hy een Sabelhouw ontvangen hebben, indien een der Kanonniers dien slag niet hadt afgeweerd.

De Raad was dus onbeschut en onbeschermd gelaaten door de Gewapende Burgery, die den optocht na het Stadhuis geheel onverschillig, ondanks de gegeevene bevelen, hadt aangezien. Derzelve stondt het woedend geweld ten doele, en liet, in dien onbeschutten toestand, den duslang betoonden moed en standvastigheid vaaren, willigde de eischen in, dat drie gevangen Cavalleristen, twee opgebragte Kanonniers, en één Clubist in het Rapshuis zittende, losgelaaten; dat de *Oranje* Amptenaaren zouden afgezet, en de meergedagte Publikatie zou verscheurd worden. — De Procureur der Gemeente M. C. VAN HALL, met twee Leden der Justitie, in dien bysteren nagt, op het Stadhuis gekomen, door den Voorzitter gevraagd om de slaaking dier Gevangenen, weigerden zulks eenpaarig, op grond, dat de Justitie gehandhaafd wordende, uit naam van den Volke van *Holland*, geen Procureur der Gemeente, noch Lyfstraflyke Regtbank, de magt hadt, aan zulk een bevel eener plaatslyke Regeering te gehoorzaamen. Zy bleeven by die weigering volharden, schoon een der Leden

Vorderingen ingewilligd, onder tegenverklaaring van de Justitie.

van die Commissie de daadlyke uitwerkzels van de Volkswoede ondervondt, en men den Burger VAN HALL, openlyk in de Raadzaal met plundering dreigde; het voorts aan den Raad overlaatende, hoe in dit hachlyk tydstip, ten besten van het algemeen, en ter voorkoming van verdere onheilen, te handelen. Van dit hun bedryf gaven de Procureur der Gemeente en de Leden door het Committé van Justitie in dit geval benoemd, berigt aan het Provintiaal Bestuur van *Holland*, om hun gedrag te verdeedigen. Dan, op last des Raads werden de vermelde Gevangenen geslaakt, en de bedoelde Afkondiging verscheurd.

Bekendmaking aan het Provintiaal Bestuur.

Het Provintiaal Bestuur van *Holland* van dit alles verstendigd, hoorde zulks met gevoelige deelneeming en afgryzen. De Voorzitter betuigde zich te vleijen, dat hetzelve een zo kragtig besluit zou neemen als kon dienen om de geschondene Orde, en het vertrapte Regt des Volks van *Holland*, te herstellen.

Bezending onder Krygsgeleide na *Amsterdam* afgevaardigd.

Op bekomene toestemming van de Voorzitter der Nationaale Vergadering, eene plaats toen bekleed door den *Amsterdamschen* Burger BICKER, om gebruik te mogen maaken van een gedeelte der *Haagsche* Bezetting, vaardigde het eene Bezending van zeven Leden af na *Amsterdam*, vergezeld van een talryk gewapend Geleide, met last, om des noods, met den gewapenden arm, de rustverstoornis in *Amstels veste* te dempen, en de goede orde

te

R. Vinkeles ad viv. del. et sculp.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
R, LENOX
N FOUNDATION

te doen herleeven. Voor deeze werd, om 'er meer luisters aan by te zetten, in aller yl, een byzonder Costuum vervaardigd. Men verzuimde niet den Afgezant der *Fransche* Republiek NOËL van het voorgevallene te *Amsterdam* te onderrigten, die des zyne Meesters verslag deedt. Eene Bezending werd na den Generaal BEURNONVILLE afgevaardigd, om diens medehulp, en het gebruik van *Fransch* Krygsvolk, te verzoeken. CH. BOEK. 1796.

Krygsvolk na *Amsterdam* gezonden.

De benoemde Commisie des Provintiaalen Bestuurs, bestaande uit de Burgers M. TEMMINCK, ADS. HARTEVELD, R. VAN DEN BOSCH, D. VAN AKEN *Hendz.*, J. DE JONG VAN HEEDIKHUIZEN, C. J. VAN BRAKEL en C. VAN FORREST, toog, met eenig Krygsvolk op weg. Te *Haarlem*, den twaalfden van Bloeimaand, gekomen, gaf zy last aan 't zelve om 's anderen daags, 's morgens vroeg, na *Amsterdam* te trekken, de poort open vindende, binnen te rukken, en post te houden op het *Haarlemmer Plein*; doch dat de Bevelhebber DURY, de poorten geslooten zynde, of eenigen wederstand ontmoetende, terstond, zonder eenig geweld met geweld te keeren, moest te rug trekken, na eene plaats, waar zy zich veilig zouden oordeelen.

Bezending uit *Amsterdam* aan die Commisie.

Wanneer dit Krygsvolk, 's morgens vroeg, zich op weg hadt begeeven, verscheen, by de *Haagsche* Commisie, eene Bezending uit *Amstelsraad*, bestaande in de Raadsleden SCHIMMELPENNINCK en

ZIEL-

1796. ZIELKENS, als mede de Burgers J. WYKMAN, J. N. REDELINGHUIS, en vier Artilleristen. Zy toonden hun lastbrief, en gaven, by monde van den Burger ZIELKENS, te verstaan, hoe de Burgery van *Amsterdam* het benoemen eener Commissie door het Provintiaal Bestuur, tot herstel der ruste in die Stad, vernomen en teffens verstaen hadt, dat die Commissie, door een aanzienlyke Militaire Magt, zou vergezeld weezen; dat die tyding groote aandoening verwekt en de Burgery zich verpligt gevonden hadt, om zich, des noods, tegen het inrukken van vreemd Krygsvolk te verzetten; dat zy thans konden verzekeren, dat de Stad in rust was; dat de Daaders van alle die gepleegde euveldaaden een waar beronw gevoelden; dat zy de Commissie zeer gaarne ongewapend binnen de Stadsmuuren zouden ontvangen, en verzekerde van veiligheid voor hunne Persoonen: waarom zy aandrongen op het terugroepen, of het doen halte houden, van het Krygsvolk derwaards op weg; dat daarenboven de Poorten geslooten, de Bruggen opgehaald waren, en alles in de Stad op de been was; dat *Amsterdam*, wilde men de zaak op dien voet voortzetten, in een bloedbad zou veranderen. Verlangde de Commissie van het Provintiaal Bestuur ongewapend in *Amsterdam* te komen, zy zouden dezelve, door een Detachement, laaten afhaalen, en binnen de Stad doen geleiden.

Vol-

Volſtrekt weigerde de Commisſie aan deeze voorſlagen gehoor te geeven. 'Er op geraadpleegd hebbende, gaf dezelve zulks, met de volſte verzekering, te verſtaan. De Burger SCHIMMELPENNINCK nam hier op het woord, zeggende, niet te kunnen gelooven, dat het Provintiaal Beſtuur, met den dood van duizenden, gediend zou zyn, dat het Krygsvolk niet in de Stad zou komen: weshalven hy, om het opſchorten van het Beſluit verzogt; als mede om het terugontbod des Krygsvolks, en het zenden eener Commisſie na *'s Haage*, om verandering in het beſluit te bewerken. — Even min ingangs vondt dit bedaarde voorſtel. De Commisſie verzekerde, dat zy nimmer van haar last zou of kon afgaan, volkomen overtuigd, dat de braave en weldenkende Burgery van *Amſterdam* haar, met verlangen, te gemoet zag, en alleen de Bewerkers en Hoofden van het gepleegd Oproer voor haare komst vreesden; dat van de Commisſie niet kon gevergd worden, zich, zonder *Escorte*, in de Stad te begeeven: terwyl dezelve zich nimmer veilig zou kunnen rekenen tusſchen de Bajonetten dier geenen, die, met de Sabel in de vuist, ter Raadzaal hunner Regeeringe, waren ingedrongen, en aldaar de verregaandſte geweldenaryen hadden gepleegd, en zich ſchuldig gemaakt aan Eedſchennis, en daar door de kragt en klem der Regeeringe geheel hadden verbrooken, zo dat men zeggen mogt dat 'er geen Regee-

CH. BORK. 1796. De voorſlagen geweigerd.

geering meer plaats hadt; zich beroepende op het zeggen van den Burger ZIELKENS, dat de Poorten van *Amsterdam* thans geslooten waren, en de Regeering dezelve niet kon doen openen.

BOEKJE 1796.

Vergeefsch drongen SCHIMMELPENNINCK en ZIELKENS beiden aan, dat de Raad, by herhaaling, verklaard hadt, niet weder, als Raaden, te zullen werkzaam weezen, indien zy door de Bajonetten van Gewapende Gardes meest beschermd worden, en dat, zo dra, en tot dat einde, Gewapende Magt in de Stad kwam, zy hunne Posten zouden nederleggen. —— Zy konden de Verklaaring, door die Burgers gedaan, niet als zodanig aanneemen, vóór dat de Commissie den Raad in de gelegenheid zou gesteld zien om dit als een uitwerkzel van eene vrye raadpleeging te kunnen erkennen.

Voortzetting van de Reis der Commissie na *Amsterdam*.

In deeze tegenkanting vondt de Commissie zich versterkt, door de bekomene tyding, dat de vooruitgezondene Krygsbende, de Poorten geopend gevonden en geen wederstand ontmoet hebbende, de Stad was ingetrokken. Daar op liet dezelve de overige Krygsbende uit *Haarlem* rukken en tot *Sloterdyk* trekken. Zy begaf zich op reis na *Amsterdam*. Dan een Officier der *Hollandsche Huszaren* onderrigtte de op weg zynde Commissie, dat de geheele *Amsterdamsche* Burgery in de wapenen stondt, vast beslooten hebbende, om, wanneer de Commissie, met Krygsmagt, binnen de Stad kwam, zich met ge-

geweld daar tegen te zullen verzetten; dat 'er uit den Raad Afgevaardigden na *Halfweg* gezonden waren, om aldaar met de Commissie een mondgesprek te houden.

Te gemelder plaatze trof de Commissie de twee Raadsleden E. L'ESPINASSE, J. D. DE VRIES, en de Burgers S. BOS, VERKERK, DOORNBOSCH, SMIT, CRAMERUS en C. PAPE aan. Op deezer berigt, dat het vertrouwen des Volks van *Amsterdam* op hunne Regeering reeds ten vollen hersteld; dat de Commandant der Burgerye DE WILDE gevat en de Burger CRUYS in diens plaats aangesteld was, en dat de Burgery weder op nieuw den Eed van getrouwheid hadt afgelegd, oordeelde de Commissie, dat de staat der zaaken veel veranderd en zodanig geworden was, dat zy eenige maatiging in het besluit, dien morgen genomen, konden maaken. Waar op zy voorstelden, dat het Krygsvolk, thans binnen de Stad zynde, daar zou toeven, tot nader last, onder bevel der Commissie, meester van de *Haarlemmer Poort* blyven, en dezelve bezet houden. — Dat, in zulk een geval, het overig Krygsvolk niet ter Stad zou inrukken; maar in de ommestreeken gelegerd en verzorgd worden; en dat de Commissie, by haare intreede in de Stad, zich zou laaten geleiden door de Hufaaren, zich thans reeds in de Stad bevindende.

Voluit gaven de *Amsterdamsche* Afgevaardigden hier op te kennen, niet te durven verzekeren, dat de Commissie, in

1795.

Eene tweede Commissie uit de Stad. Onderhandeling daar mede.

in het volvoeren van haaren last, den noodigen byſtand zou ontvangen - vooral niet, wanneer zulks, binnen twee of drie dagen moest geſchieden. Ten aandrange hier van 'er byvoegende, dat de Gewapende Burgermagt geheel onder de wapenen was, en zy, voor de veiligheid der Commisſie, wanneer dezelve gewapend ter Stad inkwam, niet kon inſtaan. Zy mogten ook niet verbergen, dat de Raad zich met plegtigen Eede hadt verbonden, om, wanneer 'er eenig Krygsvolk in de Stad mogt trekken, zy allen hunne Posten zouden nederleggen. Welk alles by hun genoegzaame reden opleverde, om in de voorſtellen der Commisſie, zo als dezelve lagen, niet te treeden.

Verdragspunten tot verwyl.

In deezen ſtand der dingen kwam de Commisſie, uit aanmerking, dat haare Verſchyning te *Amſterdam*, zonder eenig gewapend Geleide, *immers wilde zy aan haar last voldoen*, van geen het minſte nut zou zyn; tot deeze uitſtellende Verdragspunten. — Het Krygsvolk, te deezer gelegenheid, in de Stad gekomen, zou daar uit trekken, en in de nabyheid zich legeren; dat de *Haarlemmer Poort* bezet zou worden door Burgers en Krygsvolk; ten einde de gemeenſchap door dezelve vry en onverlet bleeve. — Desgelyks zou het Krygsvolk, reeds in de nabyheid van *Amſterdam*, zich daar omſtreeks legeren, en van het noodige uit de Stad verzorgd worden. Hier op zou de Commisſie van het Provintiaal Beſtuur na *Haarlem*

lem trekken, uit haar midden eene Bezending aan het Provintiaal Bestuur van *Holland* afvaardigen, tot kennisgeeving, en het ontvangen van nader last. De Raad en het Committé van Justitie in de Stad, zou van tyd tot tyd, verslag zenden van de gesteldheid der zaaken. De Leden van den Raad, die aan het Provintiaal Bestuur een verhaal van het gebeurde hadden gedaan, zouden zich weder ter Vergadering vervoegen met berigt van den tegenwoordigen staat der zaaken.

CH. BORK. 1796.

Berigtgeevingen uit de Stad.

Veelvuldig waren de Berigtgeevingen der Commissie aan het Provintiaal Bestuur, veelvuldig de Briefwisselingen tusschen de Commissie en het Stadsbestuur. 't Zelve gaf, onder andere, berigt van het by aanhoudenheid stil blyven in de Stad; van de hoop op volduuring; doch teffens, dat zy daarom niet konden verzekeren, dat de klem van een voldoend Gezag, welke aan elke Geconstitueerde Magt zo zeker behoorde, weder in deszelfs handen was. Alleen hadt het zich moeten bepaalen tot het neemen van zodanige maatregelen, die welligt, op eene geheel ongezogte wyze, eene oogenbliklyke herstelling zouden veroorzaaken. De hoop hier toe groeide staag aan; doch het Stadsbestuur vondt zich in de onmogelykheid om des opening te geeven aan de Commissie. Geweldig waren deeze maatregelen niet; doch zy zouden zeker onmiddelyk werken. Dan het aanrukken van meerder Krygsvolks hieldt hetzelve, in den tegen-

en. BOEK. 1796.

woordigen ſtand der dingen, voor nadeelig, zo niet hoogſt gevaarlyk. — De Procureur der Gemeente en het Committé van Juſtitie tradt in dezelfde verwylende maatregelen, en gaf des kundſchap aan de Commisſie, met betuiging van hoop op eenen gunſtigen uitſlag.

Zy voldoen der Commisſie niet.

Zo weinig voldeeden deeze kennisgeevingen aan de Commisſie, dat dezelve den Raad der Gemeente wel ſtellig deedt weeten, om zich, voor eerst, en tot haare nadere aanſchryving, in geene hoegenaamde maatregelen in te laaten, die het oogmerk haarer Zendinge zouden kunnen verydelen, de zaaken buiten haar geheel brengen, en waar door het Regt van *Holland*, met betrekking tot al het voorgevallene, zedert het begin der maand Mey, eenigermaate zou kunnen worden verkort; maar van alle voorſlagen, daar toe ſtrekkende, vóóraf aan de Commisſie kennis geeven. Wel uitdruklyk verklaarende, al het reeds ten dien einde verrigte, of 't geen verder mogt beſtaan worden, tegen dit hun oogmerk, voor van geene waarde altoos te houden.

Wederſchryven van *Amſtelsraad.*

Nevens de kennisgeeving van de ſtandhoudende rust in de Stad liet het Stadsbeſtuur, by opeenvolgende Brieven, weeten, het verſchynen van eene en andere Bezending uit de Kanonniers, met een Adres, door een groot aantal getekend. Zy gewaagden van een Adres door de Clubisten ontworpen; van de werkzaamheid der Burger-compagnien, om iets van dien

dien aan den Raad aan te bieden. Een Brief der Commisie, welke de verondersteling scheen in te sluiten, dat het Stadsbestuur, door den drang der omstandigheden, zou kunnen gebragt worden tot zodanige stappen, waar door het Regt des Volks van *Holland*, op eenigerlei wyze, zou kunnen worden verkort, ging men, op eenen manlyken toon, te keer: Zich op hun gehouden gedrag, en de gesteltenis dier groote Koopstad, beroepende, die zo veel mogelyk bewaard moest blyven voor schokken, welke, hoe veilig men ook van vooren mogt berekenen van derzelver uitslag te zyn, toch altoos van de doodlykste gevolgen voor den Koophandel van de Stad waren geweest: daar dusdanige schokken, met eene tiendubbele kragt na buiten werkten, en eenen steeds aangroeijenden nadeeligen invloed verspreidden. OM. BOER. 1795

De Raad der Gemeente hadt intusschen verslag bekomen, dat de Generaal en Chef BEURNONVILLE Voetvolk en Husaaren na *Amsterdam* zou schikken. Hier moeten wy met een enkel woord vermelden, dat het Provintiaal Bestuur van *Holland*, van den staat der zaaken, door eene bezending, en den *Fransschen* Gezant NOËL en den Generaal BEURNONVILLE verwittigd, en van deeze beiden, toezegging van bystand in deezen bekomen hadt. 't Gevolg was, dat welhaast *Fransche* Krygsbenden binnen *Amsterdam* rukten. De Commisie, des verstendigd, vervorderde, *Fransch* Krygsvolk trekt in *Amsterdam*.

CH. BOEK. 1796.

zonder eenig gewapend geleide, den haar opgedraagen last, daar zy, met alle ſtaatlykheid ontvangen, met den Raad zodanige maatregelen beraamden, als zy, tot verzekering van de rust voegzaamst en kragtdaadigst oordeelde.

Publicatie van de Stads Repreſentanten.

Eene Publikatie, den zes en twintigſten van Bloeimaand afgekondigd, ſtrekte ten betoon, dat de Raad der Gemeente het wettig gezag hernomen hadt; als mede welke maatregelen zy zouden volgen in 't behandelen zo der door hun onſchuldig gekeurde, als ſtrafwaardig geoordeelde Burgers.

Proclamatie van het Provintiaal Beſtuur.

Dit werd gevolgd door eene Proclamatie der Gecommitteerden van het Provintiaal Beſtuur van *Holland* aan de Burgery van *Amſterdam*. Om onderſcheidene reden verdient dit geheele ſtuk hier plaats te vinden. „ Het aanzienlyk en magtig „ *Amſterdam*, die ſchoone paarel aan *Nederlands* Kroon, die ſteun van 's Lands „ Welvaard, Vermogen en Vryheid, heeft „ binnen zyne muuren, noodlottige gebeurtenisſen gezien, die zynen roem „ bevlekken, de pylers van zynen welvaard hebben doen ſchudden, en het „ hart van den waaren Vaderlander van „ weedom doen krimpen.

„ Eerbied voor het Gezag, ontzag voor „ de Wet, bedaarde zugt voor het algemeen Belang, en ondergeſchiktheid aan „ het oordeel en beleid van een verlichten Raad, door het Volk verkooren, „ en met de magt des Volks bekleed, „ heb-

„ hebben plaats gemaakt voor het toom- CH.
„ loos hollen van ziedende driften, van BOEK.
„ heiligſchendend oproer en raazende ——
„ muitzugt. Binnen deeze muuren van 1796.
„ het achtſte Wereldwonder, is het Hei-
„ ligdom der Wet handdaadig aangeval-
„ len, en de Majeſteit des Volks open-
„ lyk en geweldig geſchonden, de Wet
„ verkragt en het Regt veragt geworden.
„ Baldaadigen overweldigden den Zetel
„ der Wetgeeving, daar Burgertrouw en
„ Burgermoed ſcheenen te faalen; en de
„ overweldigde arm der Geregtigheid zeeg,
„ ontzenuwd en moedloos, met een ge-
„ brooken Zwaard op het geſchonden
„ Wetboek neder.

„ *Amſtels* Burgers! erkent aan dit ake-
„ lig tafereel, door nagttoortzen verlicht,
„ de gevaaren van uwen toeſtand! Uwe
„ Raaden en Regters aan de woede ont-
„ komen, bragten raadloos en met bee-
„ vende lippen, dien kommerlyken toe-
„ ſtand in den Vaderlyken Schoot der
„ Hoogstgeconſtitueerde Magt van *Hol-*
„ *land*. Zy kwamen dien, met gegronde
„ en bittere klagten, vertrouwlyk ſchet-
„ zen, en lieten aan haar de middelen
„ over om 's Lands belang in *Amſterdam*
„ te redden.

„ Die Vergadering, verbaasd en ont-
„ zet, en gloeiende van verontwaardiging,
„ bloosde van ſchaamte over de bedree-
„ vene ſpoorloosheden, voor de eer van
„ den Patriottiſchen Naam. Handhaaffter
„ van Wet en Regt, gevoelde zy al het

„ gewigt van haaren Pligt. Zy beloofde herſtel en beſcherming, beſloot en werkte. Zy benoemde ons uit haar midden, om haare bevelen uit te voeren; en wy, getrouw aan de verpligting, ons, door het Volk van *Holland*, in onze benoeming opgedragen, en by onzen gedaanen Eed erkend en beloofd, mogten ons aan deezen hoogſt onaangenaamen, ja gevaarlyken last, niet onttrekken.

„ De Vergadering voorzag in onze veiligheid, door ons de middelen in handen te ſtellen, welke haare bevelen kragt konden geeven: met het gezag des ganſchen Volks bekleed, vermogten wy onze Perſoonen aan geene beledigingen bloottellen, waar door de Oppermagt des Volks zou geſchonden zyn geworden. Neen; wy konden ons niet waagen te midden in het Oproer! Hoe zouden wy zonder beſcherming verſcheenen zyn in eene Regeeringlooze Stad, daar de Wet gehoond en zonder beſcherming gebleeven was! Burgers! beantwoordt dit zelve. Wy kwamen, ja omſtuwd met eene Gewapende Magt, en onze Voorhoeden waren reeds binnen uwe poorten, niet met den wensch van Dwingelanden om Medeburgers te onderdrukken; maar om de Wet te doen ſpreeken, en onverlaaten te doen bukken voor den algemeenen wil. Uwe verbystering ſtelde U buiten ſtaat, om dit onderſcheid te gevoelen;

„ len; de Opſtand binnen uwe muuren, CL.
„ bleef in kragt, en uwe overmande Raad BOEK.
„ zondt bezendingen om ons den optocht
„ te doen ſtaaken; hunne kragtigſte be- 1796.
„ weegredenen waren de ſterkſte bewy-
„ zen van eene nieuwe ſchuld, en een
„ (zo recht verdagt) voorgeeven van her-
„ ſtelde gezag; maar zy ſchilderden ons
„ met ontzettende trekken het onberaa-
„ den opzet van een gewelddaadigen te-
„ genſtand, die yſelykheden ten gevolge
„ kon hebben.

„ Voorſtanders van de Eene en On-
„ verdeelbaare Republiek erkenden dan
„ niet eens de werklyke Eenheid van *Hol-*
„ *land*; in eene enkele Gemeente zou
„ tegenſtand geboden zyn aan de Troe-
„ pes van het geheele *Bataafſche* Volk!
„ Men waagde het, deeze onderneeming
„ te rangſchikken by die van eenen WIL-
„ LEM DEN II. en van eenen FERDINAND
„ VAN BRUNSWYK.

„ Misleide Burgers! is dit uwe Ver-
„ lichting, wat zal dan uwe Vryheid zyn?
„ Waandet gy uwe Vryheid te verdee-
„ digen, door Misdaadigen te beſchermen?

„ Genoeg, wy deinsden terug op het
„ enkel denkbeeld van onſchuldig, van
„ verbysterd Burgerbloed te doen ſtroo-
„ men; en daar geen gevaar ons konde
„ keeren, werden wy door uw belang
„ ontwapend. Wy mogten, wy wilden
„ U op deezen toets niet ſtellen, die de
„ nagedagtenis deezer gebeurtenis in de
„ geſchiedenisſen zou gebrandmerkt en

„ mogelyk uwe welvaard den hartader af-
„ geſtooken hebben.

„ Ziet daar Burgers! genoeg om ons
„ gedrag te beoordeelen, en U te doen
„ gevoelen, wat gy van ons te wagten
„ hebt. Wy komen nu, ongewapend U
„ onzen Last volbrengen onder de *toe-*
„ *vallige beveiliging* van eene Onzydige
„ Magt, die de rust en orde verzekert;
„ wy komen uwe Wetgeeving herſtellen
„ in haare Eer en Gezag, het Regt in
„ werking brengen, en uwe Rust voor
„ het vervolg verzekeren. En, zo wy
„ ons in het onderzoek van het gebeurde
„ mengen, zal het zyn, om te zeker-
„ der de Wet tegen den Verleider te
„ wenden en de misleide werktuigen te
„ ſpaaren.

„ *Amſtels* Burgers! keert dan weder on-
„ der de Wet, beſchermt, als voorheen,
„ het Publiek gezag, en bedaart de gis-
„ ting der gemoederen. Laat rust, orde
„ en veiligheid onder U heerſchen, als
„ weleer. Laaten deezen uwen Vryheids-
„ boom omringen, op dat onder zyne
„ ſchaduw, welvaart en vermogen tot U
„ wederkeeren, en de bezorgde Vreem-
„ deling, gerust op de ſoliditeit van uwe
„ Beurs, en op de zekerheid van uwe
„ Bank, gewaarborgd door *Hollandſche*
„ Trouw, niet aarzele zyne ſchatten in
„ uwen ſchoot te blyven ſtorten. Zo
„ gaat het den Koopman en ook den Ar-
„ beidzaamen wel! En, zo gy moedig
„ de wapenen aangrypt, zo zy het dan

„ ter

„ ter verdeediging van Vaderland en Vry- en.
„ heid, en tot handhaaving der Wet; en BOER.
„ *Amſterdam* is als weleer, het Cieraad ——
„ van *Nederland*, het Pronkjuweel der 1796.
„ Steden (*)."

Het kon niet uitblyven of eene Gebeurtenis van dien aart moest ter Nationaale Vergadering op eene byzondere wyze werken, en daar ſtoffe tot veel beraadſlaagens en teffens van veel geſchils, verſchaffen. Niet weinig liep 'er zamen om het een te vermeerderen en het ander tot eene ontzettende hoogte op te voeren. De menigte van byzonderheden verpligt ons, by de voornaamſte, alleen ſtaan te blyven. Wat der ter Nat. Vergaderingvoorviel.

De Burger J. B. BICKER bekleedde, by voortduurende ongeſteldheid des Voorzitters D. C. DE LEEUW, het Voorzitterſchap. Hy gaf der Vergadering berigt, in den verloopen nagt, tuſſchen den elfden en twaalfden van Bloeimaand, op aanzoek van het Provintiaal Beſtuur van *Holland*, wegens de hooggaande oproerigheden in *Amſterdam*, vryheid gegeeven te hebben, dat hetzelve twee Esquadrons Ruitery van de *'s Gravenhaagſche* Bezetting derwaards mogt doen aanrukken. Welk verzoek hy vermeend hadt, volgens het Reglement der Nationaale Vergadering, niet te mogen weigeren. BICKER geeft berigt dat hy een gedeelte der Bezetting na *Amſterdam* hadt laten uittrekken.

VALC-

(*) In de opgave van dit geheele Voorval zyn wy meest gevolgd, de des byeenverzamelde Stukken in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1595—1654.

EN. BOEK. 1796.

VALCKENAER bragt, op 't gevraagd en bekomen woord, in 't midden. Dat het Krygsvolk, in *'s Gravenhaage* gelegerd, onder de *onmiddelyke* Order van de Nationaale Vergadering ſtondt, en geen gedeelte daar van, zonder haare voorkennis, mogt worden uitgezonden. Dat de Voorzitter *alleen* daar toe niet geregtigd was, en deswegen de Vergadering hadt moeten byeenroepen. —— Hy vondt een Medeſtander in den Burger VREEDE, die het gedrag des Voorzitters daar in niet alleen berisplyk vondt; doch ook, in het, op eigen gezag, beſlisſchen om Krygsvolk in *Burgergeſchillen* te gebruiken, zonder de Vergadering by een te roepen, waar toe tyds genoeg geweest was. Aan de Vergadering toch was het geheel Bewind over de Krygsmagt opgedraagen. Op deeze gronden wilde hy het gedrag des Voorzitters niet alleen afgekeurd; maar ook dat het uitgezonde Krygsvolk, als geen voldoende bevelen hebbende, onmiddelyk zou aangezegd worden niet verder voort te trekken, dat die bevelen terſtond aan het Committé te Lande zouden gegeeven worden, de Leden perſoonlyk verantwoordlyk ſtellende voor het daadlyk uitvoeren.

VALCKENAER en VREEDE kanten zich tegen dit verzenden des Krygsvolks.

Voor- en tegen ſpraak, byzonder van KANTELAAR.

Eenige Leden ondersteunden dit gevoelen, ſchoon anderen zich op een ſoortgelyk geval, beriepen ten tyde van het Voorzitterſchap van den Burger VAN DE KASTEELE, bewoerde men, dat de eene misſlag den anderen niet kon goedmaaken.

Naa

Naa nog een aantal aanmerkingen op het gedrag des Voorzitters, waar tegen hy zich verdeedigde door het beroepen op het LXXVIII. Art. des Reglements, inhoudende dat de Provintiaale Regeeringen, in geval van Oproer, beschikking konden maaken over het Krygsvolk zich in den omtrek van hun Grondgebied bevindende, vondt hy een Verdeediger in den Burger KANTELAAR, die wilde dat men BICKERS gehouden gedrag *volkomen goedkeurde*. Oordeelde men, dat de magt des tydlyken Voorzitters, in dit opzigt, nader diende beperkt te worden, over die zaak hadt men dan raadpleegingen, van deeze zaak geheel afgescheiden, aan te leggen. Hier in vondt hy veele medestanders, en een sterken steun in den Representant SCHIMMELPENNINCK, en die wederom byval van andere Leden. eis BOEK 1796.

VALCKENAER verhief zyne stem op nieuw, om te beweeren, dat al het aangevoerde toegestemd zynde, het nog de vraag bleef of de Krygsbezetting uit den *Haage*, buiten voorkennis van de Vergadering, mogt uitrukken? 't Geen hy meende, op goede gronden, te kunnen tegenspreeken. Hier toe voerde hy aan, het belang, 't geen de Vergadering hadt om in geene andere handen, dan die der geheele Vergadering, de magt om die Krygsbezetting te verminderen, af te staan. Die magt kon by den Voorzitter niet huisvesten; althans hem niet toegekend worden, zonder zeer bedenkly- VALCKENAERS nadere aandrang.

en, BOEK. 1796.

lyke uitzonderingen. Het geval was ook niet van dien aart, dat eenige weinige oogenblikken vertraagings, door het byeenroepen der Vergaderinge veroorzaakt, de zaak zou verbrod hebben. Waar toe, vroeg hy, die voortvaarenheid? Immers hoe dringender de nood was, hoe ſpoediger ook de Nationaale Vergadering, daar toe zou hebben kunnen, willen en behooren te beſluiten. Hadt het Provintiaal Beſtuur daar na niet willen wagten, dan hadt het zich van ander Krygsvolk, in niet wyd van *Amſterdam* liggende Steden, kunnen bedienen, of ook van *Fransch* Krygsvolk, niet ten bevele van de Nationaale Vergaderinge ſtaande. Zo zeer als iemand wilde hy de buitenſpoorigheden geſtraft en de agtbaarheid der aangeſtelde Magten gehandhaafd hebben; doch twyfelde zeer of het zich bedienen van Bajonetten hier *het eerst* in aanmerking hadt behooren te komen. Dit was altoos een uiterſt middel, waar toe men, in eene Republikeinſche Regeering, niet dan in den hoogſten nood, en naa vrugtloos alle andere middelen beproefd te hebben, moest beſluiten. —— Deeze voorgedraagen hebbende, betuigde hy zyne huiverigheid over het het gebruik van Krygsvolk, *tot herſtel der Rust.*

Voor en tegenſtanders van den Voorzitter.

Terwyl TEDING VAN BERKHOUT en NIEUHOFF het gedrag des Voorzitters goedkeurden, hoorde men de wederſpraak uit den mond van MIDDERICH en anderen. — Eenigen betraden een middenweg;

zy

zy wilden een onverwyld Beſluit genomen hebben ter verhoeding, dat zodanig iets, zonder voorkennis van de Nationaale Vergadering, weder gebeurde. — In CASTROP, in HAHN vondt de Voorzitter, ſchoon op eene verſchillende wyze, voorſpraaken. SCHIMMELPENNINCK liet zich op nieuw in den ſmaak als voorheen hooren. VREEDE drong zyn tegengeſteld gevoelen aan, en werd door VONCK onderſteund: terwyl anderen deeze en geene zyde koozen. CXI. BOEK. 1796.

Als deeze onderhandelingen, niet zonder wederzydſche ſcherpheid, geëindigd waren, vatte de Voorzitter het woord, zeggende, „ Ik heb, met zeer veel gelaatenheid en kalmte, alle de discusſien, ten mynen aanziene, aangehoord. „ Ik behoef my niet te verdeedigen, of „ te verklaaren, dat myn oogmerk niet „ is geweest, om Burgerbloed te vergieten; dit ſtrydt tegen myn bekend character, en de aandrift van het bloed „ myner Vryheidminnende Voorvaderen, „ dat door myne aderen vloeit. Ik had „ gemeend van het voorgevallene alleen „ kennis aan deeze Vergadering te moeten geeven; doch de onderſcheidene „ discusſien noopen my, om te eiſchen, „ dat de Vergadering zich cordaat, ten „ aanziene van myn gehouden gedrag, „ prononceere. Dit alleen zal ik hier „ nog byvoegen, dat myn geweeten gerust is, en my niets verwyt!" — Naa deeze verklaaring roept hy de Leden ter hoofd- Beſluiting des Voorzitters. Zyn gedrag door de Meerderheid goedgekeurd.

en BOEK. hoofdelyke ſtemming op. Negen en zestig ſtemmen keurden het gehouden gedrag des Voorzitters goed, zeven en twintig 't zelve af (*).

1796.

Een Brief van eenige *Amſterdamſche* Ingezetenen buiten beraadſlaaging geſteld.

Een Brief van eenige *Amſterdamſche* Ingezetenen, ter Nationaale Vergadering gezonden, gaf te verſtaan, dat zy der Vergaderinge een getrouw verſlag zouden geeven van de aanleidende oorzaaken tot de onaangenaame gebeurtenisſen daar ter Stede voorgevallen. Voornaamlyk ſchreef men dezelve toe aan de zagtheid omtrent eenen VAN DE SPIEGEL en anderen; aan zekere uitdrukkingen door den Repreſentant VONCK, ten opzigte van eenige Leden des Beſtuurs gebezigd. Zy hielden de maatregels door het Provintiaal Beſtuur van *Holland* genomen, als voorbaarig, en van zodanig een aart, dat ze billyk oorzaak zouden hebben kunnen geeven om Burgerbloed, binnen *Amſtels* muuren, te doen ſtorten: dat zy hun Raad zouden beſchermen, en dat deeze, noch zy, immer zouden gedoogen, dat 'er Krygsvolk binnen rukte. — De Voorzitter SCHIMMELPENNINCK wees het, zyns oordeels, verkeerde in deezen Brieve begreepen, aan, ſtelde voor dat de Vergadering deswegen haar ongenoegen zou betuigen en den Brief buiten raadpleeging houden. Overeenkomſtig hier mede viel het beſluit (†). Voor-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 470—483.
(†) Dit viel voor op den 19 Mey. *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 530.

Voorbygaande was dit schryven. Van eenen anderen aart de Brief des Opper-Generaals der Noordlyke Armee BEURNONVILLE, by welken hy berigt gaf van het aanvaarden des Bevelhebberschaps over de Nationaale *Bataafsche* Armée, en verzekering, dat hy de hem toevertrouwde post, naar eisch zou waarneemen. Dan, in dien eigenaartigen Brieve, gaf hy te verstaan, een Bataillon Infantery en een Esquadron Huisaaren uit *Utrecht* na *Amsterdam* te hebben doen trekken, waar van hy aan den Raad der Gemeente hadt kennis gegeeven, met verzoek om het benoodigde voor dezelve in gereedheid te brengen. Voorts in bedenking geevende, of het niet noodig zou zyn, voor die Stad een tydlyken Commandant te benoemen op denzelfden voet als die van *Breda* en *Gernichem* (*).

Veel stofs van beraadslaaging leeverde het vermelde wegens 't na *Amsterdam* gezonden Krygsvolk op. De gemoederen, naamelyks bedaard van het voorgevallene ter zaake van de derwaards, op verzoek des Provintiaalen Bestuurs, getrokkene Krygsmagt, werden, op nieuw, in vlam gezet. ANINCK wenschte te weeten wie den Generaal BEURNONVILLE daar toe verzogt hadt, en verklaarde niet begreepen te hebben, dat deeze, uit hoofde van de hem opgedrongen post, daar toe gemag-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 558. De Brief was uit *Utrecht* den 19 Mey gedagtekend.

CH. BOEK. 1796. Brief des Generaal BEURNONVILLE.

Aanmerkingen op het daar in vermelde, wegens het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam*. Voor- en tegenspraak.

de. BOEK. 1796.

magtigd was. Dit voorſtel vondt byval. BOSCH ging verder en vorderde, dat, by beſluit der Vergaderinge, de Generaal BERNONVILLE zou gelast worden, om het Krygsvolk van *Amſterdam* te doen terugtrekken; en dat die bevelen onmiddelyk derwaards zouden worden afgevaardigd. — Eenigen beweerden, met den Voorzitter SCHIMMELPENNINCK, dat die Generaal, volgens de gemaakte Capitulatie, het regt hadt om Krygsvolk te leggen, waar hy zulks mogt goedvinden, en gevolglyk ook in *Amſterdam*. Veel over- en wederſpraak viel 'er, wegens de uitgeſtrektheid dier magt, en het byzonder geval, 't geen zich thans opdeedt.

Heftige behandeling van dit ſtuk. VALCKENAER laat zich byzonder hooren.

Op het voldaan verzoek, dat 's Generaals Brief uit het *Fransch* in 't *Hollandsch* mogt voorgeleezen worden, hervatte men de raadpleegingen, die zommigen hadden willen ſtaaken, met meer vuurs. Inzonderheid liet VALCKENAER zich hooren. Hy hief aan. „ Niettegenſtaande het ver„ nis het welk men goedgevonden heeft „ op de Advyſen van zommige Leden te „ werpen; die zich, op den merkwaar„ digen twaalfden Mey, hebben geuit, „ toen de groote Meerderheid deezer Ver„ gaderinge het gedrag van den toenmaa„ ligen Preſident heeft goedgekeurd, zo „ vind ik my verpligt, om, in eene zaak „ van een zo groot Nationaal belang, „ als deeze is, op nieuw myne ſtem te „ verheffen; daar uwe beſliſſing in dee„ zen, naar myn inzien, de inſtandhou-

„ ding

„ ding of de val van onze Nationaale
„ Vryheid afhangt." — Opgehaald heb- 1795.
bende wat men van *Amſterdam* wist, ten ——
aanziene van het weigeren om *Hollandſch* 1796.
Krygsvolk, in dit tydſtip, te ontvangen;
en hoe, in deezen toedragt van zaaken,
de Generaal BEURNONVILLE tuſſchenbei-
den kwam met berigt van het afgezonden
Krygsvolk, en het voorſtel om een Mili-
tair *Franſch Commandant*, te dier Stede, aan
te ſtellen, voer hy voort; „ Wie zal nu
„ willen ontkennen, dat deeze demarche
„ van den Generaal BEURNONVILLE, in
„ een onmiddelyk verband ſtaat met het
„ voorig gebeurde? Wie ziet niet, dat,
„ daar men 't niet waagen durft, om,
„ ondanks den Raad en Burgery, *Hol-*
„ *landſch* Guarniſoen in *Amſterdam* te
„ brengen, men nu den Generaal BEUR-
„ NONVILLE bewoogen heeft, om *Fran-*
„ *ſche* Troepen derwaards te zenden?
„ Indien dit doorgaat, Burgers Repre-
„ ſentanten! dan weet ik niet waar in
„ onze *Vryheid* beſtaat, en wat wy te den-
„ ken hebben van onze *Nationaale Onaf-*
„ *hangelykheid!* Voorzeker, ja, ik heb
„ medegeſtemd en geyverd om het Op-
„ perbevel over de *Franſche* en *Bataaf-*
„ *ſche* Legermagt aan den dapperen BEUR-
„ NONVILLE te doen opdraagen; maar,
„ zo zeer als ik dien Bevelhebber, gaarne
„ de meeste magt tegen den *Gemeenen*
„ *Vyand* wenſchte gegeeven te zien, zo
„ weinig heb ik ooit begreepen, (en nie-
„ mand uwer, Burgers Repreſentanten!

BOEK. 1796.

„ heeft kunnen willen,) aan dien Gene-
„ raal, of aan iemand ter wereld, de
„ magt te geeven, om, buiten onze or-
„ der, of zonder requisitie van het Pro-
„ vintiaal Bestuur, Guarnisoen in het *hart*
„ *van het Land*, in onze *Binnensteden* te
„ brengen, en die Steden te stellen onder
„ *Fransche* Militaire Commandanten."

Naa in 't breede uitgewyd te hebben over de onderhandelingen met *Frankryk*, in den voorleden Zomer, en het geslooten Verdrag, beweert hy, dat *Amsterdam* niet in de termen kon vallen om met Krygsvolk bezet te worden; althans niet in den tegenwoordigen toedragt van zaaken, zo als dezelve werd opgegeeven. Eene gebeurtenis van die natuur mogten de Representanten des Volks niet met een onverschillig oog, als hun niet raakende, aanzien, of enkel voor Berigtgeeving houden. „ De goede trouw," vaart hy voort
„ van den edelen BEURNONVILLE moge
„ verkloekt zyn! Hy zelve is te lang
„ het slagtoffer van onderdrukking en ver-
„ raad geweest, dan dat hy daarom niet
„ des te heftiger alle onderdrukking zou
„ verfoeijen! — Ik doe openlyk hulde
„ aan zyne braafheid; maar dat wy ons
„ haasten om hem te desabuseeren. —
„ Dat wy hem afvraagen, of hy, uit
„ zich zelven, dan wel op het verzoek
„ van iemand anders, te werk gaat? —
„ Dat wy nadere informatien by het Pro-
„ vintiaal Bestuur inwinnen. — Einde-
„ lyk, dat wy alles doen om Eendragt on-
„ der

„ der de Patriotten te bevorderen, en die ter wederzyden, zo het schynt verhitte gemoederen in kalmte herstellen. Maar niet door *Militaire* Vertooning; dit kan, dit mag ik van Ulieden niet vermoeden.

CIE BOER. 1796.

„ Ik herhaal het, Burgers Representanten! Ik heb veel te groote gedagten van de edelmoedigheid van den Generaal BEURNONVILLE, dat ik niet zeker zou stellen, dat hy gaarne aan onze begeerte zal voldoen. Ik meen te wel te kennen uwe zorge voor 's Volks Vryheid, dan dat ik een oogenblik zou durven veronderstellen, dat Gylieden zoudt willen of mogen berusten in deeze thans aan ons medegedeelde maatregelen.

„ Hoe! zou de naagedagtenis van WILLEM DEN II. gevloekt zyn, daar hy, *op order der Staaten Generaal*, 's Lands Krygsvolk tegen *Amsterdam* aanvoerde, en ten gevolge van zyne bedreiging, eenige braave en wettige Regenten dier Stad, waar onder de Gebroeders BICKER, van het kussen bonsde, en kort daar op, met algemeene veragting overlaaden, in het graf daalde. — Zou diens nagedagtenis *om die daad* gevloekt zyn, en zou deeze Vergadering van Volks Representanten van *Nederland*, in deeze zo verlichte dagen, daar men door de *Franschen* zelve geleerd heeft de *Burgerlyke Vryheid* op edeler prys te waardeeren, diergelyke gebeurtentssen vernieuwd zien? —— Ik ten minste ver-

en. BOEK. 1796.

„ klaare, voor het oog van het geheele „ Volk, dat ik daar in nooit zal toeſtem„ men; dat de Nationaale Waardigheid, „ Vryheid en Onafhanglykheid my voor„ komen daar door in de waagſchaal ge„ ſtéld te worden; en dat ik my onſchuldig „ houde voor alle de ſchroomlyke gevol„ gen, die daar uit kunnen voortvloeijen!"

VERSTER en NIEUHOFFpleiten voor 's Generaals gedrag.

VERSTER betuigde zyne verwondering, hoe de Vergadering, die zints korten tyd, het Bevelhebberſchap aan de Generaal BEURNONVILLE hadt opgedraagen, nu reeds kwaade vermoedens van hem ſcheen te koesteren, en vreesde dat hy zyne magt zou te buiten gaan. — NIEUHOFF verklaarde reden te hebben om van de eerlykheid, braafheid en opgeklaarde kunde van den Generaal BEURNONVILLE alles goeds te denken; te hoopen en te wenſchen, dat deeze ſtap de rust en orde te *Amſterdam* ten vollen zou bevestigen, of reeds, gelyk men zegt, bevestigd zynde, bewaaren, en door geene onaangename, zorglyke, veel min bloedige gevolgen, verydeld worden. — Gevolgen, die, zyns oordeels, niet voor rekening van iemand deezer Vergadering kwamen. Hy ſtemde met de Leden, die den Brief deels voor kennisgeeving wilden aangemerkt, en deels aan het Committé te Lande verzonden hebben.

NUHOUT VAN DER VEEN's ſterke taal.

Met moeite hadt zich duslang de Repreſentant NUHOUT VAN DER VEEN bedwongen. Hy barst uit, en voert deeze taal. „ Ik moet bekennen, Burgers Re-

„ pre-

„ preſentanten! dat my het bloed in de aderen kookt, wanneer ik onzen rampzaligen toeſtand beſchouwe, welke eerder naar *Slaaverny* dan *Vryheid* gelykt, en het groot gevoel hier van belet my veel te zeggen. 1796.

„ Was ik verwonderd en verontwaardigd, Burgers Repreſentanten! toen ik vernam, dat 'er Troepes uit deeze Reſidentie na *Amſterdam* marcheerden, op toeſtemming alleen van den Preſident deezer Vergadering. Ik ben veel meer verwonderd en ontroerd, nu te moeten hooren, dat de Generaal BEURNONVILLE, naauwlyks by ons aangeſteld, zich zo verre verheft, (en laat ik rond ſpreeken, zo als het een Republikein en een Repreſentant des Volks betaamt,) en zyne gezwoore trouwe aan deeze Vergadering ſchynt te vergeeten, dat hy, tegen den wil van den Raad der Gemeente, en der Burgery van *Amſterdam*, op eigen gezag, derwaards Troepen zendt, en GOD weet met welk een oogmerk, misſchien alleen om, onder ſchyn van eigendunkelyke noodzaaklykheid, of convenientie, het regt van den Raad en der Burgeren te verdrukken. Indien dit, (zo wy alles wat in *Amſterdam*, zedert eenige dagen, is voorgevallen, in aanmerkinge neemen,) niet naar een Colluſie ſchynt te zweemen; indien dit alles, in een vry Land, kan doorgaan; indien de Regten der Burgeren van Militaire Magten, en van

CII. BOEK. 1796.

„ eenen *Fransche* Generaal moeten de-
„ pendeeren, dan, Burgers Repreſentan-
„ ten! ken ik geene Volks Vryheid meer,
„ dan is zy een harsſenſchim. Om kort
„ te zyn, Burgers Repreſentanten! ik ge-
„ voel te zeer myne hevige aandoening,
„ over dusdanige voorvallen, welke elken
„ *Nederlander* moeten doen beeven, dan
„ dat ik hier meer zou byvoegen.

„ Ik eisch dan, dat de marsch der
„ *Fransche* Troepen na *Amſterdam*, met
„ allen ſpoed, geſtuit en de reden daar
„ van onderzogt, dat de Generaal BEUR-
„ NONVILLE over zyn gedrag onderhou-
„ den, en daar naa door ons zodanig ge-
„ decreteerd worde, als wy, tot heil van
„ *Amſtels* Raad en braave Burgery, raad-
„ zaam zullen oordeelen. — Dit vor-
„ dert onze pligt, Burgers Repreſentan-
„ ten! willen wy, als waardige Vertegen-
„ woordigers, voor des Volks geluk waa-
„ ken, allen geweldigen handel tegen-
„ gaan, en onze daaden met goedkeu-
„ ring bevestigd zien. — Eindelyk ver-
„ klaar ik onverantwoordelyk te willen
„ zyn voor alle gevolgen, welke uit het
„ zenden van Troepes na *Amſterdam*,
„ zonder onze voorkennis of toeſtem-
„ ming, zouden kunnen voortvloeijen,
„ op dat ik niet deele in den vloek, wel-
„ ken het Volk over allen, die hier in
„ geſtemd, of het niet tegengegaan heb-
„ ben, zal uitſpreeken."

Beſluit op den

Onderſteuners van dit gevoelen vondt NUHOUT VAN DER VEEN in REYNST,

QUES-

QUESNEL en anderen; doch, wanneer de Voorzitter, ten aanziene van den Brieve des Generaals hoofdlyke Ontvraage deede, bleek dat één en vyftig tegen drie en veertig ſtemmen, de twee eerſte gedeeltens des ſchryvens van BEURNONVILLE voor kennisgeeving wilden aangenomen, en het laatſte, het Commandantſchap in de Stad *Amſterdam*, aan het Committé te Lande gezonden hebben, om des te berigten (*).

en. BOER. 1796. Brieve des Generaals genomen.

Eerlang bragt dit Committé, als zyn raadſlag, hier op uit, dat het aanſtellen eens Commandants te *Amſterdam*, zo ter oorzaake van de Finantieele omſtandigheden, als om dat *Amſterdam* voor geen vaste Guarniſoenplaats geſchikt was, onnoodig moest gerekend worden. Overeenkomſtig daar mede viel het onverwyld beſluit (†).

Het aanſtellen eens Commandants te *Amſterdam* geweerd.

Een voordragt om ter Vergaderinge vastgaande berigten, wegens de geſteldheid der zaaken te *Amſterdam*, in te winnen, vondt geen opgang: dewyl veelen oordeelden, dat dit ter Nationaale Vergadering niet behoorde (§). Dan, ter volgende Byeenkomst, bragt een Brief des Generaals BEURNONVILLE, de Vergadering in de onvermydelyke noodzaakelykheid, zich althans te bemoeijen met diens Zending van Krygsvolk na die Stad.

Brief van BEURNONVILLE aan de Nat. Vergadering met berigt van het na *Amſterdam* gezonden Krygsvolk.

Het

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 538 *enz.*
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 597.
(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 545.

en. Het daar in vermelde, tot deeze Verga-
BOEK. dering betrekkelyk, kwam hier op neder,
——— dat hy, by het opgedraagen Bevelhebber-
1796. ſchap over de Nationaale Armée, geoor-
deeld hadt, het plan voor den aanſtaan-
den Veldtocht in werking te moeten bren-
gen. Als een gevolg van dit plan moes-
ten verſcheide punten binnen 's-lands be-
zet worden; dit hadt het doen trekken
van Voetvolk en Huſſaaren na *Amſterdam*
veroorzaakt. Zulks hadt, by den Raad
dier Stad, als ook ter Nationaale Vergade-
ring, eenige zwaarigheden ontmoet; doch
hy hoopte, dat de laatſtgemelde van de
noodzaaklykheid der gemaakte ſchikkingen
zodanig overtuigd en voldaan zou wee-
zen, als die van *Amſterdam*, in eenen
Brieve, hem verzekerd hadden. Hy beriep
zich op het affchrift van denzelven.

Handelingen over deezen Brief. Dit Affchrift werd niet gevonden. Men nam de toevlugt tot de afdrukken in het Dagblad der Municipaliteit van *Amſterdam*, en wilden eenigen den Brief aan de Vergadering voor Berigtgeeving aangenomen, en van het gemis des byvoegzels, ſlegts met een woord, melding gemaakt hebben. Anderen beweerden, dat de Brief, zonder het ſtuk, waar op men zich beriep, van geene beduidenis was. Zommigen ſcheen de Brief zelve vol geheimzinnige uitdrukkingen en voorbehoudingen te weezen, en zy verzekerden, daar door, geene geruſtſtelling altoos bekomen te hebben. — Naa het gevallen beſluit, om deezen Brief buiten de Notulen te houden,

den, kwam, onder het behandelen van andere zaaken, het Affchrift, 't geen men vergeeten hadt by den anderen Brief te doen, ter tafel, en wilde de Voorzitter dit voor kennisgeeving aangenomen hebben. Zulks ontmoette tegenſpraak, en vordering om des nader te raadpleegen; te meer, daar een der Leden, die reeds van het geheimzinnige en duistere geſprooken hadt, nu met den vinger iets daar van aanwees. Men poogde hem zulks te ontleggen, en de zaak, zo als dezelve was, te laaten berusten; doch dit vondt kragtigen wederſtand. De zaak bleef onafgedaan (*).

1796.

Inmiddels kwam 'er een Verzoekſchrift uit *Amſterdam*, dat door de Nationaale Vergadering de noodige bevelen mogten gegeeven worden tot bevryding der Stad van *Fransch* Guarniſoen, en den Generaal BEURNONVILLE aangeſchreeven, om aan het Krygsvolk derwaards op weg, last tot terugtrekken toe te ſchikken, of, zo 't zelve reeds ter Stad was ingerukt, het weder uittrekken te bevelen. Dit verzoek werd ondersteund door Verzoekſchriften uit *Leyden*, van *Haarlem*, *Delft*, *'s Grayenhaage*, *Schiedam* en *Rotterdam*. Tegen het gebruiken van Krygsvolk in Burgergeſchillen werden desgelyks Vertoogen ingezonden (†).

Verzoekſchriften uit *Amſterdam* en andere Steden, tegen het gebruik des Krygsvolks in Burgergeſchillen.

Eer

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 564 *enz.*

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 582. Deeze Stukken waren op een ſterken toon geſtemd; men zie by voorbeeld dat van *Haarlem* in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1579.

BOEK. 1796.

NUHOUT VAN DER VEEN brengt een Brief van den Generaal aan het Prov. Beſtuur te voorſchyn.

Eer men, wegens deeze Verzoekſchriften, beraadſlaagde, vingen de onderhandelingen aan over den Brief van den Generaal BEURNONVILLE. De Repreſentant NUHOUT VAN DER VEEN, dien wy, hier boven, met zo veel vuurs, hoorden ſpreeken, verdubbelde dat vuur, by den aanhef, uitboezemende; „De waarheid blyft „ onveranderlyk dezelfde. Hoe zeer het „ floers van bedrog haaren ſchitterenden „ glans en majeſtueuſe ſtandvastigheid, „ voor eenige oogenblikken, ſchynt te „ bedekken, zy verheft zich egter, op „ haaren tyd, met des te meerder groot„ heid, naar maate men getragt heeft „ haar op eene ſchandelyke wyze, te ver„ drukken. — Nimmer was de Cabaal, „ zelfs eener eigenbaatzoekende Factie, „ in ſtaat, onder welk maaker zy haare „ helſche aanſlagen ook tragtede te ver„ bergen, den waaren Voorſtander van „ het verheeven Volksgeluk, wiens hart „ door het edel vuur der Vryheid en „ Volksliefde wordt opgewekt, voor één „ oogenblik, te doen wankelen. Zyne „ eeuwig vaste gronden gaven hem, ten „ allen tyde, eenen moed, die eindelyk, „ door taay geduld, en onwankelbaare „ ſtandvastigheid, geſterkt, alle de vere„ nigde magten der geheele wereld uit„ daagde, met hun ten ſtryde ging, en „ overwon. Zo denkt de waare Vriend „ des Volks, zo denkt ieder *Nederlander*, „ wiens hart welgeplaatst is, en die zyne „ waarde gevoelt. Zo denkt myn hart, „ Burgers Repreſentanten!"

Op

Op dien grond hieldt hy voor herhaald, 't geen hy, by eene voorige gelegenheid, wegens het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam*, en op den Brief des Generaals BRUNONVILLE gezegd hadt. Alleen wilde hy de Vergadering uit de dooling helpen van de gedagten als of het zenden van Krygsvolk na die vermaarde Koopstad alleen tot het Plan van Defensie en het vereenigen van de Armée, (volgens den ter Nationaale Vergadering voorgeleezen Brieve,) zou strekken. De inhoud van een Brief, dien eigen dag, aan het Provintiaal Bestuur van *Holland* gezonden, diende om elk van het tegendeel te overtuigen. Onder anderen las men 'er in, met zo veele woorden. „ Ik „ houde my essentieel bezig met de rust „ van *Amsterdam*. Binnen weinige dagen „ zal ik 'er *Fransch* Guarnisoen in hebben, en dan zullen uwe Commissarissen zich, met zekerheid, daar na toe „ kunnen begeeven. —— Ik neem op „ my persoonlyk, indien het noodig is, „ hun daar in te brengen." —— Hy dagt dat de braafheid diens Generaals scheen verkloekt te zyn door eene Party, die hy met de zwartste trekken afmaalt, en wilde onverwylde maatregels te werk gesteld hebben om deeze zaak naauwkeurig te onderzoeken, en het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam* te beletten. 1796. EN. BOEK.

Sterke Medestanders vondt hy in de Representanten PLOOS VAN AMSTEL, VREEDE, QUESNEL, BOSCH, ANINCK en VALCKE- Voor- en tegenstanders. Besluit

CH. BOEK. 1796.

KENAER, die in 't breede het woord voerden. — By het ophaalen van het voorgevallene te *Amsterdam* vermeldde van VAN HOORN, dat de Raad dier Stad, aan het Provintiaal Beſtuur des kennis hadt gegeeven, met eenigen uit hetzelve door eene Commiſſie gehandeld, en ook met dien Generaal BEURNONVILLE briefwiſſeling, gehouden. Hy betuigde zyn genoegen over de laatſte ſchikkingen met dien Generaal gemaakt. Doch wegens dit alles hadt de Raad, aan de Nationaale Vergadering, geen voordragt gedaan, en behoorde dezelve, zyns oordeels, die zaak niet verder in overweeging te neemen. Hier toe diende ook een Vertoog van VAN HAMELSVELD en BOELAARD, die ſterk ter verdeediging van den Generaal ſprak. Dan anderen wilden denzelven reden afgevraagd hebben. HAHN en CASTROP yverden om alles voor Bekendmaaking aan te neemen. En was dit het eindelyk Beſluit by hoofdlyke ſtemming van vyf en vyftig tegen negen en veertig (*).

by hoofdlyke ſtemming om het voor bekendmaaking aan te neemen.

Op het voorſtel des Voorzitters om de Verzoekſchriften, tot dit geval betreklyk, ingediend, aan het Provintiaal Beſtuur van *Holland*, om berigt te zenden, wilde TEDING VAN BERKHOUT dezelve buiten overweeging laaten. Bovenal wraakte hy het Adres uit *Haarlem*: dewyl het laatſte gedeelte, als 't ware, een Dankadres inhieldt voor de Leden der Vergadering, die

De Verzoekſchriften aan het Prov. Beſtuur verzonden.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 589—506.

die met de Inleeveraaren in een zelfde gevoelen ſtonden (*). Dit deedt NUHOUT VAN DER VEEN hem te gemoet voeren; „ De Burger ſchynt de Volksſtem zo te „ willen ſmooren, dat hy direct een Galg „ wil oprichten!" QUESNEL oordeelde dat men daadlyk aan het verzoek moest vol-

(*) Dit gewraakte ſlot was in deeze bewoordingen begreepen. „ Het ſchynt ons tevens toe, (zy „ hadden naamlyk zagtere middelen aangeraaden,) „ dat, over 't algemeen, de Geconſtitueerde Magten ſpoedig genoeg gereed zyn, alle ſoorten van „ beweegingen, die ſteeds, en vooral in den beginne, verknogt zyn aan eenen Democratiſchen „ Regeeringsvorm, voor Oproer te verklaaren; en „ ook, blykens verſcheide wenken, zo veel mogelyk, het opkomen der Burgeryen, in derzelver Wyk- en Grondvergaderingen, tragten te „ vermyden. — Hier zouden wy eindigen, konden „ wy, by deeze gelegenheid, nalaaten die edelaartige Mannen, welken zich in uwen kring bevinden, en met ons het gebruik van den Militairen Arm tegen de Gewapende Burgermagt kloekmoedig hebben afgekeurd, uit den grond onzer „ Zielen toe te juichen, over hunne braave poogingen, ter voorkoming van bloedſtorting tusſchen Militairen en Burgers, en het afwenden „ van eenen Burgeroorlog, die misſchien onze „ laatſte kragten verteeren zou. Dat hun, zo afkeerig van het ontvangen eener hulde, die den „ toebrenger verlaagt, als wy om dezelve toe te „ brengen, deeze korte en oprégte betuiging van „ een aantal welmeenende Vadeslanders aangenaamer klinke, dan uitgebreide en opgeſmukte loftuitingen, alleen welluidende voor het ketelagtig „ gehoor van heerſchzugtigen! Vaart voort, braave Burgers! met, door uwe Volkslievende begrippen, de zaaden van ons bederf te verſtikken, en 't is niet alleen op onze woorden, maar „ ook op onze harten en handen, dat gy u verlaaten kunt." *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1584.

voldoen: dewyl de Verzoekſchriften niet aan het *Provintiaal Beſtuur*; doch aan de *Nationaale Vergadering*, waren gezonden. Dan negen en vyftig tegen zes en dertig ſtemmen bepaalden de verzending aan dat Beſtuur (*).

Voorſtel van MIDDERICH om onderzoek op den Brief van den Generaal aan het Prov. Beſtuur te doen.

Voor afgedaan werd deeze zaak gehouden. Dan 's volgenden daags, kwam MIDDERICH met het voorſtel ter baane, dat het vertrouwen tuſſchen den Generaal BEURNONVILLE en de Nationaale Vergadering alleazins op goede gronden diende plaats te hebben, en dat vertrouwen door het bygebragte van den Repreſentant NUHOUT VAN DER VEEN, over den bewusten Brief, natuurlyker wyze moest verzwakken; hy wilde, overzulks, dat, uit naam der Nationaale Vergadering, by het Provintiaal Beſtuur werd onderzogt, of aldaar zodanig een Brief was ontvangen; zo ja; daar van een Afſchrift te verzoeken, op dat de Vergadering mogt blyken wat 'er van de zaak ware.

Aandrang hier op.

De voorſtellen om deeze zaak te verſchuiven, deeden VREEDE ten ſterkſten, zo om het belang der Vergaderinge, als om het belang van den Generaal, aandringen op het vorderen van deezen Brief, of oorſpronglyk, of by een egt afſchrift. NUHOUT VAN DER VEEN ging, met veel vuurs, de hier mogelyke verdenking van zyne eerlykheid te keer, en vorderde het onderzoek na de egtheid van dien Brief. Ee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 596.

Eenigen ondersteunden den gedaanen voor- CH.
slag van MIDDERICH. Anderen beweer- BOEK.
den dat alles reeds, door het voorig be- ——
sluit, beslischt was. VAN HOORN bragt 1796
in 't midden, „wat 'er van de waardig-
„heid der Vergaderinge zou worden, in-
„dien de Generaal eens weigerde ope-
„ning te geeven?" — VAN HOOFF hielde deeze stelling beledigend, zo wel voor den Generaal BEURNONVILLE, als voor de Nationaale Vergadering, 'er byvoegende; „maar in allen gevalle zal de Natio-
„naale Vergadering haare authoriteit doen
„gelden, en alle Leden zullen eerder
„hun Leeven, dan de Eer der Natie, ver-
„liezen!" — VREEDE hier op, „In-
„dien hy dat deedt, dan zullen wy wee-
„ten Hem aan de Wetgeevende Verga-
„dering te doen gehoorzaamen, en
„'s Volks Souveraíniteit weeten te doen
„eerbiedigen!"

VAN HOORN willende antwoorden, vielen VREEDE en VAN HOOFF daar op in. Door den Voorzitter tot orde opgeroepen, was hunne taal, by 't gehoorzaamen, „dat ook de Leden, die zulke Advyfen
„uitbragten, tot de orde moesten opge-
„roepen worden: dewyl zy eene taal
„spraaken, welke hier niet voegde!"

De Representant EVERS gaf zyne verontwaardiging over het gedrag der Vergadering, ten opzigte van dien Brieve, met veel ernst, te kennen: daar men, zo als hy zich uitdrukte, allerlei poogingen aange-

gewend hadt om den laatſten van de baan,
en het beſluit, omtrent den eerſten, 'er door
te krygen, 'er byvoegende; „ Thans, daar
„ de Burger MIDDERICH een voorſtel doet
„ om na den laatſten Brief, waar by de
„ Natie en de Algemeene Welvaard, zulk
„ een allergrootst belang heeft, onderzoek
„ te doen, ſchaam ik my voor de Natie
„ over de verlegenheid van zo veele Ad-
„ vyſen myner Medeleden, om 't zelve
„ te ontduiken. Ik hoop niet, dat de
„ vrees, of de overtuiging, dat dit onder-
„ zoek tegen den zin, en het byzonder
„ belang van veelen, zal uitvallen, hun
„ zo doet ſpreeken; hun belet dit niet
„ te durven doen; daar dit een onder-
„ zoek is, 't geen het belang van de ge-
„ heele Natie, de gerechte zaak der Vry-
„ heid, en de waardigheid deezer Verga-
„ deringe ten allerſterkſten vordert; daar
„ ook, door het gedaane voorſtel en het
„ voorgevallene, de Eer van dien Gene-
„ raal, en van een Lid deezer Vergadering,
„ ten ſterkſten is betrokken." — Op deeze gronden wilde hy een Affchrift deezes Briefs van het Provintiaal Beſtuur van *Holland* gevraagd hebben; terwyl dat Beſtuur, daar het een ſtuk betrof, waar by het ganſche *Bataafſche* Volk het hoogſte belang hadt, zodanig een beſluit niet mogt overdwarsſen. — Door het beroep op het Reglement van orde, 't welk medebragt, om, wanneer twaalf Leden zich voor het uitſtellen verklaaren, dit te doen

plaats grypen, viel het besluit om het tot morgen te verschuiven (*).

Ten dien dage bragt de Voorzitter, toen het tyd was de gestaakte onderhandelingen te hervatten, een Brief, op het oogenblik door hem ontvangen, ter tafel, en oordeelde dat dezelve eerst moest voorgeleezen worden. Die Brief, van den Generaal BEURNONVILLE, liep op deezen zin. „ Dat hy enkel en alleen, ingevolge „ eener Militaire Dispositie, order gegeeven hebbende, dat eenige Troepen na „ *Amsterdam* zouden marcheeren, berigt „ ontvangen hadt, dat op gisteren een „ Esquadron Husaaren, aldaar was binnen gemarcheerd; dat hetzelve door „ de Burgery en Nationaale Guarde, met „ genoegen was ontvangen; dat hy ondertusschen vermeende, ter geruststelling van zommige Leden der Nationaale Vergadering, te moeten melden, dat „ hy tot heden geene legaale kennis bekomen hadt van het voorgevallene te „ *Amsterdam*; doch dat hy, verlangende „ om de mesures van Binnenlandsche Veiligheid te verbinden met de Buitenlandsche, dit noodig geoordeeld hadt; de „ Vergadering wyders van zyne trouw „ verzekerende."

CH. BORK. 1796. Brief van BEURNONVILLE aan de Nat. Vergadering.

MIDDERICH merkte aan, dat dit niets afdeedt op het voorgestelde van gisteren: dewyl de tegenstrydigheid dezelfde bleef. De BEVEREN beweerde, dat de zaak reeds af-

Hoogloopende onderhandelingen deswegen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 599 - 600.

en. afgedaan was, dat men geen reden hadt
BOEK. om den Generaal te wantrouwen, en geen
——— regt om de uitwisseling van Brieven te
1796. vorderen; dat de Vergadering reeds, by herhaaling, haar gevoelen aan den dag gelegd hadt om zich in deeze zaak niet in te laaten, en men moest afwagten wat het Provintiaal Bestuur van *Holland*, op de derwaards gezondene Adressen, zou berigten. — FLOH drong, integendeel, sterk aan op een nader onderzoek deezer zaake. — EVERS ondersteunde dit ten kragtigsten, met een byzondere wederspraak van het beweerde door DE BEVEREN. — DE SITTER vermeende te kunnen aantoonen, dat, in die Brieven te zamengenomen, geene tegenstrydigheid heerschte; doch dat, ten strikstèn opgevat, daar in onderscheidene beweeggronden waren, alleszins niet even eens uitgedrukt, 't geen, zyns oordeels, ook niet behoefde. — PLOOS VAN AMSTEL beriep zich op EVERS wat de tegenspraak van DE BEVEREN betrof; en zette zich ter wederleggínge van DE SITTER; dan hy wilde tevens niet overeenkomstig het voorstel van MIDDERICH beslooten hebben; doch tot eene rechtstreeksche aanschryving aan den Generaal BEURNONVILLE: dewyl 'er thans, door het voorleggen van den Brief, over welken zo veel te doen viel, geen twyfel wegens denzelven en de egtheid overbleef, en die Brief, met andere vergeleeken, vatbaar was voor eene twyfelagtige verklaaring, zou die Generaal, zich nu

in

in 's *Gravenhaage* bevindende, de noodige ophelderingen kunnen geeven. Voerde die Generaal, in den meermaals aangeduiden Brieve, den tytel van *Chef van de Bataafsche Armée*, hadt hy dien als zodanig ondertschreeven, dan ſtondt hy onder de orders van de Nationaale Vergadering, „ en, uit dit oogpunt," voegde hy 'er woordlyk nevens, „ beſchouw ik den Ge„ neraal als verpligt zich aan deeze Ver„ gadering te expliceeren; ten zy men „ in het abſurde idée mogt vallen van „ denzelven als een *Dictator Romanus* te „ conſidereeren; en daar ik alle eguards „ voor dien Krygsbevelhebber, met zo „ veel Krygslaurieren bekroond, voede, „ zo twyfel ik geen oogenblik aan des„ zelfs bereidwilligheid; ja ik vertrouw, „ dat die Burger Generaal compleetlyk „ in ſtaat zal zyn, om ons alle de nevel„ len, welke in die gehoudene corres„ pondentie by ons veronderſteld worden, „ te beſtaan, te ontdekken, en in het hel„ derſte daglicht te ſtellen; en niets min„ der kan ik my voor den geest bren„ gen, dan dat die Burger Generaal „ aan den Repreſentant van een Vry en „ Onafhanglyk Volk, deeze demarche „ ten kwaade zou duiden, en ten nadeele „ van de Nationaale Vergadering inter„ preteeren."

CAP. BOEK. 1796.

In 't breede liet de Repreſentant HAHN zich daar op uit, over de *Intriguanten* in den Lande, en dier ſchandlyke oogmerken; billykte het gedrag der Meerder-

heid, in het op gisteren genomen besluit; vergeleek het doen trekken van Krygsvolk na *Amsterdam* door BEURNONVILLE met het bedryf van WILLEM DEN II. en den Hertog VAN BRUNSWYK, en welk een onderscheid, zyns agtens, zich daar in opdeedt; poogde, op het voetspoor van DE SITTER, de beide Brieven met elkander te doen zamenstemmen. Hy kwam tot het voorstellen des besluits, dat, in den Brieve, door NUHOUT VAN DER VEEN te voorschyn gebragt, geen zweem van wantrouwen, en geen hoegenaamde grond tot kwaad vermoeden te vinden was; of wilde men dat niet, dat dan de Commissie tot Binnenlandsche zaaken zou verzogt worden, de zaak nader te onderzoeken en de Vergadering deswegen van berigt te dienen.

Het voorgedraagene wegens de *Intriguanten* door HAHN, en de blykbaare bedoeling, trof MIDDERICH dermaate, dat hy der Vergadering betuigde „ nooit op „ eene intriguante wyze gewerkt, en ook „ nooit gezeten te hebben in de *Vergade-* „ *ring van hun Hoog Mogenden!*" — DE SITTER verklaarde dit zeggen voor eene belediging van die geheele Vergadering, en verzogt den Voorzitter, dat hy den Burger MIDDERICH aan die Leden, welke daar in gezeten hadden, Satisfactie zou doen geeven.

Afloop der zaake.

Voorzigtig wendde de Burger SCHIMMELPENNINCK den opsteekenden storm af; met voor te stellen of men tot de orde van

van den dag zou overgaan; en dan het onderzoek, volgens het voorſtel, laaten doen. By hoofdelyke ſtemming werd met zestig tegen één en veertig ſtemmen tot het eerſte beſlooten, en het voorſtel van de hand geweezen (*). EERSTE BOEK. 1796.

Zodanig was het beloop en de uitſlag deezer zaake. Gedurende bykans eene maand hadt dezelve de aandagt des Provintiaalen Beſtuurs, der Nationaale Vergadering, ja die des geheelen Volks, bezig gehouden. 't Zelve was, even als die Vergaderingen, verdeeld. — Van welk eenen kant men die gebeurtenis ook beſchouwe, zo wel in haare mogelyke en daadlyke gevolgen, als in haaren aart en uitgeſtrektheid, niemand zal twyfelen haar te rangſchikken onder de hevigſte woelingen van de twee groote Partyen in den Lande, de *Voorſtanders* en *Tegenkanters* van den *Volksinvloed* op zaaken van het Beſtuur; en liet dezelve een wortel van bitterheid naa, welke, van tyd tot tyd, uitſproot. Aanmerking daar over.

Elders in *Holland* hadt het woelen niet opgehouden. Wy zagen, op 't einde des verſtreeken Jaars, de onlusten te *Rotterdam*, zo hoog geklommen, dat de Provisioneele Repreſentanten des Volks van *Holland*, door eene Bezending daar tuſſchenbeiden traden; doch het misnoegen op verre na niet wegnamen (†). Voortduurende klagten over de ſlapheid der Re- Devoortduurende onlusten te *Rotterdam* aan de Volksſtem ter beſluitneming geſteld.

gee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 602—908.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXXII. D. bl. 6—14.

geeringe tegen de *Oranjegezinden*, deeden de Gecommitteerden uit de Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, ter vereffening en afdoening der geschillen te *Rotterdam* gereezen, deswegen Wethouders en Raaden in 't gelyk stellen. Dit deeden zy desgelyks wegens het sluiten van de *Societeit der Volksvrienden*, en de geschillen gereezen tusschen de *Societeit der Gemeenebestgezinden*, en die zich *protesteerende Leden* van dezelve noemden (*). De Krygsraad mengde zich hier onder met een sterk Vertoog aan de Burgery (†). Om een einde te maaken aan het hoogloopend misnoegen, werden de Gelastigden in de *Rotterdamsche* Burgergeschillen te raade, de Volksstem in te roepen, om met *Ja* of *Neen* de Vraag, „ Zyn Wethouders en Raaden der Stad *Rotterdam* uwe agting en „ vertrouwen waardig?" te beantwoorden. By de opneeming bleeken 2121 stemgeregtigde Burgers voor, 1921 tegen de Wethouders en Raaden gestemd te hebben. De Gelastigden gaven hier van kennis in eene nadruklyke Proclamatie aan het Volk van *Rotterdam*, waar mede hunne onaangenaame Bezending derwaards eindigde (§).

Weder-sprake hier van.

Dan hier mede eindigde de onrust binnen *Rotterdam* niet. Wethouders en Raaden mogten, ten betoon van hunnen yver, de zodanigen onder de Stedelyke Amp-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 699—706.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 707.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 717. 730—740.

Amptenaaren, die zich aan het bywoonen der Grondvergaderingen onttrokken, tot wegneeming van 's Volks billyk misnoegen, daar toe ten fterkſten aanmaanen, en in gevalle van agterblyven dreigen (*). Het doen fluiten van de *Gemeenebestgezinde Societeit*, deedt een aantal van ruim honderd Leden zich by de Nationaale Vergadering vervoegen; doch van daar na de Provintiaale Vergadering van *Holland* verzonden, bezemden zy hunne klagten voor dezelve uit, wegens de bepaalingen, welke het Stedelyk Beſtuur op de Wetten daar vast te ſtellen, wilde maaken. „ Zy werden," gelyk zy zich uitdrukten, „ in dit gebeurde gewaar, dat men „ een Volk wist te waardeeren, als het „ in deszelfs geheele kragt werkzaam was, „ en deszelfs vermogen kon uitoefenen, „ doch daar tegen, als men door deszelfs „ *Benoeming*, met *Gezag* bekleed was, „ wist te onderdrukken, tot bereiking van „ byzondere oogmerken." — Hoog ſpraaken zy van 't geen tot bevordering der Omwenteling gedaan was door de hu, huns oordeels, verongelykte en verdrukte Societeit; ſchilderden met ſterke kleuren, het lot van *Rotterdam*, indien men den Patriottiſchen yver, zulker wyze, aan banden lag. Ziedende drift van Partyſchap ſtondt een jammerlyk tooneel aan te richten; „ of het Volk zou," gelyk zy zich uitdrukten, „ zyne voorige boeijen op „ nieuw

BOEK. 1796.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1118.

„ nieuw kusen, en loerende *Aristocraa-*
„ *ten*, zouden van deszelfs verslaagen-
„ heid gebruik maaken, en hetzelve in
„ ondraaglyker ketens dan voorheen klin-
„ ken." — Weinig of geen voldoening vonden de Inleeveraars in de verzending tot een Plakaat des voorigen Jaars, de Ingezetenen van eenige Stad of Plaats, over eenige handelwyze van hunne Municipaliteit bezwaard, in de eerste plaats verzendende aan de Municipaliteit, en van dezelve geen verbetering erlangende, als dan hunne klagten aan de Vergadering van *Holland* voor te draagen (*).

Poogingen van Gelastigden tot Eensgezindheid.

Gelastigden der Burgery deeden hunne uiterste poogingen, om de zo lang verwyderde gemoederen veeler Burgeren tot Eendragt en wederzydsche Burgerliefde, te vermaanen. Zy vervoegden zich, in een manlyk Adres, tot hunne Stadgenooten, verontschuldigden de ongeregeldheden, die, in den eersten tyd der Omwentelinge, hadden plaats gegreepen, toonden hoe de werking van te ver botgevierde driften moest vervangen worden door den verstandigen invloed van te zamen vereenigde en wel ingerigte maatregelen. Hier toe riep de tegenwoordige gesteltenis der zaaken in den Lande. 't Zy men 't oog sloeg op de byeengekomene Nationaale Vergadering; op het thans daargesteld Provintiaal Bestuur van *Holland*; op de Municipaliteiten der byzondere Ste-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1123.

Steden en Gemeenten; op 't geen byzon- CH.
der te *Rotterdam* plaats vondt, ten op- BOEK.
zigte van de begeeving der Stedelyke ——
Ampten. — „ Kunt gy," dus ſpreeken 1796.
zy onder andere hunne Medeburgers aan,
„ in goeden ernſt, gelooven, en U laaten
„ wysmaaken, dat het uwé waare vrien-
„ den zyn, die U de tegenwoordige orde
„ van zaaken, in deeze Stad plaats heb-
„ bende, tragten af te ſchilderen als een
„ haatlyk mengzel van Ariſtocratie en
„ Overheerſching, waar door de vryo
„ Burger, op nieuw, onder een haatlyk
„ juk zou gedrukt worden, en onder dit
„ valsch voorwendzel Ulieden aanſpoo-
„ ren tot allerlei ongeregelde en rustver-
„ ſtoorende bedryven, zelfs in uwe Wyk-
„ vergaderingen, die, als zo veele Tem-
„ pels aan de Vryheid gewyd, Heilig-
„ dommen moesten zyn, waar in ſtille
„ en vreedzaame Burgers, door vriend-
„ lyke en geregelde raadpleegingen, te
„ zamen konden arbeiden, om het geluk
„ der zamenleeving voor zich zelven en
„ hunne nakomelingen, zo veelmeer doe-
„ nelyk, uit te breiden en te bevestigen?"
Tot Eendragt en Broederſchap werden de Burgers aangemaand en verzogt, ten geſtelden dage, in de Wykvergaderingen te verſchynen en daar van blyk te geeven (*).

Het by de Omwenteling koele *Delft* (†) Onbe-
toonde zich maar al te werkzaam in het hoorlyk-
af-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl. 1127—1133.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 256.

1796. heden te *Delft* gepleegd.

afscheuren, of, op andere wyzen, onleesbaar maaken, der Publikatien en Proclamatien, om daar door den afkeer van de tegenwoordige orde der dingen aan den dag te leggen. Eene ſtrafdreigende Waarſchuwing hoorde men daar tegen afkondigen (*). Men ſtoorde 'er voorts de openbaare rust, randde de Geconſtitueerde Magten feitlyk aan, en kwam tot het uiterſte om het Gerecht dier Stad, in het tegengaan van zodanige oproerige gedraagingen, openlyk te beledigen en te belemmeren. Bedryven door eene wel ſcherpe afkondiging te keer gegaan en geſtuit (†).

Het Provintiaal Committé van *Holland* hadt een beſluit genomen, ſtrekkende tot wederherſtelling der Amptenaaren, die, uit hoofde hunner verkleefdheid aan het voorig Beſtuur, van hunne Posten ontzet waren, en ſtondt gereed het te volbrengen. De Municipaliteit vervoegde zich ter Nationaale Vergadering, met verzoek om derzelver tuſschenkomst en opſchorting van het voorgenomene herſtel. De Voorzitter VERSTEER, wilde dit, als een huislyke zaak, aan *Holland* verzenden. Dan hy vondt, ſchoon van eenigen in dit begrip onderſteund, by anderen kragtigen tegenſtand. Zy bewaerden, dat onderneemingen om Voorſtanders der herkreegene Vryheid te drukken, en haare Tegenſtanders te begunſtigen, nooit anders kon-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 220.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1374.

konden gehouden worden, dan als poo- en-
gingen tot omverwerping van haaren even BOEK
opgerichten throon, en omkeering van de ———
thans plaatsgrypende orde — poogingen 1796.
die nimmer gehouden konden worden tot
de Huishoudelyke Beſtuuring der Gewes-
ten te behooren; maar welke tegen te
ſtaan, een pligt was van de Vergadering,
aan welke de algemeene belangen des *Ba-*
taafſchen Volks waren toevertrouwd. —
Wegens de gevraagde Voorziening der
Delfſche Municipaliteit kon, gelyk een
ander zich uitdrukte, de Nationaale Ver-
gadering geen oogenblik in twyfel han-
gen, zonder verwaarloozing der aange-
nomene Grondbeginzelen. — Werden de
Patriotten onderdrukt, en Oranje Slaaven,
ſprak een derde, door geconſtitueerde Au-
thoriteiten van een gedeelte des Volks,
ondersteund, dan was het niet ſlegts ge-
oorloofd, dat het Volk opſtondt; maar
dan was opſtand een heilige pligt, en het
de pligt der Vergaderinge om de redenen
van zulk een Opſtand weg te neemen, of
te voorkomen, en zy moest des onder-
zoek doen. Naa veel en heftige over-
en wederſpraaks, werd de zaak, by meer-
derheid van ſtemmen, in handen gegee-
ven van eene Perſooneele Commiſſie.
Over de verzogte Opſchorting was men
met de meerderheid van één ſtem tegen
het verleenen (*).

In

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* III. D. bl. 111—115.

EN BOEK.

1796. *Haarlem* ontrust; en tot bedaaren gebragt.

In het anderzins voorbeeldlyk rustig *Haarlem* verwekte een vreemdeling, een *Duitscher*, onlangs in de Schuttery gekomen, eene opschudding. By de Bataillons Wapenoefening op de *Baan* was, in Bloeimaand, het Besluit der Nationaale Vergadering ten opzigte van de Vrywillige Aangeeving tot het verdeedigen van het Vaderland, voorgeleezen. Gemelde Vreemdeling verzogt den Bevelhebber een stuk te mogen voorleezen. Naa bekomen verlof, deelde hy, op een zeer vasten toon, zyne aanmerkingen, die hoogstwaarschynlyk ook de aanmerkingen van anderen waren, althans hy hadt zyne aanhangers, mede over de gesteldheid der Gewapende Burgery, onder andere verklaarende, dat wanneer de *Grooten* gereed waren om de Burgery voor te gaan, dan de gansche Burgery zou volgen; dat het slegts om den *Gemeenen Man* te doen was; dat de Officieren onkundig waren, en men geene anderen aanstelde, dan die de Uniform konden betaalen (*); dat men de Burgery, van tyd tot tyd plaagde met verandering van wyze in den Wapenhandel, nu hier, dan daar sleepte, en tot spot des Volks verstrekte.

By een heftige voordragt van dit alles riep hy het Volk op tegen den volgenden Zondag in de *Stads Doelen*, ten einde

(*) Gansch ongegrond was zulks: naardemaal wy wel meenen te weeten, dat de Burgers zelve hunne Officieren aanstelden.

de aldaar deeze en andere bezwaaren, en onderling te overweegen, en voorſtellen des betreffende te doen. Veele der Burgeren, inzonderheid uit de Kanonniers, juichten het voorgeleezene toe; ſchoon veelen het niet hadden kunnen verſtaan, van wegen den *Hoogduitſchen* tongval des voorſtellers. Hy liet het by deeze eene voorleezing niet berusten, maar herhaalde zulks den volgenden avond, en droeg één dergelyke goedkeuring weg. 1796.

De Bevelhebber eischte te vergeefsch een afſchrift van het voorgeleezene. Eene zo onwettige oproeping dreigde, in 't oog des Krygsraads, de noodlottigſte gevolgen. Deeze riep de ganſche Burgery tegen Saturdag op, wederlel het voorgedraagene, zo verre het gehengen de voornaamſte punten bewaard hadt. De voorleezer bevondt zich daar, en werd andermaal om een afſchrift verzogt; hy weigerde dit te geeven, dan met toeſtemming der Burgery. Een Burger las een geſchrift voor, een eisch van Voldoening behelzende wegens den hoon door dien Burger de Officieren aangedaan; en een ander Burger eenige aanmerkingen op de bedenkelyke uitdrukkingen, door den Voorleezer in dat ſtuk gebezigd. Tuſſchen die beide voorleezingen hieldt de Krygsraad, met vernieuwden aandrang, aan om een Afſchrift van het bewuste ſtuk; de meeste Burgers ondersteunden dien aandrang. De Krygsraad verkreeg het, en werd het der Burgerye voorgeleezen.

Op-

Opmerkenden oordeelden en hielden het daar voor, dat het van veel zagter inhoud was, dan het daadlyk der Burgerye op de *Baas* voorgehoudene.

Een en ander veroorzaakte middelerwyl hoogloopende woorden tusschen Burger en Burger, die dreigden tot daadlykheden te zullen overslaan. De Bevelhebber der Schuttery vervoegde zich op de trappen van de *Doelen*, verklaarde zyn hoofd voor de rust der Stad veil te hebben, en liet den Burger, die door zyn voorstel zo veel onrusts gebrouwen hadt, vatten. Styf van kaaken, en vol vertrouwen op het gedeelte der Schutterye, 't welk hy wist dat met hem instemde, verzogt hy nog eens te mogen spreeken. Hier op las hy een plan voor, 't welk hy ten oogmerk hadt der Burgerye voor te stellen, behelzende eene verandering in de Ampten. Ten slot verzogt hy den bystand der Burgery.

's Mans aanhangers hieven een geschreeuw op, eischten het ontslag des gevatten Voorstellers. De Stadsbevelhebber verlangde den wil der Burgery te weeten, en sloeg, ten dien einde eene verwydering van de digt opeengepakte hoop voor. De Medestanders van den Gevatten verydelden zulks. Om eene meer en meer dreigende ongeregeldheid te voorkomen, ontsloeg men den Gevangenen. — Uit de blykbaare deelneeming in zyne zaak, moed schoppende, riep hy, op vryé voeten gesteld, de Burgery andermaal te-

gen

gen den volgenden dag op, en begeerde CAP.
dat de Stadsbevelhebber, daar aan zyne BOEK.
toeſtemming zou geeven; dan deeze be- ——
tuigde, op de rustigſte en plegtigſte wyze, 1796.
dat hy zich eerder aan ſtukken zou laaten hakken, dan de Wetten ſchenden.

Tegen den volgenden morgen van den Zondag op welken een en andermaal de Schuttery door den bewusten planvoorſteller was opgeroepen, deedt de Krygsraad een Bataillon der Schuttery, benevens een Diviſie Kanonniers en Jaagers in de wapenen komen om het Stadhuis en de Doelen te bezetten. Het leedt niet lang of eene talryke menigte, door de gedaane voorſtellen beleezen, en door driftwekkende geſprekken vervoerd, ſchoolde op de Botermarkt byeen, onder een groot gejoel. Burgers, met ſabels gewapend, wilden op de Doelen indringen, onder het aanhitzen van het meerendeel der verzamelde volkshoop. De gewapende Burgers op de Doelen toonden, in het aangrimmen deezes oproers, eene getrouwen ſtandvastigheid om de goede orde te handhaaven; zy laadden, en dreigden 'er op in te ſchieten. Een akelig oogenblik! Op die rustige houding der Burgeren, zakte de menigte morrend af. De aanſtooker van dit ontrustend bedryf maakte zich mede weg, en zogt zich veeler wegen te verſchuilen. Eenigen tyd wist hy de hem zoekenden te ontkomen; doch werd nog dien eigen avond gevonden, gevat, en van wegen het Stadsbeſtuur in ver-

1796.

verzekering genomen. De getrouwe en wakkere Burgery bleef nog eenigen tyd in de wapenen, en de rust ongeſtoord (*).

Brief van de Oeconomiſchen Tak te *Haarlem* aan de Nat. Vergadering.

Het weetenſchap en kunſtkweekend *Haarlem* waar zints lange jaaren, de *Maatſchappy der Weetenſchappen* en derzelver *Oeconomiſche Tak* bloeide, vaardigde, aan de Nationaale Vergadering, eenen Brief af, eene vervoeging aan dezelve behelzende. Naa het ophaalen van den aart dier Inrichtinge, als mede van de eerſte voorſpoedige uitſpruiting diens Taks. Dan merken zy, in dit ſtuk op, 't geen ons, als tot de Vaderlandſche Geſchiedenisſe behoorende, te vermelden ſtaat, dat dit Lichaam, zo geſchikt, om de mogelykheid te toonen eener *Nationaale Vereeniging*, en in welke de Afgevaardigden niet by Erfregt, of naar omloopende beurten; doch volgens de verkiezing der Deelneemeren, hunne plaats bekleedden; dat Vryheid, Gelykheid en Broederſchap den geest van het ontwerp der Wetten uitmaakten, en eene Verbroedering daarſtelden, waar men vry ſprak en het Nut van 't Algemeen ten eenigen doel hadt.

„ Geen wonder," dus vervolgen zy woordlyk, „ dat een dus ingericht Lichaam, opziens, ja verlegenheid, baarde by de altyd op onzen Handel en Welvaard wangunſtige Nabuuren. Hunne aanhangers hier te Lande, ſchoon zy

„ eerst

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1796. bl. 1585. en medegedeelde Berigten.

„ eerst in het Genootschap deel namen, en
„ werden in het harnas gejaagd, om zich BOEK.
„ door hunnen vermogenden invloed te- ——
„ gen zodanig eene onderneeming te ver- 1796.
„ zetten, en gebruikten hier toe allerlei
„ kunstgreepen. Steeds agterdogtig, be-
„ schouwden zy daar in de zaaden, wel-
„ ker ontwikkeling, door de zonne der
„ Vryheid bevorderd, hunne oogmerken
„ zou kunnen verydelen; en naast hun
„ wapende zich het Eigenbelang van by-
„ zondere Personen, die de Vreemde
„ Goederen, met meer voordeels, dan de
„ Inlandsche, verkoopen konden; en ten
„ zelfden einde werd het Genootschap,
„ al kort na de Oprichting, gegispt; ja
„ een der hooge Ministers schoomde niet
„ hetzelve een *Imperium in Imperio* te noe-
„ men. — Het gelukte der heersch- en
„ baatzugt, in de daad, hetzelve allengs
„ te ondermynen, en naardien de meeste
„ Afgevaardigden ter Algemeene Verga-
„ dering, hunne Vryheidlievende gevoe-
„ lens, met afkeer van dwang en vleiery,
„ openbaarden, hoopte men, naa den
„ *Pruisischen* Inval, door aangejaagde
„ vrees, derzelver stemmen voor eeuwig
„ te smooren.

„ Dan, Burgers Representanten! wy
„ bleeven volstandig, want wy verdeedig-
„ den eene goede zaak; onze bedoeling was
„ zo belangloos, als weldaadig, en, onder
„ het woeden der veeljaarige verdrukking,
„ dorsten wy, ten aanhooren onzer Par-
„ tyen, Vaderlandsche Taal spreeken."

en BOEK. 1796.

Voorts merkten zy op, hoe, schoon het aantal der Leden verminderde, de Oeconomische Tak niet geheel verdorde, de zorg voor het Finantieweezen gedraagen, maakte dat 'er steeds voedende sappen overbleeven. — Van de Nationaale Vergadering, die gelyk de Leden des Taks *één Hart één Doel* hadden, durfden zy zich allen voordeel, en een nieuwen bloei belooven. Wat reeds in onderscheide vakken door dit Genootschap ten beste des Vaderlands gedaan was, schetzen zy af, met aanwyzing wat hetzelve, beter ondersteund, zou kunnen doen, 'er byvoegende; „ Mogen wy het zeggen, Burgers „ Representanten! indien ooit, is thans „ het gunstig tydstip aanweezig, om de „ door ons bedoelde verbeteringen by de „ hand te neemen, nu het zo schandelyk „ als schadelyk juk van het verdrukkend „ *Albion* is afgeschud, en geen belang „ van verwantschap, geen uitzigt op ver„ meerdering van Gezag, dat Ryk be„ hoeft te vleijen of te ontzien, geen „ wrok tegen de Zeemagt ten hinderpaal „ zal strekken, om hetzelve den meest„ mogelyken afbreuk te doen."

Heilwenschende begroetingen, wegens het aanweezen der Nationaale Vergadering, aanbeveeling in gunst en bescherming, toezegging van medewerking tot heil des Vaderlands besloten dit stuk.

Beantwoording.

De Voorzitter HAHN erkende hoe zeer die Maatschappy zich verdienstlyk gemaakt hadt; hoe hy niet twyfelde of dezelve zou,

zou, op dat eigen spoor, voortgaan; hy deedt den voorslag, om, overeenkomstig met het verzoek eene Commissie te benoemen, ten einde van naderby, wegens de nutrige werkzaamheden dier Maatschappye, en van het voordeel, dat hier uit voor ons Gemeenebest zou kunnen voortvloeijen, te worden overtuigd. — Een en ander der Leden van de Vergadering liet zich uit in den lof dier Maatschappye, en volgens 's Voorzitters voorslag werd 'er eene Commissie benaamd (*).

om. BOEKJ. 1796.

Niet schriftlyk, maar by monde, van den Hoogleeraar BRUGMANS, deeden de Bestuurders van 's Lands Hoogeschool te *Leyden* ter Nationaale Vergaderinge, eene gelukwenschinge, wegens derzelver zamenkomst. In deeze Aanspraak hooren wy onder andere, deeze merkwaardige betuigingen. „ Zullen onze poogingen, haar „ doel, de algemeene Volksverlichting, „ van Volksverbetering onafscheidbaar, „ bereiken, zy moeten door hun, welke „ de Maatschappyen besturen, naar waar„ de, worden ondersteund, en, des noods, „ gemagtigd. — *Nederland* verwagt van „ *U* deeze ondersteuninge, met dat ver„ trouwen, 't welk gegrond is op den hoo„ gen trap van Verlichting, welke zy in „ de meesten uwer, uit onwraakbaare „ proeven, kent, en in allen billyk on„ derstelt.

Geluk-wenschinge door de Bestuurders der *Leydsche* Hoogeschool by de Nat. Vergadering afgelegd.

„ Wor-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* I. D. bl. 186, en 363.

„ Worden de Weetenſchappen aange-
„ moedigd, zy onderſchraagen, op haar
„ beurt, die Magt, welke 's Volks geluk
„ en Vryheid bedoelt. —— De tyden der
„ onweetenheid zyn die der Slavernyen. —
„ By een verlicht Volk, is niet meer het
„ vermogen van een Beſtuur in de kragt
„ der Beſtuurders; maar in de neigingen
„ der Leden van de Maatſchappy zelve. —
„ Hoe meer men den oorſprong van al-
„ len gezag kent, hoe meer hetzelve
„ wordt geëerbiedigd; dan beſchouwt men,
„ in de wet, den algemeenen wil; men
„ onderwerpt zich, zonder tegenkanting,
„ aan denzelven, als aan eene onderlinge
„ overeenkomst, uit welke denk- en han-
„ delwyzen het algemeen *geluk* gebooren
„ wordt. —— De Omwentelingen, welke
„ immer in het Staatsbeſtuur van Volken
„ zyn voorgevallen, die tot vermeerde-
„ ring van Vryheid en Volksgeluk, niet
„ tot verzaadiging van Heerschzugt der
„ Regeerderen, hebben geleid, zyn ſteeds
„ door beoefening der Weetenſchappen,
„ en uitbreiding van kennis voorbereid,
„ en vergezeld. —— Deeze alleen heb-
„ ben hun doel bereikt, uit alle de ove-
„ rigen zyn nieuwe banden, in ſtede der
„ verbrookene gebooren."

Zeer in den ſmaak van de meerderheid der Vergaderinge viel de geheele Aanſpraak. De Voorzitter VAN DE KASTEELE beoezemde, in een kort welgepast antwoord, de gevoelens der Vergaderinge uit

uit, en boodt der Bezendinge de eer der Zittinge aan (*).

Schoon men, by den aanvange der Omwentelinge, van hunne Posten, op de *Leydſche* Hoogeſchool, verwyderd hadt zodanige Hoogleeraars als men voor Stadhoudersgezind hieldt, en het met de daad waren (†), oordeelden zommige de Hoogeſchool niet genoeg gezuiverd. In 't laatst des verſtreeken Jaars zondt de Minister BLAUW aan hun Hoog Mogenden eene klagte tegen zeker Artykel in de *Franſche Leydſche Courant*, geplaatst (§). Het Committé van Algemeene Waakzaamheid deedt der Vergadering van *Holland* de weete aan het Committé van Waakzaamheid te *Leyden* aanſchryving gedaan te hebben, om, wegens zekere zaak, beſcheiden in te neemen; doch dat hetzelve daar in zwarigheid maakte: vermids één der Perſoonen, die gehoord moesten worden, Lidmaat was der Hoogeſchoole, en gevolglyk alleen beroepelyk voor de *Academiſche Vierſchaar*. Het algemeen Committé van Waakzaamheid ſtelde hier op voor het neemen van de noodige maatregelen: vermids zulks aanleiding zou kunnen geeven tot een *Conflict van Jurisdictie*, gelyk de Regtsgeleerden ſpree-

1796. Voorloopige maatregelen ten opzigte van den Schryver der *Franſche Leydſche Courant*.

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* I. D. bl. 70 en 158.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII D. bl. 244.
(§) 't Zelve komt voor in *No.* 100 *van het Supplement*, onder den titel *Suite des Nouvelles de Paris du 7 Dec.* 1795.

6e BOEK. 1796.

ſpreeken, 't geen by wylen zou kunnen ſtrekken tot het het vertraagen van belangryke ontdekkingen. Men nam in aanmerking, dat in deezen geen *Juſtitieele*, maar een *Politieke* maatregel werd bedoeld; en vondt goed het Committé van Algemeene Waakzaamheid, tot voorkoming van alle twyfelingen in deezen, te volmagtigen, om de Ledemaaten van 's Lands Univerſiteit te *Leyden*, zo wel als de Ingezetenen der Stad, voor zich te mogen ontbieden, van dezelven de noodige beſcheiden in te winnen, en die, des noods, *civiliter* in verzekering te neemen, met laſt om van dit alles aan het Committé van Waakzaamheid te *Leyden*, behoorelyke aanſchryving te doen, en volmagt te verleenen (*).

Deeze gaan ondanks de tegenkantingen door.

Rector en Raad der *Leydſche* Hoogeſchoole, als mede Rector en Regters van dezelve, betuigden, by Brieven, hunne verwondering over het hun bekend gemaakte Beſluit, met verzoek, dat het mogt worden opgeſchort, tot dat zy hun vertoog en bezwaaren daar tegen hadden ingebragt. De Burger HAHN ſtondt, uit naam der Curatoren (†), op deeze verzogte opſchorting. Men bragt daar op in 't midden, dat men niets anders, dan een po-

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* 4 Jan. 1796.

(†) Deeze waren P. PAULUS, HAHN, VAN LEYDEN VAN WESTBARENDRECHT, P. VAN LELYVELD *Pz.* en LOUW VAN SANTEN.

politieke maatregel, met dit Beſluit, hadt bedoeld, alleen, van wegen de tydsomſtandigheden, ten nutte des Volks van *Holland*, voorgeſchreeven, zonder dat daar uit eenigzins nadeelige gevolgen te duchten waren. Volharding in 't Beſluit was 'er het gevolg van (*). CH. BOEK. 1796.

Naa deeze bekragtiging des Beſluits leedt het ſlegts twee dagen, of het Committé van Algemeene Waakzaamheid deedt ter Vergadering van *Holland* verſlag van de bovengemelde klagten der *Franſche Republiek*, herwaards overgezonden, en dat hetzelve beſlooten hadt, den Burger E. Lusac, Eigenaar dier Courant, waar over men zich beklaagde, te ontbieden, om zich te vervoegen voor Gelastigden van het meergemelde Committé, en hem, uit naam der Proviſioneele Repreſentanten des Volks van *Holland*, te gebieden, om het aangeduide Artykel, in het eerst volgend Dagblad, te herroepen, en hem voorts te gelasten, om zich onverwyld te voorzien van eenen anderen Redacteur, der Republikeinſche Regeeringsvorm toegedaan, en daar van, binnen acht dagen, opgave te doen, zonder immer den tegenwoordigen weder te werk te ſtellen. Hier mede ſtrydig handelende, zou zyn Dagblad volſtrekt verboden worden. Een en ander werd bewerkſtelligd, en daar van kundſchap gegeeven aan het Commit-

E. Lusac ondervraagd na de Schryver der *Franſche Leydſche Courant*.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* Jan. 1796.

mitté van Algemeene Waakzaamheid, als mede aan de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, om des hun Hoog Mogenden te berichten.

De Hoogleeraar JOHAN LUSAC als Schryver bekend gemaakt. Voorſtel om hem als Hoogleeraar af te zetten.

Wyders deelde het Committé van Waakzaamheid mede, door den Burger E. LUSAC onderricht te zyn, dat diens Broeder Mr. JOHAN LUSAC, Hoogleeraar in de *Griekſche Taal* en *Vaderlandſche Geſchiedenisſen* aan de Hoogeſchool te *Leyden*, tot hier toe, de Redacteur der door hem uitgegeeven *Franſche Courant* was geweest. Deeze kundſchap van eene zeer bekende zaak; doch, in dit geval noodig, deedt het Committé der Vergadering van *Holland* voordraagen, of de Schryver der bewuste Courant, die als zodanig ſteeds blyken gegeeven hadt van zyne *Ariſtocratiſche* denkwyze, niet van zyn post als Hoogleeraar diende afgezet te worden; vooral daar het onderwys in de Vaderlandſche Geſchiedenisſen hem was toebetrouwd; een onderwys, 't geen van de nadeeligſte gevolgen zou kunnen zyn, van wegen den invloed eens zodanigen Hoogleeraars op de gemoederen zyner onderwyzelingen. Het voorſtel werd in handen geſteld der Curatoren van 's Lands Hoogeſchool (*).

Beſluit van Curatoren ten zynen opzigte.

Het beſluit van Curatoren, met den aanvang van Sprokkelmaand, viel, om, in de eerſte plaats, LUSAC te ontſlaan van het Hoogleeraarſchap in de *Vaderlandſche*

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 8 Jan. 1796.

Jche Geſchiedenisſen, en ingevolge daar van diens Jaarwedde vier honderd Guldens te verminderen. Ten anderen hem te vermaanen, en te bevelen, om in het onderwys der *Griekſche Taale* en *Oudheden*, zich te onthouden van Staatkundige Aanmerkingen. CH. BORR. 1796.

Daadlyk ſchorſte de Hoogleeraar LUSAC, by gerugte hier van verwittigd, zyne leſſen. Doch de Academiſche Senaat en de Letteroefenende Jeugd, betuigden hem, door bezendingen, eene hartlyke deelneeming in zyn geval, poogden hem over te haalen tot het hervatten van zyn onderwys, en drongen tevens by Curatoren ten ſterkſten aan op 's Hoogleeraars herſtelling. De Senaat herhaalde zulks tot drie werven; doch vrugtloos. Poogingen ten zynen voordeele.

LUSAC leverde zyne bezwaaren by Curatoren ſchriftlyk in, met bygevoegde verklaaring, „dat het hem, uit kragte der „aangedaane *ſtetriſure* en de vernederende „voorwaarde hem voorgeſchreeven, als „een Man van Eer, onmogelyk was in de „Profesſie van de *Griekſche* Taal te con„tinueeren, en hy dus zich genoodzaakt „vondt zyn algeheele Post als Hoogleeraar neder te leggen." Eene nederlegging door Curatoren aangenomen in Lentemaand, ſchoon het drie maanden leedt eer hem het Beſluit, daar toe ſtrekkende, werd toegezonden. — Daar op vervoegde zich LUSAC by het Provintiaal Beſtuur van *Holland*, herſtel verzoekende der grieven, hem door Curatoren toegebragt, met LUSAC levert zyne bezwaaren by Curatoren in en zoekt herſtel.

allen nadruk aandringende, dat de Curatoren zouden gelast worden zyne *Ariſtocratiſche* denkwyze in 't byzonder te bepaalen, en met behoorelyke bewyzen te ſtaaven; hem daar tegen zyne volkomene verdeediging toe te laaten: ten einde hem, zo hy ſchuldig ware, te ſtraffen, en daar en tegen, indien zy, in dit bewys, mogten te kort ſchieten, hem te regtvaardigen.

Geeft zyn Redenvoering over SOCRATES in 't licht.

Wegens de gedaane en herhaalde ſtappen van den Academiſchen Senaat voor den Hoogleeraar, gaven Curatoren hun ongenoegen aan Rector en Senaat te kennen. Eene Redenvoering, getyteld SOCRATES *als Burger beſchouwd*, by het nederleggen des Rectoraats, in den Jaare MDCCXCV, uitgeſprooken, door hem zelven uit het *Latyn* vertaald, gaf hy in 't licht, vergezeld van eenige Aanmerkingen en Opheldering, byzonder eener korte Schets van het *Atheenſch* Staatsbeſtuur, en eene Verhandeling over de betekenis en het gebruik des woords *Ariſtocratie*, tot op onzen tyd (*). Een Brief aan het Provintiaal Beſtuur van *Holland* ſtrekte ten geleide van dit Werk, 't welk, uit hoofde van de toevoegzels, veel opziens baarde.

Gedrag der Curatoren ten zynen opzigte.

Op het ingezondene ſtuk des Hoogleeraars, te zyner Verdeediginge en gedaanen eisch, zonden Curatoren aan het Provintiaal Be-

(*) Uitgegeeven ten jaare 1796 te *Leyden* by A. en J. Honkoop.

Beſtuur van *Holland* een en ander berigt, inhoudende een verhaal en de redenen van de gedaane ſtappen tegen den Hoogleeraar, zich beroepende op de goedkeuring van de Provintiaale Repreſentanten. 1795.

Een nader Verzoekſchrift van LUSAC hadt het benoemen eener Perſoneele Commisſie ten gevolge, welke het beſtuit om diens zaak nader te onderzoeken, baarde. Veele gewisſelde ſtukken dienden tot verdere opheldering van die netelig geworden zaak. De Leden van het toenmaalig Provintiaal Beſtuur betoonden alle geneigdheid om den Hoogleeraar, in zyne verdeediging te hooren. Curatoren bleeven op de amptontzetting aandringen. Hier greepen veele onderhandelingen plaats, die ten gevolge hadden, dat het Provintiaal Beſtuur, in Lentemaand des Jaars MDCCXCVII beſlischte; „ dat de Dimisſie „ van den Burger J. LUSAC, als Profes„ ſor in de *Vaderlandſche Hiſtorie* te hou„ den was als niet gedaan, en meerge„ melde Mr. J. LUSAC als zodanig, ge„ lyk mede, als Profeſſor in de *Grieksſche* „ *Taal*, wederom te admitteeren, in dier „ voege, of hy nimmer van die Profes„ ſien ontzet of ontſlaagen was geweest." Als gronden bragten zy by, „ Dat de „ Remotie van Mr. J. LUSAC, zo *quoad* „ *formam*, door hem niet toe te laaten „ tot eenig Verhoor, of eenige Defenſie „ hoegenaamd, zelfs niet over de *faiten*, „ tot grond daar van gelegd, en die ge-

Beſluit des Provintialen Beſtuurs ten zynen voordeel.

„ deelt-

ROEK. 1796.

„ deeltlyk door hem ontkend worden; „ als *quoad materiam*, door het vague, „ onbestemde, onbeweezene, irrevalente „ en geheel arbitraire der beschuldiging „ zelve, in alle opzigten laboreert aan „ radicaale gebreken; dat dit vitieuse ook „ zelfs, ingevalle eener zogenoemde *Politique Dispositie*, in volle kragt blyft „ standhouden, en door geen approbatoire Resolutie der Hoogstgeconstitueerde Magt kan worden weggenomen; „ maar die Remotie, uit eigener aart „ doet zyn nul en wederregtelyk; dat „ zodanige arbitraire en wederregtelyke „ handelingen, alzins aanloopende tegen „ te Regten van den Mensch en Burger, „ welke, gelyk zy zyn, en in alle daden „ de grondslagen behooren te weezen „ van allen Bestuur, zo ook door de Provisioneele Representanten zelve tot regels van hun gedrag openlyk zyn aangenomen."

Een ander Provintiaal Bestuur bekragtigt dit Besluit niet.

Het ten deezen dage, nieuw verkooren Provintiaal Bestuur gaf aan deeze zaak eene geheel andere wending; en verstak den Hoogleeraar van zyn nieuw bekomen regt; doch met den toedragt daar van te melden, zouden wy te verre buiten ons Tydsbestek treeden (*). Alleen willen wy hier

(*) Wy mogen onze Leezers wyzen op de *Verzameling van stukken, betreffende het gedrag van Curatoren van Hollands Universiteit te Leyden in de Jaaren* 1796 *en* 1797, *byzonder in de zaak van Mr.* JOHAN LUSAC *Professor in de Griekſche Taal en de Va-*

hier nog kortlyk aan het vergelde toevoegen eene opgave van 't geen Curatoren beweerden, en 't geen de Hoogleeraar, ter wederſpreekinge, in 't midden bragt. 1796.

Curatoren hielden ſtaande, dat zy, vooral *in deezen tyd*, moesten zorgen voor het Onderwys op 's Lands Hoogeſchoole, dat de Hoogleeraar LUSAC, zich aan de algemeene en hunne byzondere opmerking hadt blootgeſteld, en dus diens onderwys, in de *Vaderlandſche Hiſtorie*, zou kunnen ſchadelyk zyn; daar hy reeds blyken hadt gegeeven van zyne *Heiſtocratiſche* denkwyze, en poogingen om de *Franſche* en bygevolge ook onze Staatsomwenteling, zwart af te maalen. Dat LUSAC, vooral door zyne Aantekeningen op zyn uitgegeeven Redenvoering SOCRATES geſtyfteld, zich den Vyand der *Franſche* Republiek, en Ondermyner van alle Volksregeering betoond hadt, van welke hy niets zegt tot aanpryzing; maar al het misbruik opeenſtapelt, en om de *Ariſtocratie* ſmaaklyk te maaken, 't gegrond gezag der Ouden misbruikte, ja dat hy een Lasteraar der Volksregeering was. Dat zy, als Curatoren, niet behoefden te treeden in eene verdeediging van hunne Beſlui- Hoofdzaaklyke inhoud van 't geen Curatoren beweerden.

Vaderlandſche Geſchiedenisſen aldaar; met een Voorbericht dien aangaande. Te *Leyden* by A. en J. HONKOOP. Dat dit ſtuk zeer verſchillende oordeelvellingen onderging, even als 's Hoogleeraars SOCRATES *enz.*, behoeven wy naauwlyks te melden.

CK. BDEK. 1796.

sluiten tegen den Hoogleeraar, noch in bewyzen hunner beschuldigingen; dat Verhoor, Onderzoek en Vergelyking tegen LUSAC niet meer te pas kwam, dan tegen andere afgezette Professoren, ja dat zy magt zouden hebben, Hoogleeraars dus af te zetten; hoe zeer zy geen voorneemen hadden om daar van een willekeurig gebruik te maaken.

Wat LUSAC daar tegen inbragt.

Daarentegen beweerde de Hoogleeraar LUSAC, dat in de *Fransche* Courant, door hem geschreeven, niets berispelyks was; wel hadt hy de gruwelen van het Schrikbewind, thans door de *Franschen* zelve in 't algemeen verfoeid; maar geenzins de *Fransche* Staatsomwenteling zelve, afgekeurd, dat zulks in allen gevalle tot zyne Professie niet behoorde, noch ook den Curatoren ter beoordeelinge toekwam. Dat zyn onderwys onberispelyk was, en geen laffe vrees deswegen voor het toekomende, een billyken grond opleverde om een wederzydsch aangegaan Verdrag te verbreeken, en hem van zyn Post en gedeeltlyke Jaarwedde, zonder verhoor, te ontzetten. Wyders, dat eene Politieke Remotie, zo die al, in den aanvange der Omwentelinge, kon plaats hebben, indien dezelve niet op beschuldigingen en daadzaaken gegrond werd, geheel onregtvaardig was, ten zy die beschuldigingen en faiten beweezen werden. Dat Curatoren, hoe zeer door hem uitgedaagd, en door het Provintiaal Bestuur be-

belast, geen bewys hadden kunnen, noch willen, te berde brengen. Dat hy dus zonder verhoor, zelfs zonder politiek onderzoek, van eene Post ontzet, en aan de andere Post, eene hem onteerende voorwaarde verknogt was, op onbeweezene en in 't wilde gedaane beschuldigingen, waar van het tegendeel, uit de Schriften zyner Leerlingen bekend was; en op voorwendzels van daadzaaken, die hy als daadzaaken en als misdaadige geheel ontkent. Dat ook zyn afstand van zyn Hoogleeraarschap in de *Grieksche* Taal, waar toe hy, door eene onteerende voorwaarde, gedrongen was —— voorwaarde, welke die Professie onmogelyk maakte, hem voor geene vrywillige afstand kon worden opgedrongen (*).

CH. BOEK. 1796.

Veele vergeefsche beroepingen tot het bekleeden van opengevallene Hoogleeraarsplaatzen bejegende, ten deezen Jaare, de *Leydsche* Hoogeschool. J. H. VAN SWINDEN, N. BONDT, H. C. CRAS en D. WYTENBACH poogden zy, zonder vrugt, uit de Leerstoelen van het *Atheneum* te *Amsterdam*, tot die op de Hoogeschool te *Leyden* te doen overgaan. *Amsterdam* verhoogde de Jaarwedden, en zy

(*) Met een enkel woord vermelden wy, hoe de Hoogleeraar LUSAC, in den Jaare 1802 zyne Herstelling niet alleen, nevens anderen, bekwam; doch daarenboven met den tytel van *Professor Literarum humaniorum* vereerd werd. Zie *Algem. Kunst- en Letterbode*, voor den Jaare 1802. bl. 115 en 403.

CL. BOEK. 1796.

zy bedankten voor de hun opgedraagene Eereposten (*). —— De alzins zich verdienstlyk gemaakt hebbende Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, EWALDUS HOLLEBEEK, ontviel die Hoogeschoole, ten deezen Jaare, in eenen ruim zeven en zeventig jaarigen ouderdom (†).

(*) Zie de *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 73 en 74.

(†) Zie *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 146.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

HONDERD EN DERDE BOEK.

INHOUD

CIII. BOEK.

Overgang tot Friesland. Bezending aan de Nationaale Vergadering. DYKSTRA'S *Aanspraak. Door* VAN DE KASTEELE *beantwoord. Brief van de Representanten des Friesschen Volks. Brieven van beide de Partyen in dat Gewest. Welk eene uitwerking die Brieven aldaar doen. Algemeen verslag der Nationaale Vergadering, ten opzigte van beide de Partyen. Nadere ontvouwing hier van. Brief van de toenmaalige Representanten aan de Bataafsche Natie.* WITBOLS *verzoekt en verkrygt een Afschrift van den Brief der Uitgeweekenen. Benoeming van acht Leden tot onderzoek der Friesche zaaken. Berigt op eene Bezending na Friesland nederkomende. Brief der Friesche Volksrepresentanten, het inroepen van de tusschenkomst der Nationaale Vergadering ontkennende. Onderscheide Advyzen der Leden van de Nationaale Vergadering, wegens eene Bezending*

na Friesland. SCHIMMELPENNINCK *geeft eenige opheldering aan het Verſlag. Tegenbedenkingen van* VALCKENAER. *De meerderheid ſtemt de Bezending af; en is voor het ſchryven van eenen aanmaanenden Brieve. Inhoud van denzelven. Adreſſen uit Sneek en Harlingen, op eene Bezending aanhoudende.* SIDERIUS *ſpreekt op nieuw van eene Bezending na Friesland. Wordt in zyn voordragt geſtuit.* ALTENA *ſpreekt over de rust in Friesland en verzoekt de Naamen van de Adres-ondertekenaaren te verneemen.* HUBER, BROUWER *en* E. M. VAN BEYMA *in een Brief uit Leeuwaarden gewraakt. Menigte van Verzoekſchriften uit Friesland, vol misnoegen. Raadpleegingen deswegen. Antwoord van de Frieſche Repreſentanten op den aanmaanenden Brieve. Welk eene Verklaaring van de Grondſtemmers en Amptenaaren gevorderd werd. Over de Committés van Waakzaamheid. Hoe zeer zy zich op de Gewestlyke Magt geſteld toonden. Aanmerkingen ter Nationaale Vergadering op dit ſchryven. Verſpreid gerugt wegens de gezindheid der Frieſche Volksvertegenwoordigeren om de Uitgeweekenen in Friesland te laaten komen. Brief uit Leeuwaarden deswegen. Op welk eene wyze de Toeſtemming des Volks over het wederkeeren gevraagd. De Uitgeweekenen vervoegen zich wegens die Proclamatie, ter Nationaale Vergaderinge. Nadere bepaaling de Uitgeweekenen betreffende, en eenigen uitgemonſterd. Wat desnegen ter Nationaale Vergaderinge voorviel. Eene Commiſſie benoemd. Uitgebragt Verſlag. aad-*

plet-

pleegingen daar over. Besluit om de Friesche zaak te laaten berusten. Een Gewestelyk Bestuur in Friesland vastgesteld. Het Hof Provintiaal levert klagten in. Grond van de Bezwaaren des Hofs. Gevolgen hier van op de gestelteniſe des Hofs. De Tytel veranderd. Meerder Personen, dan te voren bevoegd verklaard tot de Regtzaaken ten Hove. Beantwoording der Verzoekschriften ten bezwaare van het Provintiaal Bestuur. Geldheffingen in dit Gewest. Voorzorgen van het toenmaalig Bestuur om zich te handhaaven. Besluit omtrent de Wapendraagende Burgers. Overgang tot Overysſel. Gelukwenſchings Brief aan de Nationaale Vergadering. G. DUMBAR weigert Lid te worden van de Nationaale Vergadering en vertrekt. Bedenking of DUMBAR Griffier in Overysſel zou kunnen blyven. Raadslagen en besluit hier op uitgebragt. Een Regeerings Reglement voor Overysſel vervaardigd, door die van Kampen wederſprooken. Besluit om de zaak in 't midden te laaten. Nadere aandrang van de Stad Kampen. Afgevaardigden uit Deventer, Kampen en Zwolle dringen dit ſtuk aan. Verſlag op de deswegen ingekomene Brieven. Voorſtel daaromtrent gedaan. Ontworpe Proclamatie. Handelingen daar over. AUFMORTHS voordragt in deezen. Bedenkingen van andere Repreſentanten. Besluit tot het zenden van een Brief met een Proclamatie. Wat men 'er in den Wapenhandel deed.

CIII. BOEK.

1796.

Overgang tot *Friesland.*

Friesland verlieten wy, laatst van dit Gewest gewaagende, in een ſtaat van hoogloopende en regeeringloosheid dreigenden tweedragt. Wy zagen dat beide de Partyen, hoe zeer van elkanderen verwyderd, de Nationaale Vergadering erkenden; deeze van geheeler harte, geene door den loop der tydsomſtandigheden, daar toe gedwongen (*). Hier uit volgde, dat zo wel de een als de ander zich by die Vergadering vervoegden en aldaar haare zaak zogt te bepleiten.

Bezending aan de Nat. Vergadering. DYKSTRA's Aanſpraak.

Eene Bezending uit de Vertegenwoordigers des Volks van *Friesland* lag, by monde van den Burger DYKSTRA, deeze begroeting af aan de Nationaale Vergadering. — „ Burgers Repreſentanten! Was „ 'er immer een Dag, welke voor dit Ge„ meenebest gedenkwaardig mogt worden „ genoemd, het was voor zeker die, op „ welken deeze aanzienlyke Vergadering „ eenen aanvang heeft genomen. — Mag „ men een Dag groot en belangryk noe„ men, waar op de Zoonen der Vryheid „ zegevieren, over de onderdrukkers van „ dezelve, het was voorzeker die Dag, „ op welken het Zevenhoofdig Monſter „ is gevallen, en de ganſche Magt van „ dit Gemeenebest zich tot één middenpunt heeft vereenigd.

„ Hebben veele braaven in ons Vader„ land, dien Dag, met verlangen, te ge„ moet

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXXIV. D. bl. 219 *vlg.*

„ moet gezien, en daar toe medegewerkt, CAP.
„ veelen hebben, om die medewerking, BOEK.
„ bittere vervolgingen moeten ondervin- ——
„ den. onder welken de Vryheidminnen- 1796.
„ de *Friezen*, met regt kunnen gerang-
„ schikt worden, en welken, offchoon
„ zedert lang, onkenbaar gemaakt, zich
„ zelven hebben ontmaskerd, hoewel
„ heerschzugt, eigenbelang en geestlyke
„ dweepzugt, dit tydperk lang hebben
„ weeten te vertraagen. — Dan, die da-
„ gen zyn voorby, die Monsters zyn niet
„ waardig meer genoemd te worden;
„ daar dezelve niet te vreezen zyn. De
„ *Frieſche* Natie is thans vry, en treedt,
„ door ons vertegenwoordigd, deeze
„ Raadzaal binnen, biedt Ulieden, van
„ wien zy alles verwagt, haare hulde
„ aan, en zweert Ulieder Besluiten, tot
„ heil van het Vaderland genomen, ten
„ allen tyde, zelfs ten kosten van haar
„ goed en bloed, mede te zullen helpen
„ onderschraagen; en wenscht, dat Gy-
„ lieden, als waardige Volksvertegen-
„ woordigers, de agting, de liefde en
„ het vertrouwen, van eene vrye en
„ dankbaare Natie zult ondervinden!

„ Dat de Algoede GOD, tot dat einde,
„ uwe welmeenende poogingen zegene,
„ op dat dezelve mogen strekken tot aan-
„ kweeking van Eensgezindheid, Broe-
„ derliefde en Vryheid, en daar door
„ uwe Persoonen, by het laatste Nage-
„ slagt, in zegeninge blyven!"

CXL. BOEK. 1796. Door VAN DE KASTEELE beantwoord.

De Voorzitter VAN DE KASTEELE liet zich ter beantwoording hooren; „ Medeburgers! Gelyk de Byeenroeping deezer Nationaale Vergadering, door het Volk van *Nederland*, ten oogmerk heeft de Vereeniging van het Beſtuur, en gelyk daar mede op het allernaauwſt behoort gepaard te gaan de vereeniging van aller harten: zo kan het deeze Vergadering niet anders dan ten uiterſten aangenaam zyn, te ondervinden, dat byzonderlyk die geenen, welken, in de onderſcheidene deelen deezer Republiek, het beſtuur in handen hebben, zich rondsom deeze Vergadering vereenigen, om hunne wenſchen met die van het geheele Volk te paaren; dat de beraadſlaagingen en Decreeten deezer hoogſte Vergadering gedyen mogten ter bevordering van het geluk en ter bevestiging der Vryheid, en ter beſcherming der Onafhangelykheid van het Oppermagtige Volk, 't welk wy vertegenwoordigen.

„ Wy zeggen dank voor uwe betuigingen en wenſchen hier toe ſtrekkende; terwyl de aankondiging van de daadlyke blyken uwer gewillige medewerking, om de gemeene lasten te draagen, ons tot een byzonder genoegen ſtrekt, gelyk wy de wederkeerige verzekering kunnen doen, dat het de opregte wensch onzer harten is, dat de weldaadige Oorſprong van allen zegen, zyne beste ze-

„ ge-

„ geningen over Ulieden, en over het „ *Frieſche* Volk, in de ruimſte maate, „ vermenigvuldige (*)."

en VOLK.

1796.

De Repreſentanten des Volks van *Friesland* te *Leeuwaarden* bekragtigden, by eenen Brieve, aan de Nationaale Vergadering de gevoelens in de Aanſpraak uitgedrukt, en beloofden alzins hunne kragtdaadige medewerking (†).

Een Brief van de Repreſentanten

By de laatſte der drie Omwentelingen in de Vertegenwoordiging des *Frieſchen* Volks, binnen den tyd van drie weeken, in *Friesland* voorgevallen, waren eenige Leden der toen in 't onderſpit geraakte Partye na *Groningen* geweeken. Zommigen hunner vaardigden van daar eenen Brieve af aan de Nationaale Vergadering (§).

Brieven van beide de Partyen aan de Nat Vergadering.

Een Brief, den drie en twintigſten van Sprokkelmaand, door de toen bovendryvende Party aan hun Hoog Mogenden gezonden, gaf een alleszins gunſtig berigt van den toedragt der laatſte Omwenteling, en beſchreef de gevlugte Repreſentanten als lieden, door een beſchuldigend geweeten, tot een verhaaste vlugt aangezet, met den naam van *Satellieten der Ari-*

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 37 en 134.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 162.
(§) Deeze Leden, de Ondertekenaars des Briefs waren A. VAN VLIET, S. D. VAN AYLVA, K. O. GORTER, B. RUSSING, J. WESSELIUS, H. A. H. VAN KNYFF, H. VAN WEERDEN, B. SPOELSTRA, H. KANNEGIETER, W. WOPKENS, J. LAMBSMA en H. BALK. Men zie de lyst der anderen toen gevlugten in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 862.

CH. BOEK. 1796.

Aristocratie, en als Mannen, in een naauw verband staande met de *Vrienden van Oranje*, die hunne wandaaden met den mantel van Godsdienstigheid bedekten, de Volksregten verkragtende, gaf den Uitgeweekenen aanleiding om zich te vervoegen by de Nationaale Vergadering, met een briefswyze ingericht Verzoekschrift.

Waar in zy wel zeer ontkennen de bedaardheid, met welke die laatste Omwenteling in hun Gewest, zou toegegaan weezen: als mede dat zy het vertrouwen des *Frieschen* Volks zouden verlooren, en uit beschuldiging van hun geweeten aanleiding zouden genomen hebben tot eene verhaaste vlugt. Zy schreeven die toe aan het herhaalde uittrekken des *Franschen* Krygsvolks, en de ongehoorde orders aan het *Bataafsche* gegeeven; maar van lieden, die, wat het inwendig Bestuur van *Friesland* betrof, als Particulieren moesten beschouwd worden — orders waar door zy onttrokken werden aan de gehoorzaamheid van den Representativen Souverain. —— Het waren, zo zy opgaven, de openlyke bedreigingen van persooneelen moord, welke hun, aan het geweld ten prooije geevende, tot de rampzalige keuze bragten, om, of Burgers tegen Burgers te wapenen, en dan derzelver onschatbaar bloed nutloos te doen stroomen, of hunne en hunner Medeburgeren veiligheid in eene kortstondige vlugt te zoeken, in het vertrouwen, dat de Na-

Nationaale Vergadering, Billykheid, Regt, en Vryheid, boven krytende Onregtvaardigheid, en alle Orde en Wetten verkragtende Regeeringloosheid, zou handhaaven. 1796.

Zy ontkenden, dat een ontrustend geweeten hun knaagde, dat ſchroom voor verantwoording hun deedt vlieden; zy verlangden rekenſchap van hun gedrag te mogen geeven als Volksvertegenwoordigers, voor een wettige Regtbank, tegen behoorelyk opgegeevene en bepaalde beſchuldigingen, niet tegen laffe, algemeene en veragtlyke uitvaaringen, uit Nieuws- en Schandbladen ontleend, niet voor Revolutionaire Regtbanken, door bloeddorst opgericht, en waar de onſchuld reeds veroordeeld was, eer zy 'er kon verſchynen. Zy beriepen zich op de ſtem der *Frieſche* Natie, in haare mishandelde wettige Repreſentanten voorbeeldloos gehoond, zich verzekerd houdende, dat de Leden der Nationaale Vergadering wel de gevolgen voorzagen, welke het gebeurde in *Friesland* op de geheele Republiek zouden en moesten hebben, indien dezelve niet oogenbliklyk in hunnen loop geſtuit werden (*).

Dus-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 20 *enz.* Een Brief van de eigenſte dagtekening, als dit Verzoekſchrift, 28 Feb. uit *Groningen* door een *Friesch Patriot* aan zynen Vriend in *Holland* gezonden, is bewaard in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1243—1249. waar in het lot van *Friesland*, als onder een ſchrikbewind zugtende, met een verſlag van de

Welk eene uitwerking die Brieven aldaar doen.

Dusdanig eene vervoeging by de Nationaale Vergadering, beſtaande uit Perſoonen van zo verſchillende denkwyze, ten opzigte van de voor den Lande heilzaamſte maatregelen, als wy hier boven beſchreeven hebben (*), kon niet nalaaten veel opziens te baaren, en diende tot eene vroegere ontmaskering van veeler Leden denkwyze, dan anderzins, in die maate, zou voorgevallen weezen; of liever beide de Partyen vonden zich in 't naauw gebragt en maakten zich, in den langwyligen loop deezer zaake, aan kunstenaaryen en ſtrydigheden ſchuldig.

Algemeen verſlag van de Nat. Verg. ten opzigte van beide de Partyen.

Met weinig woorden willen wy een algemeen verſlag hier van voorafzenden. Het aantal der uitgeweekene *Frieſche* Volksvertegenwoordigers, beſtondt uit bekende volyverige Voorſtanders der Gewestlyke Oppermogendheid, die zich, langen tyd aangekant en verzet hadden tegen het byeenroepen eener Nationaale Vergadering, waar in die Oppermagt gevaar van vernietiging ſtondt te loopen. Deezen waagden het thans, door het opgemeld Verzoekſchrift, de tusſchenkomst dier Vergadering, tot herſtel hunner grieven,

opeenvolgende Omwentelingen vermeld wordt. Het meerdergedeelte der uitgeweekene *Frieſche* Repreſentanten vaardigde uit *Groningen* den 4 Maart *1796* een Adres af aan het Volk van *Friesland*, op een nog ſterker toon geſtemd dan de vervoeging aan de Nationaale Vergadering in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1250—1258.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 309.

ven, in te roepen. Wel hadden zy, door den drang der omſtandigheden geprangd, in *Friesland* toetreeding tot dezelve geſtemd. Deeze vervoeging, eene openlyke erkentenis van de Oppermagt der Nationaale Vergadering inſluitende, kon niet nalaaten de Voorſtanders der Eenheid met verbaasdheid te vervullen, voortkomende uit de pen van Lieden, die hunne uiterſte poogingen aangewend hadden om het Reglement zodanig eene wyziging te geeven, dat de Gewestlyke Oppermagt al haare oude kragt behieldt. CAP. BOEK. 1796.

De medeſtanders der *Friezen* in het handhaaven der Gewestlyke Oppermogenheid, moesten, zich aan hunne beginzelen vasthoudende, de zaak thans ter Vergaderinge voorgeſteld, voor louter huishoudelyk verklaaren. Dan, dit doende, lieten zy de Mannen, die, om zo te ſpreeken, martelaars voor deeze geſchilzaak geworden waren, aan hun ongunſtig lot over, en ſcheenen teffens het gedrag hunner tegenſtanderen ſtilzwygend goed te keuren. — De Voorſtanders der Eenheid daarentegen behoorden, hielden zy zich vast aan hunne beginzelen, de zaak der uitgeweekene of verjaagde Repreſentanten voor te ſtaan. Thans deedt zich de gelegenheid op, om in weerwil van een Reglement, 't welk op veeld plaatzen, met zich zelven onbeſtaanbaar was, hun geliefd Stelzel kragtig te doen werken, ter geheele vernietiging der Gewestlyke Oppermagt. Dan het liet zich klaar

CIII. BOEK. 1796.

klaar vooruitzien, dat zulks de bekende en verklaarde Voorstanders der Gewestlyke Oppermagt zou herstellen, tot nieuwe versterking dier Partye.

Te veel schryven wy, onzes oordeels, niet te neder, als wy hier aanmerken, dat, in het tegenwoordig geval, de beide Partyen zich, door het belang van het tegenwoordig oogenblik, lieten vervoeren en wegsleepen, en eer alles naar den loop der omstandigheden schikten, dan dat zy hunne beginzelen raadpleegden en vasthielden. Hoe vreemd voor den onzydigen toehoorder te verneemen, dat de verklaarde Voorstanders der Gewestlyke Oppermagt, met zeer verregezogte onderscheidingen, en een aantal gewrongene verklaaringen van het Reglement, het daar heen poogden te stuuren, dat de Nationaale Vergadering ten minsten eenigen invloed op de huishoudelyke zaaken des *Frieschen* Gewests mogt verkrygen; de redenen door hun aangevoerd, voegden juist in den mond hunner Partye. — De Voorstanders der Eén- en Ondeelbaarheid wilden, daarentegen, zich stipt aan de letter des Reglements houden; zy ondersteunden, uit al hun vermogen, die Artykelen, welke de Gewestlyke Oppermagt begunstigden; zy vreesden dat de meerderheid der Vergaderinge, de uitgeweekenen zou begunstigen, en maatregelen beraamen, om, in *Friesland*, eene andere orde van zaaken te doen stand grypen.

Langer dan eene geheele maand hieldt

de

de zaak van *Friesland*, met zo veel neteligheids vergezeld, de Vergadering, van tyd tot tyd, onledig. In deezen vreemden ſtryd der Partyen, waar in de bekwaamheid der Redenaaren zich meer en meer ontwikkelde, en teffens de gevoelens en oogmerken der Eenheidsgezinden en der Voorſtanderen van de Gewestlyke Oppermagt, klaarder aan den dag kwamen, behaalden de Voorſtanders der Eenheid de gewenſchte zegepraal, en offerden 'er hunne beginzels eenigermaate aan op. CXL. BOEK. 1796.

Tot eene voor ons Werk te groote uitvoerigheid zouden wy vervallen, indien wy alles wilden ophaalen, wat, in 't gemelde tydsverloop, deeze zaak betreffende, ter Nationaale Vergadering voorviel; dan wy mogen onze Leezers dés niet geheel verſtooken laaten. Doch vooraf moeten wy nog gewaagen van eenen Brief, door de toen op 't kuſſen zittende Repreſentanten des *Frieſchen* Volks, aan de *Bataafſche* Natie gericht. Nadere ontvouwing hier van.

In denzelven geeven zy op, hoe de meerderheid der Vertegenwoordigeren des *Frieſchen* Volks, benevens eenigen der meestgegoede Stemgeregtigden voor het lichaam der Algemeene Staaten yverden: terwyl de minderheid der Repreſentanten, nevens de Schutteryen in de Steden en ten Plattenlande, voor het onverwyld daarſtellen eener Nationaale Vergadering, met afſchaffing van het Gewestlyk afzonderlyk Bewind, yverden. — Wyders vermeldende, hoe de Hoofden van het voorgaan- Brief door de toenmaalige Repreſentanten aan de *Bataafſche* Natie.

gaande *Oranje* Bewind, in de school der
BOEK. doorsleependste Staatkunde opgevoed, zich
van deeze verschillende gevoelens der Pa-
1796. triotten bedienden, en de meerderheid der
thans gevlugte Representanten van de min-
derheid afkeer inboezemde en vervolgzugt
verwekten. — Uit deeze vuile bron, be-
weeren zy, vloeiden zo veele gevaarlyke
Staatsbesluiten voort, die de verdeeldheid
kunstig aankweekten. De Algemeene Bur-
gerwapening werd verboden; de Burger-
Societeiten zag men miskennen en ver-
drukken; byna alle Ampten en Bedienin-
gen werden verkrygbaar gesteld voor de
slaafsche onderwerpers aan eigendunklyk
gezag; de Staatsbesluiten, de zaaken van
het Bondgenootschap betreffende, en de
Raadpleegingen over de Nationaale Ver-
gadering, waren geschreeven in een geest,
die eerder tegen openbaare Vyanden, dan
tegen Vrienden, Nabuuren en Bondge-
nooten gestemd scheen. — Zy traden
met de hoofden van eenigen der Bondge-
nooten, byzonder in *Zeeland*, *Overysfel* en
Groningen, die uitstaaken in hun tegen-
stand tegen alle groote hervorming, in
verstandhouding, voor de minderheid ver-
borgen. — Zy hielden desgelyks de vriend-
lyke aanmaaningen der *Franschen*, om tot
de Nationaale Vergadering toe te treeden,
bedekt of verwierpen ze met veragting. —
Niet onvermeld lieten zy, hoe het een-
maal geschaapen stondt, dat de band, die
Holland en *Friesland* zo lang zamenbondt,
gevaar liep van verbrooken te zullen wor-
den,

den, en *Friesland* afscheiden van de overige *Nederlanders*. —— Voorts haalden zy op het ongelyk, door Krygsgeweld, de Municipaliteit van *Leeuwaarden* aangedaan, de verdrukkingen, de gevangenzettingen, en het vlugten der Leden. —— Zy bejammerden het lot der Patriotten, die alomme hulp zogten by hunne nabuuren, doch zonder vrugt: dewyl de klem der Regeeringe in handen was van de liefhebberen des Provintiaalen Schepters. — Tot dat eindelyk de *Fransche* Benden *Frieslands* Grondgebied ruimden, waar op de meest schuldige Hoofden van het Gewestlyk Bewind de vlugt, en de Burgeryen haaren moed hernamen, de gevangene Patriotten uit den Kerker verlosten, de Vaderlandsche Vlugtelingen te rug riepen, en eene geheele Omwenteling daarstelden. —— *Fransche* Krygsmagt baande den weg om de gevlugte Representanten weder op 't kussen te brengen, en vereenigd met *Oranjegezinden*, de anderen daar van af te bonzen, gepaard met veele haatlykheden en verdrukkingen, door hun een Schrikbewind genoemd. — Uit deezen toestand betuigden zy, door de goede trouw van den *Franschen* Bondgenoot, en den vuurigen moed, die hunne Wapenbroeders, in geheel het *Bataafsch* Gemeenebest bezielde, gered te zyn: deeze deedt de Hoofden der tegenparty vlugten, en met hem veele medeleden.

Dit alles in 't breede vermeld en op een wel scherpen toon, schoon min scherp dan

CAP. BOEK. 1796.

dan die der toen gevlugte Repreſentanten in de bovengemelde Vervoeging aan de Nationaale Vergadering (*) voorgedraagen hebbende, ſluiten zy woordlyk —— „ Dat „ men dan ophoude het *Frieſche Volk* te „ belasteren of te miskennen! het bemint „ de Vryheid vuurig, het heeft een af„ gryzen van alle overheerſching; het „ wil het behoud van het lieve Vader„ land; het verwagt dit behoud van de „ manmoedige Beſluiten der Nationaale „ Vergadering, van de getrouwe hulpe „ van onzen magtigen Bondgenoot; van „ de vereenigde poogingen van alle de „ Gewapende Burgercorpſen in *Nederland*; „ van de geregtigheid onzer zaake, en „ van den kragtdaadigen byſtand van het „ Opperweezen, dat de Vryheid voor „ den mensch geſchaapen heeft en alle „ Onderdrukkers haat (†)."

Onmiddelyk naa het voorleezen des opgemelden Verzoekſchrifts der uitgeweekene *Frieſche* Volksvertegenwoordigeren, verzogt de Repreſentant WITBOLS, een Afſchrift, ten zynen koste, van dit ſtuk om het na *Friesland* aan een Vriend, ter wederlegginge, te zenden, voor reden geevende, dat hy, als eerſte Bewerker der

WITBOLS verzoekt en bekomt een Afſchrift van den Brief der uitgewekenen. Benoe-

(*) Zie hier boven bl. 312.

(†) Men vindt den geheelen Brief den 3 Maart gedagtekend, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1254—1269. en mogen wy onze Leezers terugwyzen op het vermelde wegens *Friesland* in het KXXIV. D. bl. 228.

der Staatsomwenteling in *Friesland*, daar in veel belangs ſtelde. Hier in werd bewilligd. Voorts benoemde de Voorzitter acht Leden, aan welker hoofd SCHIMMELPENNINCK was, om dit ingediende en veel opziensbaarend ſtuk te onderzoeken en daar op de Vergadering te berigten (*). cm. BOEK. 1796. ming van acht Leden tot onderzoek.

Het Bericht kwam hoofdzaaklyk hier op neder, dat de Burgers daar toe benoemd, *eenpaarig* begreepen hadden, dat de hoofdpunten des onderzoeks zich tot de twee volgende bepaalden. — In de *eerſte plaats*, tot de beſchouwing of de Verſchillen, thans in *Friesland* plaats hebbende, van dien aart waren, dat de Nationaale Vergadering, behoudens de Voorſchriften van het Reglement, zich dezelve kon en behoorde aan te trekken. — In de *tweede plaats*, welke wyze, als dan, daar toe voor de meest geſchikte moest gekeurd worden. Berigt van die acht Leden. Op eene Bezending na *Friesland* nederkomende.

Ten aanziene van het eerſte punt, kwam in bedenking het Artykel, 't welk aan de Nationaale Vergadering het zich inmengen in 't Huishoudelyke der onderſcheidene Gewesten verboodt. Dan deeze bepaaling oordeelden zy te berusten op de veronderſtelling, dat de Tusſchenkomst der Vergaderinge, door de byzon-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 22. De nevens SCHIMMELPENNINCK benoemde Leden waren VITRINGA, TEN BERGE, PROOT, DE RHOER, VAN HELMBERG, FARRET en CAU.

CIII. BOEK. 1796.

zondere Gewesten *niet zou worden begeerd*, of dat 'er geene gevallen zouden voorkomen, die dezelve volstrekt noodzaaklyk maakten, als wanneer de Vertegenwoordiging van het Gewestlyk Bestuur *zelve, in een staat van onzekerheid* mogt verkeeren.

Dat dit *Friesland's* tegenwoordig geval was, bleek eensdeels uit de vervoeging der uitgeweekene Volksvertegenwoordigeren, anderdeels uit de stukken der tegenwoordige Representanten des *Friesschen* Volks, en bovenal uit het stuk den achtsten van Lentemaand gedagtekend (*). 'Er bestond dus eene *wederzydsche Inroeping*. Het kwam hun voor, dat, in dit tegenwoordig zonderling geval, zich omstandigheden opdeeden, welke de Nationaale Vergadering zouden moeten doen besluiten, niet om zich met het Huishoudelyk Bestuur van *Friesland*, op de eene of andere wyze, te bemoeijen; maar alleen om eventueel, door het gezag dier Vergaderinge, het Volk van *Friesland* in staat te stellen, om zelve onbelemmerd zyne Gewestlyke belangen, in deezen vryelyk te kunnen regelen.

In *Friesland* moest een Bestuur stand grypen op den vryen wil en verkiezing des Volks gegrond. Op deeze Volksstem beriepen zich beide de twistende Partyen; beiden klaagden zy over de schending haarer Regten; beiden verklaarden zy bereid

(*) Zie hier boven bl. 311.

reid te zyn om zich aan den wil des Volks van *Friesland* te onderwerpen. Billyk was hier de Beslissing des Volks. — Van de eene en andere zyde werd aangevoerd het pleegen van geweld, of door de verschyning van Krygsvolk, of van eene Gewapende Burgermagt. Dan in dit alles deedt zich geen het minste blyk op van den wil des geheelen *Friesschen* Volks. En het was dus duister *of* en *in hoe verre* de *Friesche* Natie, in deeze moeilyke zaak, beslischt of stellig party gekoozen hadt. CIM. BORK. 1796.

Het stuk, louter als een *Personeele Twist* beschouwd, kon, huns inziens, aan het Volk van *Nederland*, door de Nationaale Vergadering vertegenwoordigd, geenzins zeer belangryk zyn; maar het was, voor dat Volk, van het uiterste gewigt, overtuigd te worden van de *Wettigheid der Representatie*. — *Friesland* bevondt zich in een *staat van beroering*, welke, op *eene sensibele wyze invloed moest hebben* op het Nationaal Crediet, welks handhaaving der Vergaderinge was aanbetrouwd. *Friesland* werd *geschud* en *geslingerd*, en liep gevaar om bloei en welvaard te zien plaats maaken, voor steeds duurende Burgertwisten, met alle derzelver rampzalige gevolgen. In drie weeken tyds was de Gewestlyke Vertegenwoordiging, tot driemaal toe, niet zonder hevige schokken, afgewisseld.

Blykbaar was een aantal wettig door den Volke gekoozen Representanten, door een gedeelte diens eigen Volks, van derzelver posten ontzet. Men wilde, noch

EIN-BOEK. 1796.

behoefde te onderzoeken of, en in hoe verre; de thans Uitgeweekenen aan den eenen kant door het toetreeden tot de Nationaale Vergadering onverzettelyk te weigeren, aanleiding tot alle die twisten en verwarringen gegeeven hadden; noch ook, aan den anderen kant, in hoe verre een gedeelte des *Frieschen* Volks, met geweld, en door onwettige handelingen, de zaak zo verre gebragt hadden. —— Onbetwistbaar kwam het hun voor, dat 'er eene *gebiedende noodzaaklykheid* aanweezig was, om aan alle die twisten en verwarringen eindelyk paal en perk te stellen. In allen gevalle kwam het hun raadzaamst voor, dat alle vervolgingen en verdere verwyderingen, onder welk eene *benaaming* ook, over deeze onderlinge Burgertwisten, aan de liefde tot de rust en het algemeen welzyn grootmoedig behoorden opgeofferd, en dat die daaden alleen, indien 'er zodanige mogten gepleegd zyn, welke, in alle tyden, op zich zelven strafbaar te houden waren, door den bevoegden Regter, onderzogt en gestraft zouden moeten worden.

De Nationaale Vergadering hadt 'er het hoogste belang by van de Vertegenwoordiging des *Frieschen* Volks verzekerd te weezen. Ook was derzelver tusschenkomst, door de eene Party *meer*, door de andere *minder* uitdruklyk, doch door *alle*, in zeker derde, *begeerd*.

Dan vermids in deezen geen geschil was over ondergeschikte of byzondere zaaken,

ken, maar over het Provintiaal Bestuur zelve, waar over geene magt, buiten het Volk zelve, kon noch mogt beslissen, moest die Tusschenkomst zich bepaaalen tot het daarstellen van zodanige middelen, welke konden uitwerken, dat de wil des Volks in *Friesland*, ten opzigte van het Gewestlyk Beheer, geëerbiedigd, en deszelfs geluk, door geene gewapende of ongewapende Magt, hinder of bepaaling leedt.

CIII. BOEK. 1796.

Op de plaats zelve kon zulks best beproefd worden, en meenden zy deswegen te moeten aanraaden, „ om," gelyk dit gedeelte des Verslags woordlyk luidde, „ eene plegtige Persooneele Commissie na „ *Friesland* te depecheeren, tot bereiking „ deezer salutaire oogmerken: het zy dan „ door eene minnelyke vereeniging der „ twistende Partyen, indien hier toe ter„ men mogten zyn; het zy door eene „ finaale decisie, indien de verschilpun„ ten, nopens het Provintiaal Bestuur, te „ hunner arbitrage mogten worden ge„ bragt; met verderen last en instructie, „ om, in allen gevalle, het Volk te her„ stellen in de onbelemmerde uitoefening „ van deszelfs wettig gezag, indien het„ zelve daar in mogt zyn verhinderd ge„ worden; of wel, om, byaldien de te„ genwoordige Representanten weezenlyk, „ door de vrye stem des Volks, op eene „ wettige wyze, waren verkooren en aan„ gesteld geworden, dezelve, op alle „ mogelyke wyze, in hun wettig gezag,

DEEL. BOEK. 1796.

„ tegen allen inbreuk, te helpen beveili-
„ gen en te maintineeren."

Ten slot merkten zy op, dat deeze Tusschenkomst zo veel te dringender was, en de Geschillen in *Friesland* een zo veel te onbetwistbaarder en onmiddelyker betrekking tot de Nationaale Vergadering hadden: dewyl zy, uit eenen Brieve der *Friesche* Representanten, aan de Commissie der Nationaale Vergadering, hun ter hand gesteld, hadden moeten opmaaken, dat de Telling des Volks in *Friesland* niet was volvoerd overeenkomstig het Reglement op de Nationaale Vergadering; in welk geval de keuze der Representanten van geene waarde zou weezen. Alsdan werd een gedeelte des *Nederlandschen* Volks niet behoorelyk vertegenwoordigd. Ook zou de thans plaats hebbende Vertegenwoordiging gebrekkig weezen, ingevalle het waar bevonden mogt worden, dat de tegenwoordige *Friesche* Representanten, buiten wil en weeten van hunne Committenten, aan een of ander der door het Volk verkoozene Leden der Nationaale Vergadering, des Volks vertrouwen betwist, en dus de reeds op hun uitgebragte verkiezing kragtloos gemaakt zouden hebben: waar toe zy zeker niet konden denken magt of bevoegdheid te beiztten(*).

Brief der *Friesche* Representanten

Vry breed hebben wy deezen Raadslag vermeld, om dat deswegen zo veel te doen viel. De tegenwoordige Bekleeders van

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 135.

van het Repreſentantſchap des *Frieſchen* Volks hadden denzelven niet vernomen, of zy waren gereed, in eenen Brieve, hun gevoelen deswegen te verklaaren. Dat zy, op eenigerhande wyze, de hulp of beſcherming der Nationaale Vergadering zouden hebben ingeroepen, ontkenden zy voluit. De volmaakte orde en rust, thans in *Friesland* plaats grypende, maakte het inroepen van eenig hooger gezag, te hunner hulpe', volſtrekt noodloos. Zo zy immer eenige beſcherming of beveiliging mogten begeerd hebben, konden zy daar mede alleen bedoeld hebben, de zorge van de Nationaale Vergadering, dat niet andermaal het *Militair* geweld mogt gebezigd worden, om de Vryheid der *Friezen*, en de goede Orde, het onderst boven te keeren, en dus dat gedeelte des Volks, 't geen zy vertegenwoordigden, te onderdrukken.

CHI. BOEK. 1796 het inroepen van de tusſchenkomst der Nat. Vergadering ontkennende.

De bedoeling van den ſtaat van *Onzekerheid*, waar in het Beſtuur van *Friesland* zou verkeeren, van welken, in het Verſlag, geſprooken werd, betuigden zy niet te kunnen doorgronden. Alle nieuw aangekomene Leden, waren niet op eene eigendunkelyke wyze, te hunner Vergaderinge ingedrongen. Naa eene wettige oproeping des Volk bekleedden zy, met eenen behoorelyken Lastbrieve voorzien, de plaatzen van hun, die dezelve verlaaten hadden. Het *Frieſche* Volk hadt hun gelastigd, en zy erkenden hetzelve voor hunne Committenten. Ook was de wet-

CIII. BOEK. 1796.

tigheid der tegenwoordige Volksvertegenwoordigers van *Friesland* door de Nationaale Vergadering, nimmer in twyfel getrokken. Wilde men, en met reden, dat het Volk deeze zaak beſlischte; dit hadt *hetzelve* gedaan, en daar in wel degelyk party gekoozen, door het verkiezen van nieuwe Volksvertegenwoordigers, voor dezulken, die 's Volks vertrouwen onwaardig verklaard waren.

De ſtaat van *Beroering*, van welken men ſprak, als die invloed zou kunnen hebben op het Nationaal Credit, verbaasde hun zeer, zy ſchreeven dit ſtellig toe aan verkeerde inboezemingen, en betuigden de geneigdheid van *Friesland* in het Finantieele vak. Aanzienlyke ſommen lagen 'er, zints lange, gereed, ten behoeve van het Bondgenootſchap, en voor de *Franſche* Republiek.

Het waren, huns oordeels, die verkeerde inboezemingen van de vyanden der tegenwoordige orde van zaaken in *Friesland*, die de uitbrengers des Verſlags, den ſtaat van dit Gewest, als zo bedenkelyk deeden ſchetzen. Eene nieuwe Volkstelling beloofden zy, en deeze geſchiedde (*).

Onderſcheide Advyzen der Leden van de Nat. Verg. we-

By den aanvange des onderzoeks van het ingediend Verſlag der Commisſie voerde BACOT eerst het woord. Niet gunſtig dagt hy over de rust in *Friesland*, en wilde eene niet talryke Bezending derwaards hebben afgevaardigd, niet om zich in het on-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 130.

onderzoek van het voorgevallene in te laaten, of zich in het huishoudelyke te mengen; maar tot eene minzaame vereeniging der verdeelde gemoederen. —— PLOOS VAN AMSTEL verklaarde zich uitdruklyk tegen de Bezending. —— VAN LEEUWEN raadde als nog eene Zending derwaards af; doch het schryven eens Briefs aan. — Zeventien Leden bragten voorts hunne raadslagen uit. —— SYPKENS stemde in de Bezending. —— TEDING VAN BERKHOUT desgelyks. — VAN SONSBEEK wraakte voluit alle bemoeijing in deezen, en sprak zeer ten voordeele der tegenwoordige *Friesche* Volksvertegenwoordigeren; hy merkte de gevlugte Representanten aan als thans niets meer dan Particuliere Persoonen, met wier klagten de Vergadering zich niet kon inlaaten. —— FLOH betoonde zich voor eene broederlyke Bezending, met een behoorelyk bepaalden Lastbrief, en met voorkennis der Representanten van *Friesland*. Hy oordeelde, dat zodanig eene Bezending aan elk, die op de deugdzaamheid zyner zaake steunde, moest gevallen. Een deugdzaam Patriot, op de goed- en regtmaatigheid zyner zaake vertrouwende, kon niet anders dan zich hartlyk verblyden, wanneer zyne betwiste zaak, door eerlyke lieden van naby beschouwd werd. —— POMPE VAN MEERDERVOORT wilde, eer men eenen stap verder ging, beslischt hebben, of de Nationaale Vergadering, op gronden van het Verslag, bevoegd was om de raadpleegingen over

CHI. BOEK. —— 1796. gens de Bezending na *Friesland*.

CH. BOEK. 1796.

dit onderwerp, voort te zetten. — HAMELSVELD beweerde, in een breedvoerig ſtuk, de bevoegdheid en noodzaaklykheid eener Bezendinge na dat Gewest. — GREVE ſtemde met den ingedienden Raadſlag niet overeen; maar wilde eenen middenweg ingeſlaagen, en tuſſchen beide de uiterſten vastgeſteld hebben, dat men de eiſchen der Uitgeweekenen, om van de Nationaale Vergadering erkend te worden, zou afſlaan; van hun geen meer ſtukken, onder dien naam aanneemen, en daar mede de geheele zaak ter zyde zetten; dat men eene *Bezending na Friesland* afvaardigde, om te zien hoe het in dit Gewest gelegen ware met die dingen, welke, in die ſtreeken, *op het Algemeen Belang betrekking hadden*, en des een getrouw berigt te geeven. — WITBOLS beweerde, dat in *Friesland* de rust volkomen was en de Burgerſtem vry geweest ware. Hy beſchouwde het afvaardigen eener Bezendinge derwaards, als het middel, om de rust te ſtooren, en den toorts van Burgerkryg te ontſteeken. — BRANDS raadde de Bezending derwaards om de eigenſte reden ten ſterkſten af. — VREEDE voerde eene breedvoerige taal, naar zyne wyze met veel klems, om de Bezending derwaards af te raaden. „Zou „dezelve," vraagt hy, „met de daad, „wel iets anders zyn, dan het belang „van eenige weinige onwaardige heen„gevlooden Regenten en hunnen aan„hang te ſchraagen, tegen den verklaar-

„den

„ den Volkswil? Zou het niet de vyan- CAM.
„ den der Vryheid kunnen, ja moeten in BORK.
„ de hand werken, en aan allerlei Intri- ——
„ gues voedzel verſchaffen, om alles, wat 1796.
„ der Vryheid geen goed hart toedraagt,
„ by een te ſchraapen, en deezen tegen
„ haare Vrienden in tegenſtelling te bren-
„ gen? Om beider ſtemmen ten laatſten
„ tegen elkander in de weegſchaale te
„ werpen?" —— Het wettig opgeroepen Volk hadt, naar zyn begrip, door deszelfs eenpaarige keuze van Repreſentanten, in ſtede van de gevlugten, zynen wil verklaard, en het Provintiaal Beſtuur aldaar rustte op den alleen wettigen grondſlag, 's Volks Oppermagt. Eene Bezending derwaards af te vaardigen, keurde hy niet alleen noodloos; maar dat dezelve ſchadelyk zou kunnen zyn, en althans een indragt bevatten, op den verklaarden Volkswil, in dat Gewest. Dan zeer onderſchraagde hy het voorſtel om eenen aanmaanenden Brief aan de *Frieſche* Repreſentanten te ſchryven, om door eene Algemeene Vergiffenis, zonder eenige uitzondering, alle Uitgeweekenen gelegenheid te geeven tot hunne Have en Bloedverwanten veilig te rug te keeren. —— Met weinig woorden ſtemde VAN DE KASTEELE de Bezending af. —— Veel breedſpraakiger was KANTELAAR, een gansch ongunſtige ſchildery van den ſtaat des *Frieſchen* Volks, en van de tegenwoordige Repreſentanten, ophangende, met verzagting van het bedryf der Uitgeweekenen. Hy wil-

CAP. BOEK. 1796.

wilde, ten ſpoedigſten, eene Perſooneele Commisſie na *Friesland* afvaardigen, met last om te onderzoeken, of aldaar het Volk, in de uitoefening van deszelfs wettig gezag verhinderd geweest was, en in dat geval, 't zelve, op de geſchiktſte wyze, herſtellen. — AUPMORTH beſchouwde de zaak der *Friezen* als enkel Huishoudelyk, en oordeelde dat 'er geen grond tot eene Bezending zich opdeedt. — VAN MAANEN yverde voor het gezag der Nationaale Vergadering, en het afvaardigen eener Bezending; dewyl, zyns inziens, in de jongſte verkiezing, eenige ongeregeldheden *hadden plaats* gegreepen. — MIDDERICH vondt het geheel ongeraaden eene Bezending af te vaardigen; naardemaal het geſchil *in Friesland* een huislyk geſchil was, 't welk in dat Gewest moest worden afgedaan, en waar over de Nationaale Vergadering zich niet verder kon inlaaten. — VONCK hieldt de Bezending voor onnut, zo niet ten uiterſten ſchadelyk voor de groote zaak. — CAU voerde eene geheele andere taal, en den toeſtand van *Friesland* als hoogstzorglyk afgemaald hebbende, drong hy aan op het doen eener Bezendinge.

SCHIMMELPENNINCK geeft eenige opheldering aan het uitgebragt Verſlag.

SCHIMMELPENNINCK gaf eenige ophelderingen aan het uitgebragt Verſlag, 't welk de Vergadering nu zo lang hadt bezig gehouden, voerde eenige tusſchen beide voorgevallene gebeurtenisſen aan, die den door hem en zyner Medegelastigden voorſlag eener Bezendinge, veel eer ſtaafden, dan als nutloos of ſtrydig deeden aan-

aanzien. — Hy vondt een steun in Bicker, die een Brief te voorschyn bragt, welke het weeren van acht en twintig stemgeregtigde Burgers insloot. Was dit vermeldde waar, dan lag 'er het *Friesche* Volk hoogst aan gelegen, dat 'er middelen werden daargesteld, om zulke willekeurige en dwinglandsche daaden te weeren. — Was het niet waar, dan eischte de goede naam en de eer der Vertegenwoordigeren des *Frieschen* Volks, dat zy gezuiverd werden van den laster, dat zulke Geweldenaaryen onder hun oog waren gepleegd. Hy keurde het doen eener Bezendinge pligtmaatig en noodzaaklyk. CAM. BOER. 1796.

Naa dat Schimmelpenninck het uitgebragt Verslag gestaafd en Bicker zyn zegel daar aan gehangen hadt, beklom Valckenaer het Spreekgestoelte. Naa het uitwyden in den lof van de bekwaamheden der Verslagdoeneren, geeft hy tegenbedenkingen op, en maalt een allerongunstigst tafereel van de gevlugte *Friesche* Volksvertegenwoordigeren, schilderende hun gehouden gedrag, in het tegenstreeven der Nationaale Vergadering, met zwarte kleuren. Tegenbedenkingen van Valckenaer.

„ Zy waren dezelfde, die
„ door verscheide strenge maatregelen,
„ zich by de warme Vrienden van Va-
„ derland en Vryheid, maar al te zeer in
„ den haat gebragt — dezelfde die zich
„ als Vyanden gedraagen hadden, en die
„ nu — nu zy van hun Provintiaalen
„ Throon waren afgebonsd, of liever,
„ nu zy de teugels van het gebied laf-
„ har-

„ hartig ter aarde geſmeeten hadden, die
„ *nu* het gezag der Vergadering inriepen."
Hy ſchetst daar op de Repreſentanten te-
gen welken zy dit deeden, als wettig ver-
kooren, wier eenige misdaad, moest dit
een misdaad heeten, nederkwam op het
verbryzelen van der anderen tegenſtand.
Hy beſchouwde verder de gevlugten, voor
't meerendeel als dwaalenden, die niet
verdiend hadden buiten het Vaderland als
ballingen om te zwerven. Om hun hier
van te ontheffen, hadt hy reeds vroeger
een voorſtel gedaan; doch zonder vrugt.
Hy gaat de gronden des *Verſlags naa en*
toont, waar in dezelve, zyns bedunkens,
niet toereikende zyn, om het doen eener
kostbaare Bezending derwaards te wettigen.
Ten dien einde aanvoerende, de
onbeweezene beſchuldigingen, door de Uit-
geweekenen, tegen het thans plaatshebbend
Beſtuur in *Friesland*, in 't midden
gebragt, als het oprichten van Revolu-
tionaire Regtbanken, door Bloeddorst al-
daar geſticht; het aanſtellen van twee
en veertig Committés van Waakzaamheid,
die het *Tribunal Revolutionaire* van Ro-
BESPIERRE zouden doen herleeven, en de
Volksſtem ſmoorden. — In 't byzonder
tragt hy te ontzenuwen het bygebragte
door BICKER, gegrond op eenen Brief
van een zogenaamd *Committé van Herſtel*
te *Leeuwaarden*. Dit beſtondt, zedert eene
maand, in *Friesland* niet meer, en was aan
het tegenwoordig Bewind niet te wyten,
en ware het eens zo, dan zou zulks niet
meer

1796.

meer misdaadig zyn, dan het ophaalen van zo veele *Oranje Requesten*, als door de Patriottiſche Regenten van MDCCLXXXVII, geſchied was, zonder dat men daar uit ooit beweerde, dat de Volksſtem in *Nederland geſmoord* of de Volksregten vertrapt waren. — De gevraagde tusſchenkomst der Nationaale Vergadering kon men als een ſtrik beſchouwen. En eens toegeſtaan, doch niet erkend zynde, dat 'er in *Friesland* twee Partyen waren tusſchen de Patriotten, dan nog ſtondt het aan de Nationaale Vergadering niet, tusſchenbeiden te treeden. Zy was van wederzyden niet ingeroepen. „ Het was on„ noodig dat deeze Vergadering zich als „ Arts tot heeling der wonde, opdronge, „ het aanzyn der wonde was nog niet „ beweezen." — VALCKENAER beſloot dit uitgewerkt en ſterk ſpreekend ſtuk, met deeze woorden; „ Laat ons, derhal„ ven, de zorge voor de Provintiaale „ Volksſtemme aan de braave *Friezen* toe„ vertrouwen: terwyl de tegenwoordige „ Beſtuurders van *Friesland* reeds door „ daaden, meer dan de gevlugte, getoond „ hebben, dat zy 's Lands Kas met veele „ fournisſementen willen en kunnen ſty„ ven. — Ik eindig, Burgers Repreſen„ tanten! met eene aanmerking: zy is „ gewigtig en ernſtig, en ik gevoel maar „ al te leevendig, hoe waaragtig zy is. „ Naar maate uwe beſliſſing in deeze te„ dere zaak zyn zal — eene zaak zo zeer „ verbonden aan onze dierbaare belan-

„ gen

CII. BOEK. 1796.

„ gen — Zy zal het zegel zetten op on-
„ ze Nationaale Vryheid, of het Federa-
„ tief Stelzel vereeuwigen, en daar door
„ de mogelykheid doen gebooren worden,
„ om ORANJE wederom op den throon
„ te helpen!"

Vervolg der Advyzen.

J. VAN STEENWYK yverde voor eene Bezending derwaards. — GUILJE kantte 'er zich op het ernstigst tegen. — CASTROP beweerde de noodzaakelykheid. — Dit deedt ook JORDENS. — KRIEGER vondt geen reden om voor eene Bezending zyne stem uit te brengen. — VISSCHER was 'er ook verre af van hier in te bewilligen. — DE LEEUW zag veel zwaarigheids in eene Bezending; doch oordeelde het schryven aan de Representanten zeer gepast. — HAHN bragt zyne reden tegen eene Bezending en voor een aanmaanenden Brief, met zyn gewoone vuur, in 't midden. — Zo ook hoorde men NUHOUT VAN DER VEEN daar tegen met yver uitvaaren. — TEN BERGE oordeelde, dat de Vergadering zich deeze zaak moest aantrekken en eene Bezending, met eene bepaalde magt, na *Friesland* afvaardigen, om den wil des Volks te verneemen. Geschiedde dit niet, „ dan zou," voegde hy 'er nevens, „ by veelen van „ de Party der Uitgeweekenen wrevel „ blyven; by veelen der anderen ver„ volglust plaats hebben; de eendragt zal „ niet herstéld worden; best zal zulks „ geschieden door eene Bezending der„ waards." — NIEUHOFF was desgelyks voor

voor eene behoorelyk gelaste Bezending, om de akelige gevolgen, welke hy anderzins duchtte, voor te komen, Heil en Broederſchap te bewerken. — DE LANGE ſtondt in het zelfde gevoelen — als mede ZUBLI (*). EN BORK. 1796.

Naa het uitbrengen deezer veelvuldige raadſlagen, werd, by hoofdlyke ſtemming, het Verſlag, zo als het daar lag, door de Meerderheid, verworpen. Op de omvraage of eene Bezending na *Friesland* zou worden afgevaardigd, verwierpen zulks drie en vyftig ſtemmen, tegen drie en veertig. Dan de meerderheid ſtemde voor het zenden eens Briefs na *Friesland*; ten einde de Hoogstgeconſtitueerde Magt, in dat Gewest, aan te maanen tot het verleenen eener Algemeene Amnestie en Vergetelheid van al het gebeurde by de jongſte beroertens (†). De meerderheid ſtemt de Bezending af; maar is voor het ſchryven van een aanmaanenden Brief.

VALCKENAER, een der Gelastigden tot het ontwerpen diens Briefs, las denzelven voor. Tot het drukken en beraadſlagen daar over werd beſlooten (§). Het opſtel droeg de goedkeuring der Vergaderinge weg. Dezelve liep hoofdzaaklyk op deezen zin. Naa vermeld te hebben het ontvangen der Adreſſen eeniger uitgeweekene *Frieſche* Repreſentanten, niet alleen klaa- Inhoud van den goedgekeurden Brieve.

(*) Alle deeze Advyzen zyn in 't breede te vinden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 197. 203 209. 111. 218. 230. 235. 246. 262. 270. 272. 276. 283. 289 en 291.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 217.

(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 254. 256.

1796. klaagende over de perſooneele verongelykingen hun aangedaan, die ter Nationaale Vergadering, althans in de eerſte plaats, niet behoorden; maar die teffens gewaagden van geweldige beroeringen in het Gewest, welks huishoudelyke beſtuuring aan de Hoogstgeconſtitueerde Magt aldaar was toevertrouwd, die op de vrye ſtemme des Volks, en op de handhaaving van het Nationaal Crediet, eenen nadeeligen invloed zouden kunnen hebben.

Naardemaal deeze beide onderwerpen de Leden der Nationaale Vergaderinge ten naauwſten ter harte gingen, waren die klagten een ernſtig onderwerp van raadpleegingen geworden. Staande dezelve hadden verſcheide gerustſtellende Brieven vermeld, dat, naa de geweldige ſchokken, die *Friesland*, of ten minſten *Leeuwaarden*, beroerd hadden, eene volmaakte rust en goede orde plaats gegreepen hadt.

„ Daar wy nu," ſchryven zy woordlyk, „ aan den eenen kant, genegen en „ bereid zyn om uwe Vergadering, zo „ wel als die van alle Geconſtitueerde „ Magten, door het Nationaal Gezag, te „ handhaaven, en alle nieuwe Volksbe„ roeringen te voorkomen, zo oordeelen „ wy, van den anderen kant, Ulieden te „ moeten aanſchryven, dat onze vuurige „ wensch en ernſtige begeerte is, die „ rust bevestigd, en de goede harmonie, „ in Ulieder Gewest, die door de voor„ gevallene gebeurtenisſen, niet weinig „ ſchynt geleeden te hebben, herſteld,

„ of

„ of immers bevorderd en aangekweekt te zien.

„ Dat dan alle geschillen over het *al* of *niet* daarstellen eener Nationaale Vergadering gereezen, der vergetelnisse mogen worden toegewyd; alle Politieke Dispositien, of Judicieele Procedures over die zaak, of ten gevolge van dezelve, in *Friesland* genomen, en begonnen, worden ingetrokken en vernietigd; immers voor zo verre eenigzins met de handhaaving eener bestendige kalmte, en goede orde van zaaken in *Friesland*, bestaanbaar zal geoordeeld worden.

„ Dat dan ook alle de uitgeweekene *Friezen*, die Gylieden voorzeker als Patriotten hebt gekend en geagt, onbelemmerd tot hunne Huizen, Huisgezinnen en Kostwinningen, mogen terug keeren. — Vooral dat geene vernederende voorwaarden worden voorgeschreeven: terwyl wy dan ook, van de zyde dier Uitgeweekenen, als zeker stellen, dat zy, als Mannen van Eer, door geenen wrevel over het gebeurde bezield, geene aanleiding tot nieuwe oneenigheden zullen geeven.

„ Dit verwagten en begeeren wy van alle *Friezen*, in den naam des Vaderlands, het welk wy, uit zynen tegenwoordigen nood, niet anders kunnen redden, dan door de eendragtige poogingen van al wat braaf is in den Lan-

CAP. BOEK.

1796.

„ de." —— Goedkeuring vondt dit ſchryven by de Vergadering (*).

Adresſen uit *Sneek* en *Harlingen* op eene Bezending aanhoudende.

Ten eigen dage van het voorleezen deezes ontwerps, kwam ter tafel van de Nationaale Vergaderinge een Adres van eenige Burgers uit *Sneek*, een voordragt behelzende, dat een groot getal Burgers in *Friesland* twyfelde aan de wettigheid der thans plaatshebbende Volksvertegenwoordiging, en naa eene perſooneele Bezending uit de Nationaale Vergadering verlangde, dat vrees voor vervolging een aantal Burgers uit de Grondvergaderingen hadt geweerd, en een ander gedeelte in dezelve niet verſcheenen was, uit hoofde van zekere Verklaaring, die de Volksſtem met de daad ſmoorde. —— Ook las men een Adres uit *Harlingen*, 't geen op denzelfden zin liep, twee en vyftig Burgers hadden het onderſchreeven. Veele Leden beſchouwden die beide ſtukken als niet te deezer Vergaderinge behoorende.

SIDERIUS ſpreekt op nieuw van eene Bezending na *Friesland*.

De Burger SIDERIUS, het woord gevraagd en verkreegen hebbende, drong, tegen het genomene Beſluit, op het afvaardigen eener bevredigende Bezending aan. CASTROP ondersteunde hem met aan te merken, dat de Leden, die 'er tegen geſtemd hadden, zich meest grondden op het niet inkomen van klagten van *Frieſche* Burgers; die grond was door de ter tafel gekomene ſtukken weggenomen. VAN HOOFF oordeelde dat die Adresſen, geen

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl 254. 267.

geen verandering konden te wege brengen in den ſtaat der *Frieſche* zaaken, deeze moesten zo blyven, zo lang geen andere klagten, met bewyzen geſtaafd, verſcheenen; de in 't wilde gedaane klagten in deeze ſtukken, hadt hy met eene veragtende verwondering hooren leezen. — SIDERIUS liet zich in 't breede uit over de gepastheid eener Bezendinge, en de nuttige gevolgen daar van te voorzien; aanmerkende, dat het zenden eener Commisſie wel was van de hand geweezen; „maar op deezen grond, dat het „een twist was tuſſchen....." CAP. BOEK. 1796.

Een aantal Leden, niet willende gedoogen dat het eens genomen beſluit wierd omverre geworpen, ſtoorde SIDERIUS door hun gemor, en eischte van den Voorzitter A. J. DE SITTER, dat hy den Burger SIDERIUS tot de orde zou roepen, verklaarende niet te zullen zwygen, eer dat deeze van zyn voorſtel afzag. Eenige maalen poogde hy zyn afgebrooke reden te vervolgen; doch telkens werd hy daar in verhinderd, en kon de Voorzitter de Vergadering niet tot ſtilte brengen, zo lang SIDERIUS zich gereed betoonde om voort te vaaren. Een en ander der Repreſentanten wilde dat SIDERIUS, by het hem gegeeven woord, door den Voorzitter, zou gehandhaafd worden. — Hy verklaarde, niet voor te willen ſtellen, een Perſooneele Bezending na *Friesland* af te vaardigen, en poogde daar op voort te vaaren. Het morren herhaalde zich, en de Voor- Wordt in zyn voordragt geſtuit.

CLII. BOEK.

Voorzitter vondt zich genoodzaakt den ſteeds hervattenden Spreeker het zwygen op te leggen.

1796.

ALTENA ſpreekt over de rust in *Friesland* enverzogt de naamen der Adresonderteke-naaren te verneemen.

De Burger VAN ALTENA *ſprak daar op* van de rust, welke in *Friesland*, waar uit hy binnen kort gekomen was, heerschte; verzogt de naamen der Tekenaaren van de Adresſen uit *Sneek* en *Harlingen* te mogen weeten; ten einde te kunnen oordeelen over de denkwyze dier menſchen. Kans zag hy om in *Friesland* eene menigte van Tekenaaren op te loopen, naardemaal 'er aan *Ariſtocraaten* en *Oranjeklanten*, in dat Gewest, geen gebrek was. Verſcheide Leden vorderden met hem het opleezen van de Naamen der Tekenaaren. — Den naam van TUINHOUT was niet geleezen, of ALTENA betuigde zich over de tekening van dien Burger niet te verwonderen; dewyl hy een Zwager van HUBER was, en diens benoeming tot Repreſentant in de Nationaale Vergadering wilde bevorderen.

HUBER, BROUWER en E. M. VAN BEYMA in een Brief uit *Leeuwaarden* gewraakt, de eerſte als nog niet toegelaatens.

Te deezer woelige Zitting kwam een Adres, door een aantal ſtemgeregtigde Burgers van *Leeuwaarden* getekend, verklaarende HUBER, als mede BROUWER en E. M. VAN BEYMA het vertrouwen des Volks onwaardig. Hooger klonk een Brief der Repreſentanten van *Friesland*, te verſtaan geevende, dat de Burger HUBER onder zwaare verdenking van Verraad lag, en dat het beſluit, waar in zy hem tot verantwoording hadden opgeroepen, en door het geweezen Commité van *Waak-*

zaam-

zaamheid van *Holland* in verzekering hadden willen ſtellen, nog niet was ingetrokken. By hoofdlyke ſtemming verklaarde eene meerderheid van acht en vyftig, tegen veertig ſtemmen, dat HUBER, voor als nog, niet tot de Vergadering kon toegelaaten worden (*). CAP. BOEK. 1796. waardig gekeurd.

Grootlyks werd het zeggen van ALTENA, wegens het gemaklyk bekomen van Tekenaars tot dusdanige Verzoekſchriften bewaarheid, toen binnen weinig dagen het in de Vergadering, om zo te ſpreeken, Requesten uit *Friesland* regende, die uit verſcheide oorzaaken den byſtand der Verga- Menigte van Requesten uit *Friesland*, vol misnoegen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 254—256. Men leeze de Brieven, wegens HUBER en BEYMA, als mede die van BEYMA aan de Repreſentanten van *Friesland* in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1436—1451. vergeleeken met het *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 641. Een uitgebragt verſlag ter Nationaale Vergadering keurde deeze twee Perſoonen niet verkiesbaar. *Ald.* IV. D. bl. 203. VAN CASTROP bragt eerlang een Advys uit, pleitende voor de toelaating dier beide Burgeren als Leden der Vergadering, waar over zwaare woordwisſelingen vielen, die in 't einde uitliepen op de toelaating dier Burgeren tot de Nationaale Vergadering. *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 205 en 271. Ook namen zy zitting, 't geen oorzaak gaf, dat het Provintiaal Beſtuur van *Friesland*, aan de Nationaale Vergadering ſchryvende, dien Brief richtte *aan de wettig verkoozene Leden der Nationaale Vergadering*; welke Brief, als afwykende van de gewoone Titulature, ter zyde gelegd werd. *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 297. Dit was ook het geval eens naderen Briefs, aandringende op het niet toelaaten van HUBER en VAN BEYMA als Leden der Nationaale Vergadering. *Ald.* bl. 344 en 352.

CXII. BOEK. 1796.

gadering inriepen, en om eene Bezending aanhielden (*). De Ondertekenaars dier Verzoekſchriften bedroegen te zamen twee honderd en zeventig Perſoonen.

Raadpleegingen deswegen.

De Voorzitter BICKER ſtelde voor, alle die Verzoekſchriften in de handen eener Commisie te ſtellen. HAHN moeilyk over het ſpillen van den Nationaalen tyd met dusdanige ſtukken, wilde ze aan de Hoogst geconſtitueerde Magt in *Friesland* gezonden hebben om 'er op te berichten. Dit was ook GUILJES gevoelen, te meer: dewyl het groot aantal, ten zelfden dage ingekomen, de bedenking deedt ontſtaan, of die ſtukken den oorſprong niet hadden aan voorbedagte afbedeling, en het rondzenden van Lieden tegen het thans beſtaande Beſtuur in dat Gewest; in welke gedagten hy onderſchraagd werd, doordien één der ingediende ſtukken, niet op deeze of geene plaatzen; maar gansch *Friesland* door ſcheen getekend te zyn. — Op nieuw vielen 'er woordwisſelingen met veel ſcherpheids doormengd, over de waardye dier klagten, als mede het afvaardigen der ingeroepene Bezending. KANTELAAR yverde zeer voor het onderzoeken dier veelvuldige klagten, en onderſteunde het voorſtel des Voorzitters. 't Zelve werd by

(*) Onder deeze Requesten was 'er een door 35 Vrouwen getekend, klaagende over de mishandelingen, welke de Vrouwen, in *Friesland* van onderſcheide Commitées van Waakzaamheid, moesten ondergaan.

by hoofdlyke omvraage verworpen. Het gevoelen van SCHIMMELPENNINCK, om de ſtukken in beraad te houden, tot dat het Antwoord op den aanmaanenden Brieve zou zyn ingekomen, ging door (*).

CIII. BOEK. 1796.

Lang bleef dit Antwoord niet agterwege. Het was zeer uitvoerig. In de eerſte plaats diende 't zelve tot ontkragtiging van de betuigingen der zodanigen, die *Friesland* in een ſtaat van beroering beſchouwden. — Voorts verzogten zy voldoening, wegens twee uitdrukkingen, door den Burger Repreſentant KANTELAAR ter Vergaderinge gebruikt, daar hy geſprooken hadt van de ZOGENAAMDE *Hoogstgeconſtitueerde Magt in Friesland*: dewyl zy, door alle de Inwoonders van dat Gewest, even wettig verkooren waren, als hy KANTELAAR, door 15.000 Zielen — verder, *dat men, met grond* UIT DIE HOEK *zulks verwagten kon.* — Haatlyke uitdrukkingen, die zy, hoe zeer overtuigd tegen het oogmerk en de plegtige verklaaring der Vergaderinge aan, gebezigd te zyn, als Beſtuurders van een Vry Volk, niet onopgemerkt mogten laaten doorgaan: weshalven zy, wegens die beledigende uitdrukkingen, eene voldoende Satisfactie, in naam des *Frieſchen* Volks, begeerden. — Men beklaagde zich over, en ſchreeuwde van onderdrukking der Volksſtem in *Friesland*, even als men ter Nationaale Vergadering gedaan hadt, over dezelfde aldaar door Voorzig-

Antwoord der *Frieſche* Repreſentanten op een aanmaanenden Brieve.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 365.

CIX. BOEK. 1796.

zigtigheid genomen maatregel, uit hoofde eener Verklaaring, welke zy, om het Heil der Natie, noodig geoordeeld hadden, van alle Grondstemmers en Amptenaaren te vorderen, en die meer dan vyftig Leden hunner Vergadering niet geschroomd hadden te doen.

Welk eene Verklaaring van Grondstemmers en Amptenaars gevorderd was.

Woordlyk geeven zy die Verklaaring op. „ Ik verklaar vrywillig, en op myn „ woord van Eer, een Voorstander van „ de Regten van den Mensch en Burger en een Vyand van het Stadhouderlyke, Aristocratisch en Eenhoofdig Bestuur te zyn, Goed en Bloed veil te „ hebben, om, op gronden van Vryheid „ en Gelykheid, het Volksgeluk te helpen bevestigen; en nimmer in eenige „ Verkiezing van Kiezers, Vertegenwoordigers, of Amptenaars, myne stem te „ zullen geeven aan Persoonen, die ik „ oordeel nog Begunstigers of Aankleevers van de zogenoemde Oude Constitutie te weezen; maar alleen zodanigen zal verkiezen, welken ik, in gemoede, vertrouw Voorstanders van de „ Regten van den Mensch; en van het „ waar Geluk des Volks, en teffens de „ eerlykſten en kundigſten te zyn, zonder my, om lief of leed, door giften „ of gaven daar in te laaten geleiden!"

Over de Committés van Waakzaamheid.

Even ongegrond hielden zy de klagten, welke men tegen de in *Friesland* aangestelde *Committés van Waakzaamheid en Correspondentie* kon bybrengen. Geen enkel geval was te hunner kennisse gebragt,

bragt, waar uit zy dezelve, als ſchadelyk voor de perſoonlyke vryheid der Ingezetenen konden beſchouwen; en, daar dezelve, volgens hunnen last, een waakend oog moesten houden, op de woelingen der *Ariſtocratiſche* en *Oranje Kabaalen*, zo zouden het alleen deeze voor de Vryheid doodlyke Factien zyn, die zich over derzelver aanweezen mogten beklaagen.

CAP. BOEK. 1796.

Voor het overige vonden zy zich verpligt, als Vertegenwoordigers van een Vry Volk, 't welk, uit zyne Souveraine Magt, medegeſtemd hadt tot het daarſtellen der Nationaale Vergadering, en tot het toevertrouwen aan dezelve van alle zaaken, de Bondgenootſchaplyke belangen der Republiek betreffende; doch het welk zyn Huishoudelyk Beſtuur, wel uitdruklyk aan zich behouden hadt, rondborstig te betuigen, dat zy, aan den eenen kant, geenen inbreuk op de Souverainiteit van het Volk, door hun vertegenwoordigd, uit hoofde van Huishoudelyke geſchillen, zouden gedoogen; maar dat zy, zo wel tegen alle List, als openlyk Geweld, zich manmoedig zouden tragten aan te kanten; ten einde 's Volks Oppermagt ongeſchonden te bewaaren, tot aan dat gelukkig tydſtip, waar in de Vrye *Friezen* mede zouden kunnen bewilligen in die Conſtitutie, welke thans werd ontworpen, en die, gegrond op de Eenheid en Onverdeelbaarheid des *Nederlandſchen* Volks, alleen het Heil van dit gezegend Gewest zou kunnen uitmaaken.

Hoe zeer zy zich op de Gewestlyke Magt geſteld toonden.

Ein-

Eindelyk baden zy de Nationaale Vergadering wel te willen gelooven, dat, hoe zeer zy gevoelden, het geen hun pligt, als Vertegenwoordigers *van een Vry Volk*, hun oplag, zy egter, opregtlyk betuigden, dat hun niets meer ter harte ging, dan de Vrede en goede Harmonie binnen *Friesland*, en dat zy zich aan den Vredelievenden inhoud des gezonden Briefs van de Vergadering alzins gedraagen zouden, zo verre zulks eenigzins met de bewaaring der goede Orde, en de handhaaving der eendragt onder de Ingezetenen van *Friesland*, beſtaanbaar zou kunnen zyn; dat het daadlyk daarſtellen veel zou afhangen van het gedrag der uitgeweekene *Friezen*.

Ten ſlot betuigden zy verre verwyderd te zyn van allen haat of vooringenomenheid, dat hun niets aangenaamer zou zyn, dan aan die verdoolde Medeburgeren, die zich zo verre van het ſpoor der algemeene grondbeginzelen verwyderd hadden, op waare en ontwyfelbaare gronden, de hand van Broederſchap te rug te kunnen geeven (*).

Aanmerkingen ter Nat. Verg. op dit ſchryven.

In een en ander opzigt voldeedt dit Antwoord aan de Nationaale Vergadering niet. Algemeene afkeuring vondt het gevorderde omtrent den Repreſentant KANTELAAR. Men oordeelde, dat de Leer van

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D, bl. 407. De Brief den 2 Mey 1796 gedagtekend, is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1786-1794.

van het *Federalismus*, 'er kennelyk in doorſtraalde, welke men dagt, dat door de vrye *Friezen* reeds lang was afgezwooren. SCHIMMELPENNINCKS raadſlag, welken in een Beſluit veranderd werd, luidde, om dat gedeelte des Briefs, 't welk ten antwoord op den aanmaanenden Brieve der Vergadering diende, voor Bekendmaaking aan te neemen; en, met betrekking tot de uitdrukkingen, wegens den Burger KANTELAAR gebezigd, een afkeurend beſluit uit te brengen (*). CAP. BOEK. 1796.

Welhaast verſpreidde zich het gerugt als of, by de *Frieſche* Repreſentanten, in beraad kwam, om de uitgeweeken Vertegenwoordigers, vry en onverlet, tot de hunnen te laaten wederkeeren (†). Onderſcheiden werd dit gerugt opgenomen. Veelen hoorden het met een blykbaar genoegen. Anders dagten daar over zommigen, die, ſchoon niet ongezind ten opzigte van die terugkomst, nogthans van meening waren, dat daar toe door de Repreſentanten niet kon beſlooten worden, zonder alvoorens het Volk gekend, en des-

Verſpreid gerugt, wegens de gezindheid der *Frieſche* Repreſentanten om de Uitgeweekenen in *Friesland* te laaten komen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 410.

(†) Dikwyls ſteunen gerugten op minder gronds van waarheid: althans de *Frieſche* Repreſentant GORTER vermeldde, ter Nationaale Vergaderinge, „ 'Er zyn hevige Discusſien, in het Provintiaal Beſtuur, over den inhoud van de *Exhortatoire Miſſive* voorgevallen; het Provintiaal Beſtuur heeft „ eerst met meerderheid van *één* ſtem, beſlooten „ *alle Uitgeweekenen*, zonder onderſcheid, te laaten „ binnen komen." *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 274.

1796.

Brief uit *Leeuwaarden* daar over aan de Volksvertegenwoordigers.

deszelfs goedkeuring ingewonnen te hebben.

Een Brief door Stemgeregtigde Burgers en Ingezetenen van *Leeuwaarden* aan de Hoogstgeconſtitueerde Magt in *Friesland*, op eenen zeer ſterken en dringenden toon geſtemd, kan van dit laatſte tot een voldingend bewys verſtrekken. Hunne hoogſte bewondering over het gemelde gerugt betuigd, en aangemerkt hebbende, dat Edelmoedig te zyn wel eene deugd was van vrye Burgers; doch dat de Repreſentanten die deugd niet verder konden uitſtrekken, dan hun *eigen perſoon* betrof. Hadden de Repreſentanten de magt om, over de Edelmoedigheid, of misſchien te groote Toegeeflykheid, van een geheel Volk te beſchikken, *in* welks tegenwoordigheid zy de Voortvlugtigen verklaard hadden, als ſchuldig aan gekwetſte Natie en Meineed! Waren deezen in hun dienst! Ja, dan, zouden zy niemand anders hebben raad te pleegen, dan hun eigen hart en neiging; maar zy waren in dienst des Volks, en aan hetzelve verantwoording ſchuldig. De Uitgeweekenen bragten het Volk in onrust, dat zelfde Volk moest gevolglyk oordeelen, of het alle die Perſoonen in hun midden wilde terug hebben, of dat het, om deszelfs heil noodig oordeelde, daar omtrent eenige bepaalingen en uitzonderingen te moeten maaken.

Leeuwaardens Burgery hadt de daarſtelling der Nationaale Vergadering begeerd, en

en daar voor veel moeten lyden. Deeze besluiten, tot bevestiging der Vryheid, wilden zy, ten koste van het hun dierbaarste, ja van hun leeven, helpen uitvoeren. Dan zy twyfelden zeer of, in de Vergadering der *Frieſche* Volksvertegenwoordigeren, de magt wel huisvestte, om, in den naam van dat Volk, de overtreedingen hunner Gelastigden in eene formeele vergetelheid te ſtellen. Zulk een ſtap konden zy nimmer beſchouwen als geſchikt om aan den wensch der Nationaale Vergadering, veel minder van het Vryheidminnend *Frieſche* Volk, te voldoen; wanneer de Repreſentanten niet verzekerd waren, dat dezelve regtvaardig, pligtmaatig en geſchikt was om de eensgezindheid en goede orde in *Friesland* aan te kweeken. Raadpleeging met en uitſpraak van het Volk keurden zy daar toe een noodig vereischte. 1796. OM. BOEK.

Op deeze gronden luidde de voorſlag, welke wy woordlyk afſchryven, „ dat zy „ de Vertegenwoordigers des *Frieſchen* „ Volks vrymoedig, egter met eene be„ daarde zugt en neiginge tot zo veel „ mogelyke vergeeting van het voorlede„ ne, verzogten, en uit liefde voor de „ rust en de voldoeninge der welgezinde „ *Friezen* bezwoeren, dat zodanig een Be„ ſluit, wanneer het mogt genomen zyn, „ niet ten uitvoer gebragt werd, zonder „ 'er vóór af, de begeerte der ſtemge„ regtigde Ingezetenen over in te nee„ men, op dat niet nieuwe tooneelen

van

CIII. BOEK. 1796.

„ van misnoegen zich opdeeden, die doodlyk voor de Vryheid konden zyn. Dan, „ indien Gylieden niet te min, in uwe „ wysheid, oordeelt *by uw* Besluit te volharden, om het gebeurde, *zonder* voorkennisse des Volks, in vergetelheid te „ kunnen stellen, in dat geval zouden „ wy gaarne zien, en insteeren wy ten „ sterksten, dat 'er eenige uitzonderingen, „ provisioneel gemaakt wierden, en verders zodanige bepaalingen gesteld, dat „ het Vryheidminnend *Friesche* Volk zich „ niet over den invloed dier Persoonen „ behoefde te bekommeren (*)."

Op welke eene wyze de toestemming des Volks tot die wederkeering gevraagd.

Wat 'er van het genomene Besluit geweest zy, hoe verre het verspreidde gerugt op grond van waarheid rustte, is ons niet ten vollen gebleeken (†); wel dat deeze Vervoeging niet vrugtloos was; dewyl, weinig dagen daar naa, eene Proclamatie der Representanten verscheen, in welke de toestemming des Volks, tot de wederkomst der Uitgeweekenen, in zekeren zin, gevraagd werd.

Naa eene vervoeging by den Volke, die, in den aanvange, op het gebeurde in *Friesland* wees, en de wenschlykheid der Eensgezindheid vertoogde, haalen zy op den Brief door de Nationaale Vergadering over de terugroeping der Uitgeweekene Representanten geschreeven. Zy betuigden, dat deeze uitnoodiging, deeze wel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1795.
(†) Vergelyk hier boven bl. 349.

welmeenende en vaderlyke raad, al hun aandagt trok, dat zy wel gaarne hunne Perſoonlyke Gevoeligheid aan dit Algemeen Welzyn, wilden opofferen. Hadt dit gewigtig ſtuk alleen geloopen over het al of niet daarſtellen eener Nationaale Vergadering, hadden 'er geene andere verſchillen plaats gehad, zou hetzelve, te hunner Vergadering, zeker eer bepaald geweest hebben. — Dan daar het gedrag der Uitgeweekenen, niet zo zeer met betrekking tot hun als Repreſentanten, als wel met betrekking tot den Volke gehouden, in overweeging moest komen, hadden zy zich niet kunnen, noch vermogen bevoegd agten, om, zonder 's Volks voorafgaande bewilliging, in deezen te beſliſſen. dit BOEK. 1796.

Aan de eene zyde aangemoedigd door de uitnoodiging der Nationaale Vergadering, om alle gebezigde tegenwerkingen tegen het zamenroepen van dezelve aangewend, in vergetelniſſe te ſtellen, en bezield met den vuurigen wensch om de Eensgezindheid in *Friesland* te bevorderen; en, bovenal, gehouden tot de handhaaving eener goede orde van zaaken, de rust en zekerheid des Gewests, hadden zy proviſioneel noodig geagt te beſluiten — „ Dat, wanneer, vóór den „ zestienden der maand Juny eerstkomende, geene voldoende aanmerkingen, door de Stemgeregtigde Burgers „ by hun werden ingebragt, de Uitge-

„ weekenen (*) vry en onbelemmerd tot
„ hunne Huizen, Huisgezinnen, en par-
„ ticuliere Beroepen, zouden kunnen te-
„ rug keeren; dat, ten hunnen aanziene,
„ alle geſchillen, over het *al of niet* daar-
„ ſtellen eener Nationaale Vergadering,
„ der vergetelheid zouden worden toege-
„ wyd, mitsgaders dat alle Politieke Dis-
„ poſitien of Judicieele Procedures, wel-
„ ke over die zaak, of *ten gevolge* van
„ dezelve, in *Friesland* genomen of be-
„ gonnen mogten zyn, zullen worden
„ vernietigd."

„ Dan," laaten zy 'er op volgen, „ al-
„ les onder deeze expreſſe voorwaarden,
„ dat de zulken dier Uitgeweekenen, wel-
„ ke van de grootmoedigheid der Natie
„ willen gebruik maaken, en, *als ſtille*
„ Burgers, in het midden derzelve terug
„ keeren, zullen gerekend worden, by
„ hunne intrede in dit Gewest, openlyk
„ en

(*) De naamlyst der Uitgeweekenen was (*) H. Balk, H. A. van Knyff, Th. Joha, S. D. van Aylva, A van Vliet, B. Russing, (*) Eeuwe Sieges, (*) Johannes Meinderts, G. A Abbring, (*) E. Mebius, P. Fontein, (*) S. Lambsma, (*) B. Spoelstra, (*) H. van Weerden, (*) F. van Heloma, (*) C. Appelius, (*) J. Wesselius, (*) W. D. Ruitinga, (*) P Zeper, W. Wopkens, (*) C. W. Coulon, (*) K. O Gorter, H. Kannegieter, (*) H. Westra, (*) H. R. Boursma, J. L. Huber, E. M. Byma, R. Dibbetz en (*) Ph. Meinsma. De Perſoonen, die vervolgens, op de naa te melden voorwaarden, vryheid om weder te keeren vergund werd, hebben wy met een (*) voor aan onderſcheiden.

„ en plegtig verklaard te hebben, dat zy, CAP.
„ nimmer met opzet, en met een kwaad BOEK. I
„ oogmerk, hebben ingeſtemd en mede- ——
„ gewerkt tot die Reſolutien, Publikatien 1796.
„ en Handelingen, welke het billyk mis-
„ noegen der Vryheidminnende Burgeren
„ hebben gaande gemaakt, en die ſtrekten
„ ter vervolging van waardige Vaderlan-
„ deren; verder dat zy zich ſtil en rus-
„ tig zullen gedraagen, en als Mannen
„ van Eer, door geen wrevel, over het
„ gebeurde bezield, nimmer eenige aan-
„ leiding tot nieuwe oneenigheden zullen
„ geeven." — Zy voegden 'er by, „ dat
„ dit Proviſioneel gereſolveerde, naa den
„ zestienden van Juny aanſtaande, door
„ hun nader zou moeten bevestigd, of
„ naar vereisch veranderd worden, vóór
„ en al eer hetzelve van eenige kragt
„ zou kunnen weezen (*)."

Geen gering misnoegen betoonden de Uitgeweekenen over den inhoud deezer Proclamatie. Zy vervoegden zich deswegen, met een breedſpraakig geſchrift, by de Nationaale Vergadering. Het voorgevallene, by de dusverre herhaalde Omwentelingen in *Friesland* opgehaald, en de blyde hoop, op een gunſtige keer der zaake, gegrond op den aanmaanenden Brieve der Nationaale Vergadering vermeld hebbende, ſchilderen zy den inhoud der Proclamatie af als even zeer inloopende te-

De Uitgeweekenen vervoegen zich, wegens de Proclamatie ter Nat. Vergadering.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1799—1805. Dit ſtuk was den 31 van Mey gedagtekend.

om. BOEK. 1796.

tegen de regtvaardige Oogmerken der Nationaale Vergadering, om aan de Uitgeweekenen geen vernederende voorwaarden voor te schryven, als tegen het gevoel van hunne Eer, door dit stuk dermaate gehoond, dat alle uitwerking van de vaderlyke bedoeling der Vergaderinge, en van hunne vleiende uitzigten, misfen moest. — 'Er konden misschien nog eenige veranderingen in komen; doch het uitzigt op het gunstige was zo verre verwyderd, dat zy veel eer nog vernederender voorwaarden te gemoet zagen. „ Indien," met deeze woorden slooten zy deeze vervoeging, „ uwe Regtvaardigheid dit niet verhoedde, worden wy, „ met onze waardste Panden, met onze „ Vrouwen en Kinderen, zonder ooit „ gehoord te zyn, ongelukkig gemaakt. — „ Doch wy willen liever het uiterste afwagten, en ons, te midden van een totaal „ onverdiend ongeluk, met het kalm gevoel van eerlyke Lieden, met de onbewimpelde en vrymoedige taal van verongelykten, eens, maar dat ook zeker, „ beroepen op allen, die braaf en eerlyk „ denken onder het menschdom, dat „ door laagheden onze Eer te besmetten, „ of door genooddwangt inkrimpen dat „ gevoel van Onschuld, het eenige dat „ ons overschiet, te ruilen voor een vernederend binnentreeden in ons Gewest, „ en tot ons beroep, waar schaamte en „ schande ieder onzer treeden zou vergezellen.

„ Wy

„ Wy bidden Ulieden Burgers Repre- 1795.
„ sentanten! vestigt uwe aandagt op dee- EINDE.
„ ze onze billyke bezwaaren! Wy be- ——
„ roepen ons op dat gevoel van Eer, 1796.
„ dat ieder uwer voor *Neerlands* Volk
„ agtingwaardig moet maaken. Wy be-
„ zweeren Ulieden by het regtvaardig
„ menschengevoel van uw eigen hart,
„ om te verhoeden dat men ons hoone
„ in ons ongeluk, of dat men ons buiten
„ sluite door vernederingen. Wy bezwee-
„ ren Ulieden, ten deezen aanziene, zo
„ te handelen, als Gylieden op de beoor-
„ deeling van de Naakomelingschap, en
„ verantwoordelykheid aan den Grooten
„ Regter van het ganssche Heelal, pligt-
„ maatig en nuttig zult oordeelen (*)."

De ingekomene aanmerkingen, tot welker opgave de Inwoonders van *Friesland*, door de Vertegenwoordigers waren opgeroepen, bragten, in de voorwaarden, geene verandering te wege, dan alleen, „ dat, „ tot geruststelling des Volks, de zoda- „ nigen, die van het aanbod der weder- „ keeringe gebruik maakten, geduurende „ den tyd van één Jaar, in geene Pu- „ blieke Functien, zouden verkiesbaar „ zyn." —— Op dien grond werd aan *zeventien* der Uitgeweekenen het wederkeeren in *Friesland* toegestaan. Van de vryheid daar toe bleeven *twaalf* uitgesloo- ten (†), en ten hunnen aanzien, de voor- heen

Nadere bepaaling de Uitgeweekenen betreffende, en eenigen uitgemonsterd.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2019.
(†) By de opgegeevene Naamlyst der Uitgewee-

CIII. BOEK.

heen uitgevaardigde Publikatie, en middelen van voorziening tegen dezelve, in volle kragt (*).

1796.

Wat wegens dit stuk ter Nat. Vergadering te doen viel.

Eene Commissie daar toe benoemd.

By het inzenden ter Nationaale Vergaderinge van dit berigtgeevend stuk, ontstonden veelerlei gesprekken, over de wyze hoe met de *Friesche* zaaken te handelen, en byzonder over het voorstel des Voorzitters P. HARTOGH, om den Brief in handen eener Persooneele Commissie te geeven; ten einde te onderzoeken, in hoe verre die van *Friesland* voldaan hadden aan het oogmerk der Vergaderinge in den aanmaanenden Brieve aan den dag gelegd. Naa veel woordwisselings tusschen de Leden, die van het bemoeijen, of niet bemoeijen, met deeze zaak des *Frieschen* Gewests, omtrent in denzelfden geest spraaken als in het eerste geval, over de voorgeslaagene Bezending, bleek de meerderheid met den Voorzitter in te stemmen. Terwyl men het eerste gedeelte des Briefs voor Bekendmaaking aannam (†).

Verslag hier op uitgebragt.

In het uitgebragt Verslag merkte men op, dat het bygevoegde, wegens de onverkiesbaarheid der wederkeerenden tot eeni-

kenen bl. 354. hier boven, hebben wy voor de naamen der geenen, die het wederkeeren vergund werd, een (*) ter onderscheiding gezet.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 226.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 228. De daar toe benoemden waren de Burgers FLOH, VAN CASTROP, RYSWYK, SCHOONEGEVEL, VATEBENDER en NIEUHOFF.

eenige Post, gedurende den tyd van één Jaar, moest aangemerkt worden als onbeſtaanbaar met de vrye Volkskenze. Te onderzoeken, of zulks tot 's Volks gerustſtelling geſchiede, gelyk 'er bygevoegd werd, was hunne zaak niet; terwyl zy wyders zich overtuigd hielden, dat de achttien Uitgeweekenen zich dit zeker zouden laaten welgevallen. —— De uitſluiting van twaalf Perſoonen, dagt hun, in geenen deele, te ſtrooken met den geest des na *Friesland* gezondenen Briefs, ſchoon de ruimte in den Brieve der Vergaderinge gegeeven, een open liet tot zulk eene handelwyze. Niettegenſtaande dit alles verklaarden de ſtellers des Verſlags van gevoelen te zyn, dat men beter gedaan hadt met alles in vergetelheid te ſtellen. —— Het ſlot was volkomen in den geest der Vergaderinge ingericht. —— In 't einde ſloegen de Inleeveraars van dit Verſlag voor, dat de Nationaale Vergadering niets onbeproefd zou laaten, ten einde, op eene wyze, haarer waardig, die van *Friesland* tot algemeene harmonie aan te ſpooren (*). CAP. BOEK. 1796.

By de raadpleegingen over dit Verſlag, werd de zaak, waar over reeds zo veel geſprooken was, als op nieuw behandeld, en op eene wyze, welke verdient dat wy den loop daar van opgeeven. —— Nieuhoff beklom eerst het Spreekgeſtoelte en was zyn Vertoog een pleit voor de Uitge- Beraadſlagingen over dit Verſlag.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg* III. D. bl. 17 en breeder bl. 223.

CXL. BOEK. 1796.

geweekenen. — HAHN merkte op, dat het, in veele opzigten, afweek van het ſtuk waar over men bepaald moest handelen; dat zodanig een voordragt ſtrekte om het zaad van verbittering te zaaijen, te welker oorzaake hy den Voorzitter KANTELAAR verzogt, zulks in zyne wysheid te wikken en te weegen, en door zyn vermogen, te ſtuiten. — VAN CASTROP herinnerde de Vergadering, dat van de zes aangeſtelden om een Verſlag in te dienen, 'er ſlegts vier 't zelve getekend hadden, dat de Burger VAN RYSWYK ſlegts ééne onderhandeling hadt bygewoond, op den tyd der tekening, met verlof, niet tegenwoordig geweest was, en dat hy CASTROP hetzelve niet getekend hadt. Een breed Vertoog ſtrekte, om dit wederhouden zyner tekening te regtvaardigen, door ten ſterkſte de zaak der Uitgeweekenen te bepleiten, ten ſlot aanmerkende, dat door de Hoogstgconſtitueerde Magt met dit wederſchryven op *geenerlei wyze voldaan was* aan het oogmerk der Nationaale Vergadering, aan derzelver wysheid overlaatende, het beraamen en te werkſtellen van alle zodanige middelen, als zy geſchikt en genoegzaam zou oordeelen, om aan haar bekend gemaakt oogmerk te voldoen. — Niet zo breedſpraakig, ſchoon uitvoerig, liet de Repreſentant SYPKENS zich hooren, ten voordeele der Uitgeweekenen. Hy onderzogt eerst, *of*, en in *hoe verre*, door de Publikatie in *Friesland*, *voldaan* was aan het oogmerk van den aanmaa-

maanenden Brieve der Nationaale Vergaderinge? — Voor zo verre daar aan *niet voldaan* mogt weezen, behoorde dan, *als nog*, daar aan *volkomen voldaan* te worden? — *Zo ja*. welke is de geſchiktſte weg om dat oogmerk te bereiken? Ontkennend de twee eerſte vraagen beantwoord hebbende, behoorde, naar zyn inzien, wat het laatſte Vraagſtuk betrof, een *Brief*, met klemmenden aandrang, om binnen een kort bepaalden tyd, aan het duidelyk geopenbaarde oogmerk der Nationaale Vergadering *volkomen* te voldoen, derwaards afgevaardigd te worden. — Of, des noods eene Bezending te verderen, door de Hoogstgeconſtitueerde Magt in *Friesland*, met behoorelyken last voorzien, na *'s Gravenhaage* te zenden, om met eene Commisſie uit de Nationaale Vergadering, den *tyd* en *wyze* te beraamen, op welke meest geſchikt, en ſpoedig aan het oogmerk der Vergaderinge zou kunnen voldaan worden. Voorts dezelfde Commisſie, welke het Verſlag hadt uitgebragt, met eenige Leden te vermeerderen, of eene andere te benoemen, tot het opſtellen van een Brief, ten dien einde ingericht, en aan de Nationaale Vergadering voor te leggen.

CXL. BOEK. 1796.

De Repreſentant FLOH verdeedigde tegen CASTROPS Pleitgeding het uitgebragt Verſlag, zonder eene opzettelyke wederlegging van CASTROPS breedſpraakig ſtuk; om de Raadzaal niet tot een Pleitzaal te maaken, en bragt voorts byzonder zyne

CH. BOEK. 1796.

meening in 't midden, wegens den Patriottiſchen wenk in het Verſlag gegeeven, om niets onbeproefd te laaten, om, op eene wyze der Nationaale Vergadering waardig, alles te doen, ten einde de goede harmonie in *Friesland* herſteld te zien. — Aanpryzenswaardig was hem, in 't eerst, de raadſlag van SYPKENS, tot het afvaardigen van een tweede Brief voorgekomen; doch by nader overweeging, dagt hy 'er anders over. Berigten, wegens de geſteldheid in *Friesland* gaven hier toe aanleiding, en deeden hem denken, dat zulks van geen vrugtgevolg zou weezen, als men de bronnen des verſchils in 't oog hieldt. Onder deeze was de voornaamſte de gevorderde Verklaaring (*). Hy beriep zich op de bedenkingen deswegen gemaakt door kundige Mannen in *Friesland*, en byzonder op die van den Burger HEERE OOSTERBAAN, die, in zyne, door den druk gemeen gemaakte *Aanmerkingen tot daarſtelling van een Provintiaal Beſtuur*, op welberedeneerde gronden, hadt opgegeeven, waarom de Verklaaring van de Stemgeregtigden, niet behoorde gevraagd te worden. Een groot aantal braave Patriotten ſcheenen eenſtemmig met gemelden *Doopsgezinden Harlingſchen* Leeraar te denken, dat Lieden van verſtand, aan wier waare Vaderlandſche Gezindheid niemand ooit twyfelde, die in het midden der zevenjaarige verdrukking, altoos ſtandvas-

(*) Zie hier boven bl 355.

vastig gebleeven, en nimmer tot eenige laagheid vervallen waren, zwaarigheid vonden in de voorgestelde Verklaaring, dezelve weigerden, en daarom uit de Vergaderingen geweerd werden, of, uit eigene verkiezing, t'huis bleeven. Terwyl eene menigte van bekende Draaijers, die altoos den huik naar den wind hangen, ja, bekende *Oranje* Vrienden, welken, buiten dien, uit hoofde van hun Zedelyk Burgerlyk gedrag, voorwerpen waren van algemeene veragting, dezelve deeden en daar op toegelaaten werden. Hier uit konmen opmaaken, hoedanig veele Grondvergaderingen in *Friesland* 'er uitzagen, als bestaande uit heethoofdige Yveraaren, en dergelyke nieuwbekeerden tot hunne begrippen. Zo waren in *Harlingen*, eene Stad op omtrent 7500 Zielen gerekend, in alle Grondvergaderingen niet meer, of niet veel meer, dan honderd Persoonen by de verkiezing van nieuwe Leden tot het Provintiaal Bestuur, opgekomen, van welken nog vyftien, naa het doen van tegenverklaaringen tegen het afvorderen der Verklaaringe, weder waren heen gegaan, terwyl veele anderen, om dezelfde reden, geheel niet verscheenen. — Meer staalen van dien aart bygebragt hebbende, kwam het FLOH voor, of niet alle welmeenende Aanmaaningen der Nationaale Vergaderinge, om de Uitgeweekenen vry binnen te laaten, van weinig vrugts zouden weezen, om de eensgezindheid in *Friesland* hersteld te zien, indien men niet tef-

CAP. BOEK. 1796.

teffens, op eene der Vergaderinge waardige wyze zorgde, om de opgenoemde en andere bronnen van misnoegen in *Friesland*, geheel te doen opdroogen.

De volgende Spreeker BOSVELD, ſtemde toe, dat 'er, naar FLOHS gevoelen, bronnen van misnoegen in *Friesland* waren, welke dienden geſtopt te worden; doch hy oordeelde dat dit de ſtoffe van nadere en niet van deeze beraadſlaagingen moest uitmaaken; wegens de tegenwoordige liet hy zich breed uit, en wilde, uit aanmerking van het gebeurde te deezer zaake, in 't verloop van meer dan vyf maanden, een tweeden Brief tot eensgezindheid, en het toelaaten der Uitgeweekenen, aan de Vertegenwoordigers des *Frieſchen* Volks geſchreeven hebben. —— De éénige Repreſentant uit *Friesland*, die by het gedaane Verſlag, tegenwoordig geweest was, SCHOONEGEVEL, ſprak, naa een uitval op CASTROP, wegens eene uitdrukking, door hem, ten zynen aanziene, gebezigd, op eene zo ſcherpe en perſooneele wyze, dat de Voorzitter KANTELAAR tusſchen beiden tradt en tot de orde riep. Naa eenige over- en wederſpraaks, was voorts SCHOONEGEVELS Vertoog gemaatigd. Hy wenschte vuurig, dat aan het heilzaam oogmerk der Nationaale Vergadering nog kon worden voldaan. Hy vleide zich met de hoope van een gelukkigen uitſlag, misſchien van het ſchryven eens tweeden Briefs te wagten.

De Repreſentant VAN RYSWYK, die ne-

gevens CASTROP, het uitgebragt Verslag niet getekend hadt (*), verklaarde in 't breede, dat hy, ten dien tyde, tegenwoordig geweest zynde, daar aan zyne goedkeuring niet zou gegeeven, en 't zelve niet onderschreeven hebben, met eene wydluftige ontvouwing van de gronden zyner afkeuringe, en een oogslag op den toenmaaligen staat van *Friesland*. Zyns oordeels kon de Nationaale Vergadering niet stilzitten, veel min ongevoelig weezen, naa dat zy een zo stellig *bevel*, in den gezonden Brieve, hadt gegeeven, waar aan in geenen deele voldaan was, by zulk een stilzwygen, zou haar eigen gezag, haar eer en agtbaarheid daar by lyden, en was het van het uiterste belang, dat zy daar voor zorg droeg; de oogen van het ganschе *Nederlandsche* Volk waren op haar gevestigd. De Vergadering moest derhalven, zyns oordeels, in een tweeden aanmaanenden Brieve, haar ongenoegen over het niet nakomen, of verstmaaden van den eersten, te kennen geeven, haar bevel, in de kragtigste uitdrukkingen daarstellen, en 'er eene waarschuwing byvoegen, dat, indien zy, in haare verwagting, weder werd te leur gesteld, zy zich genoodzaakt zou zien tot minder aangename maatregelen over te gaan. — Of, 't geen hy nog beter keurde, de Nationaale Vergadering moest, by een op nieuws te neemen Besluit, eene Bezending na *Friesland*

1796.

(*) Zie hier boven bl. 360.

land beſtemmen, om den waaren ſtaat te onderzoeken, dan zou alsdan alle grond van onkunde wegvallen, en aan het verlangen der braafſte, gegoedſte en verſtandigſte *Friezen*, zonder onderſcheid, voldaan worden. — Of, het geen, zyns bedunkens, het beſte was, zy moest last geeven tot een algemeene Oproeping van alle Stemgeregtigde *Friezen*, en tot dit Stemregt, geene andere Verklaaring vergen, dan die men ter ſtemming voor de Nationaale Vergadering noodig hadt geoordeeld, en zulks onder guarantie van haare beſcherming voor een ieder, die, wegens eenig uitgebragt Advys, in deeze ſtemming, mogt beledigd of vervolgd worden.

VATEBENDER, een der Repreſentanten door wien het Verſlag was onderſchreeven, kon niet nalaaten, by zyne ſpreekbeurt, over de zydelingſche aantyging van ontrouw of nalaatigheid der ſtelleren van het verſlag, eene aanmerking te maaken, en te verklaaren, dat noch moedwillige, noch toevallige onkunde, oorzaak geweest was, waarom 't zelve zo, en niet anders, geſteld was. Zy hadden in 't Verſlag getragt aan het oogmerk der Vergadering te voldoen, vrede en eendragt in het geſchokte *Friesland* te bevorderen. Tot het ontvouwen van den toedragt in dat gefolterd Gewest ſtrekte hun last niet; maar alleen om te onderzoeken, in hoe verre de Publikatie van *Frieslands* Repreſentanten aan de aanmaaning der Vergadering vol-

voldaan hadt, dan niet. Dit eenige punt was de last geweest hun opgelegd, en behoorde alleen het onderwerp der tegenwoordige raadpleegingen te zyn; zulks hadt veel van 't geen anders zou hebben kunnen bygebragt worden, agter wege doen laaten, en het Verslag, met alle bescheidenheid doen stellen, als meest geschikt, om, zonder iemand te verbitteren, overeenkomstig met het oogmerk der Nationaale Vergadering, de eensgezindheid te herstellen, en te bevorderen. — Voorts aangemerkt hebbende, dat, ter staavinge van het bygebragte van zyn Medeverslagdoender FLOH (*), dat de afgevergde Verklaaring, zo verre af was van aan het *Fryesche* Volk te voldoen, dat tot de keuze van het Provintiaal Bestuur; naauwlyks *twaalf honderd* menschen waren opgekomen, terwyl te vooren tot de verkiezing van Representanten ter Nationaale Vergadering ruim *twee duizend* Stemgeregtigden verscheenen waren. „ *Zekerlyk*;" voegt hy 'er woordlyk nevens, „ een in „ 't oogloopend onderscheid en teffens „ een dugtig bewys, dat de bron der „ voortduurende Oneenigheden, hier uit „ voornaamlyk ontsprongen was, en als „ nog voortvloeide — dat ook de zorglyke stilte; welke thans in *Friesland* „ plaats vondt, wel verre van een gevolg „ van 't algemeen genoegen te zyn, in „ tegendeel, het effect was van Vrees of „ moed-

(*) Zie hier boven bl. 361.

OM. HOEK. 1796.

„ moedlooze Neerſlagtigheid, en dat God „ verhoede! misſchien de voorbode van „ nadere uitbarſtingen."

Het neemen van maatregelen, als *in* dit geval de beste zouden weezen, kon niet aangemerkt worden, als behoorende tot den last der Commisſie opgedraagen, en het ſtilzwygen deswegen dus aan de Inlevéraaren des Verſlags niet als een *fout*, maar moest hun als een *pligt* worden toegekend.

Hadt FLOH zich tegen VAN CASTROP aangekant, deeze vondt in SCHOONEGEVEL een veel geweldiger beſtryder. Hy alleen van de twee *Frieſche* Afgevaardigden, by het doen des Verſlags tegenwoordig geweest zynde, kon niet nalaten zich door VAN CASTROP grootlyks beledigd te oordeelen, door de aanmerking, als of hy zich over den toeſtand der zaaken in *Friesland* niet hadt *willen* uitten, 't geen voor de Commisſie veel lichts over de zaak zou verſpreid hebben. Het vuur van den zich beledigd oordeelende *Frieſche* Afgevaardigde blaakten ſterk op, de Voorzitter viel hem in de rede; SCHOONEGEVEL vordert van deezen hetzelfde regt om voort te ſpreeken, als deeze aan VAN CASTROP verleend hadt. Naa, daar op den eisch gedaan te hebben, dat de Burger VAN CASTROP voldoende reden voor zyne verdenking zou opgeeven, waar toe hy hem gehouden rekende, zo hy nog eenigen prys ſtelde op de agting zyner Medeburgeren,

ging

ging hy tot de zaak zelve over. De uitgeweeken *Frieſche* Volksvertegenwoordigers hieldt hy *voor 't grootſte gedeelte*, wel voor zwakke Regenten; doch tot nu voor braave en onbaatzugtige Vaderlanders; maar dat de middelen om het Geluk des Volks te bevorderen, door veelen konden beſchouwd worden als onvoorzigtig, ongepast en gevaarlyk; dat dezelve aanleiding konden geeven om de zuiverheid hunner oogmerken te verdenken en konden doen vermoeden, dat de Repreſentanten yverden, om hunne begrippen door te dryven, ten koste van 's Volks belang; en in dien zin redenen gaven tot een billyk misnoegen. „ Het hadt," voegt hy 'er woordlyk by, „ het aanzien, dat de „ Uitgeweekenen het Volk op dezelfde „ wyze beſchouwden, als weleer ALVA, „ afgryslyker gedagtenis! de *Nederlanders*, als een Volk van Boter; doch „ ook zy hebben toen zich zelven be„ droogen." Aan het onvoorzigtig gedrag der Uitgeweekenen ſchryft hy toe het dreigend *geweld*, voor 't welk zy *beefden* en *vlooden*. Hy wilde niet beweeren, dat de *Friezen*, naa dien tyd, altoos binnen de juiſte paalen waren gebleeven; doch ſchryft zulks grootendeels toe aan het gedrag der Uitgeweekenen, geduurende hunne Uitlandigheid. Klaar was het voor allen, dat de beide Partyen, niet zo wys, niet zo bedaard, gehandeld hadden, als zy hadden kunnen en behooren te doen. — Elk opregt Vaderlander

CAP. BOEK. 1796.

cxl. BOEK. 1796.

wenschte, dat aan het heilzaam oogmerk der Nationaale Vergadering nog kon worden voldaan. Hy vleide zich met de hoope, dat eene nadere Aanschryving van dezelve, aan het Hoogst Bestuur in dat Gewest, mogelyk eene goede uitwerking zou kunnen hebben. — VAN LOENEN oordeelde, dat aan de Aanmaanings Brieve, door de *Friesche* Representanten, ten vollen voldaan was; zo ook de Burger BRANDS. — GORTER, een der Afgevaardigden des *Frieschen* Volks, die zelve gedeeld hadt in de Verdrukkingen der Uitgeweekenen, hadt, op het Verslag en de Verslagdoeners, inzonderheid op de daar toe benoemde *Friezen*, veel te zeggen. Hy tradt in een verhaal van de Volksbeledigingen en schennisfen van Volksregten door de Uitgeweekenen gepleegd, en stemde voorts met VAN LOENEN in.

Naa dat GORTER dit Advys hadt uitgebragt, was de Voorzitter KANTELAAR gereed om de Vergadering, met den hamerslag, te sluiten, en op morgen de onderhandelingen te hervatten. Dan de Burger VERSTER gaf in bedenking, of daar de Raadslag van den Burger GORTER hoofdzaaklyk bestondt uit eene aaneenschakeling van beschuldigingen tegen de uitgeweeken *Friesche* Burgers, en hy zich beklaagde over Persooneele Beledigingen, door die zelfde Uitgeweekenen hem aangedaan, of die Burger Representant, als beledigd door, en aanklaager van de ge-

ban-

banneli *Friezen*, wel die onpartydigheid bezat, om, by hoofdlyke omvraage, over hun Bannisſement te kunnen beſliſſen. 1796.

Naauwlyks hadt hy die bedenking geuit, of verſcheide Leden vielen 'er op in, en 'er ontſtondt eene groote verwarring in de Vergadering. VAN HOOFF liet zich boven allen hooren; doch de ſtemmen van andere Leden, die zich verhieven, gepaard met het handgeklap, zo van zommige Leden der Vergaderinge, als van de Gaanderyen, veroorzaakten, dat hy niet kon verſtaan worden. Volgens VAN HOOFFS eigene opgave, ſtrekte het voorgedraagene daar heenen, om het Voorſtel van den Burger VERSTER, als zelve allerpartydigſt, af te keuren. Dat de *Frieſche* zaaken afgedaan waren, dat het onderzoek alleen daar over liep, of 'er aan het oogmerk van den Aanmaanenden Brieve der Nationaale Vergaderinge voldaan was; dan wilde hy, vóór het beſliſſen daar van, wel uitgemaakt zien, in hoe verre een Brief van dien aart, een *Bevel*, en het *Oogmerk* deezer Vergaderinge eene *Wet* kon worden. „ Laat ons," liet hy volgen, „ dan gebieden; maar dat ook onze bevelen altyd regtvaardig zyn, en als dan zal de „ billykheid deezer Vergaderinge niet dulden, dat de klaagende ſtem van een „ befedigden Regent, die, getrouw aan „ 's Volks Regten, onder het willekeurig, „ ja Ariſtocratiſch Beſtuur der uitgeweeken *Friezen*, wierd uitgedoofd, en zich „ nu hier doet hooren, wordt getaxeerd

CIII. BOEK. 1796.

„ van Partydigheid. — Agter uw rug, „ Burger VERSTER! zit nog een van die „ braave *Victimes*, die de heerschzugt, op „ eene geweldige en willekeurige wyze, „ in den Kerker heeft gesleept; smoor „ ook de stem van den Burger BORGE„ RINGH, en laat dan de wereld oordee„ len, wie de partydigste is, en welke „ stemmen men, met regt, zou kunnen „ recuseeren, in eene zaak, die ons tot „ dus verre, nimmer raakte!"

Te midden van de bystere verwarring rees de Voorzitter overeind, riep VAN HOOFF en die nevens hem zich lieten hooren, tot orde. Dan eenigen tyd bleeven alle poogingen, tot herstel der kalmte, vrugtloos. In 't einde gelukte het hem zo veel stilte te bewerken, dat hy dagt zich met vrugt te kunnen doen hooren; treffend was zyne Aanspraak, beslooten met vryheid aan ieder, die vooraf het woord gevraagd hadt.

Bykans gelyktydig vroegen VAN HOOFF, REYNS, KUIKEN en SCHOONEGEVEL het woord. VAN HOOFF, 't zelve voerende, beklaagde zich over het gedrag der uitgeweekene *Friezen*, voor welken zommigen zich thans dermaate in de bresse stelden; daar zy, naa alles, wat de Nationaale Vergadering betreft, wederspreken, dezelve in veele opzigten verlamd, en op eene Aristocratische wyze, geregeld te hebben, op eene lafhartige wyze, hunne Regeeringsposten verlieten, zints dien tyd onvermoeid waren om binnen en buitenslands

lands hunne kunſtenaaryen van misleiding te werk te ſtellen. Het ontdekken daar van hadt hem doen ſpreeken, en zou hy met het te keer gaan der Ariſtocratie volharden. — REYNS hadt het gelaaden op het onderſcheiden gedrag des Voorzitters in 't geval van den Burger SCHOONEGEVEL en dat van VERSTER. — Dit deedt den Voorzitter het woord eiſchen, wanneer ook KUIKEN en SCHOONEGEVEL zouden geſprooken hebben. VERSTER verzogt de ſpreekbeurt naa den Voorzitter, die verklaarde, dat, wanneer 't geen hy in 't midden bragt, de zaak niet bepaalde, hem het woord zou gegeeven worden. CAP. BOEK. 1796.

KUIKEN bragt niets in 't midden, dan dat hy alles, wat door den Burger GORTER gezegd was, voor waarheid hieldt, en dat, wanneer die Burger zich van de raadpleegingen over deeze zaak moest onthouden, de Burger SYPKENS hier toe dan vooral zou verpligt zyn, als in naauwe bloedverwantſchaplyke betrekkingen met één der Uitgeweekenen ſtaande. — SCHOONEGEVEL verklaarde alleen het woord gevraagd te hebben om aan den Burger VERSTER te antwoorden, dat de Burger GORTER, even als de Burger VERSTER, Repreſentant des Volks van *Nederland* was, wilde men hem doen zwygen, dan hadt men hem openlyk te beſchuldigen: zonder zulks bezat de *ganſche Vergadering* de magt niet om haare Leden het ſpreeken te beletten.

De Voorzitter het afgeëischte woord

CIII. BOEK. 1796.

opvattende, ſprak kort, om zich te zuiveren wegens de verdenking van partydigheid. Hy beriep zich op alle de Leden der Vergadering in 't algemeen, op elk Lid in 't byzonder, of het hem mogelyk geweest ware zyne ſtem te doen hooren, te midden van het geſchreeuw der Leden, die hunne ſtemmen verhieven? Of hy de eerſte oogenblikken, waar in hy zich hadt kunnen doen hooren, niet beſteedt hadt om de Vergadering te brengen tot die orde en agtbaarheid, waar van zy maar al te verre verwyderd was? Of hy, met mogelykheid, zich over het voorſtel van VERSTER hadt kunnen verklaaren. — Zo iemand der Vergaderinge hier tegen hem kon getuigen, gaf hy vryheid van ſpreeken. — Een diep ſtilzwygen heerschte in de Vergadering. — Hy brak dit af, met te zeggen; „ En nu verklaar ik, als „ Preſident, dat het Voorſtel van den „ Repreſendant VERSTER, zo hetzelve „ immer in aanmerking kan komen, het „ zeker, op dit oogenblik, geen onderwerp „ van Deliberatie kan uitmaaken. En hier „ mede ſluit ik de Vergadering." De Hamer viel by 't laatſte woord en in zigtbaare tevredenheid ſcheidde de hoogſt-woelige Vergadering.

Hier mede was KANTELAAR, als Voorzitter, van de zaak af; dan dezelve kwam weder ter baane onder diens Opvolger TEN BERGE. De Burger LOCKHORST wilde de zaak in Advys houden. — GEVERS, dat de Verflagdoeners bedankt en het

het Verſlag verder voor Kennisgeeving aangenomen zou worden. — KUIKEN, mede onder de *Friezen* behoorende, die, ten tyde van de Regeering der Uitgeweekenen, geleden hadden, wist veel op het Verſlag in te brengen, en gaf een breed verhaal van de Verrigtingen der Uitgeweekenen ten hunnen bezwaare. Hy wilde, van wege de Nationaale Vergadering, vastgeſteld hebben, dat het Provintiaal Beſtuur van *Friesland*, aan het oogmerk dier Vergaderinge, als mede aan den geest des aanmaanenden Briefs, voldaan hadt. — Op eenen ſtoutmoedigen toon voerde VAN BEYMA het woord, verdeedigde, ſchoon hy onder de uitgeſlootene Repreſentanten een Broeder hadt, de zaak der tegenwoordige Repreſentanten; bovenal beweerende, hoe *Friesland*, ten aanziene van het verſchaffen van Geld aan den Lande, in deezen tyd, andere Gewesten vooruitliep, als zich niet laatende belemmeren door de hindernisſen in geldigen byſtand, by andere, ook by *Holland*, ſtand grypende. Veel hadt hy aan te merken op den verzagtenden voordragt van FLOH (*). Het beſluit liet hy aan anderen over. — Gansch zeer ſtak hier by af de Redenvoering tot Eendragt en Broederſchap door HAMELSVELD gehouden, beſlooten met den raad om een nader opwekkenden en aanſpoorenden Brief aan *Frieslands* Volksbeſtuurders te ſchry-

1796. TWEEDE BOEK.

(*) Zie hier boven bl. 361.

DEEL. BOEK. 1796.

ſchryven, of Gelastigden derwaards te ſchikken, of Afgevaardigden van daar in *'s Gravenhaage* te verzoeken; ten einde met eenige Leden der Nationaale Vergaderinge, daar toe gekoozen, te handelen. — PLOOS VAN AMSTEL voerde daar over eene geheel andere taal; hy ving zyn vertoog aan met de rondſte verklaaring, dat het Provintiaal Beſtuur van *Friesland* in den ruimſten zin voldaan hadt aan den derwaards gezonden Brieve: dit niet alleen, maar ook dat hetzelve, in de ten deezen opzigte genomen maatregelen, de wysheid van hun tegenwoordig Beſtuur in het helderst daglicht *geſteld hadt*. En bezat, zyns agtens, de Nationaale Vergadering noch regt, noch bevoegdheid, om van dit Beſtuur *iets meer*, uit dien hoofde, af te vergen. Geene nadere aanſchryving aan *Friesland* moest 'er geſchieden.

Een der *Frieſche* Repreſentanten, HALBES oordeelde, dat de geheele zaak van *Friesland* geen voorwerp der raadpleegingen van de Nationaale Vergadering hadt behooren te zyn, en komt, naa eene ſchets gegeeven te hebben van het gedrag der Uitgeweekenen, tot het beſluit, dat alle de Requesten, Adreſſen en Beſcheiden, door de misnoegde Ingezetenen en uitgeweekene *Frieſche* Perſoonen, ter Nationaale Vergadering ingeleeverd, terug zouden gezonden worden aan de Hoogstgeconſtitueerde Magt van *Friesland*, om daar over, als volkomen behoorende tot de huishou-

houdelyke zaaken van *Friesland* Gewest, en geenzins aan de Nationaale Vergadering, om deswegen eenige uitspraak te doen. — HARTOG, in tegendeel, van gedagten, dat aan het oogmerk des aanmaanenden Briefs niet voldaan was, wilde dat de Vergadering bedagt zou weezen op andere middelen, ter bereiking van haare heilzaame oogmerken; dat 'er eene Commissie benoemd werd om de Vergadering des voor te lichten: of eindelyk, als het volstrekst zekerst, althans het spoedigst werkend middel, eene Bezending na *Friesland* af te vaardigen. — De Representant BORGERINCK schetste, met gevoelige trekken, wat hy, geduurende zyn gevangenis, van de Uitgeweekenen, hadt moeten lyden, en derzelver gedrag tegen de Municipaliteit van *Leeuwaarden*. Hy oordeelde dat aan den opwekkenden Brieve geheel voldaan was, door de Representanten des *Friesschen* Volks.

GORTER, die verzogt hadt het Advys van zyn Medevertegenwoordiger des *Friesschen* Volks ALTENA, die door ongesteldheid niet hadt kunnen verschynen, te mogen uitbrengen, kreeg daar toe verlof, mits hy 't zelve voor het zyne aannam. Het was zeer uitgewerkt, en strekte, by verscheide aanmerkingen op het Verslag, tot regtvaardiging van de gehoudene handelwyze der *Friesche* Representanten, die, gelyk hy beweerde, reden te over hadden, *om voor als nog*, de uitgeslootenen niet toe te laaten in dat Gewest binnen

CIM. BOEK. 1796.

CAP. BOEK. 1796.

te treeden. De geſchaapenheid dér zaaken in *Friesland*, de woelingen eenigen Uitgeweekenen, gaven hem daar toe gronden. Zonder eenig bedwang moest aan de *Frieſche* Volksvertegenwoordigeren overgelaaten worden bepaalingen hier in te maaken. Vondt men goed nog eenen naderen opwekkenden Brief te zenden, deeze moest niet alleen der Nationaale Vergadering waardig zyn; maar ook teffens ſtrooken met de waardigheid van het Provintiaal Beſtuur; desgelyks moest zich de zaak daar by bepaalen: want die langen aan de hand te houden, kon alleen dienen om de oneenigheden aan te vuuren, te vermenigvuldigen, en het Gewestlyk Beſtuur van *Friesland*, 't welk zulke buitengemeene kragten inſpande om de algemeene Geldmiddelen, in derzelver jammerlyken ſtaat, by te ſpringen, in zyne werkzaamheden en yver, ten dien einde, te belemmeren, 't geen volgens de berigten, in andere Gewesten, niet dan te veel geſchiedde. Hy wenschte, dat Voorzigtigheid, met aflegging van alle Partyzugt, in deeze zaak, het richtſnoer der Nationaale Vergadering mogt weezen. Weinig moeite kostte het de wanorde in eenig Gewest te brengen; doch daar naa die wanorde weder te ſtuiten, was, zo niet onmogelyk, althans zeer bezwaarlyk.

Beſluit om de *Frieſche* zaak te laaten berusten.

Naa het uitbrengen deezes raadſlags hieldt de Voorzitter de onderhandelingen over dit ſtuk, 't welk zo veel Nationaalen tyds gekost hadt, voor geſlooten en

in

en in dien ſtaat gebragt, dat 'er een einde aan zou kunnen gemaakt worden. Waarom hy, ter naastvolgende Byeenkomst, voorſtelde, om, by hoofdlyke Stemming, dezelve te beſlisſchen. Eene meerderheid van zes en vyftig, tegen vier en dertig Stemmen, hieldt het daar voor, dat aan het oogmerk des Aanmaanenden Briefs, niet voldaan was. — Nu kwam in overweeging, of de Nationaale Vergadering nog eenigen naderen ſtap zou doen. Zeven en veertig tegen drie en veertig Stemmen maakten het uit, dat men geene verdere poogingen zou in 't werk ſtellen (*).

CAP. BOEK. 1796.

Middelerwyle hadden de Vertegenwoordigers des Volks van *Friesland*, een Concept-Reglement, wegens een Gewestlyk Beſtuur, vervaardigd, en den Volke ter goed- af afkeuringe voorgedraagen (†). Met eenige weinige veranderingen wierd het vastgeſteld (§).

Een Gewestlyk Beſtuur in *Friesland* vastgeſteld.

In eenen Brieve aan de Nationaale Vergadering hadden de Volksvertegenwoordigers van *Friesland*, te verſtaan gegeeven, „ dat 'er nimmer meer rust en beter orde „ in hun Gewest plaats hadt, dan in dit „ tydvak." Deeze onderſtelde tyden van rust en orde behoorden, naar het oordeel des *Hofs Provintiaal* van *Friesland*, ook te-

Het Hof Provintiaal leevert klagten in.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 225. 233. 240. 251. 262. 265. 278. 306. 313. 340. 344. 350. 371.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1765 *enz.*

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2007.

tevens de tyden van waarheid en rede te zyn. Waarom het gepast vondt, zich tot de Repreſentanten te vervoegen, met een Vertoog, ſtrekkende, om hun onder 't oog te brengen, de bezwaaren en hinderpaalen, die hun ſteeds, in het volvoeren hunner geheiligde pligten, belemmerden, en de verſchillende redenen, welke de Raaden geheel en al buiten ſtaat ſtelden, om den Lande, in hunne Posten, langer van eenigen weezenlyken dienst te zyn.

Gronden van de bezwaaren des Hofs.

De grond van de bezwaaren deezer Raaden, lag in het beſluit, den Volke, op den acht en twintigſten van Louwmaand, bekend gemaakt, by 't welk, met zo veele woorden, wordt te nedergeſteld, „ dat het *Hof van Juſtitie in Friesland*, „ zich, in het vervolg zou hebben te „ onthouden van alle bemoeijing met Pu„ blieke Verſchillen, waar by niemand „ in zyne veiligheid of goed benadeeld, „ en de Publieke rust niet geſtoord werd — „ of ook niet met het geen, als gevolgen „ van Publieke Verſchillen, mogt worden „ aangezien, offchoon de gevallen ander„ zins, in gewoone tyden, als Crimineel „ zouden kunnen worden beſchouwd. — „ Dat voorts alle Procedures, voor den „ Hove hangende, en de reeds gevelde „ Sententien, betrekelyk 't Patriottisme, „ en de verdere pourſuites daar uit ander„ zins kunnende volgen, zouden worden „ vernietigd, gelyk zy by deezen werden „ vernietigd. — Dat vervolgens aan her „ Hof, gelyk mede aan de reſpective Ge„ rech-

„ rechten en Geconſtitueerde Magten in
„ *Friesland*, en aan den Procureur Gene-
„ raal, op het ſerieuste en nadruklykſte,
„ zou worden aanbevolen, om, met alle
„ mogelyke naauwkeurigheid, op de be-
„ weegingen der Aankleeveren van de
„ *Oranje* Party te letten, en de minſte
„ Oproerigheden, volgens de Wetten, ten
„ ſtrikſten, te doen vervolgen (*)."

De Raaden geloofden, dat dusdanig eene Afkondiging eer den oorſprong ontleende uit de toenmaalige tydsomſtandigheden, dan uit eene rype en bedaarde overdenking van den last den Volksvertegenwoordigeren en Raaden gegeeven. — Zy bekenden openhartig, die Publikatie nooit wel te hebben kunnen begrypen niet alleen; maar ook met zich zelven ſtrydig bevonden te hebben, 't geen zy breeder ontwikkelden. — Voorts wordt de aanſtelling van het Committé van Waakzaamheid en Correſpondentie aangezien als eene zeer aanmerkelyke verandering maakende in het handhaaven der Juſtitie, tot verkortinge van de Regten des Hofs. Terwyl de inhoud dier Stukken een algemeen wantrouwen op de waakzaamheid van het Hof in zich bevatte. Zeer vonden zy zich getroffen door eene zinſneede in de Proclamatie aan de *Bataafſche* Natie. „ Het Hof van *Friesland*, mis-
„ noegd, dat wy, by voorig Staatsbeſluit
„ deszelfs invloed in Staatkundige Geſchil-
„ len

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 459.

CAP. BOEK. 1796.

„ len beperkt hadden, 't geen volgens „ den eisch der drie elkander opgevolgde „ onderſcheidene Magten, reeds van den „ aanvang der Omwentelinge in February „ MDCCXCV hadt behooren te geſchieden, „ gaf zyner gevoeligheid den ruimen teu„ gel, en ondersteunde, met zynen in„ vloed, de overheerſching der feitlyk in„ gedrongen Beſtuurderen." — By dit alles kwamen beledigende geſprekken en hoonende uitdrukkingen in Nieuwsbladen, alles ſtrekkende om het voormaals zo geëerbiedigd Geregtshof in veragting te brengen. Den Leden van 't zelve bleef niets anders overig, in zulk een toedragt van zaaken, dan zich zelven te beſchouwen, als volſtrekt buiten ſtaat geſteld, om in de gewigtige handhaaving des Regts den Lande meer van den vereischten dienst te weezen (*).

Gevolgen hier van op de geſtelteniſſe dienst Hofs, de verkiesbaarheid der Leden betreffende.

De vier oudſte Leden deezes Geregtshofs waren, weinig dagen vóór het indienen dier Verklaaringe, van hunne Posten afgezet. De Inleveraars van dit ſtuk verzogten hun ontslag, zonder beſcheid af te wagten (†). De inrichting des Hofs zelve onderging in verſcheide opzigten, geene kleine verandering. Tot hier toe hadt iemand, om tot de Post en de Bedieninge van Raad in den Hove van Juſtitie, verkiesbaar te weezen, noodig gehadt, dat hy,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1452—1464.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1460. *Dagv. der Nat. Vergad.* II. D. bl. 275.

hy, op de Hoogeſchool, tot der Regten Doctor bevorderd, Advocaat, en bedreeven was in de Practyk voor den Hove. Dit werd niet meer vereischt, en alleen in de Perſoonen, tot die Bediening verkiesbaar, gevorderd, de vereischten te bezitten, welke ter waarneeminge en uitoefeninge van de hoogſte belangen van *Vriesland* en het *Frieſche* Volk, noodig waren, in eenen, die den ouderdom van ten minſten vyf en twintig jaaren bereikt hadt. CIII. BOEK. 1796.

Tot dus lange hadden de Raadsheeren des Hofs den Tytel van *Edele Mogende Heeren* gedraagen. Men oordeelde, dat dusdanig eene Benaaming een verkeerd denkbeeld van het gezag dier Raadsleden zou kunnen inboezemen, dat dezelve ſtreedt met den grondregel van Maatſchappylyke Gelykheid, welke geene Heerſchappy van Perſoonen duldde; de Raaden zouden voortaan geen anderen Naam voeren dan die van *Burgers*, *Raaden van Juſtitie*. De Tytel veranderd.

Tot deezen tyd was een beſtendig gebruik geweest, dat de Advocaaten alleen, met uitſluiting van andere Practiſyns, of Procureurs Postulanten, in Regtszaaken bevoegd waren, om Regtszaaken, en verdere Regtsgedingen, voor den Hove van Juſtitie, waar te neemen. Dan de thans aan 't roer zittende Repreſentanten keurden zulk eene bepaaling nadeelig voor veele Ingezetenen, en beſchouwden dezelve als den oorſprong en volduuring alleen verſchuldigd aan den trotsch en toeneemen- Meer Perſoonen, dan voorheen bevoegd verklaard tot de Regtszaaken ten Hove.

1796.

mende heerschzugt der zogenaamde *Grooten*, welke hunne Zoonen en Bloedverwanten tot *Doctoren* en *Advocaaten* lieten bevorderen, terwyl zy zelve alleen de magt hebbende om Wetten vast te ſtellen, de Procureurs van de waarneeminge der Regtszaaken uitflooten, en dit alles bepaalden tot den kring van hunne Familien en Gunſtelingen. Een misbruik door hun gekeurd als aanloopende tegen de gronden van Gelykheid. Diensvolgens ſtelden zy vast, dat de Procureurs en Procureurs Postulanten voortaan, met de Advocaaten, zouden gelyk ſtaan, en, naa Beproeving van bekwaamheid en Eedaflegging, Regtszaaken vervorderen. Desgelyks namen zy weg het onderſcheid, 't welk, tot hier toe, hadt plaats gehad tuſſchen de Notarisſen, Advocaaten en Procureurs Postulanten; de hoedanigheid van *Notaris Publicus*, en de daar aan toegeſchreevene andere uitfluitende bevoegdheden, hielden thans op, en werden het deel van alle wettig aangeſtelde Advocaaten en Procureurs (*).

Beantwoording der Verzoekſchriften ten bezwaare van het Provintiaal Be-

De Afſchriften van de Verzoekſchriften aan de Nationaale Vergadering, wegens de zaaken in *Friesland*, door de Misnoegden ingeleverd, hadt men na dat Gewest gezonden, met verzoek om des berigt te mogen ontvangen. Dit bleef niet over den verzogten tyd uit. Het Provintiaal Beſtuur van *Friesland* betuigde, by we-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2009—2013.

wederſchryven, dat hetzelve, hoe zeer het beneden de waardigheid der Nationaale Vergadering, en hun charakter beſchouwende, om in eene breede wederlegging te treeden van alle de Declamatien, en valſche aantygingen, zo in gezondene ſtukken als in andere tegen de Hoogstgeconſtitueerde Magt van *Friesland*, en betrekkelyk den toeſtand van dat Gewest, gebezigd, en alomme verſpreid, egter niet wilde afzyn om der Nationaale Vergadering, ten aanziene van de belangrykſte, voor te lichten. CAP. BOEK. 1796. ſtuur ingeleeverd.

Onder deeze bekleedde de eerſte en voornaamſte plaats, het verrichtte ten opzigte van het Hof van Juſtitie, en eene wederlegging van het boven medegedeelde ſtuk der hunne posten nederleggende Raadsleden; als mede de daar in vermelde afzetting van vier Medeleden (*).

Wegens den ſtap, om uit de vereischtens tot Raaden van Juſtitie weg te neemen de Academiſche bevordering tot der Regten Doctor, verklaaren zy daar toe te hebben moeten beſluiten, om dat 'er geene of althans zeer weinige Lieden, met die Waardigheid bekleed, wilden verklaaren Vyanden te weezen van het Stadhouderlyk, Ariſtocratisch, en Eenhoofdig Beſtuur, en zy in het vooruitzigt verkeerden om aan nog meer Raaden hun ontſlag te zullen moeten geeven. Dan de bediening van Raad der Juſtitie was oudtyds niet tot

(*) Zie hier boven bl. 379.

CXL. BOEK. 1796.

tot de zodanigen bepaald geweest, en eerst ten Jaare MDCCXLVII, dit vereischte, ten steun der Aristocratie, in de wereld gebragt; zoms was men ook daar van afgeweeken.

De veelvuldig uitgeboezemde klagten, wegens de aanstelling en de handelingen der Committes van Waakzaamheid, stappen zy met minagting voorby, als op inbeelding gegrond.

Eenige Verzoekschriften behelsden bekommernissen, als of 'er in *Friesland* Revolutionaire Regtbanken waren opgericht of stonden opgericht te worden, en 'er een plan gesmeed was, om een *woedend Jacobinismus* ten zetel te voeren, gepaard met alle de heillooze gevolgen, daar by afgemaald. — Dergelyke ontwerpen waren nooit ter kennisse van de Representanten gekomen, en moesten, huns agtens, alle die voorgeevens alleen toegeschreeven worden aan het kwaadaartig plan der ophangeren van die tafereelen, en hunne zendelingen, om daar door min doorzigtige Medeburgers te misleiden, en tot het tekenen hunner Klaagschriften over te haalen.

Een Verzoekschrift boezemde klagten uit, wegens de verandering in de Persoonen het Hof van *Friesland* uitmaakende. De stellers noemden dit Hof het *Bolwerk van Vryheid en Veiligheid*, onder 't welk zy, *met zeer weinig interruptie*, byna twee eeuwen lang, eene onpartydige regtsoefening genooten. — Dan de Representanten

ten beroepen zich op eene *groote Interruptie*, van den Jaare MDCCLXXXVII, die zich een *berugt* dan *beroemd* gemaakt hadt, en besluiten daar uit, en uit andere byzonderheden daar in voorkomende, dat de Indieners van zulk een stuk, verklaarde aankleevers van het voorige Bewind waren (*). CAP. BOEK. 1796.

Veelmaalen beroemden zich de Vertegenwoordigers des Volks van *Friesland*, zo by de Nationaale Vergadering (†) als elders, wegens hunne gereedheid om hun aandeel in den geldlast, den Algemeenen Vaderlande drukkende, te helpen draagen. Daaden kwamen hier met woorden overeen; doch kon zulks niet geschieden zonden zonder Heffingen. Op vooruitbetaalingen, booden zy groote voordeelen aan; schreeven eene Geldopneeming in Lyfrenten uit, ten beloope van vyfmaal honderd duizend Guldens (§). Nader bepaalden zy zich tot een Geldopneeming, tegen drie en een half ten honderd, by wyze van Quotisatie, op het beloop van de Bezittingen en Goederen der Ingezetenen, tegen de Rente van drie en een half ten honderd. In de Uitschryving hier van werd de onlangs gedaane belegging op Lyf- Geldheffingen in dit Gewest.

(*) Dit stuk, den 15 July 1796. gedagtekend, is geheel voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 369—373.

(†) Men zie onder andere *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl 322. III. D. bl. 125. 286.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2004.

CXL. BOEK. 1796.

Lyfrenten vervangen (*). — By het uitſchryven deezer laatſte Geldheffinge gewaagden zy van het openen eener nieuwe, over de Goederen en Bezittingen der *Publieke Corpora*; de Beſtuurders dier Goederen aanmaanende om ſchikkingen te beraamen, dat zy, door verkoop van een gedeelte derzelven, 's Lands Kas zouden kunnen ſtyven, buiten ſchade van hun beheer. De Aanſchryving ten dien einde bleef niet agter, en moesten van alle Bezittingen, zo onroerende als roerende, een zelfde gedeelte der weezenlyke of by getrouwe begrooting *bepaalde waarde*, tegen de rente van drie en een half ten honderd worden opgebragt (†).

Voorzorgen van het toenmaalig Beſtuur om zich te handhaaven.

Ondanks de herſtelde *betuigingen en* verzekeringen van de herhaalende en aanhoudende rust in *Friesland*, ondanks de waakzaamheid van het toenmaalig Beſtuur, om de tegenwoordige orde van zaaken, en hun eigen gezag, te handhaaven, viel 'er aan deeze en geene oorden, het een en ander voor, 't geen daar mede ſtrydig was. Hier tegen waakten zy, door eene welſcherpe Afkondiging tegen oproerige Beweegingen, en 't geen daar toe aanleidelyk mogt weezen, als het verſpreiden van ſchrikwekkende tydingen, wegens Staatsveranderingen door de aannadering van buitenlandſche Vyanden te duchten. Ook tegen de binnenlandſche oordeelden zy

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796, bl. 2248.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2589.

zy zorg te moeten draagen; van hier deeze byzonderheid, „ dat alle de geenen, „ welke Byeenkomſten houden, waar in „ raadſlagen ontworpen of geſmeed worden, om het tegenwoordig Regeeringsbeſtuur om verre te werpen, en de „ thans vernietigde Regeeringsvorm, en „ geweezen Regenten, te herſtellen; of „ welke door het oprichten van, of Correſpondentie houden met andere Gezelſchappen, aanhang zogten te maaken, „ tot ſtyving der Stadhouderlyke en Ariſtocratiſche Factien, als erkende Vyanden des Volks en Belaagers der Vryheid, met geſtrenge Geesſeling, Bannisſement voor altoos, of zelfs, naar „ maate van de verzwaarende omſtandigheden, met den dood zouden worden „ geſtraft (*)."

CAP. BOEK. 1796.

De zich verheffende ſtem van Gelykheid hadt, van den beginne der Omwentelinge af, in alle de Gewesten geklonken tegen alle Tekenen van Rangsonderſcheiding, zo veelvuldig, van Kerken af, tot op Merkpaalen in de Landen; alle Tekens van Dienstbaarheid aan byzondere Perſoonen geweerd; en de Tytels, een ingebeelde grootheid aanduidende, gewraakt; dit ook deeden de tegenwoordige Repreſentanten des *Frieſchen* Volks; doch zy gingen een ſtap verder, dan wy elders zagen neemen, wanneer zy,

De onderſcheidingsteekens van Armen en Weeskinderen, weggenomen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2262—2268. afgekondigd den 9 Aug.

CAM. BORK. 1796.

zy, het onbeſtaanbaar beſchouwende met het Character van een Volk, 't welk op verlichting durfde roemen, om Leden der Maatſchappye, in eenen behoeftigen ſtand geraakt, of Ouderlooze *Kinderen*, die in Weeshuizen werden opgevoed, Armetekenen of Weeskleederen van twee of meer kleuren te doen draagen; deeze onderſcheidingen wilden zy afgeſchaft hebben met het einde deezes Jaars (*).

Beſluit omtrent de Wapendraagende Burgers.

Vreemd zal het niemand dunken, dat de toenmaalige Vertegenwoordigers des *Frieſchen* Volks, het oor leenden aan een voordragt der Committés van Waakzaamheid en Correſpondentie, om aan alle Wapendraagende Burgers, welke voormaals niet georganiſeerd waren, en door het beſluit, betrekkelyk de *Intrekking* van den Eed der Georganiſeerden, met dezelven op een gelyken voet geſteld werden, desgelyks uit 's Lands Kas goed te doen alles wat aan de toenmaals georganiſeerden en beëedigden was betaald. Zy gaven des eene Publikatie: „ dewyl," gelyk zy zich uitdrukken, „ de Regtvaardigheid „ en Gelykheid, in eene welgeregelde „ Volksregeering, vorderden, dat de ver„ geldingen gelyk en evenmaatig waren „ voor allen; een afkeer hebbende zelfs „ van het denkbeeld, om de vrye Me„ deburgers door byzondere gunſten aan „ zich te verbinden, overtuigd dat ge„ trou-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2505. Deeze Publikatie was den 8 Sept. vaſtgeſteld.

„ trouwe Vertegenwoordigers nimmer veiliger wagt konden hebben, dan de liefde en agting hunner Medeburgeren, wier belangen wy moeten behartigen (*)."

CAP. BOEK. 1796.

Onder de voorzorgen by de inrichting der Nationaale Vergaderinge gedraagen, om door geene voorafgemaakte en eenigen tyd aangekleefde Gewestlyke Bepaalingen, by het invoeren eener Algemeene Staatsregeling, belemmerd te worden, was van zeer veel aanbelangs, en over 't algemeen van goede uitwerking, de rondgaande Brief aan de Hoogſte Magten in de onderſcheidene Gewesten afgevaardigd, ter voorkominge van dusdanige hinderniſſen (†); doch overal werkte dezelve niet met gelyken klem, en baarde zulks der Nationaale Vergadering onaangenaame werkzaamheden, wel van eenen anderen aart dan die uit de gebeurtenisſen in *Friesland*, zo even beſchouwd, geboren werden; doch die egter niet nalieten, op eene hoogſt ongevallige wyze, de werkzaamheden dier Vergaderinge te ſtooren. Een ſpreekend voorbeeld hier van verſchafte *Overyſſel*, tot welks Gewestlyke Beſchouwing wy thans treeden. —— Dan eer wy dit vermelden, moeten wy eene en andere voorafgaande Gebeurtenis boeken.

Overgang tot *Overyſſel*.

Over-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1281.

(†) Men zie over deezen voorzorgdraagenden Brief onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl.

1796. Gelukwenschings Brief aan de Nat. Verg.

Overyssel was niet onder de agterlykste Gewesten om de Nationaale Vergadering, met derzelver zamenkomst, geluk te wenschen. De Provisioneele Representanten deeden zulks by eenen Brieve van deezen inhoud — „ Burgers! Daar eindelyk *Neerlands* Volk, in de daarstelling eener Nationaale Vergadering, zynen wensch vervuld ziet, zouden wy, als Vertegenwoordigers van een gedeelte van 't zelve, even zo zeer aan onzen pligt, als aan de inspraak van ons hart, manqueeren, indien wy dit met stilzwygen voorbygingen, en niet deelden in het geluk, dat daar door *ons lieve* Vaderland, en de duurgekogte Vryheid, moet worden aangebragt.

„ Ontvang dan by deezen, Representanten van het Volk van *Nederland!* onze gelukwenschingen, over deeze heilryke gebeurtenis. — Ontvang teffens de hulde, die Ul. door ons wordt toegezwaaid, en de plegtigste verzekeringen, dat wy de Nationaale Vergadering, in alle die magt, welke haar by het Reglement door het Volk *is* opgedraagen, zullen eerbiedigen en handhaaven; terwyl wy Ul. in het waarneemen van derzelver alzins gewigtige posten, toewenschen, dat standvastigheid van geest, die den braaven Volksvertegenwoordiger kenmerkt, Ul. nimmer moge verlaaten; dat ontrustende *tydingen*, van binnen- of buitenlandsche ge-

„ vaa-

„ vaaren, het zy weezenlyke of harsſen- CAP.
„ ſchimmige, nooit eenigen invloed op BOEK.
„ uwe raadſlagen mogen hebben, en dat
„ eensgezindheid, die alleen in ſtaat is 1796.
„ om de belangen van het Vaderland te
„ kunnen bevorderen, in uwe Vergade-
„ ring ſteeds mogen heerſchen, zonder
„ dat Staatkundige of Godsdienſtige voor-
„ oordeelen daar in verdeeldheden te we-
„ ge brengen, die voor uwe beſluiten na-
„ deelig en voor den Lande verderflyk
„ zouden kunnen zyn.

„ *Neerlands* Volk heeft het oog op
„ Ulieden gevestigd; het verwagt van
„ Ul. een wys Beſtuur, en zodanig eene
„ Conſtitutie, die op eenigheid gegrond,
„ de laatſte Naakomelingſchap zal over-
„ tuigen, dat het einde van de Achttien-
„ de Eeuw, in *Nederland*, Mannen ople-
„ verde, die de uitmuntende begaafdhe-
„ den bezaten om over een Volk Wet-
„ ten te beraamen, waar in betaamelyke
„ Vryheid en gepaste Gelykheid door-
„ ſtraalden, en waar in de Maatſchaplyke
„ Orde, op onwrikbaare gronden, geves-
„ tigd werd.

„ Indien Gyl. daar aan voldoet, zo als
„ wy van Ul. Kunde en Vaderlandliefde
„ mogen verwagten, en uit de genomene
„ Decreeten reeds aanvanglyk hebben ge-
„ zien, dan zult Gyl. het genoegen ſmaa-
„ ken, van dit weleer bloeijend Land,
„ tot zynen voorigen luister te hebben
„ gebragt; dan zult Gyl. U by het Va-
„ derland verdienstlyk hebben gemaakt,

CH. ROEK.

1706.

G. DUMBAR weigert Lid der Nat. Verg. te weezen en vertrekt.

„ en een erkentelyk Volk zal U, als de „ Herstellers en Bevestigers van de *Nederlandsche* Vryheid beschouwen!" (*).

Reeds zeer in den aanvange der Nationaale Vergadering, deedt zich, met betrekking tot *Overyssel*, een geval op, 't welk aanleiding zou hebben kunnen geeven tot derzelver byzondere bemoeijingen, met dit Gewest. Te weeten de verkiezing tot Lid dier Vergaderinge was uitgebragt op GERHARD DUMBAR (†). — Aldaar verscheenen, betuigde hy niet alleen de Verklaaring, welke van de Burgers in de Grondvergaderingen, vóór het uitoefenen van hun stemregt, volgens het Reglement gevorderd werd, niet te hebben kunnen toestemmen: waarom hy ook niet in de Grondvergadering verscheenen was; maar dat hy de Verklaaring hem, by de intreede in de Nationaale Vergadering, voorgeleezen, even min kon afleggen: dewyl dezelve tegen zyne grondbeginzelen streedt, gelyk hy reeds aan de Commissie van achttienen had te verstaan gegeeven. — De vraag des Voorzitters of de Vergadering niet besloot, dat deeze Burger, volgens het Reglement, de Vergadering oogenbliklyk moest verlaaten, toegestemd zynde, vertrok DUMBAR.

Hier

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 200.

(†) Deezes zeer bekwaamen Mans denkwyze, over de Nationaale Vergadering, hebben wy leeren kennen in onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 27—33. vergeleeken met bl. 93,

Hier mede zou de zaak, omtrent verre de meesten, afgedaan geweest hebben; dan DUMBAR, Griffier zynde by het Provintiaal Beſtuur van *Overyſſel*, kwam by zommige Leden in bedenking, en werd door VREEDE voorgeſteld, of iemand, die zo dagt en ſprak, ſtrydig met de gronden van het tegenwoordig Staatsbeſtuur, wel in den dienſt der Natie behoorde te blyven? Hy droeg voor om aan het Provintiaal Beſtuur van *Overyſſel*, by aanſchryving, kennis te geeven van het voorgevallene, en aan 't zelve de gemelde bedenking onder 't ooge te brengen. Naa eenige over- en wederſpraak werd deeze zaak der Commisſie van het onderzoek der Geloofsbrieven aanbevolen (*).

1796. Bedenking of DUMBAR Griffier in *Overyſſel* zou kunnen blyven.

Eerlang bragt deeze een Verſlag uit, waar in zy, het voorſtel getoetst hebbende aan het Reglement der Nationaale Vergadering, daar in geene gronden aantroffen, om deswegen iets verder te doen, dan DUMBAR, gelyk geſchied was, de Vergadering te ontzeggen. Des kennis aan die van *Overyſſel* te geeven, was geheel noodloos. De voordragt der gemaakte Bedenkingen aan dat Gewestlyk Beſtuur hadt, behalven de noodzaaklykheid om dezelve ter Nationaale Vergaderinge te overweegen, eer zy, als uit derzelver boezem voortkomende, konden voorgedraagen worden, de zwaarigheid, als of men derzelver goed- of afkeuring aan het Pro-

Raadſlag en Beſluit hier op uitgebragt.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 13.

DEEL. BOEK. 1796.

Provintiaal Beſtuur van *Overyſſel* onderwierp: eene daad, niet zeer geſchikt tot het handhaaven van de Waardigheid der Nationaale Vergaderinge. — Daarenboven merkten zy op, dat *dusdanig* eene aanſchryving niet zeer kon ſtrekken om de Eensgezindheid, tusſchen de Nationaale Vergadering en de Hoogstgeconſtitueerde Magten der byzondere Gewesten, te bewaaren. Meer dan waarſchynlyk was het, dat het Provintiaal Beſtuur van *Overyſſel*, 't welk zynen Griffier DUMBAR voor zich als onontbeerelyk beſchouwde, gelyk bleek uit de bemoeijingen van 't zelve tot bekoming van diens ontſlag als Lid der Nationaale Vergadering, geenzins het gewigt dier bedenkingen zou erkennen; maar hem, in *tegendeel*, *in het bekleeden van* meergemelde post, blyven handhaaven. Eene zaak waar mede de Nationaale Vergadering zich kon, noch mogt bemoeijen, als behoorende tot het Huishoudelyke der Gewesten (*). Met dit ontraadend Verſlag nam deeze zaak een einde.

Een Regeerings Reglement voor *Overyſſel* vervaardigd; doch door die van

Het leedt niet lang of, van wegen dit zelfde Gewest, verſcheen eene zaak ter baane, die der Nationaale Vergaderinge op meer tyds en moeite te ſtaan kwam, en waar op wy, by de intrede tot de beſchouwing van dit Gewest, in dit tydsgewrichte, oogden (†). — Een Brief van de Municipaliteit der Stad *Kampen* gaf te

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 213—215.
(†) Zie hier boven bl. 391.

te verſtaan, dat de Repreſentanten van *Overyſſel* goedgevonden hadden om eene gansch Nieuwe Conſtitutie voor dat Gewest, onder den tytel van *Regeerings Reglement*, te doen vervaardigen. Een bedryf, 't geen zy begreepen te eenemaal ſtrydig te weezen met den aart en geest der Nationaale Vergadering, belast met het werk om ééne algemeene Conſtitutie voor het *Bataafſche* Volk te vervaardigen: een oogmerk te eenemaal gemist, wanneer één Gewest in 't byzonder voor zich eene Conſtitutie beraamde, en dus de Vergadering vooruitliep. Zy verzogten in deeze zaak voorziening, met betuiging, dat zy tegen het invoeren zich zouden verklaaren, en de Grondvergaderingen, te haarer Stede, niet oproepen, om dit ſtuk te wettigen. Eenige Afdrukken van die Conſtitutie vergezelden deezen Brief. CIII. BOEK. 1796. *Kampen* weder. ſprooken.

Met een onderſcheiden oog werd dit ſtuk beſchouwd. Deeze hieldt het voor enkel Huishoudelyk, en geſchikt, om, by het daarſtellen van een Tusſchenbeſtuur, het Regeerings Reglement te verbeteren; geene keurde het maaken van zodanige Plans te eenemaal ſtrydig met den wil van het Volk, 't welk de Nationaale Vergadering met het zamenſtellen der Conſtitutie hadt belast. De Voorzitter SCHIMMELPENNINCK oordeelde de zaak belangryk genoeg om ze in handen eener Commiſſie te ſtellen; dan het voorſtel om des berigt te vraagen by het Provin- Beſluit om de zaak in 't midden te laaten.

1796.

vintiaal Beſtuur van *Overyſſel*, en intusſchen de zaak in 't midden te laaten, werd een beſluit (*).

Nadere aandrang der Stad *Kampen*.

De Municipaliteit en het Committé van Algemeene Waakzaamheid der Stad *Kampen* lieten eerlang een tweeden Brief volgen, met nader verzoek, dat de invoering van dit Concept Plan geen voortgang mogt hebben. Men nam deeze voor berigtgeeving aan; vertrouwende dat de Brief aan alle Gewesten gericht, en dit ſtuk betreffende, alles zou afdoen (†).

Afgevaardigden uit *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* dringen dit ſtuk aan.

Het was intusſchen de Stad *Kampen* alleen niet, waar dit misnoegen broeide. Men liet het by 't ſchryven van daar geenzins berusten. Tot den Voorzitter der Nationaale Vergadering P. HARTOGH hadden zich vervoegd zes Afgevaardigden, zo uit de Steden *Deventer*, *Kampen* als *Zwolle*, zich beklaagende over het by de meerderheid der Afgevaardigden, op den Landdag van *Overyſſel*, vastgeſteld Regeerings Reglement voor dat Gewest. De Voorzitter deelde een der Volmagten aan die Bezending gegeeven der Vergaderinge mede, teffens voor zyn gevoelen verklaarende, dat de Nationaale Vergadering zich tot deeze zaak niet perſooneel kon inlaaten; doch ſloeg voor eene Commisſie te benoemen tot nader onderzoek, zonder nogthans daar door verſtaan te willen hebben, dat de Vergadering zich die zaak aan-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 533.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 122.

aantrok. Men ſprak op nieuw van den rondgaanden Brief, ter voorkoming van zodanige ſtappen aan de Gewesten gericht, ſtelde de ingekomene ſtukken in handen eener Commisſie, en ſchreef die van *Overyſſel* aan, alles, zo als 't was, te laaten (*).

1796.

De Brieven, zo van de Proviſioneele Repreſentanten van *Overyſſel*, die deswegen niet ſtil zaten, als die der drie Steden *Kampen*, *Deventer* en *Zwolle*, betrekkelyk deeze zaak, in handen eener daar toe benoemde Commisſie geſteld zynde, bragt dezelve, by monde van den Repreſentant DE MIST, eerlang een Verſlag uit. — 't Zelve hieldt in, dat de Repreſentanten des Volks van *Overyſſel* de herhaalde aanmaaningen om met de volvoering dier zaak te verwylen, van de hand geweezen, en by 't laatſte ſchryven, tot het doen eener nadere Publikatie beſlooten hadden. Ingevolge daar van zou het zelfde Reglement, op nieuw, in de Grondvergaderingen, daar toe opgeroepen, ter goed- of afkeuring, voorgelegd worden.

Verſlag op de deswegen ingekomene Brieven.

De *Overyſſelſche* Volksvertegenwoordigers ſchreeven aan de Nationaale Vergadering de zwakheid toe, dat zy zich hadt laaten wegvoeren door de verkeerde en misleidende berigtgeevingen der drie gemelde Steden, en zich aangemaatigd een Regt van beſliſſing, waar aan zy niet verpligt wa-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 257. 258. 277.

waren zich te moeten onderwerpen; immers dit hadden zy aan dezelve niet opgedraagen, en het Reglement gaf aan dezelve die magt niet. *Weshalven* zy geenzins zouden afhouden van *het invoeren* des Reglements, indien het Volk zulks beaamde.

Zodanig een bedryf merkten de Gelastigden ter Nationaale Vergadering aan als een opzettelyke wederſtreeving van haaren wil, den wil des geheelen *Nederlandſchen* Volks. 't Geen door de Vergadering verricht was, beſtondt alleen in een voordragt van Uitſtel, en het laaten van de zaak in den ſtaat, waar in zich dezelve bevondt; ten einde de twisten en ſcheuringen, hier uit *gereezen*, door verdere daaden en *beſluiten*, *niet ongeneeslyk* gemaakt mogten worden. — Dat ſchryven, hadt, onder de Ingezetenen van *Overyſſel*, meer uitgewerkt dan by de meerderheid der Leden van het Provintiaal Beſtuur: maardemaal van de *twee honderd en zeventig* opgeroepene Grondvergaderingen zich ſlegts *één en vyftig* met het in geſchil hangend Reglement gevoegd, en alle de overige of daar tegen geſtemd, of immers, door het wegblyven, openbaar getoond hadden, niet overtuigd te zyn van de noodzaaklykheid der invoeringe. Hier door was, in allen gevalle, de gezindheid der *Overyſſelaaren* openbaar geworden, om zich naar het verlangen der Nationaale Vergaderinge te ſchikken.

Op deezen grond oordeelden zy, dat de Na-

Nationaale Vergadering de voorgaande Beſluiten op dit ſtuk moest blyven aankleeven; doch dat zy, des onverminderd, haare tusſchenkomst zou kunnen en behooren aan te bieden: wanneer dezelve, door Partyen, tot wegneeming der gereezene misverſtanden, mogt verlangd en nuttig geoordeeld worden.

Verder ſtelden de Gelastigden voor, nogmaals een Brief na *Overyſſel* te zenden, gepaard met eene Proclamatie aan de Ingezetenen deezes Gewests. Van beiden bragten zy teffens een ontwerp ter tafel. De zeer lange Brief haalde het voorgevallene in 't breede op, onder aanmaaning om de zaak te laaten berusten; met aanbod van Gelastigden uit de Nationaale Vergadering te zenden, als zy zulks raad- en heilzaam keurden.

Voorſtel deswegen gedaan.

De Proclamatie hieldt, naa eene opgave van het dusverre gebeurde, woordlyk deeze Raadgeeving, of liever Last in.

Ontworpe Proclamatie.

„ Wy vermaanen U, Burgers van *Overys-*
„ *ſel!* dat gy den Twistappel, die op het
„ punt is om onder Ulieden geworpen
„ te worden, ter zyde legt; om met ons
„ mede te werken ter dempinge van de
„ onlusten, die nu nog in derzelver ge-
„ boorte te ſmooren zyn; maar die, by
„ verdere uitbarſting, uw eigen bederf
„ zouden bewerken. De tyd kan niet
„ verre meer af zyn, dat 'er voor de
„ wyze van eene algemeene Volksrepre-
„ ſentatie, en voor het inwendig Beſtuur
„ van uw Gewest, en van geheel *Neder-*
„ *land*,

„ *land*, een verbeterd Ontwerp mede
„ te uwer eigene goedkeuringe zal wor-
„ den aangeboden. En hoe zeer ook al
„ in uwe tegenwoordige gesteldheid, even
„ gelyk alomme in dit Gemeenebest, ge-
„ breken in den vorm van uw Provin-
„ tiaal Bestuur mogen plaats hebben, zo
„ kan eene zo kortstondige — en door
„ onderlinge twisten en verdeeldheden zo
„ sterk betwiste — verbetering, niet op-
„ weegen tegen de nadeelen, die gedu-
„ rige en zo kort opeenvolgende veran-
„ deringen in het Bestuur van 's Lands
„ zaaken, aan ieder Volk doen onder-
„ vinden.

„ Wy verwagten dan ook van uwe Pro-
„ vintiaale Bestuurders, *dat zy thans*, en
„ door *ons nader schryven, hier van ten*
„ vollen overtuigd en genegen zullen zyn;
„ door onderlinge toegeevenheid elkande-
„ ren te verstaan, en door het vergeeten
„ van het gebeurde, en het ineenslaan
„ van handen en harten, om gemeen-
„ schaplyk Ulieder heil te bewerken,
„ zich zullen toonen waardig te zyn de
„ liefde en het vertrouwen van een vry
„ en dankbaar Volk.

„ Voorts twyfelen wy niet of Gylie-
„ den zult hier toe volvaardig medewer-
„ ken, en tot dat de aanstaande Lands-
„ Constitutie aan Ul. zal worden aange-
„ boden, *geen gehoor geeven aan eenige*
„ *reeds gedaane, of nog te doene; Oproepin-*
„ *gen, en U onthouden van alle beraadslaagin-*
„ *gen over eenig tusschenkomend Project van*

„ *Re-*

„ *Regeeringsbeſtuur, hoe genaamd.* Dit is ons verlangen en welmeeninge. Terwyl wy, in het onverwagt geval, dat, niet tegenſtaande deeze onze ernſtige wil en begeerte, in Ulieder Gewest mogt voortgegaan worden met het arresteeren, en in trein brengen, van het geconcipieerd Regeerings Reglement, wy al 't zelve niet anders zouden moeten conſidereeren, dan als eene geheel nietige zaake, en dat wy ook de Regeering of 't Beſtuur, 't welk daar uit zou voortvloeijen, zouden moeten aanzien als illegaal en onwettig, en daar tegen alle zodanige gepaste maatregelen zouden moeten neemen, als wy, in dat onverhoopt geval, zouden vermeenen te behooren. CH. BOEK. 1796.

„ Blyven 'er, naa dit alles, onverhooptlyk, nog zodanige Punten van Verſchil by de Beſtuurders van uw Gewest over, die zy gaarne vooraf uit den weg geruimd zagen, en waar toe zy onze Tuſſchenkomst zouden mogen begeeren, wy hebben ons daar toe aan hun volvaardig aangeboden — en dit aanbod moet aan Ulieden allen een waarborg zyn van onze goede intentie, en hoe weinig wy verdienen zouden een vermoeden, dat wy ons in deezen eenige Regterlyke Magt zouden willen aanmaatigen, of de paalen van onzen last overſchreeden (*)."

By

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 71.

1796. Handelingen daar over. AUFMORTHS voordragt in deezen.

By de raadpleegingen, over deezen ontworpen Brief en Proclamatie, vertoonde zich de Repreſentant AUFFMORTH een verdediger van de *meerderheid der* Volksvertegenwoordigeren van *Overyſſel*. Een Gewest, door hem beſchreeven, dat zo *met* als zonder *Stadhouderen*, onder het *Ariſtocratiſch* juk gebukt hadt. Wel was 'er de *Erflyke Adel* afgeſchaft, wel het *Lichaam der Ridderſchap* onderdrukt; maar de *Steden*, in plaats van aan het geheiligd beginzel van Gelykheid, in allen deele, hulde te doen, hadden, tot hier toe, wel verre van toegebragte edelmoedige Opofferingen, het grootſte gedeelte van haare Oppermagt, met hand en tand, vastgehouden. Het Gewestlyk Beſtuur hadt, zedert de *Omwenteling* altoos beſtaan, en beſtondt nog, ter deezer uure, uit Municipaliteits Leden en meest *Comptable Perſoonen*, zo dat niet alleen de Vertegenwoordiging zeer ongelyk was; maar ook de Wetgeevende en Uitvoerende Magt zodanig vermengd, dat men 'er niets van maaken kon. Om deeze wanorde te keer te gaan, begreepen de *Overyſſelſche* Repreſentanten, zyns oordeels, zeer wyslyk, eene geregelde Volksvertegenwoordiging daar te ſtellen. Hier toe bragt men een Ontwerp te voorſchyn. By den aanvange ſcheen het op de Conſtitutie geen inbreuk te maaken. Het verſchil beſtondt ook hoofdzaaklyk, op dat wy 's *Mans* eigene woorden bezigen, hier in: „By het eer„ſte ontwerp hadt men uit de Populatie

„ver-

„ verkoozen een Raad van *dertig* Leden; doch deezen Raad hadt men toegevoegd of wel geſteld onder de Superintendentie van *twaalf* Leden, die niet, zo als die *dertig*, of, zo als in *Frankryk*, de *Raad der Ouden*, insgelyks uit de geheele Natie, naar derzelver Populatie is gekoozen. Neen, die twaalf zouden voor eene helft uit de drie Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, en voor de andere helft uit de drie Kwartieren *Twente*, *Zalland* en *Vollenhoven* gekoozen worden.

CAP. BOEK. 1796.

„ Daar nu de Steden ſlegts een vyfde gedeelte van de Bevolking uitmaaken, en het eene Kwartier van het ander magtig in Volkrykheid verſchilt, was het geen wonder, dat de vier vyfde gedeeltens des Volks in *Overyſſel* deeze onnatuurlyke Repreſentatie van twaalf Leden verwierpen.

„ De Steden ziende, dat zy, by eene wettige ſtemming, de minderheid zouden hebben, wendden zich tot de Nationaale Vergadering; en zy, die by alle gelegenheden derzelver Leden de grenzen van hunne magt, op een hoogen toon, aanweezen, kwamen nu, en verzogten onzen byſtand!" —— Het zyns oordeels wanvoegelyke van de daar op beſlootene Opſchorting vermeld hebbende, vaart hy voort met zyne bedenkingen tegen het Verſlag, waar mede hy, zo als het lag, niet kon inſtemmen; maar verzoeken moest, dat door dezelfde, of

eene andere Perſooneele Commisſie, onderzogt en opgegeeven werd, welke Artykelen, in dit Concept-Reglement, inbreuk maakten op de aanſtaande Conſtitutie; dat hier van kennis gegeeven werd aan de Hoogstgeconſtitueerde Magt in *Overyſſel*, met aanmaaning om die Artykelen weg te neemen, en aan de Municipaliteiten der drie meermaals gemelde Steden onder 't oog te brengen, dat de Nationaale Vergadering verwagtte, dat zy aan de geheiligde Beginzels van Gelykheid zouden hulde doen.

Bedenkingen van andere Repreſentanten.

De Repreſentant HAHN keurde den Brief te lang, in zommige opzigten te ſterk, in anderen te flaauw; het aabod eener Bezending ſtemde hy af; het ontwerp der Publikatie, zou, met weinig veranderingen, kunnen worden vastgeſteld. — VAN ALTONA kon zich by het uitgebragt Verſlag niet voegen; hy wilde de Aanmaaning laaten blyven, en dezelve in geen *Gebod* veranderen; en voorts deeze zaak buiten verdere overweeging ſtellen. — GEVERS verklaarde zich tegen het aanbod, dat de Nationaale Vergadering zich als Middelaresſe zou aanbieden; dan hy wilde die van *Overyſſel* gelast hebben, om, overeenkomſtig met den geest der Publikatie, niet voort te gaan. — GREEVE was voor de ſtuiting der in *Overyſſel* aangevangene en voortgezette invoering des Reglements; doch hy vondt de uitdrukkingen, wegens de *Oproepingen* des Volks in de Proclamatie gebezigd, te ſterk, en wil-

wilde ze verzagt hebben. — De Vos van Steenwyk ſtemde met Hahn in. — Naa alle deeze overweegingen, werd tot het afzenden eens overeenkomſtig de gemaakte aanmerkingen te veranderen Briefs, als mede tot het onverwyld vaſt ſtellen en doen drukken der Proclamatie, met de daar in noodig gekeurde veranderingen, beſlooten. In 't hoofd zou men zetten *Aan de Burgers van Nederland, woonende in Overyſſel* (*)

CXL. BOEK. 1796. Beſluit tot het zenden van een Brief met eene Proclamatie.

Zo kleefde de Nationaale Vergadering de beginzels aan by den rondgaanden Brieve aan de Gewesten opengelegd. — Beginzels, welker gegrondheid, om de Eenheid te bevorderen, en het Federalismus tegen te werken, zo ſchoon ontvouwd en aangedrongen waren op Geſchied- en Staatkundige Gronden, door de Leden der Vergaderinge, op welken het vervaardigen van dien Brieve berustte (†).

Overyſſels Ingezetenen betoonden zich, op de Proclamatie, wegens de Vrywillige Wapening in hun Gewest, daar toe zeer bereidvaardig. Vier honderd zes en dertig mannen hadden zich daar toe aangeboden, 't geen, naar de bevolking van dat Ge-

Wat men 'er in den Wapenhandel deedt.

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* III. D. bl. 115—118. 121—125.

(†) Zeer naleezenswaardig is hier over het Verſlag der Commisſie, ten onderzoek, op welke meest geſchikte wyze zou kunnen bewerkt worden, dat de tegenwoordige ſtaat der zaaken in de Gewesten en Gemeentens op den toenmaaligen voet bleeven. Zie *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 638.

CXL. BOEK. 1796.

Gewest, voor zeer talryk werd aangemerkt (*). — De Leden van de Vrywillige Jager-compagnie in de Stad *Kampen* toonden eene gereedheid om zich vrywillig, onder zekere voorwaarde, ten dienste des Vaderlands, aan te bieden (†).

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 121.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 67.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

AANINCK, diens gevoelen over SCHIMMELPENNINCKS Voorſtel, 59. Over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 102.

Afſcheiding van Kerk en Staat, Hoe men daar toe, by het vervaardigen der Staatsregeling, beſloot, 14. Zie voorts *Heerſchende Godsdienst*.

ALTENA verzoekt de Naamen der Requestondertekenaaren te weeten, 342.

Amnestie (Verzoek eeniger Patriotten om) 224. Op welk een grond, door het Hof van *Holland* en *Zeeland* afgeſlaagen, *Ald.*

Amſterdam (Aanmerkingen van) wegens het voorſtellen van het Plan des Provintiaalen Beſtuurs van *Holland* aan den Volke ter goed- of afkeuringe, 169. Brief deswegen, 170. Beantwoord, 173. Wederſchryven van *Amſterdam*, en Memorie van Conſideratien, 177. Onderhandeling aangeboden, 179. Nadere Verklaaring en Opheldering door *Holland* gegeeven, 184. Hoe de Publikatie te *Amſterdam* werd afgekondigd, 184. Schikking op het afneemen van de Verklaaring der Amptenaaren, 217. Gevolgen der weigeringe veeler Leeraaren te dier Stede, 219. Pubikatie tegen het houden van Byeenkomſten, waar in afgezette Leeraars het woord voerden, 221. Verhaal van een Oproer te dier Stede, 227. Ongeregeldheden door een aantal Kanonniers gepleegd 228. Publikatie ten opzigte van de Artilleristen, 229. Ongezindheden der meesten om 'er aan te voldoen, *Ald.* Het intrekken der Publikatie verzogt, en woelingen te dier gelegenheid. Eisch tot het ontzetten der *Oranje* Amptenaaren, 231. Voorgeſtelde Verklaaring, *Ald.* Vrugtloos, het Oproer groeit 'er tegen aan, 232. Vorde-

ringen, ingewilligd, onder tegenverklaaring der Juſtitie, 233. Bekendmaaking aan het Provintiaal Beſtuur, 234. Bezending uit het Provintiaal Committé na *Amſterdam* afgevaardigd, 234. Krygsvolk na *Amſterdam* gezonden, 235. De voorſlagen geweigerd, 237. Voortzetting van de Reis der Commisſie na *Amſterdam*, 238. Eene tweede Commisſie uit de Stad, en onderhandeling daar mede, 239. Verdragspunten tot verwyl, 240. Berigtgeevingen uit de Stad, 241. Deeze voldoen der Commisſie niet, 242. Wederſchryven van *Amſtels* Raad, *Ald. Fransch* Krygsvolk trekt in *Amſterdam*, 243. Publikatie van de Stads Repreſentanten, 244. Proclamatie van het Provintiaal Beſtuur, *Ald.* Brief van eenige *Amſterdamſche* Ingezetenen ter Nat. Verg. buiten werking geſteld, 254. Het aanſtellen eens Commandants gewraakt, 263.

AUFFMORTH, diens gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 105. Diens voordragt in het geſchil tuſſchen de Steden en Volks-vertegenwoordigers van *Overyſſel*, 404.

B.

BACOT, diens gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 104.

BERKHOUT (TEDING VAN) ſterke taal hem te gemoet gevoerd, 269.

BEURNOVILLE om gebruik van *Fransch* Krygsvolk na *Amſterdam* verzogt, 235. Doet het derwaards trekken, 243. Brief diens Generaals aan de Nat. Verg. Aanmerking op dien Brief en over het zenden van Krygsvolk na *Amſterdam*, 235. Heftige behandeling van dit ſtuk, 256. Beſluit op diens Brief, 262. Brief van hem aan de Nat. Verg. wegens het zenden van Krygsvolk na *Amſterdam*, 263. Handelingen daar over, 265. Diens Brief aan het Prov. Beſtuur van *Holland* te voorſchyn gebragt, 266. Voorſtel om onderzoek op diens Briefs te doen, en wat daar by voorviel, 270. Diens Brief aan de Vergadering, en hoogloopende onderhandelingen deswegen, 273. Afloop dier zaake, 276. Aanmerking, 277.

BEYMA (E. M. VAN) wegens diens toeláating tot Lid der Nat. Verg. 342 en 343.

BICKER (J. B.) diens gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 113. Vaardigt als Voorzitter der Nat. Verg. een gedeelte der *Haagſche* Krygsbezetting na *Amſterdam* af, 234. 249. Aanmerkingen op zyn gedrag, 250. 't Zelve door de Meerderheid goedgekeurd, 253. *Bid-*

Bidding (Voorſtel van HAMELSVELD wegens het houden van een) 76. KRIEGERS aanmerking hier op, 77. EVERS voert daar over het woord, 78. VITRINGAS en WITBOLS gevoelen, 79. Voordragt van een Bidnur door eene Commiſſie, 80. Door VALCKENAER aangedrongen, 81.

BOELAART, diens gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 108.

BOSCH, wat hy over de Afſcheiding van Kerk en Staat denkt, 100.

BOSVELDS gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 96.

BRANDS gevoelen over SCHIMMELPENNINKS voorſtel, 60.

BRANGER, diens gedagten over de Affcheiding van Kerk en Staat, 112.

C.

CAMP'S gevoelen over SCHIMMELPENNINKS voorſlag, 59.

CASTROP (VAN) hoe hy zich over de *Frieſche* zaak uitliet, 360.

CAU's oordeel over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 112.

Conſtitutie, zie *Staatsregeling*.

COURT (DE LA) diens voorſtel de Een- en Ondeelbaarheid betreffende, 54. Wat hy over de Affcheiding van Kerk en Staat oordeelt, 100.

D.

Delft (Oproerigheden te) 282.

Dordrecht wil de Volksſtem, in het ſtuk van het Gewestlyk Tuſſchen-beſtuur, gekend hebben, 80. Verlangt te mogen weeten, welke Grondvergaderingen voor, welke tegen geſtemd hadden, 184.

DUMBAR (G.) weigert Lid van de Nat. Verg. te worden en vertrekt, 394. Bedenkingen of hy, naa dien ſtap, Griffier van *Overyſſel* zou kunnen blyven, 395. Raadſlag en Beſluit hier op uitgebragt, *Ald.*

E.

EVERS, diens ſterk voorſtel een Brief van BEURNONVILLE betreffende, 271.

F.

Finantie (Het ſtuk der) geeft den vervaardigeren der Staatsregeling veel werks, 15. Onderſcheide gevoelens, *Ald.* Verdeeldheid daar uit gereezen. Tot het Gewestlyke bepaald 16.

FLOH, diens gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 106. Hoe hy zich over de zaak van *Friesland* uitliet, 361.

Frankryk raadt tot Een- en Onverdeelbaarheid aan, 41.

Friesland, Bezending aan de Nat. Verg. en DYKSTRA's Aanſpraak door v. D. KASTEELE beantwoord, 398.

Brief

BLADWYZER.

Brief van de Repreſentanten aan de Nat. Verg. 311. Brieven van beide de Partyen aan de Nat. Verg. *Ald.* Brief der toenmaalige Repreſentanten aan de *Bataafſche* Natie, 317. WITBOLS verzoekt en bekomt een Afſchrift van den Brief der Uitgeweekenen, 320. Acht Leden tot onderzoek benoemd, *Ald.* Hun berigt op eene Bezending na *Friesland* nederkomende, 321. Brief van de Repreſentanten het inroepen der Tuſſchenkomst van de Nat. Verg. ontkennende, 327. Onderſcheide Advyzen der Leden van de Nat. Verg. wegens de Bezending na *Friesland*, 329. SCHIMMELPENNINCK geeft eenige opheldering aan het Verſlag, 332. Tegenbedenkingen van VALCKENAER, *Ald.* Vervolg der Advyzen, 336. De meerderheid ſtemt de Bezending af; maar is voor het zenden van eenen aanmaanenden Brief, 337. Inhoud van den goedgekeurden Brieve, *Ald.* Adresſen uit *Sneek* en *Harlingen* op eene Bezending aanhoudende, 340. SIDERIUS ſpreekt op nieuw van eene Bezending derwaards, *Ald.* Wordt in zyn Voordragt geſtuit, 341. ALTENA ſpreekt over de rust in *Friesland*, en verzoekt de naamen der Requestondertekenaaren 342. HUBER, BROUWER en E. M. VAN BEYMA, in een Brief uit *Leeuwaarden* gewraakt, en de eerſte als nog niet toelaatenswaardig gekeurd, *Ald.* Menigte van Requesten, vol mismoegen, 343. Raadpleegingen deswegen, 344. Antwoord der *Frieſche* Repreſentanten op den aanmaanenden Brieve, 345. Algemeene aanmerking op dit ſchryven, 348. Verſpreid gerugt, wegens de gezindheid om de Uitgeweekenen in *Friesland* te laaten wederkeeren, 349. Brief uit *Leeuwaarden* aan de Volksvertegenwoordigers, 350. Op welk eene wyze de Volksſtem tot die wederkeering gevraagd, 352. Naamlyst der Uitgeweekenen, 354. Deezen vervoegen zich, wegens de Proclamatie, by de Nat. Verg. 355. Nadere bepaaling de Uitgeweekenen betreffende, en eenigen uitgemonſterd, 357. Wat, wegens dit ſtuk, ter Nat. Verg. te doen viel, 358. Eene Commisſie daar toe benoemd, *Ald.* Verſlag hier op uitgebragt, *Ald.* Beraadſlaagingen over dit Verſlag, 359—378. Beſluit om die zaak te laaten berusten, 378. Een Gewestlyk Beſtuur in *Friesland* vastgeſteld, 379. Het Hof Provintiaal levert klagten in, *Ald.* Gronden van de be-

bezwaaren des Hofs, 380. Gevolgen hier van op de geſteltenisſe diens Hofs, de verkiesbaarheid der Leden tot hetzelve betreffende, 382. De Tytel veranderd, 383. Meer Perſoonen, dan voorheen, bevoegd verklaard tot Regtszaaken ten Hove, *Ald.* Beantwoording der Verzoekſchriften, ten bezwaar van het Provintiaal Beſtuur, 384. Geldheffingen in dit Gewest, 387. Voorzorgen van het toenmaalig Beſtuur om zich te handhaaven, 388. De onderſcheidingstekens van Armen en Weeskinderen weggenomen, 389. Beſluit omtrent de Wapendraagende Burgers, 392.

G.

GEVERS, diens gevoelen over het voorſtel van SCHIMMELPENNINCK, 59.

Godsdienst (*Heerſchende*) voorſtel van PLOOS VAN AMSTEL, dat 'er geen zyn zou, 86. In handen eener Commisſie geſteld, 90. Uitgebragt Verſlag, *Ald.* Lange en veelvuldige raadpleegingen daar over, 92. Zie op de naamen der byzondere Spreekeren. Ontwerp van een Beſluit, 118. Laſt tot een nader ontwerp eens Beſluits, *Ald.* Ontſtuimigheid der Vergaderinge by de raadpleegingen daar over, 119. Beſluit tot de daadlyke Afſcheiding van Kerk en Staat; 121. Perſoonen benoemd om dit uit te voeren, 124. Brief deswegen aan de onderſcheidene Gewesten, 125. Door *Holland* beantwoordt, 129. De Proclamatie aan den Volke goedgekeurd, 130. Uitwerking van dit alles, *Ald.* Klagten over verwyl, 131.

GRAAF (DE) diens bemiddelend voorſtel, de Afſcheiding van Kerk en Staat betreffende, niet gehoord 99.

GRYP (VAN DER) diens gedagten over het Voorſtel van SCHIMMELPENNINCK, 63.

GUILJE, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 97.

H.

Haarlem, ſterke taal in eenen Brieve van daar, over het gebruik des Krygsvolks, gevoerd, 269. Ontrust en tot bedaaren gebragt, 284. Brief van den *Œconomiſchen Tak* aldaar aan de Nat. Verg. 288.

HAHN, diens voordragt ter gelegenheid des voorſtels van SCHIMMELPENNINCK, over de Een- en Ondeelbaarheid, 50. Een ander Voorſtel door hem gedaan, 56. 't Voorgevallene tuſſchen hem en MODDERMAN, 73.

HALL (M. C. VAN) diens moe-

moedig gedrag by een Oproer te *Amſterdam*, 233.
HAMELSVELD (Y. VAN) doet een voorſtel tot het houden van een Biddag, 76. Wat deswegen voorviel, zie *Biddag*. Diens gevoelen over de Affcheiding van Kerk en Staat, 111.
Hervormden (Voorſtel van eenige Leeraars der) de Kerk betreffende, 83.
Holland (Hoe) den Brief, wegens de Kerk en Staat, beantwoordt, 129. Waarom *Holland*, in de Gewestlyke beſchryving, eerst behandeld, 159. Aanſpraak van Gelukwenſching door het Provintiaal Beſtuur van *Holland* aan de Nat. Verg. 160. Hoe beantwoordt, 162. Verſlag van de werkzaamheden om een plan tot het Provintiaal Beſtuur van *Holland* te ontwerpen, 164 Aanmerkingen van *Amſterdam*, wegens het voorſtellen van dit Plan aan den Volke ter goed- of afkeuringe, 169. Beantwoording daar van, 173. Wederſchryven van *Amſterdam*, en Memorie van Conſideratien, 177. Onderhandeling aangeboden, 178. Voordragt uit *Dordrecht* en *Leyden* om de Volksſtem in te roepen, 179. 180. Nadere Verklaaring hier op gegeeven, 182. Hoe te *Amſterdam* de Publikatie werd afgekondigd, 184. De Publikatie door het het Volk omhelsd, 185. Het Provintiaal Committé van *Holland* verlangt eene *Inſtructie*, *Ald.* Deeze wordt *aan 't zelve* gegeeven, 187. De *Proviſioneele* Repreſentanten van *Holland* vorderen eene opgave van den ſtaat der Finantien. Deeze is niet gereed, 192. Reden hier van gegeeven, 193. Verſpreide gerugten om het Beſtuur in wancrediet te brengen, 197. Op welk eene wyze tegengegaan, door het *toezeggen* van Betaalingen, 198. Veelvuldige Adreſſen, het Finantieweezen betreffende, 199. *Wat het Provintiaal* Beſtuur, wegens de *Finantie*, bekend maakt, *Ald.* Verantwoording door het Committé van Finantie gedaan, 200. Goedgekeurd, 204. Door den druk gemeen gemaakt, *Ald.* Geldleening by wyze van Lotery voorgeſlaagen, 205. Provintiaale Recepisſen vervaardigd, *Ald.* Geldheffing by wyze van heffing op de Inkomſten uitgeſchreeven, 206. Verandering en verbreeding op de Inkomſten en Bezittingen, *Ald.* Tegenbedenkingen, 208. Hoe *tegengegaan*, 210. *De* Geldheffing beantwoord niet aan de verwagting, *Ald.* Verleend uitſtel en tegemoet

moetkoming aan onmagtigen en onwilligen, 211. Hoe men de belangen der Provintiaale Kas behartigde, 213. Bepaalingen ten opzigte van de Verzoekschriften, 214. Daar tegen ingediende Adressen, *Ald.* Bepaalingen op de begeeving van Ampten gemaakt, 215. Afgevorderde Verklaaring van de Amptenaaren, *Ald.* Verzoek eeniger Patriotten om Amnestie door het Hof van *Holland* en *Zeeland* afgeslaagen, 224. Bekendmaaking van het Provintiaal Bestuur wegens het Oproer te *Amsterdam*, 234. Zie verder *Amsterdam.*

HOLLEBEEK (E.) overlydt, 304.

HOOFF (VAN) wilde by het vervaardigen der Staatsregeling de Een- en Ondeelbaarheid, vooraf bepaald hebben, 7. Diens sterke taal ten opzigte van BERNONVILLE, 271.

Hoorn (Brief van) over de Afschaffing van het Collegie der Gecommitteerde Raaden, 187.

HUBER wegens diens toelaating tot Lid der Nat. Verg. 342. 343.

J.

JANSSEN, wat hy over de scheiding van Kerk en Staat oordeelt, 113.

Jooden (Verzoek eeniger) om in het vol genot hunner Regten hersteld te worden, 132. WITTERT VAN BLOEMENDAAL leevert een stuk des betreffende in, 134. Inhoud des Verslags op der *Jooden* voorstel, 135. Der *Jooden* blydschap over dit Verslag, 137. Over dit Verslag laaten veelen zich in 't breede hooren, 138. Algemeene inhoud hunner voordragten, 139. Tot de nadere bewerking eens Besluits eene Commissie benoemd, 143. Dit besluit ingediend, 144. Goedgekeurd, en de Brief tot geleide desgelyks, 145. Dankbetuiging eeniger *Amsterdamsche Jooden*, 150. Van eenige *Jooden* in *'s Haage*, 152.

K.

KANTELAAR, diens voordragt wegens de Afscheiding van Kerk en Staat, 99. Hoe hy voor de zaak der *Jooden* pleit, 141. Voldoening door de *Friezen* verzogt, wegens zekere uitdrukkingen van hem, 345 en 348.

KEMPENAAR deelt het ontwerp eens Besluits, de Afscheiding van Kerk en Staat betreffende, mede, 118.

Kerk en Staat, zie *Afscheiding* en *Heerschende Godsdienst.*

Kerkleeraaren (Nadere bepaaling omtrent de Verklaaring

ring der) 217. Gevolgen der weigeringe, 219.
Krygsvolk (Verzoekſchriften uit verſcheide Steden tegen het gebruik van) in Burgergeſchillen, 265. Aan het Provintiaal Beſtuur van *Holland* gezonden, 268.

L.

LAMSWEERDE (VAN) diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 107.
LANGE, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 98.
Leden des voorigen Beſtuurs vinden hun lot verzagt, 222.
Leyden wil de Volksſtem, in het ſtuk van 't Gewestlyk Tusſchenbeſtuur, gekend hebben, 180. Gelukwenſching door Beſtuurderen der Hoogeſchoole ter Nationaale Vergadering afgelegd, 291. Wat op de Hoogeſchool met de Hoogleeraar LUSAC voorviel. Zie LUSAC.
LOKHORST, wat hy over de Afſcheiding van Kerk en Staat zegt, 18.
LUBLINK brengt een Verſlag uit over het voorſtel 'Er zal geene Heerſchende Kerk zyn, 90. Diens aanmerking by de overgave, 94.
LUSAC (J.) als Schryver der *Franſche Leydſche* Courant bekend gemaakt, 295. Voorſtel om hem, als Hoogleeraar, af te zetten, 296. Beſluit van Curatoren ten zynen opzigte, *Ald.* Poogingen ten zynen voordeele, 297. Hy levert zyne Bezwaaren by Curatoren in, en verzoekt herſtel, *Ald.* Hy geeft zyne Redenvoering over SOCRATES in 't licht, 298. Gedrag van Curatoren ten zynen opzigte, *Ald.* Beſluit des Provintiaalen Beſtuurs ten zynen voordeele, 299. Een ander Provintiaal Beſtuur bekragtigt dit Beſluit niet, 300. Hoofdzaaklyke inhoud van 't geen Curatoren beweerden, 301. Wat LUSAC daar tegen inbragt, 302.

M.

MAANEN (VAN) diens voorſtel om tweederlei ſlag van Staatsregeling te vervaardigen, 11. 't Zelve verworpen, 13. Zyn voorſtel by het indienen van NOËLS aanmaaning, 25. Is niet voldaan over het verrigtte, biedt een Grondſchets van een Plan aan, 26. Vrugtloos, 27.
MIDDERICH's gevoelen over SCHIMMELPENNINKS voorſtel, 60. Over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 98.
MIST (DE) zoekt te vergeefsch eene andere wending aan den loop der raadpleegingen over SCHIMMELPENNINCKS voorſtel te geeven, 60. 63. Diens oor-

oordeel over de ſcheiding van Kerk en Staat, 114.
MODDERMAN's verrukking by het voorſtel van SCHIMMELPENNINCK, over de Een- en Ondeelbaarheid, 53. 't Voorgevallene tuſſchen hem en HAHN, 73.
MOLENGRAAF, diens raadſlag, wegens de Afſcheiding van Kerk en Staat; 103.

N.

NIEHOFF, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 98. Pleit voor BEURNONVILLE, 226.
NOËL, diens aanmaaning tot het beſpoedigen van den arbeid aan de Staatsregeling, 18. Diens voordragt 19. Door VREEDE aangedrongen, 23. Aan de Commiſſie der Staatsregeling ter hand geſteld, 124. Algemeen antwoord daar op, 25. Doet eene nadere Aanſchryving; inhoud van van dezelve, 28. In handen van de Commiſſie tot Buitenlandſche zaaken geſteld, 31. Onderſcheide oordeelvellingen over diens ingediende ſtukken, *Ald.* Uitgebragt Verſlag, *Ald.* Aanmerking hier over, 32.
NOLET, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 97.
NUHOUT VAN DER VEEN, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 103. Diens ſterke taal ten opzigte van BEURNONVILLE, 266. Brengt diens Brief aan het Provintiaal Beſtuur van *Holland* te voorſchyn, *Ald.* Wat hy TEDING VAN BERKHOUT te gemoet voert, 269.

O.

Oppermagt, Overweegingen in hoe verre dezelve één- en onverdeelbaar zou weezen, 10.
Overyſſel, Gelukwenſchings Brief aan de Nationaale Vergadering, 362. Wat aldaar met DUMBAR voorviel, zie DUMBAR. Een Regeeringsreglement voor dit Gewest vervaardigd, door die van *Kampen* wederſprooken, 396. Beſluit ter Nat. Verg. om die zaak in 't midden te laaten, 397. Nadere aandrang van de Stad *Kampen*, 398. Afgevaardigden uit *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* dringen dit ſtuk aan, *Ald.* Verſlag op de deswegen ingekomene Brieven, 399. Voorſlag tot een Brief en Proclamatie, 401. Ontworpe Proclamatie, *Ald.* Handelingen daar over. AUFFMORTHS voordragt in deezen, 404. Bedenkingen van andere Repreſentanten, 406. Beſluit tot het zenden van eenen Brief met eene Proclamatie, 407. Wat men 'er in den Wapendel deedt, *Ald.*

BLADWYZER.

P.

PLOOS VAN AMSTEL doet een Voorſtel, 'Er zal geen Heerſchende Godsdienst zyn, 86. Diens voorſtel om aan de Onderhandelingen over de Afſcheiding van Kerk en Staat een einde te maaken, vindt geen ingang, 104. Wat hy op 't einde der onderhandelingen betuigt, 115.

Q.

QUELNEL, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 111.

R.

Remonſtranten, het gedrag der Nat. Verg. omtrent eene Bezending uit dat Kerkgenootſchap, 84.

REYNS, wat hy over de Afſcheiding van Kerk en Staat dagt, 112. Zyn oordeel over eenige Spreekers dat ſtuk betreffende, 116.

REYSWYK, diens gevoelen over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 100. Wat hy over de *Frieſche* zaak in 't midden bragt, 365.

ROGGE (C.) diens oordeel over de Spreekers in het ſtuk der Afſcheiding van Kerk en Staat betreffende, 117.

Rotterdam, de voortduurende Onlusten aan de Volksſtem ter beſliſſinge geſteld, 277. Verdere woelingen, 278. Poogingen van Gelastigden tot Eensgezindheid, 286.

S.

SCHIMMELPENNINCK, diens Voorſtel de Een- en Ondeelbaarheid betreffende, 43. HAHNS voordragt te *dier gelegenheid*, 50. Hoe veelen zich *gereed betoonden* ter ophelzinge, 52. Handelingen over dit voorſtel, 54. Loop der verdere onderhandelingen over dit voorſtel, 58. Voortzetting hier van, 65. Hy ontwikkelt zyn gevoelen nader, 67. Dit geeft aanleiding tot eene geheele Omwending, 72. Beſluit om het in Advys te houden, 73. Diens voordragt over de Afſcheiding van Kerk en Staat, 102. Hoe hy voor de zaak der *Joden pleit*, 141.

SCHOONEGEVEL, diens gevoelen over de zaak van *Friesland*, 364 en 368.

Staatsregeling (Naamlyst der Leden tot het vervaardigen eener) benoemd, 5. Voorſtel van VREEDE om dit werk te beſpoedigen, 6. Strydige gevoelens daar over, 7. 't Zelve verworpen, *Ald.* Moeilykheid des arbeids dier Commiſſie, 8. Op welk eene wyze dezelve te werk ging, 9. Overweegingen, in hoe verre de Oppermagt één en onverdeelbaar zou weezen, 10. Beraadſlaagingen over de uitwendige Verdediging, 11. Voorſtel van VAN MAANEN, 12. 't Zel-

Zelve verworpen, en men gaat op eenen anderen voet te werk, 13. Hoe men tot de Afscheiding van Kerk en Staat besloot, 14. Wisselbaarheid der begrippen over verscheide Punten, *Ald.* Het stuk der Finantie baart veel werks, 15. Onderscheide gevoelens, *Ald.* Verdeeldheid daar uit geteeld. Tot het Gewestlyke bepaald, 16. Oordeelvelling deswegen, 17. Traage voortgang des werks, 18. NOËLS aanmaaning tot het bespoedigen van den arbeid, *Ald.* Door VREEDE aangedrongen, 23. Voorstellen daar uit gebooren, en NOËLS berichtschrift aan de Commissie de Staatsregeling ter hand gesteld, 24. Wat deswegen by de Commissie voorviel. Algemeen Antwoord der Commissie, 25. Op een meer byzonder Antwoord aangedrongen, en Leden tot het verder beantwoorden benoemd, 26. VAN MAANEN verzet zich daar tegen, en dient een Grondschets van een Plan aan, *Ald.* Men blyft zich aan een onbepaald antwoord houden, 27. NOËL doet eene nadere aanschryving, 28. Inhoud van dezelven, *Ald.* In handen van de Commissie tot Buitenlandsche zaaken gesteld, 31. Onderscheide oordeelvellingen over NOËLS ingediende Stukken, 31. Uitgebragt verslag, *Ald.* Aanmerking hier over, 32. De Commissie maakt de voleindiging haars arbeids bekend, 40.

SIDERIUS in een voordragt gestuit, 340.

Synode (Het *Walsche*) hoe der Afgevaardigden voorneemen aan de Nat. Verg. werd bekend gemaakt, 84.

SYPKENS, diens gevoelen over de Afscheiding van Kerk en Staat, 106.

T.

Tak (Œconomische) te *Haarlem* vervoegt zich, by eenen Brieve, aan de Nation. Vergadering, 288.

V.

VALCKENAER dringt het voorstel eens Biddags aan, 81. Diens gevoelen over de Afscheiding van Kerk en Staat, 105. Diens aanmerkingen, wegens BICKERS verzenden van Krygsvolk, 250. 251.

VATEBENDER's aanmerkingen wegens het Verslag in de zaak van *Friesland* uitgebragt, 366.

Verdediging (Beraadslagingen over de uitwendige) van den Staat, by het vormen der Staatsregeling, 11.

Vergadering (Voorstel van de Commissie tot de Staatsregeling aan de *Nationaale*) over het vervaardigen van

twee Wetboeken, 33. Raadpleegingen deswegen, en eene Commissie benoemd, tot het verkiezen van Persoonen ter vervaardiging dier Wetboeken, 37. Verslag dier Commissie, *Ald.* Benoemde Persoonen, tot het vervaardigen van 't een en ander, 39. Het komt niet tot stand, *Ald.* Werkzaamheden dier Vergadering, die betrekking hadden tot de Staatsregeling, 41. Voorstel van Schimmelpenninck, 43. Wat 'er aanleiding toe gaf, *Ald.* Het voorstel zelve raakende de Een- en Ondeelbaarheid, 43. Hahns voordragt te dier gelegenheid, 50. Vreemde uitwerking dien voorstels ter Vergaderinge, 52. Voorstel van Moddermán, 58. Voorstel van de la Court, 54. Handelingen over Schimmelpennincks Voorstel. Hahns gevoelen, *Ald.* Een ander Voorstel door Hahn gedaan, 56. Loop der onderhandelingen over Schimmelpennincks voorstel, 58. Handelingen over het houden van een Biddag, 76. 82. Het voorstel der *Hervormden* ten opzigte van den Godsdienst, 83. Gedrag omtrent de Afgevaardigden van het *Waalsche* Synode, 84. Ten opzigte van eene Bezending uit de *Remonstranten*, 85. Voorstel van Floor van Amstel tot het besluit 'er zal geen Heerschende Kerk zyn, 86. Dit voorstel in handen eener Commissie, *Ald.* Hoofdzaakelyke inhoud van 't zelve, 91. Aanmerking van Lublink by de overgave, 94. Lange en veelvuldige raadpleegingen over dit Verslag, 95. Inhoud van de voordragt eeniger Sprekeren, 96. Aanspraak van Gelukwensching door het Provintiaal Bestuur van *Holland*, 160. Bezending onder Krygsgeleide door den Voorzitter Bicker na *Amsterdam* afgevaardigd, 235. Het daar voorgevallene, wegens dit zenden. Zie *Amsterdam*. Bickers berigt wegens het laaten uittrekken van een gedeelte der Bezetting uit *'s Haage*, 249. Tegen- en Voorspreekers in dit geval, 250. Brief van Beurnonville. Aanmerking daar op en wegens het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam*, 255. Heftige handelingen deswegen, 256—276. Zie Beurnonville. Hoe men de Oproerigheden te *Delft* inziet, 283. Bezending uit *Friesland* en het voorgevallene ten opzigte van de beide Partyen in dat Gewest. Zie *Friesland*. Algemeen Verslag van de gesteldheid der Nat. Verg-

ten opzigte van beide de Partyen, 314. Berigt van Gelastigden tot onderzoek op eene Bezending derwaards nederkomende, 321. Zie verder *Friesland*.

VERSTER, diens denkbeeld over de Afscheiding van Kerk en Staat, 112. Pleit voor BEURNONVILLE, 266.

VREEDE (P.) diens Voorstel om het werk der Staatsregeling te bespoedigen, verworpen, 61. 71. Dringt Noëls voordragt tot het bespoedigen der Staatsregeling aan, 23. Hoe hy zich over het Voorstel van SCHIMMELPENNINCK laat hooren, 64. Wat hy wegens de Afscheiding van Kerk en Staat in 't midden brengt, 109. Diens oordeel over BICKERS verzenden van Krygsvolk, 250. Diens sterke taal ten opzigte van BEURNONVILLE, 271.

W.

Wetboeken (Het gebeurde omtrent het voorstel om twee) te vervaardigen, 33 *enz.* Zie voorts *Nationaale Vergadering*.

Z.

ZOUTMAN (VAN) doet een nader Voorstel wegens de Een- en Onverdeelbaarheid, 75. KANTELAARS aanmerking daar op, 76.

ZUID, een sterk Voorstander van SCHIMMELPENNINCKS voorstel, 63. Wat hy over de Afscheiding van Kerk en Staat denkt, 112. Hoe over de *Joden*, 140.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladeyden ingevoegd worden.

R. J. SCHIMMELPENNINCK, tegen over bl. 42.

J. LUBLINK *de Jonge* . . . bl. 90.

M. C. VAN HALL . . . bl. 234.
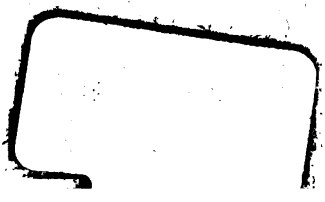
1928